

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA VORNEDSKABETS TIDER

KULTURBILLEDER

I

EN TROLOVELSE

JOMFRU DORETE URNE

AF

SEVERIN KJÆR

KJØBENHAVN

FORLAGT AF V. PIO'S BOGHANDEL

1899

En Trolovelse.

Knudshoved Odde rækker sin smalle, skovklædte Arm ud mod Nordvest mellem Avnø Fjord og Smaalands havet. Her, straks ved Oddens Grund og op til Avnø Fjordens inderste Vig, ligger Knudsby.

I denne Landsby boede i den sidste Halvdel af det syttende Aarhundrede i saa godt som alle Gaardene Medlemmer af den samme Bondeæt, den stærk forgrenede Tueslæggt, Brødre og Søstre, Svogre og Medsvogre, Søn efter Fader, saa næsten den hele By var indslægtet. — Alle disse Mænd af Tueslægten vare urolige Hoveder, lette baade paa Haand og Mund, ikke gik de tilbage for et rapt Slagsmaal eller et rask Tag i Arbejdet, men ikke heller for at pille en af Prins Jørgens prægtige Adelhjorte bort, hvis den i Vinter-tiden blev for nærgaaende ved deres fattige Kaal-gaarde. Vare Tiderne jævnt gode, slidsomme, gik det saa nogenlunde for de urolige Hoveder; men kom der

Misvækst og onde Tider, da bleve Mændene af Tueætten ogsaa onde, oprørske og bøjede ikke af for nogen, saa var det lige meget, hvem det end maatte være. Og de slemme Aaringer indtraf ofte, Tider, da Brynde svæltede Sæden bort paa Agrene, saa kun Ukrudt stod igen.

Anno 1690 havde en saadan slem Sommer. Ridefoged Gert Villumsen paa Vordingborg Slot fik paa Tinge udmeldt fire Mænd til at syne alle Markerne i Hammer Herred.¹⁾ Synsmændene møde siden efter frem og vidne, at »Rugsæden overalt i Herredet er meget vaag og tynd, tilmed fuld af Klinte, Hejre og Blaa Korn, saa at Udsæden paa de fleste Steder næppelig avles igen; og Halmstraaet er i en saadan Misvækst, at der maa frygtes for Mangel paa Foder til Kvæget i den tilstundende Vinter. Vaarsæden var paa Bankerne svæltet af Brynde og ellers overalt kun vaag og fuld af Tidsler, Agerkaal og gule Blommer.

Til Stuby vilde der næppe avles den halve Udsæd, og Straaet var der paa Markerne saa stakket, at det ikke kunde bindes. Til Knudsby og Oreby kunde Udsæden næppe bjærges igen.« — Det var sørgelige Udsigter, som nok kunde slaa Modet ned.

Paa den Tid boede der paa en af Gaardene i

Knudsby en Mand af Tueætten, der hed Kristoffer, en midaldrende Mand, som havde sin fuldvoksne Søn, Niels Tuesen, hjemme. Fader og Søn havde begge den gamle Tueslægts Kendemærker, baade de gode og de onde: de slede djærvt i det og arbejdede med Lyst og Glæde i Medgangsdagene; men naar Modgangens sure Tider kom, bleve de stædige og opørske.

Og nu kom de trange Tider for Alvor.

Det gik ganske rigtig, som Synsmændene havde spaaet, at efter den sørgelige Sommer vilde følge en endnu trangere og mere pinefuld Vinter, hvori Foderet slap op, Kreaturerne sultede og sygnede hen, og de stakkels Bønder vidste ikke deres levende Raad.

Der var saaledes Ole Krog i Knudsby²⁾, som var kommen til Gaarden for fem Aar siden, da Ole Tuesen for sin Alderdoms Skyld den frakom; den Tid fik han, som ny Fæster, til Fæld: to Bæster og et Føl, saa gode som 20 Sletdalere, et Par Tønder Sæd, fire Læs Halm og otte Læs Hø; saa var der og saaet et halvt Pund Byg, og Jorden var ristet; men han kom med Armod og blev siddende i Armod, Bygningerne kunde han intet magte at forbedre, mens de bleve vovere og mere forfaldne baade paa Længer og Gærder end den Tid, han kom der. Værre blev

det endnu efter den haarde Sommer 1690; om Vinteren sultede Kreaturerne, og om Foraaret fradøde hannem en Ko, en Kalv og tre Bæster. Da blev han fuldstændig forarmet og havde intet paa Gaarden, hverken Kvæg eller Bæster, alene kun en gammel Hoppe og et Føl i tredie Aar. Ridefogden spurgte paa Tinge: »Kommer denne hans slette Tilstand af Ladhed?»

»Nej,« svarede alle Bymændene, »der var Nød og Fattigdom fra Begyndelsen, siden faldt Misvækst og Uheld ind over ham, saa han kunde slet intet udrette.«

Følgen blev, at Herskabet maatte lade saa til Gaarden. Om Efteraaret saaedes en Tønde Rug, om Foraaret ristedes Jorden, og der blev saaet Vaarsæd paa sin Tid. — Men Bymændene maatte pløje al Jorden til den øde Gaard. Da knurrede Kristoffer Tuesen og hans Søn Niels højt og bandede; men de droge dog ud paa Agrene og pløjede sammen med de andre, efterdi det var en af deres egne Bymænd, der var gaaet bag af Dansen.

Men værre blev det, da to af Bønderne ovre i Stuby kom aldeles paa Knæerne og slet intet kunde udrette.³⁾

Den ene af disse Bønder, Ditlev Hendriksen,

var først bleven sat til Gaarden i Rughøsten 1690, da hans Formand, der i langsommelige Tider havde ligget til Sengs, kom i saa ringe Tilstand og svar Armod, at han maatte udsættes. Ditlev fik saa Gaarden med hvis Fattigdom, som fandtes; og det var fem Bæster, en gammel Vogn, en gammel Plov med Jærn; saa og hvis Korn, som var paa Gaarden, men det var meget vaagt og blev udtærsket til Laan at betale med, men næppelig kunde tilstrække, undtagen Rugen, som blev lidet tilovers af. Gaarden var da meget brøstfældig paa Sparrer og Tag; men hvor højt hun blev sat i Fæld, kan Hemming Porse ikke erindre, endog han var Synsmand den Tid. Ditlev kunde i sin Armod intet fly noget paa Stedet, hverken takte han, satte Tømmer ind eller klinede, efterdi han havde intet at gøre med; og hverken Skat, Landgilde eller Hoveri kunde han give eller gøre.

Herskabet lod om Efteraaret saa et Par Tønder Rug; men den blev ganske vaag, Misvækst var derpaa. Saa gik Ditlev sin Vej fra Gaarden og den hele sørgelige Redelighed. Paa Stedet blev staaende de fem gamle Bæster; men de vare saa forhungrede og udsultede, at de næppe kunde slæbe sig selv frem, langt mindre en Plov.

Den anden forarmede Stubymand Mads Trane

kom til sin Fæstegaard Valborgsdag 1690. Han fik til Fæld tre Bæster, en Plov, en gammel Vogn og omtrent et halvt Pund Rugsæd; men i den kommende Vinter døde Hestene alle tre af Sult; og siden han ikke havde Midler til at købe sig nogle for igen, blev han derudover forarmet og forknytt; og gik han da fra Gaarden.

Om Foraaret, da Hovpløjningen til Vordingborg Slot tog sin Begyndelse, kunde der saaledes ikke møde nogen fra de tvende Stubygaarde, efterdi Mændene vare borttrømte, og Hestene vare udhungrede eller bortdøde. Som nu de andre Bønder vare samlede paa Hovmarken at skulle riste og lægge til Grønfur, lirkede Jørgen Ladefoged ved Tredingsmændene, at det ganske Tredingslav skulde tage de to Stubybønders Part med og pløje den i Fællesskab.

Tredingsmændene lode sig da og behage at pløje Parterne, naar undtages Knudsby Mænd, som paa modvillig Vis hjemdroge fra Hovmarken, idet de sagde, at de vilde intet pløje, de havde nok i deres eget, og havde de endog oven i Købet maattet pløje den Part, som ellers tilfaldt Ole Tuesens øde Gaard i Knudsby.⁴⁾

Men alt dette skete efter Kristoffer Tuesens og hans Medsvoger Ingvor Porses Opraad, som tilskyn-

dede de andre af deres Bymænd til at hjemdrage, ihvorvel de lettelig kunde have pløjet Stubymændenes Part.

Kristoffer Tuesen vilde ikke; thi nu havde det haarde Slægtssind rejst sig hos ham, og saa bøjede han sig aldrig.

Jørgen Ladefoged advarede Knudsby Mænd een Gang og mange Gange i Mindelighed, at de dog efter deres Skyldighed vilde pløje Herskabets Jord og ikke vise Ulydighed eller Opsætsighed.

Men Kristoffer Tuesen blev endda i sit Forsæt.

Endnu femte Gang, og det var lige til Paaske-aften, bad og bød Ladefogden Knudsby Mænd at pløje; men de droge hjem og vilde als intet.

Da, efterdi det var allerhøjeste Tid, at Jorden skulde lægges, var Ladefogden nødt til at se, paa hvilken Maade det kunde ske, og derfor lejede han ud af Tredingen tre Plovmand, der pløjede den Anpart, som Knudsby Mænd droge bort fra.

Siden red Ladefogden med Tredingsfoged Hans Vrang i Remkolde ned at ville pante de modvillige for deres Ulydighed. De kom til Kristoffer Tuesen, der stod i sin Gaard og hug med en liden Økse en Tøjrepæl til; han gjorde adskillige sære Fagter i Luften med sin lille Økse, idet han hilsede dennom

og sagde: »Jeg og mine Naboer haver pløjet saa vidt, som det os tilkom, lader nu de andre pløje, hvad de rester.«

»Der er ingen, der rester,« gensvarede Jørgen Ladefoged, »uden de to Mænd i Stuby. Men Pant faar I at give, Kristoffer, for jer Opsætsighed.«

»Jeg giver aldrig Pant, aldrig i Evighed!« raabte Kristoffer og gjorde paa ny Fagter i Luften med den liden Økse.

Da gik Ladefogden ham forbi, lige ind i Stuen til Kvinden og bød:

»Giv os Pant!«

»Nej,« svarede Kvinden kort, og det var alt, det hun sagde.

»Saa tage vi selv!« raabte den bistre Ladefoged og greb efter en Lysestage, som stod der. »Den vil jeg have.«

Men i det samme kom Sønnen Niels ind og sprang til, tog Ladefogden for paa Brystet, ruskede hannem i Kjolen og sagde: »I skal være for stakket at pante her i Dag og alle Dage, naar jeg og Niels Tuesen ere hjemme.« Tog han saa Lysestagen og værgede om den, saa Ladefogden ikke fik den i Hænde. Imidlertid gik de ud i Gaarden, og der —

efter nogen megen Diskurs — flyede alligevel Niels Tuesen Ladefogden en liden Jærnvegge til Pant.

Saa droge Jørgen Ladefoged og Hans Vrang af Gaarde. Men Kristoffer Tuesen fulgte dem ud af Porten, og havde han endnu den liden Økse i Haanden, raabte efter dennom og sagde: »I skulle fange en Ulykke, saa I handler med Tredingen — Ridefogden og Forvalteren med, thi de have ødelagt hele Vordingborg Len! Skal dette vare længe, at de saa fortfare, da vil jeg gøre en Supplik og selv bære den til Kongen.«

For denne Adfærd lod Ridefogden Kristoffer Tuesen kalde til Tinge,⁵⁾ og ved sin Tjener rettede han det Spørgsmaal til Bonden: »Hvilken Skade har Ridefoged eller Forvalter øvet, er nogen overbebyrdet med Herskabets Hoveri, Rejser eller noget andet i nogen Maade?»

Kristoffer Tuesen fremstaar og siger: »Nej, jeg haver paa ingen at klage, als intet; men mit Svar er: Paaskeaften kom Jørgen Ladefoged og sagde, at jeg skulde pløje, og da havde jeg alt pløjet min Lod og Del; men noget derefter kom han alligevel, gik i Stuen og tog selv, tog og greb efter en Lysestage; da sagde min Søn kun de medlidende Ord: »Lad den staa, vi haver den i Brug og Nytte, jeg skal faa jer

et andet Pant!« Og flyede han hannem en Jærnvegge. Siden da Jørgen Ladefoged gik ud af Porten fulgte jeg hannem paa Vej og sagde: »I gør intet ret med saadan Medfart. Ridefogden gør ikke heller god Handel, thi han tager smukke Mænd fra Gaardene og sætter Skarn ind igen; derfor blive vi alle øde. Varer det ved, skal jeg klage hannem an for Majestæten.« Men videre Ord haver jeg ikke talet til Jørgen Ladefoged eller Hans Vrang.«

Da for Ridefogdens Tjener Mikkell Lund op imod Bonden og raabte: »Hvi tør I komme med slig Skalkagtighed og beskyldte Ridefogden med sandfærdig Løgn! I skal her for Retten kendes ved og sige, om ikke det er sket med det naadige, høje Herskabs Minde og Tilladelse, naar nogen Mand er kommen fra sin Gaard; og have de saa igen paa andre Steder, hvor de bedre syntes at kunne søge deres Midde, paa Herskabets Grund taget Gaarde af større Skyld, som haver været ledige. Og hvad angaar Eftermændene, som ere komne og ere blevne tilsatte de fraflyttede Gaarde, da raader Gud for alting og giver Lykken og Velsignelsen; men desværre er det ikke en enkelt Bonde, men alle, der i det afvigte Aar have faaet Skade og Misvækst paa deres Lod, saa de ikke kunde overføde deres stakkels faa Bæster og Kvæg,

men maatte have det ude den halve Vinter, hvorfor de ere bortdøde; saa det vil formenes, at Ridefogden ikke kan være Aarsag derudi eller kan gøre noget mod Guds Magt. Men aleneste kan fornemmes, Kristoffer ved den Snak kun sin »Opstinasighed« vil smykke. Ellers skal Fæstebogen klare Sagen, hvis den bekommes og fremføres. — Svarer fluks hertil, I, som klager, svar nu!«

Men Kristoffer Tuesen gik bort og vilde intet svare dertil.

Da lod Mikkellund sætte i Rette, at de ulydige skulde haardelig straffes.

Men, som Kristoffer hørte denne Irettesættelse, efterdi han ej var kommen langt i Vej, vendte han brat om og sagde: »Jeg skal fremlægge mit Svar om otte Dage.«⁶⁾

Da der imidlertid intet Svar kom fra Kristoffer Tuesen i de næstfølgende Tingdage, blev der baade over ham og Ingvor Porse fældet den Dom, at de for deres Opraad hver for sig skulde betale to Lod Sølv i Ulydighedsbøder. Men ogsaa Sønnen Niels Tuesen skulde, fordi han greb Ladefogden i Brystet, ruskede og rystede hannem, betale en lignende Bøde.

Bag efter vilde endda Turen endnu en Gang

komme til Kristoffer for de ilde Ord, han havde brugt om Forvalter og Ridefoged.

Ingvor Porse kom med.⁷⁾ Det hed sig, at han havde bragt den Snak i Omløb, at en Mand i Remkolde skulde have givet Forvalteren en Stud for at blive fri for Hoveri. Ingvor svarer til denne Anklage, at han aldrig havde de Ord i sin Mund, som her paaduttes ham; og ved han ej heller intet, uden hvad ærligt og godt er, at sige om Forvalteren, og har han aldrig sagt andet.

Men den Erklæring vilde Forvalteren ikke nøjes med.

Kristoffer Tuesen blev flere Gange kaldt til Tinge, og hver Gang blev han ved det samme Mundhold: »Jeg har talt!« siger han og intet videre.

Først den 8. Juni 1691 fik de deres Dom.⁸⁾ Kristoffer skulde bøde 3 × 40 Lod Sølv, medens Ingvor slap med 3 × 10 Lod. Det var dog mange Penge, en stor Sum efter Tidernes Forhold; saa det er ikke til at forstaa, hvor de skulde faa den fra. Og alligevel fik de som Tilgift en lille Formaning med paa Vej, lydende paa, at de skulde passe bedre paa deres Mund en anden Gang.

Denne Advarsel var næsten grimmere for Tue-mændene end Bøden; thi det kneb for dem at passe

deres Mund, der var saa letløbende; og gerne vilde de være med, hvor det gjaldt om at sætte haardt imod haardt.

Det var en halv Snæs Aar efter denne Opsætsighed og Pantningsstrid, at et andet Medlem af Tueætten, Jens Tuesen, født i Knudsby, men i mange Aar bosiddende Fæstegaardmand i Stensby, kom med i en lignende Strid med selvsamme Slotsforvalter Sr. Andreas Schumacher, som Knudsby Mænd nu nys vare stødte sammen med.

Anledningen til Stensbymændenes Strid gav Bondens tungeste Hovarbejde, Gærdelukningen. Dette Arbejde var det evige om igen og derfor saa trættende og tirrende, Aar efter Aar skulde der hugges og køres Gærdestave og Gærdsel, sættes og vindes Gærde. Det aargamle Gærde var traadt ned af Kreaturerne eller Adelhjortene og Prinsens Stod, siden raadnet op eller brændt op. Det nye Gærde vilde inden Aar og Dag gaa selv samme Vej, og Tanken herom gjorde Arbejdet saa slidsomt, trælsomt og haabløst.

Nu var der vel ved Forordning af 17. August 1695 paabudt Indrettelsen af Stengærder overalt i Danmark; men, som alle nye Skikke vække Modstand, gjorde den det ogsaa. Det gik kun smaat

med den nye Indrettelse. Bonden vedblev at køre med den gamle Gærdesætning, men trægt og stridigt kørtes der, thi det var et umaadelig tungt Læs at age frem.

I Stensby Treding havde saaledes Bakkebølle Bymænd ikke mindre end 1079 Favne Skovgærde at sætte op og vinde, den lille By Vintersbølle havde 193 Favne, men Stensby 1583 Favne, og en enkelt Mand i Vrangsgaarde havde 400 Favne, ja, Birkefogden Peder Hammer i Vrangsgaarde havde endog 600 Favne Gærde at lukke. Rimeligvis er der dog ydet de to Mænd i Vrangsgaarde Penge eller anden Hjælp fra Slottet til Lukning af deres Gærdeparter. Hidindtil var imidlertid alt gaaet godt, og Stensby Tredingsmænd havde uden Paaaning Aar efter Aar lukket deres Gærder; men saa var det sidst paa Vinteren 1702, at Slotsforvalteren kom med det nye Paabud, at alle Tredingsmændene skulde i Ening lukke Gærderne om Vrangsgaarde Marker

Det vilde de ikke. Forvalteren sendte ny Befaling og Paabud om, at Gærderne skulde lukkes og derefter synes.

Da bleve Tredingsmændene enige om, at de i Flok og samlet Følge skulde gaa til Slotsfogden. Og Jens Tuesen var med som Anstifter i dette Opraad.⁹⁾

Den 24. April mødte de frem i Vordingborg Slots-
gaard; de mødte med Hujen og Raab om, at de vilde,
som de kunde bande, ikke have noget med de Vrangs-
gaarde Gærder at skaffe, aldrig i Verden skulde nogen
tvinge dem til at fuldføre det Gærdearbejde; thi de
havde nok i Forvejen og holdt sig til gammel Hævd
og Sædvane.

Slotsforvalteren kom ud, gik dem imod og min-
dede dem om deres Skyldighed og underdanige Ly-
dighed mod deres Øvrighed. Men de vilde intet
høre, raabte ikkun højere end tilforn, gik imod An-
dreas Schumacher, omringede hannem og raabte
Gevalt.

Esben Udrider kom til, tog sin Pisk og vilde
slaa Jep Brus og Jens Tuesen af Stensby; men Jep
greb fat paa Pisken og Rasmus Skonning paa Tærø
tog et Tag i Udriderens Haar, medens Brusen brugte
Pisken for Alvor; da imidlertid gave en stor Del af
Tredingsmændene den Paaraabning til hverandre:
»Lader os træde frem og slaa ham ihjel paa Stedet!«

»Da«, siger Forvalteren selv, »blev han angst og
bange for de vilde Rebeller, de rasende Mennesker,
der tydelig nok havde ondt i Sinde, maaske endog
de vilde berøve hannem Livet der paa Steden, i
Slottens Frihed, hvorfor han retirerede sig ind i sit

Kontor og raabte til sin Tjener: »Gak til Berider Pfefferling og bed hannem komme os til Hjælp med Staldfolkene; thi Stensby Tredingsmænd ere her og ere ubesindige, saa ingen kan faa Raad med dennom.«

Tjeneren løb. Men da Stensbymændene hørte dette og saa, at Tjeneren løb ad Stalden til, søgte de Slotsporten for at ville gaa ud og finde deres frie Frelse udenfor Slottens Grund; men Forvalteren fulgte efter dem og raabte til Anders Ladefoged:

»Lukker Porten!«

Ladefogden gjorde saa, idet han svarede: »Ja, der er ingen Fare, saadanne Karle har man vel faaet Magt med før.«

Tredingsmændenes Mod sank, da Tilbagetoget blev dem spærret, og de saa sig indesluttede i Slotsgaarden og berøvede Friheden. De hang med Hovedet.

Imidlertid kom Forpagteren til, og Berider Pfefferling kom ilende til med Staldfolkene. Da stak de store Hovederne sammen og hviskede om hvad, der var at gøre med den urolige Bondehob.

Forpagteren sagde stille: »Lad dem fare.« Men Forvalter Schumacher rystede paa Hovedet, thi ilter og harm var han bleven og raabte til sidst højt: »De

skulle i Taarnet alle til Hobe!« Han gentog atter og atter sit Paabud og bandede: »De skulle i Taarnet!«

Da rejste Bønderne Hovedet og udbrøde alle paa een Gang: »Vi gaa intet i Taarnet, uden vor Tredingsfoged gaar med.«

Tredingsfoged Hans Jepsen gik da og foran, fulgte med til midt paa Taarntrappen, men der vendte han og gik tilbage.

Alle de andre maatte i Taarnet, hvor de bleve indespærrede som Fanger. De fleste holdt tilsyneladende Fængslingen for bare Spøg, sang og vare lystige; medens dog andre sade stille hen med lydende Hoveder og harmede sig. Klokkeren tre om Eftermiddagen slap de fleste igen ud af Taarnet; og der var til den Tid sendt Bud efter Staldfolkene, at de kunde være hos for at holde Ro og Orden, naar Tredingsmændene lukkedes ud. Bønderne kom støjende ned ad Taarntrappen, spøjte og sagde: »Nu have vi været oppe at gnave Gaasekød!«

Men Langø og Tærø Mænd, samt nogle af Stensby og Langebæks Mænd, deriblandt Jens Tuesen, Jep og Peder Brus, maatte sidde Natten over i Taarnet, formedelst de vare de mest stridige og stode som Formænd i Tumulten. Og næste Dag, før de slap hjem, maatte baade Jep Brus af Stensby og Rasmus

Skonning af Tærø ride Træhesten for deres Haargreb, Piskeslag og stive Munds Skyld.

Men der de den Dag bleve udlukkede af Taarnet, og Jens Tuesen kom allerbagerst, sagde han til Staldfolkene, som stode hos:

»Nu er jeg henved de 60 Aar, og var jeg endnu aldrig i Taarnet!«

Da gik han over Slotsgaarden og græd af Harm.

Stensby Tredingsmænd vilde dog ikke lade sig nøje med den Behandling, som de her havde faaet, men skreve til Prins Jørgens Overkammerer, Gehejmeraad Kristian Sigfried von Plessen, sendte Suplikkerfulde med Klager, baade 5te og 13de Maj, hvori de blandt Ankeposterne mod Forvalter Schumacher særlig fremhæve: »det haarde Hoveri og de nye Paalæg om Skatter, som Slotsforvalteren hittede paa, saasom Hakkelsepenge og Røgterpenge, for store Kulleleveringer og en slet Fordeling af Hoveribyrden«; men allermost klage de over »den store Vold og Overlast, der var timedes dem inden Slottets Frihed nu sidstforleden 24. April, og som øvedes og dem vederfores af Forvalteren og andre Slottets Tjenere, der den Stund handlede utilbørligt med dennom med Nedkastelse i Taarnet uden Spise eller Livsophold og siden dem forpinte med Træhesteriden.«

Gehejmeraad Plessen skrev skarpt til Slotsforvalteren og fordrede nøje Forklaring over den hele Tildragelse.

Da blev Schumacher harm. Han møder paa Tinge og siger, at Tredingsmændene havde tilføjet hannem stor Skade paa hans gode Navn, Rygte og Ære ved deres usandfærdige Beskyldninger. Og hvorfor vilde de klage! De kunde have bedet om Moderation ved Gærdelukningen og om Fritagelse for at svare højere Hoveripenge, og alt vilde være bleven dem tilstaaet. — Der var nu disse Hakkelsepenge og Røgterpenge! Den Ordning havde han aldrig haft med at gøre; det var 10 eller 12 Aar siden, at salig Staldmester Lytzov gjorde den Anstalt, at Bønderne aarlig skulde betale Penge til Karleløn for dette Arbejde; thi tilforn havde to og to Mænd i Tredingen skiftevis mødt paa Slottet for at skære Hakkelse og røgte i Stalden; men saa gik den Ordning i Stykker, Bønderne kom ikke i Rækkefølge, somme Dage mødte der endog slet ingen, og det gik ud over von Plessens Hopper. Da var det, at salig Staldmesteren fik ordnet det saaledes, at de skulde yde de usle 9 Sletdaler. — Det var i Grunden intet at tale om.

Langø og Tærø Mænd klage over Hoveri! Og saa yde de kun med nogle faa Lohjon i Høstens Tid

og hjælpe til ved Favneveds Udskibelse. Det er intet, als intet.

I det hele turde Slotsforvalteren forsikre, at han aldrig havde fordret mere, end gammel Sædvane og Paabud lød paa. Der var nu saaledes Kulleveringen, nemlig 2 Tønder af en Helgaard og 1 Tønde af en Halvgaard til Herskabets Fornødenhed; men det var alt efter Herskabets Ordre af 7de Marts 1687; hvortil kommer Gehejmeraadens Ordre af 27de Februar 1702, der lyder paa, at Favnevedstoppene skulle sankes og brændes til Kul. Endelig klage de over, at de, der skyldte af 2 Tdr. 2 Skpr. Hartkorn, maa gøre lige saa meget Hoveri, som de med 10 eller 11 Tønder Hartkorn; men dette er Herskabets Sag. Han, Schumacher, saa helst, at de alle fik lige meget i Brug, saa de kunde svare lige Skat og Hoveri; thi da var der langt mindre Bryderi for dem, der haver med Bonden at bestille.

Det er ogsaa Snak med den Riden Træhest. Det var jo kun de to Mænd, som særlig havde forbrudt sig og derfor ærlig fortjente det, der kom op at ride.

Men nu kan Herskabet for øvrigt selv dømme, om det vil pardonere Bønderne deres Grovhed, eller der skal gives dem end højere Straf.

Med denne Udtalelse gik Andreas Schumacher fra Tinge. Vred var han.

Men den Taarntur kunde Tredingsmændene, især dog Jens Tuesen, aldrig glemme. Hver Gang Tildragelsen kom paa Omtale, rejste Tueslægtens Harmfølelse sig hos ham, og han udrød da gerne: »Tvi dem, at jeg gamle Mand skulde indsættes i Taarnet, jeg, som aldrig havde været der tilforn.« Saa græd han atter igen af Harm.

Der var mange Forbud, som æggede Tueætten til Modstand. Men især var der eet Lovbud, som ikke alene denne Slægt, men saa godt som alle, især Ungdommen, satte sig op imod med Hænder og Fødder, noget, som de ikke vilde aflade fra, trods der kom Advarsler, Dom og Straffe: Det var Forbudet mod de gamle Skikke og Sædvaner med Fastelavnsløben, Skærtorsdagsløjer og Majgilderne med deres Riden Sommer i By. Ungdommen kunde ikke forstaa, at der var Synd i disse gamle Skikke, den maatte have nogen Fornøjelse i den trælsomme Hoveritid, og saa slog den Gækken løs og tumlede sig paa de forskellige Aarsens Tider efter gammel Sædvane, trods alle Forbud.

Det er ikke, som det almindelig fremstilles, først under Kong Kristian VI, at disse Gilder og Gækkerier forbydes; men allerede Kristian V's Danske Lov 6—3—11 fremfører Forbudet.

Og i Tidens Løb kom Øvrigheden, baade den gejstlige og verdslige, Aar efter Aar med Paamindelser og Advarsler, stadig nye Forbud mod de gamle Skikke; men Ungdommen kunde ikke komme ud af den vante Gænge. Der kom nye Advarsler og større Bøder, der blev lovet Bod og Bedring; men Ungdommen huskede saa kort, saa snart Fastelavnen kom, havde den igen sine Løjer og sin Løben.

Ridefogden klager 1690 til Tinge over,¹⁰⁾ at nu var det galt fat igen med Ungdommen, i hver en By i hele Hammer Herred var der løbet Fastelavn. Mændene skulde møde som Vidner; men de bleve hjemme fra saa godt som alle Byerne, efterdi de ikke vilde vidne Ungdommen til Skade.

Fra Lundby mødte dog enkelte, deriblandt Hans Svendsen, som vidner, at der han nu sidste Fastelavn kom hjemkørende med et Læs Tjørn, saa han vel, at Hans Skovfogeds Pige løb og gantede efter en Hane paa Marken, og der han kom til Byen, løb Nikolajs Dreng der og gækkede at sænke Æg op, mens Pigen løb efter Hanen; hørte han og samme Tid, at de havde Tromme i den øverste Byende; men han fornam intet Gildeshold med Øldrikken, som de pleje.

I Ring løb Karle og Piger om en halv Tønde Øl; og der stod Væddemaalet saaledes, at to af Kar-

lene skulde løbe til Skoven og tilbage igen, medens trende Piger sankede Æg op, der laa i Rad og Læg. Men Pigerne tabte. De fik deres Bødestraf. Alligevel løb de næste Aar igen, løb over det ganske Herred, endog i Baarse Herred med løb de, skønt Forbudet var forkyndt baade fra Prædikestolene og ved Sognestævne.

Ungdommen i Ring synes at have været særlig livlig, den var altid paa Spil. Ridefogden lod saaledes 1687 alle de unge Folk der i Byen kalde til Tinge for nogle ubesindige Øvelser, som de havde beganget Skærtorsdag Aften.

Bysmeden vidner, at forleden Onsdag Aften før Skærtorsdag, efter Sol var nedgangen, saa han, at Ole Gaard kom ridende ned ad Ringegade, baglæns, paa et sort Øg, og havde han noget hvidt Klæde paa det, en dragen Kaarde i Haanden, og raabte han og sagde: »Jo dut! over alle Troldkvinder, og forbandet skal den være, som ser ud af Glugevinduer, eller som tjæler sig i »Kølner«*) eller Bagerovne, og over alle dem, som have Tyveben i deres Øltønder.« Bysmeden saa freimdeles, at Per Koks Per ledte samme Bæst, som Ole Gaard red paa, og førte han det frem

---

*) Oldnordisk: *Kylna*, en Maltkølle.

i en Tømme, og tre Gange rede de saaledes forbi Smedens Dør. Men bag efter Ole Gaard kom et stort Optog af Karle og Drengene ridende paa Træstager, idet nogle rede paa »Grisler«*), nogle paa Kosterkafte, andre igen paa Rager, og alle havde de det samme Mundhold, som anhørt, idet de raabte: »Jo dut, over alle Troldkvinder! Vi ride paa vore Rager og Grisler.«

En Mand kom agende hjemad fra Skoven med et Læs Tjørn; han var straks bange for, at de skulde kyse hans Heste, der de saaledes tumlede og skabte sig; men han kom dog vel frem, endda de forfulgte ham lige til hans Hjem. Da han var sluppen vel indenfor Porten, gave de sig til at stikke i hans Mødding med deres Kaarder, som de sagde var for, at ikke Uvæter og Troldpak skulde skamfere hans Gødning. Siden gik de og stak i hans Vægge, stødte og stak de ligedan i hans Gadeport, saa han frygtede ikke lidet for, at de skulde stikke igennem og ramme hannem, som han stod der og keg gennem en Revne. Ud turde han ikke gaa, ligesaa lidt som nogen af de andre Byfolk; thi Gøglerne havde forbudt dennem det

---

*) *Grissel*, en lang Træstang med Træblad, som bruges til at sætte Brød i Bagerovnen med. Paa Svensk hedder det ligesledes en *Grissel*.

og truet med, at kom de ud, skulde de blive til Troldpuslinger alle til Hobe; de stode derfor alle inden Døre, gemte i Fremhuset eller bag Gluger og Porte, hvorfra de kunne titte ud gennem Revner og Sprækker. Hans Hovgaard, der var en stor Skælm, gik dog ud paa Gaden, men han bad og sagde til dem med Spøg: »O, kære, forgør mig ikke!«

Dagen efter gik de omkring i Byen og bade om lidt, en lille Gave for det, som de havde bestilt om Aftenen. De fik ogsaa paa hvert Sted noget, Penge eller Gildesmad, mere eller mindre, alt ligesom Evnen var, og som de undte de unge Folk det.

Mortens Kvinde vidner, at hun gav Ungdommen en Toskilling, som hendes Mand havde flyet hende at ofre dem for deres Galskaber.

Bag efter maatte alligevel alle møde paa Tinge; og her blev der spurgt dennom ad: »Haver I øvet dette Narrespil, ærlige Folk til Forklejnelse eller Gud Vorherre til Fortørnelse?«

Da svarede de alle til Hobe, baade Karle og Dreng: »Vi haver als intet gjort det i nogen ond Mening, ikke heller vide vi nogen af Ring Mænd, Kvinder, Tyende eller Børn i nogen Maade at beskyldes eller tilsige andet end det, som ærligt er og ærlige Folk anstaar. Ingen haver lokket eller tinget

os dertil; mens vi haver hørt, at sligt altid haver været brugt den Aften efter gammel Sædvane, for at Troldkvinder ingen Magt skulde fange over noget i det kommende Aar. Er det en Forseelse, da er den af Uforstandighed øvet, og da bede vi ydmygeligst, at det denne Gang maa os tilgives, saa skulle vi aldrig tiere paa denne Maade lade os finde.«

Den 27. Juni maatte Ring Ungdom til Tinge paa ny.¹²⁾ Atter bede de om Herskabets Naade og sige, at de ikke gjorde nogen Fortræd eller Ustyr, hvad og er bevist; men de bade ikkun paa sine Steder om Paaskeæg, og fik de derhos en Drik eller to.

Bonden Hans Hovgaard i Ring træder frem paa Tinge for de unge Folk og siger: »Vi Bymænd, de andre saavel som jeg selv, have vel ikke udtrykkelig givet vore Tjenere Lov til at øve dette ældgamle Gækkespil; men naar de arbejde for os hver evige Dag, Gud lader skabe, haver vi intet imod og kunne ikke se Synd i, at Ungdommen leger den Aften, som altid tilforn i Mand's Minde og langt længere endnu, om nogen kunde ihukomme længere, haver været Skik overalt.«

Men Hans Hovgaards Forbøn nyttede intet.

Ring Karle fik alligevel for deres Optøjer Skærtorsdag Aften og deres Tiggergang den følgende Morgen

deres Dom, lydende paa, at hver og een skulde bøde dobbelt Helligbrøde med 2×3 Lod Sølv.

Men Ole Gaard skulde, fordi han havde været Ophavsmanden, straffes paa sin Boslod og dertil oven i Købet endog forvises fra Hammer Herred.¹³⁾

Forbudet mod de gamle Skikke kunde alligevel ikke føres igennem eller vinde Hævd; thi Ungdommen vilde ikke lægge Skikkene af, og Husbonder og Fædre gave deres Støtte til at hævde den nedarvede Sædvane. Før de unge Folk i Ring fik deres Dom, havde de allerede forbrudt sig paa ny.¹⁴⁾ Valborg Aften gik nemlig Ring Piger og kvad Sommer i By, og Valborg Dag havde Karlene deres Sommerbystads og rede Gaden op og ned med Blus og Trommer. De maatte igen til Tinge, hvor de fik en haard og streng Advarsel; dertil de alle dristede sig at svare: »Aldrig vide vi, at den Skik blev forbudt til Tinge, vi kunne als intet mindes det.«

Og paa lignende Vis gik det i de andre Byer, det hele Herred over gik det saaledes og i Naboherrederne med: de kvædede og rede Sommer i By, baade med og uden Trommer, holdt deres Pinsegilder og drak deres Øl; men paa Tinge lægge de Dølgemaal derover, og Bymændene staa de unge Folk bi.

Rasmus Hjort i Over Vindinge fremstaar og siger,¹⁵⁾

at han ved intet af, at de unge Karle i hans By haver redet Sommer i By imod eller efter Forbud. Da udbryder Ridefogdens Tjener Hans Kyse vredt: »Hvorfor vil Vidnet ikke fremføre sin rette Sandhed; men søger Udflugter! Har han ikke set de unge Karle og Piger gaa Sommer i By, eller og han haver hørt det?« Rasmus Hjort svarer nu, at han ved vel, at Ungdommen havde nogen Drikke tilsammen, som de og drak; men intet saa han, at enten nogen red eller gik Sommer i By.

Mere kunde Hans Kyse ikke faa frem, om han end aldrig strittede og skændte saa meget. Men den følgende Tingdag bliver der alligevel vidnet, at Over Vindinge Bymænd havde efter Herskabets Ordre og Lovens Bud forkyndt deres Karle, at de ikke maatte ride Sommer i By; de unge Folk trodsede dog alligevel og gik med Trommer hen til Svend Porses Gaard, og en føje Stund efter kom de ind til Thorkilds, hvor Bymændene vare forsamlede; der saa Karlene for-tøvede og hjalp Mændene at drikke to Tønder Øl. Ligeledes i Pinsedagene, der de unge Karle lagde deres Øl ind til Gammeløl og den Tid havde bedet Bymændene til Gæst, da kaarede de Thorkilds Pige til Majinde og Klemmens Karl til Majgreve; men de gjorde intet Postyr.

I Vester Egesborg vare de unge Karle og Drenge med ude Valborg Aften og kvad Sommer i By, som de pleje der af gammel Tid at gøre, og om Morgenen efter havde de i Sinde at ville ride Sommer i By, eftersom det var Vollermissø Dag; men der samtlige Bymænd, efter at de vare komne af Kirke, vare ude at gaa med Gærder efter gammel Sædvane, skikkede Ungdommen Bud til deres Husbonde om at laane Hestene til deres Riden; da gave Bymændene Karlene Bud tilbage med tvende af Granderne, at de ingenlunde turde ride, saasom det var forbudt. Hvorfor ej heller nogen af Karlene red, og ikke heller Pigerne gik Sommer i By. Men da Mændene hjemkom fra Gærderne, drak de en Tønde Øl tilsammen.

Der var intet Udkomme for Øvrigheden med at faa standset disse gamle Sædvaner, især naar Bymændene dækkede over Ungdommens Galskaber.

Nede i Knudsby og den nære Naboby Oreby gik Ungdommen i Lav tilsammen; og her dreve de deres Spil og Leg med Fastelavnsløben, Skærtorsdagsløjer og Majgilder, saa godt som noget andet Sted.

Ved disse Ungdomsgilder var den rappe Niels

Tuesen bleven Godevenner med en ung Pige, Kirsten Ibsdatter, ovre i Oreby. Kan være, at de ved Lavets Majgilder have været udkaarede, han, den raske Karl, til Majgreve, og hun, den kønne Pige, til Majinde, saa de paa den Vis af hele Ungdommen vare givne hinanden og udkaarede til at høre sammen. Dette vides imidlertid ikke. Men, at Karlen og Pigen havde et godt Øje til hinanden, det er sikkert.

I Forsommeren 1691 talte derfor ogsaa Folk meget om, at nu blev der nok snart Alvor af, at det unge Par skulde fejre deres Bryllup; thi Kirstens Fader Jep Bentsen var, som alle kunde se, en gammel, aflægs Mand, der ikke længere kunde magte at styre sin Skovfogedgerning; han maatte oplade sin Gaard til Sønnen; men da skulde Kirsten helst af Gaarde, før der kom en Sønnekvinde der i Huset.

Saaledes snakkede Folk. Jep lod dem snakke; thi han mente, at han fik nok ogsaa et Ord med, naar Tiden kom. Han var ganske rigtig en gammel, træt Mand, det vidste og følte han selv, saa godt som nogen; men han var ogsaa en erfaren, klog og forsigtig Mand, der havde prøvet og set noget i sine Dage; det burde de andre vide og mindes.

Tueslægten kendte Jep Skovfoged ud og ind, og han var ikke meget glad for at faa en Svoger af den

Familie. Han havde haft megen Ærgrelse af Historien med Adelhjorten,¹⁶⁾ som de slemme Tuefolk derovre i Knudsby skød i deres Kaalgaard i Julen 1677; thi han var jo Skovfoged og skulde passe paa; men hvor kunde han passe paa overalt, ved Dag og ved Nat, i By og i Skov. Herskabet fandt ham for medlidende.

Det var sikkert den Hjortehistorie, som gjorde, at Ridefogden Peder Hammer 1681 lod ham kalde og advare til Tinge,¹⁷⁾ at han skulde føre et mere vagtsomt Tilsyn med Skovene. Den Gang kunde Skovfogden baade forklare og forsvare sig, han kunde paavise hvert Træ og hver Gren, der var hugget, og paavise, hvem der havde hugget. Ellers var for Resten paa den Tid den største Del hugget til Prinsens eget Brug, deriblandt en hel Hob Grene til Hegn mod Stranden om Storskoven for Prinsens Stod. Og hvad selve Storskoven angik, da vedkom den egentlig ikke ham; thi der var Laas og Lukke derfor, for Prins Jørgens Stutteri, saa der havde han intet at gøre.

Men han blev gammel og træt, det var sandt nok. Fred vilde han nu gerne have og nyde; men den var ikke let at fange, naar han samtidig vilde holde paa Lov og Orden. — Nu var det ikke læn-

gere siden end Søndagen før Pinse, forgangen Aar, at han som Oldermænd havde samlet Bymændene til Gadestævne,¹⁸⁾ da, som de vare sankede ved Majbænken og taledes ved om deres Rytterskat at yde, samt om Hegn og Fred paa Markerne i denne spirende Tid, siger saa Jep, at det nok var bedst, der blev holdt Vagt, at Kvæget ikke skulde bryde Gærderne; men var da Rasmus Tosse der ikke straks med drilske Ord, raabende, at han vilde intet være deres Kobumper. — Jep Oldermænd svarede ganske sindigt: »Du haver dog lige saa vel Ager og Eng, som vi andre der i Byen, og derfor kommer du, Rasmus, til at tage lige Del i Vogt med os andre, naar det falder for, om da ellers Ret og Vedtægt skal holdes i Gænge.«

Men Rasmus svor en stor Ed og raabte: »Nej, aldrig i Evighed skal du eller nogen anden nøde mig til at være eders Kobumper!« Og slog han i det samme Jep Bentsen paa Munden et stort Slag, greb hannem i hans Haar og drog ham langs ad Jorden fra Taljestenen.

De andre Oreby Mænd sprang vel straks til, friede Jep Oldermænd og sagde til Rasmus Tosse: »Det maa intet saa være!« — Men sprang saa ikke i det samme Tossens Kvinde Beate til med en Kæp

i sin Haand, og med denne Vaand slog hun gamle Jep Bentsen to eller fem Slag, før han endnu ret kom paa Benene. Da toge vel nogle af Mændene og holdt Kærtingen borte, endog hun sprættede og lod ilde. Den gamle Fredsvogter Jep var nu bleven hed i Hu og gik frem mod Rasmus Tosse for at tugte hannem for hans Postyr; men da skreg Kærtingen op: »Din sorte Rakkere, vil du myre min Mand!« Og slog hun da og sparkede om sig, saa det var med Nød og næppe, at de fire Mænd, der holdt hende, formaede at magte hende. — Rasmus Tosse havde kastet sig paa sine Knæ paa Jorden, sparkede i Græsset med sine Fødder og slog paa Jorden idelig med en liden Kvist, han havde i Haanden, og baade han og Kvinden vedbleve begge to at raabe til Jep Skovfoged: »Du skal vel faa en Ulykke en Gang, naar du mindst tænker det!«

Imidlertid var den gamle Oldermænd igen bleven rolig; han hævdede Gadestævnet og gik hjem, stille og grundende over, hvor han skulde skaffe Fred, naar alle vilde Strid og Ufred. Tunge Tanker kom op hos den gamle Mand. Det havde været trange Tider, og de kunde komme igen. I Foraaret 1679 maatte to af Mændene i Oreby rømme fra deres Gaarde, de kunde ikke bjærge sig længere der.¹⁹⁾

Og Aaret efter hedder det om tvende Halvgaardsmænd der i Byen, Hans Bentsen og Peder Binder, at de vare helt fattige og forarmede.²⁰⁾ — For Jep Bentsen selv havde det knebet meget haardt 1683; thi det Aar avlede han kun en Tønde Rug, et Pund Byg og en Tønde »Aure« (Havre), saa han derfor næppe kunde svare halv Skat og en Fjerdedel Landgilde; og hans Naboer Jørgen Avnø og Laurs Vandmand vare lige saa ilde farne.²¹⁾ 1684 skønner et Syn paa otte Mand, at der til Oreby næppe vilde avles en Fjerdedel af Udsæden igen.²²⁾ Og 1688 ramte der Oreby en ond og streng Ildsvaade, som lagde tre Gaarde og to Huse i Aske; hvorfor de andre arme Bymænd af deres ringe Fattigdom maatte forhjælpe deres Grander ved Opbygningen af Gaarde og Huse, særlig med Ægtkørsel.²³⁾ — Aaret efter indtraf atter Misvækst, saa Oreby Mænd kun saa nogenlunde avlede Rugsæden igen og af Byg næppe $1\frac{1}{3}$ Fold.²⁴⁾

Jep Bentsen havde, som det tydeligt ses, prøvet de onde Dage, og han nærrede derfor stadig Frygt for, at de kunde komme igen. Han vilde derfor gerne snarest mulig trække sig ud af det hele, naar blot Datteren først var bleven vel forsørget. Giftes skulde hun, kun ikke med Niels Tuesen i Knudsby.

Nu var det heldigt nok, at Kirsten ikke stod ledig paa Torvet; men at der var unge Karle nok, der keg efter hende, ihvor hun saa kom frem. — Naar Jep Skovfoged gennemgik Flokken af Bejlere, da var Oluf Høg ovre i Kastrup den iblandt dem, som han syntes bedst om; thi han var en rolig og driftig Slider, der sad og holdt det kønt med sin Moder. Oluf Høg maatte blive Jeps Svoger. Men Sagen maatte føres frem med Lempe; thi Kirsten var ikke saadan at køre med, Jep maatte sige det med Sorg, men sandt var det, og han maatte tilstaa det for sig selv, endda det var hans egen Datter, at ikke alene var hun mundstærk, men tillige var hun stiv-sindet og især saa ubegribelig vægelsindet, at ingen vidste, hvor de havde hende.

Der maatte gaas rigtig forsigtigt frem. Moderen, Jeps gamle Kvinde Anne, maatte lirke ved hende og se at komme i Forstaaelse med Degnekvinden ovre i Kastrup, Maren Hans Hindses, der var en sand Kirsten Giftekniv.

Oluf Høg ovre i Kastrup træffer man ikke i Tingbøgerne, før han optræder som Bejler til Kirsten Ibsdatter; men hele hans Færd ved denne Lejlighed, og særlig den gamle Jep Bentsens Godhed for ham, lige fra Førstningen af, tyder hen paa, at Oluf maa have

været en Karl, der svarer til Forestillingen om, hvorledes en Bonde burde være, saaledes som denne skildres i en gammel Vise²⁵) fra hine Tider, hvor det hedder:

1. „Bonden han agter paa Tiden,
Naar Vinteren er fremsfriden,
Ager, Eng og Haver han laver,
Frø paa Marken saaer,
Aar fra Aar,
Om den skønne Baar,
Som af Lyst bestaar.
Bondebrenge pløyer, ej brøyer,
Oksen udi Furen han bøyer.

2. Prise vil jeg Bonden for alle
Dg forfaren udi Kunsten kalde,
Ageren han møger, sig søger,
Baade af og an
Harver han.
Saadanne Bohavsmand
Ingen straffe kan,
Som saaledes figer, ej sviger,
Er han fattig eller riger.

3. Naar andre de snorke og sove,
Har Gud hannem givet den Gave,

Naar han hører Hanen, af Vanen
Rejser han sig op
Med sin Krop,
Ser paa Himlens Laab (Løb),
Har om Føden Haab,
Sent gaar han i Sengen med Drengen,
Marle er han ude paa Engen.

4. De Dyr uden Skel, Dgene arme,
Monne han sig over forbarne,
Slipper han fra Ploven i Skoven;
Med Skovdrengets Bed
Gaa i Bed,
Der at blive fed
Om Sommeren hed!
De, som før var mager og spager,
Hiemkomme frydig og fager,

5. At han ej ledig maa være,
Sætter han ud Kroger og Snære (Snarer),
Hvor ubi fatter Jiften, skøn Bidfken.
Se, faa faar han Mad
Paa sit Fad;
Han er intet lad
I sin Embedsstad,
Meget godt i Kruse, i Huse
Har han, som arbejder ved Luse.

10. Naar Bonden ej for varmen Hebe
 Nu mere stort aarfer arbeide,
 I Skyggen han kvæder, sig glæder.
 Samme Bonde graa
 Siunes daa (da)
 Andet Sind at faa,
 Bliver stor oppaa.
 Hvi han ser, at Rugen bliver mo'en,
 Faar han sig god Rus i Kroen.
11. Naar han der en Tid har ruttet
 Dg til de friske Glas vel luttet,
 Han da vel befkænter hiemlenter.
 Bondens lille Bro'r (Søn)
 Staar i Flor (Flur, Forstue),
 Mægtig, fage gror,
 handler vel med Mo'er,
 Kryber under Felben (Skinddynen) om Kvælden,
 Ikke vil han vide af Smelden.
14. Af det Bonden han saaer udi Bænger,
 Faar Brød baade Piger og Drenger,
 Hvorudaf de mavre bli'er favre,
 Fatte lystigt Mod,
 Faar friske Blod
 Udaf Dager god
 Udi Bondens Bod.
 Udaf Bondens Ager, jeg feger,
 Hver og en sig mætter og fleger."

Naar Oluf Høg var en Bondemand efter denne Visens Tegning, kunde han nok ønske sig, at Kirsten Ibsdatter, naar han fik hende hjemført som Husmoder til sin Gaard i Kastrup, da maatte komme til at arte sig efter den Kvinde, som den samme gamle Vise skildrer saaledes:

6. „Hiemme fidder Kvinden og væver,
Gør, hvad hendes Husfysler kræver:
Bed sin Rok hun spinder Traad, tvinder
Ud af Lin og Uld
Tenen fuld,
Er i Huset huld,
Agtet mer end Guld.
I god Lag hun stiller, hvad giælder,
Alt, hvad hende forefalder.
7. Naar Dksens hvidbrogede Mage
Fra Skoven vender tilbage,
Møder hun med Stæven i Næven,
Lager til de fem,
Og med dem
Malfer hun med Klem,
Gaar dermed hjem,
Sætter op Fielbunter, som funker,
Fuld med mange søde Klunker.
8. At Manden ej længe skal faste,
Med Maden monne Mo'er haste,

Han af Fadene dybe faar Suppe,
 Hvide Mælken sød,
 Løf som Grød,
 Baade brun og blød,
 Ja, godt Spegekjøb
 For hannem hun sætter. Faa Retter,
 Hvoraf han æder, hun sig mætter.

9. Naar hun venter Giæster og Benner,
 Af og an i Huset hun render,
 Udi store Hobe hun skraber
 Straa, Haar, Dun og Spaan,
 For i Braaen
 Hitter hun Gudskaan,
 Tager det ifraan,
 Skurer Gryder, Pander, Stob, Rander,
 Se, saa er hun sikker for Bander.
12. Jnden Maret gaar omkring, saa mon rønne,
 At Mariae er trind som en Bønne,
 Da til Drengen, hin kiære, til Wre
 Malte hun godt Malt,
 Fremfor alt
 Brygger Ol ubvalgt,
 Baade godt og fvalt;
 Det hun giver til bedste sin Næste,
 Som hende da monne giæste.

13. Andre gode Sager hun deler,
 Som Mæven opfrister og heler,
 Sin Vre betragter, vel agter
 Alvor, Skæmt og Leg,
 Uden Svig.
 Brød, Smør, Ost og Steg;
 Liflig, skøn og veg,
 Sætter hun for Præsten og Gæsten,
 Giver Hø og Havre til Hesten."

Da vilde Oluf Høg føle sig glad og tilfreds,
 saa han kunde synge videre med Visen:

15. „Borgeren i Staden den dyre,
 Som Hus lader leje for Hyre,
 Han bruger stor Handel og Bandel.
 Søger sin Profid
 Med stor Flid,
 Løber hid og did
 Omkring Landet vid;
 Dog, i alt han river og slider,
 Bonden han alene tillider.
16. Nu bruges her Klæder vide,
 Baade Koster og Koffer fide,
 Baand og Remme hænge og slænge.
 Det er led Maner,
 Som man ser,

Hvorad Bonden ler,
 Mange andre fler.
 Lad af saadant at bruge, du Puge,
 Hvormed du vilt Bonden opsluge.

17. Lad Ridderen have sin Billie,
 At man dig fra dem kan adskille.
 For den brede Kofte maa ofte
 Bondens stakkels Kar'
 Tære Barken bar,
 Drikke Vandet klar.
 Jeg Medynk har
 Over det, som hænder de Bønder,
 Som kalbes Gother og Bønder.
18. Han staar bi de arme Soldater,
 Som er undergIVEN Krigsstaten;
 Mangen Bonde hjælper, ej stælper,
 Hver mandhaftig Helt
 Udi Felt
 Staar han bi med Gelt,
 Naar han er nødstelt.
 Mange gode føder de onder
 I Vester, Nord, Øster og Sønder.
19. Alle have vel uden og inden,
 Bonden i Huset og Kvinden:
 De alt godt tilegne og regne

Blandt andre sin Præst,
 Den dernæst,
 Bydes hjem til Gæst,
 Erlægges sin Rest.
 Ost og Hvedekage, vel bage',
 Sender han Præstens Mage:

20. Sligt vare vel godt at have,
 Paa Bygden vides at lave:
 Der alle Dyr de danse og svanse,
 De Unger smaa,
 To og to,
 Ladendes forstaa,
 Sommeren indgaa —
 Da først høres Fryden i Højden
 Hos dem, som bo paa Bøjden (Bygden, Byen).“

Den gamle Skovfogedkvinde nede i Oreby spandt ivrig paa den Knyttetraad, som skulde sammenbinde Kirsten og Oluf.²⁶⁾

Hun havde straks hvervet Degnekvinden ovre i Kastrup som Medhjælperke ved Sammenkoblingen af Parret; og da dette var i Orden, saa Maren Hans Hindses vidste, hvad de gamle i Oreby ønskede, be-

gyndte hun paa sin Side at virke paa Oluf Høg, der ogsaa straks lagde et villigt Øre til Degnekvindens lokkende Tale.

Saa var det en Dag, at Anne Jeps opfandt et Par meget uskyldigt udseende Ærinder, som Datteren skulde besørge hos Degnens og hos Oluf Høgs i Kastrup. Kirsten Ibsdatter gik nok saa troskyldig derover, uden at hun tænkte paa nogen som helst Fristelse eller Fælde. Hun udrettede sit Ærinde hos Degnens og vilde gaa; men da fulgte Degnekvinden hende uden for Døren og begyndte der at snakke Kirsten Ørene fulde om al den Herlighed, der fandtes i Kastrup By og hos Oluf Høgs i Særdeleshed, og endte hun til sidst med det varme Hjerteudbrud: »Gud give, det var nu saa godt, at jeg snart kunde faa dig til Nabokvinde her i Byen!«

Da svarede Kirsten rask: »Nej, han er intet saa langt borte.«

Og det var tydeligt, at hun i den Stund tænkte paa Niels Tuesen i Knudsby. Men alligevel gik hun ind og udrettede sit Ærinde til Oluf Høgs. Det kan jo være, at hun ikke kunde eller turde andet.

En stakket Stund efter denne Dag kom der Bud fra Anne Jeps til Degnekvinden, om hun vilde lade Oluf Høg vide, at nu kunde han komme til Oreby

til dennom, saa skulde han faa det Ja, han begærede. Og bad Anne Jeps tillige Maren Degns om, at hun og hendes Mand vilde gøre Oluf Følgeskab. Efter den Tidende havde Bejleren hverken Rist eller Ro paa sig; saa allerede den næste Morgen tidlig maatte Degneparret vandre med ham til Oreby.

Her kom Mændene straks i Samsnak inde i Stuen. Men Maren Degns tog den unge Pige med sig op i Kammerset og udlagde her for hende med mange Ord om det, der forestod. Da gav Kirsten sig til at sukke fast og dybt mange Gange, medens Taarerne randt hende ned ad Kinderne. Hvorfor Degnekvinden siger: »Hvi sukker du mit Barn! Dersom du haver lovet nogen anden noget, saa sig det frem og sig det nu, da vil jeg lægge det frem for Oluf Høg; og han skal intet forlange dig. Sig det, haver du?»

Men Kirsten Ibsdatter svarede kun: »Nej, har jeg ikke!«

Og hendes Moder, som nu og var kommen op i Kammerset, sagde ligesaa: »Nej, intet haver hun lovet nogen noget.«

Da blev der samme Tid fuldkomment Jaord til Ægteskab mellem Oluf Høg og Kirsten Ibsdatter. De gave hinanden deres Hænder, og Jep med hans

Kvinde som og Hans Degn med sin Kvinde lagde alle fire deres Hænder paa de unge Folks, og det baade til Stadfæstelse og Velsignelse.

Den Dag gik Oluf Høg baade glad og stolt hjem til Kastrup.

Men Søndagen efter, at det Jaord var givet, kom Niels Tuesen over til Jep Bentsens i Oreby, og da laa der et syndigt Hus:

Kirsten græd og jamrede sig, at hun var et ulykkeligt Menneske, der aldrig mere vilde komme til at opleve en glædelig Dag eller Time her paa Jorderige.

Somme Tider græd Niels med. Men snart igen rejste Vreden sig hos ham, han tordnede løs mod alle, men blev i sin Harme især haard imod Pigen: Han bebrejdede hende, at hun havde været svigefuld imod hannem, som dog var hendes allerbedste Ven; han bebrejdede hende hendes Vægelsind, at hun saaledes brat kunde hverve om og gøre dem begge to ulykkelige alle deres Livsens Dage; saa bruste han end stærkere op, truede og svor, at aldrig skulde Høgen i Kastrup leve den Dag, da han skulde røve ham hans Due; nej, Kirsten var hans, hans hjertegivne Brud, og ingen paa Jorden skulde tvinge hende til at ægte nogen anden, lagde de end nok saa mange Hilder og Snarer for hendes Fod. »Bruge I

List og Tvång!« raabte han truende til Forældrene, »da gaar jeg sporenstregs ud til Vordingborg til Hr. Magister Jakob og fortæller alt fra Ende til anden, hvad vi to, Kirsten og jeg, have haft tilsammen; og saa gør jeg Forbud mod Troløvelsen.«

Jep og Kvinden tyssede paa Karlen og vilde stille tilfreds; men de kunde ikke faa et Ord indført; thi Niels Tuesen havde ti Ord for hvert af deres og var som ude af sig selv. Endelig gik han dog.

I den Uge, som fulgte efter Niels Tuesens Besøg i Oreby, blev Kirsten lbsdatter Dag for Dag mere og mere utrøstelig, til Tider ustyrlig og næsten rasende: hun græd og klagede sig ynkelig, og atter igen bandte hun alt og alle, Niels, Oluf og sig selv; men især gik dog hendes Vægelsindethed ud over hendes gamle Forældre, der ikke havde Times Fred eller Ro for hendes Bebrejdelser og Urimeligheder. Kirstens trende Farbrødre, der alle havde Gaarde i Oreby, kom ind til Jep Skovfogeds, Naboen Jørgen Avnø kom derind med, og alle vilde de trøste og tale den sorrigfulde Pige til Ro, at hendes oprørte Sind maatte stilne af; men der var intet at gøre. Hun havde ti Ord for hver eet, de gave hende, og hendes Uro og Harme blussede kun end stærkere op, naar der rørtes ved Sagen. En Dag, som Farbroderen Hans kom derind, lod

gamle Jep saa over al Maade forknytt, og forklagede han sig da, at han vidste als ikke sine levende Raad, hvad han skulde skaffe an med Pigebarnet; thi hun vilde intet lyde hannem ad med den Ungkarl Oluf Høg.

Saa siger Farbroder Hans til Kirsten, som stod derhos: »Hvi lyder du ikke din Fader!« — Men hun svarede brat og sagde: »Jeg vil intet have Oluf Høg, og jeg tager ham aldrig i Evighed, for alle Folk derovre i Kastrup siger, at han er saa ond, saa ond! Jeg tager ham intet.«

De to gamle Folk vare nær ved at gaa i deres Grav af Sorg og Græmmelse over Datteren. I deres Nød søgte de vel Raad og Trøst hos Venner og Kendinge; men det var ikke let at bringe dem Husvælelse.

En Dag toge de saaledes og skikkede deres Pige op til deres gode Venner Jørgen Nielsen og hans Kvinde Anne paa Knudsbygaard med Bøn om Hjælp i denne deres svare Nød. Anne Jørgens fortæller, at Jeps Pige kom og hilsede hende flittelig fra sin Madmoder og Madfader, om hun vilde gøre vel og komme neder til dennem, efterdi de saa inderlig gerne vilde tale med hende. Anne smykkede sig paa Steden og gik neder til Byen. Og der hun kom

udenfor Jeppes Gadeport, traf hun hans Broderkone, som der og var skikket Bud efter. De fulgtes ad ind i Stuen, hilsede, og Anne Jeps hilsede igen og sagde: »Jeg takker eder, I kære Søstre, at I gjorde vel og kom hid; thi jeg vilde klage mig for eder, hvilken stor Hjertesorg Kirsten haver gjort sin Fader siden i Søndags, Niels var her.«

Da sagde Anne Jørgens og spurgte: »Hvilken Niels var det?«

»Ak, vidste I det ej!« svarede den grædende Moder, »Niels Tuesen fra Knudsby var det, som haver snæret og fanget Pigen.«

Da advarede og raadede Anne Jørgens hende: »Frister intet jer egen Datter, men lader hende komme, hvor hun vil, for Guds Skyld tilsteder det. Og sender I ikkun Oluf Høg hans Fæstensgave tilbage. Og lader dem komme sammen, som sammen vil være.«

Alt imens Kvinderne samtalede, havde Jep Bentsen gaaet urolig frem og tilbage paa Gulvet; men nu standsede han, og, idet han nærmest henvendte sig til Datteren, der med korslagte Arme og knyttede Hænder stod ret op mod et Skab, og ikke sukkede eller græd hun, — da siger han: »Jeg haver givet hende Lov, at hun maa have eller tage, hvilken hun vil, enten Oluf eller Niels; men vil hun ikke lyde

mig ad og give mig Svar, saa skal hun have det Gode af mig, hun har haft.«

Og vendte Jep sig derpaa lige mod Datteren og sagde ydermere:

»Sig mig nu Kirsten, min Datter, sig mig nu ret Besked, hvilken af de to du vil have, sig det, førend jeg rider til Præsten; thi jeg vil intet narre Præsten, og jeg vil heller intet selv være Nar og staa som en Hunsfot.«

Da formanede de tvende fremmede Kvinder end yderligere Kirsten Ibsdatter, og især Anne Jørgens lagde hende paa Sinde og sagde:

»For Guds Skyld! lyder din Fader og Moder, eller det gaar dig aldrig vel; men sig, hvilken vil du have, enten Oluf eller Niels, og bed din Fader om Forladelse for Sorg, du har gjort ham.«

Da tren hun brat frem paa Gulvet fra Skabet, hun stod hos, gjorde Kirsten Ibsdatter, og sagde: »Før end jeg vil have Niels Tuesen til Ægte, vil jeg lade Bøddelen mig partere Led for Led. Nej, Oluf Høg vil jeg have.« — Og kyssede hun da paa sin Haand, gav sin Fader den og sagde: »Min hjertekære Fader, giver mig til, det jeg haver gjort eder imod. Jeg vil herefter være eder et lydigt Barn.«

Og spurgte Jep Bentsen endnu sin Datter baade

for anden og tredie Gang og sagde: »Sig det nu, kære Kirsten, min Datterlil, sig det nu ret, før jeg rider til Præsten, hvem du vil have!«

Da svarede Kirsten og gentog det: »Jeg vil have Oluf Høg og ingen anden; rider I ikkun i den Herres velsignede Navn.«

Saa tog Jep Bentsen sin Klud om sin Hals og red bort.

Dagen efter, der Trolovelsen skulde staa, kom Jep Bentsen selv op til Knudsbygaard og bad Folkene og sagde: »Ville I gøre vel og komme ned til vort at høre paa Oluf Høgs og vor Datters Trolovelse, som skal stande nu i Dag, om Gud vil.«

Da lavede de sig og til, og opad Dagen gik de ned til Oreby; men som de vare naaede frem for Porten, kom Jeppes Søn Bent Ibsen agendes hjem fra Vordingborg med sin Faders Heste og Vogn; men han havde ingen Præst med. Da sagde Anne Jørgens: »Lader os gaa hjem igen ret nu.« Men Jørgen Nielsen svarede: »Nej, nu da vi ere komne saa langt frem, ville vi gaa ind i Stuen og tale lidt med Kastrup Folk.«

I det samme kom Jep til og siger til Sønnen: »Hvi kommer Præsten intet med?«

»Nej, Niels Tuesen haver gjort Forbud.«

»Naa, saaledes skikker det sig,« sagde Jeppe, »raader mon Niels mere end jeg, er ikke Pigen min! Men nu vil jeg ikke gaa uden min Dør anden Gang for hende.«

»Jo, vist saa, saadanne Ord bør I ej tale,« sagde Anne Jørgens, og nogle andre stemmede i med, »I skulde selv være kørt, saa havde Præsten nok taget med. Det er dog eders Barn, og I tør ikke uden at have Omsorg for hende.«

Imidlertid gik de ind i Stuen og snakkede fremdeles sammen om een Gang endnu at age ud efter Præsten. Og da begærede Jep, at Jørgen Nielsen vilde følge med hannem til Vordingborg til Magister Jacob Bartholomæser. Hvad Jørgen og gjorde.

De to Mænd agede derud; medens flere og flere Gæster samledes paa Trolovelsesstedet i Oreby.

Oppe i et Kammers sad imidlertid Fæstemøen sammen med Kvinderne af Lavet, og alle vare de sær ilde til Mode over det Budskab, at Præsten ikke kom med Vognen. Kirsten Ibsdatter var naturligvis mest forknyt, hun græd sine stride Taarer, da hun hørte, at hendes Broder Bent var kommen kørende i Gaarde med tom Vogn. Anne Jørgens gik op i Kammerset til Fæstemøen og de andre Kvinder; og da hun saa al den Sorg og Jæmmer, som der raa-

dede, gik dette hende vel sært til Hjerter; men, som hun havde allenstels god Vilje og Evne til at bringe Trøst til bekymrede Hjerter, fik hun og her saa nogenlunde oprejst Fæstemøen.

Siden gik hun ud igen, ud i Fremhuset. Der gik Anne Jep Bents og vred sine Hænder, græd og klagede: »Ak, nu vil og Fæstemanden Oluf Høj rejse hjem! Ak, hvi skal dog al den Skam og Kvide falde over vort arme Hus.«

Men Anne Jørgens trøstede: »Sig ikke saa Moder, alt kan endnu fange en god Ende, naar Hr. Laurs kommer i Gaarde. Og vil jeg dog forfare, om Oluf fra Kastrup skulde være en slig Stakkerekarl, som I tror ham til. Det vil jeg erfare og høre med mine egne Øren, førend jeg giver min Tro dertil.«

Gik hun saa lige ud i Gaarden til Fæstemanden, som ganske rigtig syntes at ville drage af Gaarde; thi han havde alt sin Hest fremme, stod hos denne og havde lagt sit Hoved paa Sadelen, som græd eller grundede han, raadede hun hannem da og sagde: »Oluf, I er ikke den, jeg fortænkte eder at være, hvis I ikke tøver. I maa rettelig bie, indtil Jep Bentsen kommer igen, ellers er det, ligesom I vilde narre ham. Jeg kan tro, at om Præsten kommer med, saa kunne I endda give hinanden et Nej, hvis I ikke kunne samles.«

Da fik den snilde Kvinde virkelig Fæstemanden til at tøve, og fik hun ham til at gange med op i Kammerset, hvor Fæstemøen og Kvinderne vare inde.

Der siger Oluf Høg til Kirsten: »Kæreste, tykkes I, at jeg er jer ikke god nok, og I vil have Niels Tuesen, da siger mig det til nu.«

Men da svarede hun: »Jeg haver aldrig lovet Niels Tuesen noget,« — og derpaa bad hun Djævelen fare i sit Hjerte, at det var sandt, — »og jeg vil als intet have hannem; mens jer har jeg givet min Tro, og jer vil jeg have. Hvad kan jeg til, hvad en Skælm vil sige om mig.«

Imidlertid vare de to Mænd naaede ud til Vordingborg. Jep vilde gaa til Kapellanen Hr. Laurs Nielsen Knudsdorff; medens han bad Jørgen Nielsen gaa til Sognepræsten. Jørgen traf Magister Jacob paa Kirkegaarden. Og som de gik der mellem Gravene og samtalede om Trolovelsen, kom Jep til, efter at han havde fanget Kapellanens Løfte om Villighed til at følge med til Oreby og forrette Trolovelsen, naar Sognepræsten tilstedte det; da hilsede Jep paa Magister Hansteen og sagde: »Maa jeg intet faa min Datter trolovet i Dag, efterdi jeg nu haver gjort mig Umag og sanket Folk, som ere samlede i mit Hus, hvor Fæstemanden og Fæstemøen sidde i Forventning?«

»Jo,« sagde Sognepræsten; »men Niels Tuesen haver selv været her forud og gjort sit sikre og faste Forbud.«

»Maa jeg da ikke give min Datter til hvem jeg vil; eller raader Niels derover?« spurgte Jep.

»Ikke gør han det saaledes,« sagde Magister Bartholomæser; »og Hr. Laurs kan vel tage op og trolove hende til Oluf Høg, trods Forbudet; men da skal han tage to Mænd til først at kalde Niels Tuesen for sig og høre de to unge Folks Ord og have dem til Munds tilsammen.«

Saa gik de neder til Hr. Laurs, og han aag med ud til Oreby.

To Mænd gik over til Niels i Knudsby og bade ham, at han vilde gaa med over til Jep Bentsens. Hvad han og straks gjorde.

Og der Niels Tuesen indkom med de tvende Mænd i Jepes Stue, tilspurgte Hr. Laurs hannem og sagde: »Haver I noget imod dette at sige, at Oluf Høg troloves til Jepes Datter?«

Da svarede Niels, og vendte han sig til Jep og hans Hustru: »Har Fader og Moder ikke givet mig jeres Datter?«

Men de raabte begge: »Nej, haver vi ikke!«

Og Jep føjede til: »Det løjst du som en Skælm.

Aldrig haver jeg lovet dig min Datter; før end du skulde faa hende, vilde jeg hellere give hende til den, som bor ude ved Banken!« — Da var det Rakkeren, som Jep tydede hen til. — Og i det samme greb han efter en Tintallerken af dem, der stode paa Bordet, for dermed at ville slaa til Niels Tuesen; men Præsten hindrede det.

Anne Jeppes forbandte sig ligeledes paa, at Niels løj, idet hun raabte:

»Gid Djævelen fare i mig og meget ondt, om jeg nogen Sinde haver samtykket i, at du skulde faa min Datter; mens du lyver som en Hunsfot og en Skælm!« Greb hun saa i det samme efter en af Kanderne eller Sølvstobbene, af hvilke der stode mange paa Bordet, og med den vilde hun have slaget til Niels, hvis Præsten ikke havde hindret det med de Ord: »Kvinde, Kvinde! ser til, ser endelig til, hvad I gør!«

Da slog hun den ene Haand i den anden og raabte: »Gud forlade jer for Hjertesorg, I gaar og gør os gamle Folk!«

Til sidst adspurgte Præsten Fæstemøen og sagde: »Hvad siger I, Kirsten Ibsdatter?« Men hun forbandte sig ligeledes med mangan ond Ønskning, at hun aldrig havde lovet Niels noget; det var kun af hans

eget Paahit, at han løj hende paa som et Skarnsmenneske. — Og føjede hun til; »Men den Karl, der sidder« — og det var Fæstemanden Oluf Høg — »den Karl har jeg lovet mig til, og den vil jeg have.«

Saa tog Jep sin Datter ved Haanden, ledte hende til Oluf Høg og sagde: »Stat du op, dig haver jeg givet min Datter, og lev du vel med hende, som du det for Gud og Mennesker vil forsvare.«

Og begærede han da, at Hr. Laurs vilde trolove dennem sammen i Jesu Navn.

Men som Hr. Laurs nu vilde begynde paa Trolovelsen gjorde Niels Tuesen paa det kraftigste paa ny Forbud, svor, at Pigen var hans, idet han sagde: »Kirsten Ibsdatter haver givet mig sin Tro, nød hende ikke til Oluf Høg; thi der kommer kun Fordærvelse deraf.«

Og da Hr. Laurs alligevel vilde begynde paa Trolovelsen, raabte Niels Tuesen: »Aldrig i Evighed giver jeg Samtykke til, at I tvinge min allerkæreste Pige ind i Ulykken; jeg gør Forbud for Guds altseende Øje. Og nu ganger jeg til Magister Jacob i Vordingborg og siden til Bispen selv i Kjøbenhavn. — Men I, Kirsten Ibsdatter, I kan aldrig forglemme, hvad vi to have haft tilsammen. Drages til Minde eders fagre Ord og Løfter!«

Saa gik Niels Tuesen ud af Jep Bentsens Stue, og ikke saa han sig tilbage.

Men Hr. Laurs trolovede nu Fæstemanden og Fæstemøen paa vante Vis efter gammel Sæd og Skik. Og der Trolovelsen var fuldført, og Gæstebudet var endt, drog Kirsten med Oluf over til Kastrup.

Det blev dog kun faa glade Hvedebrødsdage, det unge, trolovede Par fik tilsammen. Olufs gamle Moder Johanne tog nemlig saare umildt mod sin Aflø-serske, den vordende Sønnekvinde Kirsten; og skønt Oluf var hendes egen Søn, søgte den gamle dog alligevel at gøre Kirsten forskrækket for ham, idet hun sagde til hende: »Du faar kun en Ulykke af Oluf alle de Dage, du lever; kender jeg ham vel, bliver han dig til evindelig Pine og Plage.«

Og Olufs Søster Bodil saa ligeledes med Mis-nøje paa Svigerinden og vilde gerne lægge Fald for den unge Kvindes Fod.

Værst var det dog med Oluf Høg selv, der fra første Færd bar Mistro til sin trolovede Fæstemø: Altid mente han, at hun gik og gemte paa Tankerne

om Niels Tuesen, altid ringede de sære Ord, som Niels saa frejdigt havde udraabt ved Trolovelsen, for hans Øren; saa rejste det haarde og bydende sig hos Oluf Høg. Kirsten skulde bøjes. — Men det var netop det, som ikke lod sig gøre, bøje sig vilde og kunde Kirsten ikke; da satte hun Trods mod Trods, saa fik det at briste, kunde det ikke bære.

Der var kun forløbet en føje Tid, før Oluf en Dag tog Kirsten haardt ved Armen, ledte hende uden for Døren og bød hende:

»Gaa Djævelen i Vold!«

Kirsten lod sig ikke det sige to Gange; men gik straks hjem til sine Forældre i Oreby.

De tvende Kirkeværger til Kastrup Kirke, Laurs Vandmand i Stuby og Bent i Neder Vindinge, vidne, at nogen Tid derefter bleve Ungfolkene tillige med Kirstens Forældre indkalde for begge Præsterne i Vordingborg, Ridefoged Gert Villumsen og flere Godtfolk, at de vilde erfare og fornemme om deres Uenighed. — Da blev det der paa Slottet mellem dem forligt saaledes, at de skulde være sammen igen og intet videre mere tænke paa det, som sket var. De gave da ogsaa i disse Godtfolks Nærværelse deres Hænder paa, at de i Fremtiden vilde leve tilsammen i Enighed og god Forstaaelse, som det sig Ægtefolk egner og anstaar.

Kirsten drog paa ny ind i Oluf Høgs Gaard i Kastrup; men kun for at blive der en stakket Stund; thi Striden rejste sig atter mellem Ungfolkene. — Naar Knuderne i de følgende Tider bleve for haarde og uløselige for Kirsten, tyede hun hjem til Oreby for at fange Trøst hos Forældrene — og maaske hos Niels Tuesen! I det mindste troede Oluf Høg, at det var saa, eller at det var Længsel efter Niels, der gjorde Gangen til Oreby saa let for Kirsten. — Den Tanke pinte Oluf frem for noget andet, og den gjorde ham pirrelig og haard.

En Dag, som Kirsten efter Sædvane var gaaet til Oreby, fortøvede hun der Natten over og kom først den følgende Dag imod Midaften tilbage til Kastrup. Olufs Søster Bodil Høgsdatter, der stod i Stuen, tog lidt drilsk imod hende og sagde tirrende: »Velkommen!« — »Ja,« svarede Kirsten, der straks blev ilter, »jeg ved ikke, hvad jeg er; men jeg »kommer vel« alligevel!« Og gik hun derpaa frem i Stuen.

Men Oluf, som sad ved Skiven og fik Midaften, sagde haardt og vredt til sin trolovede Fæstemø: »Vil I intet være her hjemme og se noget til i Huset og agte, hvad jeg siger?«

Kirsten, der straks ved Indtrædelsen var bleven

ilde berørt ved Bodils tirrende Hilsen, blev nu harm, hvorfor hun svarede vredt: »Nej, jeg vil kun agte, hvad mine Forældre sige.«

»Saa vil I intet agte mig?«

»Nej, jeg agter dig intet, din Hunsfot!« raabte hun og spyttede ham op i hans Øjne, gik til Bordet til hannem og littede paa hendes Skørt, spyttede ad hannem atter igen og kaldte ham for en Hund.

Da rejste Oluf Høg sig op fra Bordet og traadte nær hen til Kirsten Ibsdatter.

Da sagde hun: »Træds du! Du tør mon og slaa!«

Og da, siden hun fristede hannem saa stærkt, slog han til hende under Øret med sin venstre Haand.

I det samme kom Degnekvinden derind. Og da havde Ungfolkene to slemme Skændsmunde mod hinanden. Gamlemoderen gik allienstels i med sit Besyv og tirrede Oluf og Kirsten.

Da sagde Maren Hans Hindses til den gamle Kvinde: »Gak I ud til jert, saa forliges de vel.«

Den gamle Johanne knurrede vel endnu noget; men trissede dog alligevel ud.

Da forklagede Kirsten Ibsdatter sig for Maren Degns og sagde: »Se her, hvor han haver ilde vanslaget mig.« Og tog hun i det samme en Knorte-

kæp, kastede den paa Oluf Høgs Knæ og raabte: »Slaar nu, det Djævelen farer i dig, din Stodderunge!«

Saa rejste han sig i Vrede og sagde: »Vil du ikke lyde ret, da skal jeg og slaa.«

»Slaa da, slaa! Det Djævelen farer i din Skælm!«
tirrede Kirsten.

Saa slog Oluf Høg til sin trolovede Fæstemø, slog hende vred i Hu med venstre Haand under Øret, slog baade een og flere Gange.

Og dermed gik han tiende og tavs ud i Gaarden.

Men Kirsten Ibsdatter gik ud til sin Kiste, tog sine Klæder og vilde gaa bort. Da formanede Degnekvinden hende og sagde: »Lad dine Klæder blive og bliv du med, gak ej saa af Gaarde til Spot og Spe for jer alle til Hobe. Der er saa mangen en Kvinde og Pige, der haver faaet et Ørefigen, og ere de dog ikke derfor rendte fra deres trolovede Fæstemand eller fra Ægtemanden; gjorde de det, da vilde der være færre end faa Ægtepar tilsammen.«

Men Kirsten Ibsdatter rystede kun paa Hovedet, tog sit Tøj i sin Haand, og gik hun saa hjem til sin Fader og Moder i Oreby.

Denne Gang kunde hverken Præster, Ridefoged eller andre Godtfolk paa ny bringe Forligelse i Stand

mellem Ungfolkene. Kirsten Ibsdatter havde ikke anden Gang forblevet ovre i Kastrup, om de endog havde slæbt hende derover. Men nu fik hun ogsaa Medhold hos sine Forældre. — Jep Bentsen lader endog Oluf Høg kalde til Tinge og lader ham tiltale for hans utidige Forhold overfor Fæstemøen, med Hug, Slag og Udjagelse.

Vidner blive førte frem; men de gentage kun, hvad her allerede er fortalt, og stadfæste, at Oluf og Kirsten aldrig kunde forliges.

En af Pigerne der i Kastrup vidner,²⁷⁾ at som hun en Dag var inde i Fremhuset til Oluf Høgs for at laane et »Bæretræ« (Aag), hørte hun, at Oluf og Kirsten havde to slemme Munde mod hinanden; og det var ikke den eneste Gang, hun havde hørt det; men aldrig havde hun hørt, hvad de skældte hinanden for.

Paa Tinge spørger Jep Bentsen til Slutning Oluf Olesen Høg ad:

»Ved I noget at beskylde jeres trolovede Fæstemø for? Og af hvad Aarsag haver I hende slaget; er det enten for Tyveri, Horeri eller anden Uhørsomhed?«

Hertil Oluf Høg svarede: »Jeg beskylder hende als intet for Tyveri eller Horeri; mens det lidet Klammeri, vi kom udi, var, fordi hun havde en ond Mund;

og tyktes det mig, at hun intet vilde være mig lyd-
agtig.«

Kirsten Ibsdatter træder selv frem paa Tinge og vidner: »Olufs Moder sagde mig fra første Færd, at jeg ikkun vilde fange Ulykke af hannem alle mine Livsensdage. Saa tegnede og tydede det og; thi ond og haard var han, slog mig gjorde han, og man-
gen Gang bad han og bød han: »Far Djævelen i Vold!« — Da tyede jeg hjem til mine Forældre, som toge naadig imod mig; og hos dem vil jeg fortøve til min Dødedag.«

Niels Tuesen mødte og frem paa Tinge, og vandt han der og sagde: »Det var imod mit Samtykke og Forbud, at Hr. Laurs trolovede dennom. Kirsten Ibsdatter var nødt og tvungen til at handle og sige imod sit Hjertelag og sin givne Tro; hvi skulde der da komme andet end Ulykke og Elendighed ud af den onde Handel.«

En Række af Aar vare svundne bort, et nyt Aarhundrede dukket frem, da de Personer, som havde spillet Hovedrollen ved den brydfulde Trolovelse, der holdtes i Oreby 1691, atter dukke op i Tingbøgerne.²⁸⁾

Det er Niels Tuesen fra Knudsby, der nu, i Aaret 1703, træffes som Gaardmand i Oreby; gift og hjemfaren er han, trods al Modstand og Modvilje vandt han alligevel Kirsten Ibsdatter og har hjemført hende som sin Brud.

Gamle Jep Bentsens Gaard fik han vel ikke. Den har Sønnen, Bent Ibsen, overtaget og Skovfogedkaldet har han arvet med. Men Niels Tuesen har faaet sig en anden Gaard i Oreby, hvor han kunde indføre sin Allerkæreste, som han havde kæmpet saa udholdende for at vinde.

Nu kunde han synge den gamle *Vise*²⁹⁾ fra hine Dage om Bondens Lyksalighed:

1. „Jeg er en fattig Bondemand,
 enfoldig, flet og ret;
 naar Badmel mig kun skjule kan,
 da gaar jeg meget net.
 Jeg mætter mig med Fisk og Grød,
 Flæsk, røget Rød og Æg,
 og mangen Gang med Vand og Brød,
 — og stryger dog mit Skæg.
2. Godt Hummeløl gør mig en Rus!
 Hvad skøtter den om Vin,
 Som Mjød og Most har i sit Hus,
 Smaaabørn og tomme Skrin.

Naar andre sanke Sølv og Gulb,
 da pløjer jeg mit Land;
 At pakke mine Lader fuld,
 derpaa har jeg Forstand.

3. Jeg har Karusser i min Dam
 Og Øksen paa min Stald,
 med Gæs og Høns gør jeg min Kram
 i mange Parte talt.
 Smaa Pattegrise skaffe mig
 god Bergesfisk og Salt;
 hvis ikke, ved jeg, finder sig
 Rug, Hvede, Gryn og Malt.

4. Jeg yder min Kvartaleskat,
 Naar Grøden ej slaar fejl;
 'da bruges baade Dag og Nat
 min Rive, Stuff' og Plejl.
 Jeg røgter selv mit unge Kræ,
 Føl, Kalve, vævre Lam,
 gør Luftspring — maa jeg yndig le —
 dog er de husvant, tam.

5. Hvad Bakkels er og Dyresteg,
 ved jeg slet ingen Ting.
 Jeg bruger ingen Muntreleg,
 men vel det fidsste Sting;

Skærvensel, Lanter og Labet
 maa lege, hvo der vil,
 samt og Forkering og Piket,
 — slet Femkort er mit Spil.

6. At klæde mig paa Købstadvis
 med Stads og Herrepragt,
 det er en Bondes Plageris.
 Jeg elsker Bondens Dragt.
 Forloren Haar og rages tidt
 er alle Bønders Best.
 Nej, nej! jeg holder mer af mit —
 i Regn, i Slud og Blæst.
7. Hvad støtter jeg om Sobelfor,
 om Jlder, Los og Maar,
 saa længe jeg paa Landet bor
 og bag ved Ploven gaar!
 Et blødt og kruset Lammeskind,
 tæt snøret om min Barm,
 kan noksom for en Nordenvind
 mit Legem holde varm.
8. For Kaarden skal en knortet Ræp
 mig følge, hvor jeg gaar;
 den giver ogsaa drøje „Skrep“,
 naar jeg af Brede slaar.

Jeg holder af en Kurvevogn. —
 Hvad nytter mig en Karm!
 Den blev i dette hele Sogn
 kun til Fortræd og Harm.

9. Min Kone gaar, som andre fler,
 i Badmel og Borat;
 Ak, naar jeg hende pyntet ser!
 Hvor er hun meget glat:
 Hun bær' et broget Kildebaand,
 blaa Strømper, forte Sko,
 dertil en Sølvring paa sin Haand
 Hun er mig huld og tro.
10. Hun ved af ingen Mofkuslugt,
 hvortil er Ambra godt?
 Hun holder mest af Jordens Frugt.
 af Desam gør hun Spot,
 og kalder Balsam Skøgefedt,
 Bibet er hel foragt' —
 Min Lutze holder mer af fit
 end af en Frues Pragt.
11. Hun lugter mest af Hvideløg,
 af Lage, Silb og Fift,
 af Hummel, Bors, af Røllerøg
 og Svøb, for hun er friff —

af Ister, Talg og gammelt Smør,
af Bukkestind og Lud,
af kartet Uld, af Hamp og Hør,
naar den skal blødes ud.

12. Om Vaaren hør vi Lærkens Sang,
den søde Nattergal,
og Skov-Basisten gør en Klang
i Skove, Busk og Dal.
Om Sommers Tid da sankes Bær
med allerstørste Lyst;
jeg bliver mesten for enhver
af Lutze yndig lyst.
13. Vi malke vore fede Faar,
naar Høsten lakker frem;
naar Kornet bedst paa Marken staar,
da hentes Urter hjem;
dem bruge vi til Aftensmad;
Smør giver dem god Smag.
Et godt optoppet Saltmadsfad
er og en herlig Sag.
14. Saa snart som vi faa Julen fat,
da leges Blindebuk.
Vi lege Jul den ganske Nat:
Vor Kirsten ved faa smuk

at øve sig som Risfispus;
 Boel sjunger og er glad.
 Vi drikke til vi faa en Rus —
 Jep Haan bær ingen Had.

15. Jeg lægger mig ved Lukses Dag
 og sover meget -sødt,
 indtil vi faa den lyse Dag,
 vi ligge varmt og blødt.
- .....

18. Her ser enhver min Lejlighed:
 Jeg ved af ingen Gæld,
 jeg har vel mer end Præsten ved,
 paa Ristebunden fjæl.
 Naar andre sørger, er jeg fri;
 dog, hver har nok med sig;
 min Luks staar mig ærlig bi, —
 hun ved at kræse mig."

De lyse og gode Dage holdt sig dog ikke længe for Niels Tuesen og Kirsten Ibsdatter, efterdi Niels var haardsindet og stridbar og ikke kunde leve i Fred og god Forstaaelse med sine Naboer og øvrige Omgivelser. Værst var Forholdet imellem Niels og Svogeren Bent Ibsen. Og det kom sig nok af,

at Gamlefaderen, Konefaderen, Jep Bentsen først var flyttet ned til Niels Tuesen og Datteren Kirsten med alt sit Gods og sin ganske Formue; men saa igen siden hen, da han blev uenig med Ungfolkene og syntes, at han ikke længere kunde nære eller bjærge sig der, flyttede med Varer og Bohave hen til Sønnen Bent.

Over denne Flytning frem og tilbage med Godset, bleve Svogrene uenige; og deres Strid og Trætte kunde ikke siden lægge sig igen.⁸⁰⁾

Niels Tuesen var den kløgtigste; men han var tillige den mest stridige og krakilske; hvorfor han, saasnart Lejlighed gaves, altid var paa Nakken af Svogeren. — Dette lagde sig saaledes klart for Dagen ved en Begivenhed, der indtraf i Aaret 1703.

I Slaatiden i nævnte Aar blev Jørgen Avnøes Karl Peder Skrædder i Oreby en Morgen sendt ud i Marken for at hente Hestene hjem, eftersom de skulde age ud til Vordingborg Slot for at slaa paa Hovmarken. Kvinden havde givet Peder Skrædder Smørrebrød med til »Frukost«, der han med Tømmen paa Armen gik ad Skoven til; men han kom aldrig hjem igen.⁸¹⁾

Der var en anden af Bykarlene, Hendrik, der ogsaa hin Morgen var i Marken efter sin Madfaders Heste, og som han da saa Peder Skrædder i Fra-stand, raabte han til ham: »Jere Bæster gaa ved

Melbjærg!« Og red han derefter hjem. Han tøvede en god Stund efter Peder Skrædder; men da denne ikke kom, bad Jørgen Avnø ham at hente hans Bæster med; hvad Hendrik og gjorde. Hvorefter de toge til Hove. — Men før de agede af Gaarde, sagde Jørgen Avnø til sin Kvinde: »Naar Peder kommer hjem, lader ham da lukke det Gab i Gærdet, som Kvæget brød i Nat.«

Men Peder Skrædder var og blev borte.

Og nu gik der alle Haande sær Snak i Krogene om, hvem der kunde være Voldsager i Karlens Udeblivelse. Niels Tuesen var iblandt de ivrigste til at føre Mummiesnak frem og kaste Mistanke paa Svogeren Bent.

Og den onde Sæd spirede og skød frem, saa Mistanken bed sig bedre og bedre fast.

Saaledes gik det til en fjorten Dage før Mikkelsdag, da en af Oreby Karle en Morgen var ude i Skoven for at lede efter nogle Bæster.³²⁾

Som han da kom ind i Tykkerne, blev han var et Par Træsko og en Hat. — »Mon der er nogen oppe at hugge!« sagde han til sig selv.

Men da han kom nærmere, kendte han, at det var Peder Skrædders Tøj, som han der var stødt paa. Han saa sig lidt om i Buskene og fandt da

flere Menneskeben; men enten det var Laarben eller Skinneben, kunde han ikke se. Et lidet Stykke derfra laa en Hovedpande. Da Karlen blev den var, blev han sær ræd og tænkte: »Det er Peder Skrædder, der er død.« Saa løb han til Byen, ind til Jørgen Avnø og sagde: »Jeg tror, jeg haver fundet Peder Skrædder ude i Skoven. Gak med!«

Jørgen fulgte straks med og vedkendte sig, ligesom han saa det, at det maatte være Peder Skrædders dødelige Levninger.

Der kom nu paa ny Fart i Sagen. Øvrigheden lod holde flere Forhør; men nogen ret Oplysning kom ikke frem. Saa var det en Tingdag, at Karlen Hendrik, som havde mødt Peder Skrædder hin Morgen, da han blev borte, giver Forklaring om dette Møde, men ellers ikke har andet at vidne; da udbryder Niels Tuesen: »Peder Skrædder. haver tjent mig i sin Tid, og jeg kendte hannem som en brav Karl; men onde Folk haver villet have ham bort! Ellers ved Hendrik og nok mere, end han har sagt; thi han haver haft andre Ord om den salig døde; og han haver vel sin Videnskab endnu, hvis han ellers vil vidne Sandhed.«

Da maatte Hendrik frem paa ny, og vidnede han saa: »Jeg sad paa Bent Ibsens Tag og tækkede,

da Kaldsmændene kom, og hørte jeg da, at Pigen sagde: »Her er vel dem i Gaarden, som vide, hvor Tømmen, som Peder gik i Skoven med, er henne.« Og disse Ord gentog hun.«

For dette Udsagns Skyld bleve Bent Ibsen og hans Hustru kaldte til Tinge; men de mødte ikke. Pigen møder derimod og siger, at det kun var løs Tale og Gækkesnak efter en anden Piges Mund, som hun kom med i Uforstand.

Et andet Vidne siger samme Tingdag:³⁸⁾ »Jeg var i Byens Vænge en Dag, da sagde Niels Tuesen der: »Jeg kan lægge tre Mark paa Hendrik Ditlevsens Hoved, og da kan jeg slaa ham ihjel som en Hund.« — Og der var flere, som hørte samme Ord.«

Meningen var altsaa den, at Niels Tuesen vilde paastaa, at Hendrik var gaaet fra sit rette Vidne om Bent Ibsen, hvorfor Niels kunde gøre ham til en fredløs Tremarksmand, som han ustraffet turde dræbe.

Sagen om den afdøde Peder Skrædder døde imidlertid hen; og Niels Tuesen naaede ikke at ramme sin Svoger føleligt.

Men gemt var jo ikke glemt.

I Marts 1704 lader Niels Krog til Egeskov ved sin Ridefoged Peder Hansen paa Totterupholm kalde til Tinge en Del af Prins Jørgens Bønder i Oreby.

Ridefogden beskylder Bønderne for at have reddet en stor Mængde fra det sjunkne Skibsrums, tilhørende Niels Krag og flere Medejere, som i den frygtelige Storm lige før Jul var strandet i Farvandet mellem Falster og Knudskov.

Paa Bøndernes Vegne og til deres Forsvar har Ridefoged paa Vordingborg Slot, Gert Villumsen, sendt sin Fuldmægtig Johan Jensen. Denne møder frem paa Tinge og siger, at det bjærgede Gods, som Ridefogden haver ladet taksere, og som Bønderne have i Forvaring, ere de overbødige til straks at aflevere til rette vedkommende, imod at de faa en billig Bjærgeløn. Han vil haabe, at Sr. Peder Hansen vil tage imod sligt smukt Tilbud og ikke føre Proces, saa meget mere, som ingen maa overiles. — Men skulde Sr. Peder, imod Forventning, ikke tage imod dette Tilbud, da bedes Dommeren om, at han ikke lader Niels Tuesen komme frem som Vidne; thi det kan, om det gøres fornødent, bevises, at han er Angiver i Sagen. Tilmed er han et meget uroligt Hoved, der til enhver Tid foraarsager Uforligelighed med sine Naboer. Han bør derfor anses som en Avindsmand.

Ridefogden fra Totterupholm svarer hertil: »Det kan ikke kaldes at bjærge, naar Bønderne beholde alt det

ilanddrevne Gods, som nu blot for at nævne een Ting, Lyskisten, der fandtes i Oreby den 2den Januar, og hvori der da kun var Smaalys og Praase, mens alle de store Lys var borte. Der vilde naturligvis være bleven betalt Bjærgeløn, hvis det var straks angivet, paa frisk Fod, for Amtmanden eller anden Øvrighed; nu ikke. — Hvad angaar Niels Tuesen, da er det en fast urigtig Beretning, at han skal være Angiver. Det kan aldrig bevises.«

»Det er dog for haarde Ord, Sr. Peder bruger om Oreby Mænd!« udbrød Johan Jensen.

Dertil Totterupholms Ridefoged kun tav ganske stille og smilede.

Men Dommeren afgiver nu den Kendelse: Efterdi der siges, at Niels Tuesen er Avindsmand, bør dette bevises inden fire Uger, eller han til den Tid haver at aflægge sit Vidne.

De følgende Tingdage fik Ridefogdens Fuldmægtig ude fra Slottet for Alvor travlt med at sværte Niels Tuesen sortere end sort. Synderen fik Kald og Varsel om at møde paa Tinge imod Vidnesbyrd, baade skriftlige og mundtlige, at høre, angaaende den Avind og Uenighed, han daglig lader kendes mod sine Bymænd og især mod sin Svoger Bent Ibsen.

Ridefogden fra Totterupholm træder da straks frem og siger: »Det skal bevises, denne Klage om Avind.«

Da fremlægger Johan Jensen sandfærdigt Vidne fra Magister Jacob Bartholomæusen, Sognepræst til Vordingborg og Kastrup Menigheder, saa og fra Kapellanen samme Sted, Hr. Kristoffer Hansen, om Niels Tuesens Avind, Uforligelighed og onde Sind imod sin Svoger Bent Ibsen og sine andre Bymænd.

Dernæst fremstod Herredsskriveren fra Baarse Herred Sr. Jørgen Andersen og vandt: Den Tingdag, den 31te Marts, da jeg sidst var paa Hammer Herreds Ting, hørte jeg, at Ridefogdens Fuldmægtig gjorde Indsigelse mod Niels Tuesens Vidne; og da i det samme svarede denne og sagde til Johan Jensen: »Nu mente I, at I gjorde vel, at jeg ikke kom til at vidne; men naar jeg kommer igen at skulle vidne, da skal det ikke blive saa godt for dennom, som det nu kunde blevet.« Hvorpaa Niels Tuesen gik lidet bort fra Retten.

Men Fuldmægtigen bad Folk og sagde: »Drages til Minde hans Ord og Tale!«

Da gik Niels Tuesen frem for Retten igen og sagde: »Naar jeg kommer igen at vidne, saa haver jeg haft bedre Tid at betænke mig end mere om, og derfor kan jeg erindre bedre, hvad jeg skal sige.«

Melchior Folsach, Skovrider i Lundby, vidner, at han hørte de samme Ord af Niels Tuesens Mund.

Endelig fremstod Jørgen Avnø af Oreby og vandt: »Niels Tuesen og Bent Ibsen haver i lang Tid levet i Strid, Kiv og Avind; men hvorom ved jeg intet ret. — Det var nu forleden Faste, da var jeg i Vordingborg, og de to Svogre vare der og den Dag. Mod Aften, som jeg vilde køre hjem, vare de andre Bymænd der ikke, saa kørte jeg alligevel. Men der jeg kom til Porten, holdt der nogle Folk og gave onde Munde, og som det var mørkt, kunde jeg ikke se, hvem det var, hvorfor jeg spurgte: »Hvem der?» — »Det er os; Porten er ej aaben!« svarede de; og da kunde jeg kende paa Maalet, at det var Niels og Bent. — Da talede jeg til Betjenterne i Porten om Nøglen. Og de svarede: »Den hænger ved Laasen. Lukker kun selv op.«

De lukkede og snarlig op. Men der de kom udenfor, var der nogen, der skreg og raabte: »Bent vil slaa mig ihjel!«

Og kendte jeg paa Maalet, at det var Niels Tuesen.

Saa kørte vi og kom vel hjem. Men om Morgen derefter traf jeg Bent Ibsen, som stod og krøb i Skruk uden for sin Port; og sagde han da kla-

gede sig: »Her skal du se, hvordan Niels Tuesen slog mig i Aftes.«

Da kendtes det, at han havde slåget hannem tvært hen paa Siden af Panden, saa Huden var revnet en Finger lang.«

Der rejses Spørgsmaal til Jørgen Avnø om Aarsagen til de to Svogres Strid. Herpaa svarer han: »Der haver tidt og ofte været dennom noget imellem, særdeles da Jep Bentsen, Godefaderen, flyttede til og fra Niels Tuesen med Gods og Formue.«

Atter adspørges Vidnet: »Bærer Niels Tuesen af sit Hjerte Had til Bent Ibsen?«

»Om han bærer Had,« svarer Jørgen Avnø, »kan jeg intet se; men dagligdags haver de haft Forligelsesmaal, som ikke er skønt mellem Svogre.«

Gamle Jep Bentsen selv vilde gerne vidne; men han maatte ikke, efterdi han var Konefader til den ene og Fader til den anden af Modstanderne.

Men efter at alle disse nedsættende Domme ere faldne over Niels Tuesen, træder Ridefogden fra Totterupholm frem og siger: »Dersom der var saa stort et Had mellem de tvende Mænd, da maatte Præsterne, deres Højærværdigheder, være traadte til og have talt dem kristelig til Rette og formanet dem til Omvendelse, i Steden for nu at komme lettelig bag efter og dømme,

Niels Tuesen bør visselig for Sandhedens Skyld at vidne.«

Da træder Dommeren frem og afsiger følgende Kendelse: »Endskønt det vides, at Niels Tuesen haver levet i Uenighed med sin Svoger, Gamlefader og Naboer, kan det dog ikke bevises, at han er Avindsmand; hvorfor han bør at stedes frem til Vidnesbyrd at aflægge.«

Derpaa fremtraadte endelig Niels Tuesen og vandt: »Nogle Dage efter at det omvundne Skiberum var sunket, som var kort før Jul, kom han og hans Fader, Kristoffer Tuesen i Knudsby, ridendes en Dag ved Middagstide paa Knudskov, ved Sønder Egebjerg, og rede de ud til deres Svin; da mødte Bent Ibsens Dreng dem med Heste og Vogn, og havde han noget Skibsredskab paa, Tavl og Sejl, hartad læsset op til Havgerne. Og Rasmus Bentsen gik hos Vognen. Saa spurgte Niels Tuesen: »Hvor haver I fanget de mange Tavl og Sejl ifraan?«

Hvortil Rasmus svarede: »Vores Karle haver vaaren ude ved det sjunkne Skiberum i Stranden, der haver de faaet det.«

Dermed red Niels Tuesen og hans Fader neder til Stranden. Da laa Baaden paa Land, som de havde brugt; og det kendtes, hvor de havde slæbt Baaden

paa Land, og var den endnu vaad. Ved Siden af Baaden laa et langt, trindt Fyrretræ med en Knop paa Enden; det hentede Bent Rasmussen hjem med sine Heste og Vogn samme Dag.

Et Par andre Mænd fra Oreby havde og været ude ved Skiberummet selv samme Dag og bragte i Land et Stykke Sejl, saa stort som et Lagen.

Anden Juledag red Niels Tuesen med sin Broder Jens fra Stuby ud paa Knudsskov. Som de da kom til Egebjerg, holdt Bent Rasmussens Dreng der med Heste og Vogn, og begge Benterne fløde i en Baad ude paa Vandet og roede udad til det sjunkne Skib. — De to Tuebrødre rede længere frem, ud paa Knudskov; men der de kom tilbage ved Solbjærglag og dreve Faarene frem med, som de havde hentet, kom begge Benterne til Land og havde nede i Baaden et Stykke Sejl, om ved to Favne stort, og et Stykke Tavl paa 3—4 Favne, en Jærnkrog og en Trætrisse, hvilket de alt til Hobe læssede paa Vogn og kørte til Oreby med.

Saa var det atter igen en Dag mellem Jul og Nytaar, at Niels Tuesen kom forbi Jørgens Gaard i Knudsby, der mødte han igen begge Benterne, som kom agende med Brænde paa Bent Ibsens Vogn,

men under Veddet havde de baade Tavl og Sejldug. Han talte intet til dem, men red lige til Skoven.

Morgenen efter den store Storm, som var mellem Søndag og Lørdag, kom han gaaende paa Oreby Gade; da kom Bent Rasmussen kørende i Gaarde; saa spurgte Niels ham ad: »Hvad er det for en Kiste, du ager med?«

Svarede saa Bent: »Jeg hittede hende nede ved Stranden, og der er nogle Lysepraase deri.«

Niels Tuesen fulgte med ind i Gaarden, hvor de læssede Kisten af.

Der var et Stykke af Laaget; men for ret at komme til tog Bent en Økse og slog hele Laaget op. Da saa Niels Tuesen, at der laa fuldt op med Lys deri, baade smaa og store; men hvor mange, kunde han ikke se; thi der laa et Lagen over.

»I kan frit tale derom,« sagde Bent, »for jeg dølger det intet. Kommer der Ejermand, faar han sine Lys.«

Niels Tuesen fik selv en Snes Lys for seks Skilling. Men Bent sagde: »Du skal holde mig dem til gode, om her kommer Ejermand.«

Niels Tuesen fik altsaa alligevel Lov til at aabne sit Hjerte ved en Skildring af de to Benters Færd. Og da han havde afgivet sin Beretning, vare Slu-

serne aabnede, der kom straks flere til, baade Karle og Mænd, som alle stadfæstede, hvad Niels Tuesen havde sagt, og som kunde vidne, at de mangen Gang havde set Benterne flyde i deres Baade paa Stranden ved det sjunkne Skiberum for at redde Tavl, Sejl og andet Skibsredskab. — Men intet Vidne vakte saadan Harme hos Benterne, som Niels Tuesens; thi de tænkte og troede, at han stod bag ved det hele som Angiver og Avindsmand.

Og mærkeligt nok, som Tiden gik, fik Benterne Medhold hos de andre Bymænd, alles Vrede rettedes mod Tuemanden, som den der havde brudt det gamle, nedarvede Sammenhold i godt og ondt, paa lovlige og paa ulovlige Veje, i Bymandskabet.

Alles Haand var til sidst rettet mod Niels Tuesen.

Men dette kuede ham ikke. Tværtimod. Det iltre og stridbare Tueblod rejste sig hos ham, saa han for at yde Gengæld æskede til Strid med hele Omverdenen.

Øvrigheden tvang ham ind under Militsen, Skovrideren med alle sine Skovbetjente var ham paa Nakken til enhver Tid, og selv Niels Tuesens egne Bymænd stillede Fald for hans Fod, i hvad han end foretog sig.

Det stod ilde til med den stakkels Mand. Værre blev det dog, da han ogsaa kom i Ufred med hende,

der var ham den bedste blandt alle, med hans egen Hustru Kirsten Ibsdatter.

Men allerværst blev det, da han til sidst levede i Ufred med sig selv, saa han baade Nat og Dag saa Syner, og hans Forstand formørkedes.

Han var da stillet ligesom hin Jeppe Lassen, om hvem det i en gammel Skæmtevises⁸⁴ hedder:

1. »Jeppe Lassen vaagned ved Middernat,
han saa sig om saa saare
og sagde: »Det er nu underlig fat,
o, ve mig usle Daare!«
2. Han sad i Sengen og jamred sig,
at Ynk var paa at høre;
hans Øjne de runde saa bitterlig,
men se, hvad Jeppe mon gøre!
3. Hans Grete hun sov alt som en Mur,
det monne Jeppe behage:
»Nu er det Tid at gaa paa Lur
om Æg til Pandekage!«
4. Han ledte i Kurve, han ledte i Kleve,
han ledte i Gretelils Lomme,
der fandt han Æg baade gode og gæve:
»De skal mig vel bekomme.«

5. Han ledte i Gretelils Hønsehus,
da fandt han graa Toppen derinde:
»Du skal mig hjælpe til en god Rus,
alt hos den Købstedkvinde.«

6. Han lagde de Æg i Posen hvid,
og Hønen i Kurven han sætte,
han lakked til Købstad med stor Flid;
alt sov hans Konelil Grete.

7. Der han kom op paa Købstedgaade
at sælge sine Vare,
en Kvinde ham møder, saa vel til Maade:
»Hvad haver I med at fare?«

8. Han sagde: »Jeg haver en Høne fed
og Æg til Klumper og Kage;
men Gretelil deraf intet ved,
ellers vilde mine Rygben knage.

9. Min Grete er saa besk en Blom,
saa besk som Galden grøn;
om denne Tidend' for hende kom,
jeg fik en Fandens Løn.«

10. »Hvad koster nu de Varer, du har?
— Hvad skøtter jeg om din Grete! —
Vil du have Penge, da vær snar,
af Snak ere vi nu mætte.«
11. »Min Høne koster en Potte Vin,
og Æggene en Spegesild;
den vil jeg forære Grete min,
saa bli'r hendes Vrede stilt.«
12. Den Kone satte Jeppe til Bord
og gav kam lækker Mad;
han tænkte, han havde ilde gjort,
hans Hjerte var lidet glad.
13. Han kunde ej æde, han kunde ej drikke,
han tænkte paa Gretelil hjemme;
og kom ham paa en forbandet Hikke,
som monne hans Hjerte klemme.
14. Der han havde faaet Betaling god,
og Natten gik ham paa,
saa lakked han af med sorgfuldt Mod,
han vidste, hvor det vilde gaa.

15. Jeppe Lassen ind ad Døren tren
med Sild og Vin i Hænde,
han sagde: »Grete, se hvilken en,
gav mig vor næste Frænde!«

16. Grete rejste sine Børster i Vejr,
tog Knippel af Hessel hin seje,
saa banked hun paa hans arme Lær'. —
Eja, hvor monne han skreje!

17. Jeppe han løb, og mere han krøb,
fik Klinkebaandet i Hænde,
men Grete hun raabte: »Jeppe tøv!
vor Leg har ej endnu Ende.«

18. Jeppe han sagde: »Er det en Leg,
da hjælpe mig Gud, Vorherre!
ret aldrig var jeg i saadan Rej,
mine Ben kan mig ej bære.«

19. Forslagen var Jeppe og hungrig med,
han tænkte paa Spegesild:
»Eja, hvor er jeg kommen afsted!
Skam faa hun Gretelil!«

20. Jeppe han raabte: »O, ve! jo dut!
hvor skal jeg ligge i Nat?»
Grete svared: »Du arme Hud!
alt hos vor brogede Kat.«
21. Han rev i Haar, han rev i Skæg
og bag Øret ligesaa:
»Forbandet være Gretelils Æg
og saa hendes Toppe graa.«
22. Saaledes sad Jeppe i sin Port
og græd saa meget saare.
En krogrygget Mand kom gaaendes fort
og spurgte: »Hvad ham monne skaade?»
23. Han sagde: »Min Grete vil Bukserne have,
hun vil slet over mig raade,
dertil ogsaa min fjøsede Krave;
jeg er i største Vaade.«
24. Den Mand han gav ham Raadene god
og sagde til ham med Snilde:
»Du skal nu have et friskere Mod
og byde din Grete til Gilde.«

25. Jeppe begyndte at danse og springe,
han dansed ad Stuedør ind,
saa monne han Grete sin Kone svinge,
det knaged i Krop og Skind.
26. Jeppe han sagde: »Grete bred Bord!
et Gilde saa ville vi gøre,
at alle Folk paa Verdens Jord
de skal det faa at høre.«
27. Jeppe tog Grete ved sin Hand
og satte hende øverst til Disk;
han selv bar Mad, den drabelige Mand,
det var god Klippefisk.
28. Jeppe han sagde: »Grete faa Mad,
det er dig undt saa gerne.«
Hun svor paa Skam, hun ikke gad:
»Langt andet er i min Hjerne.«
29. »Og hvad som er i Hjernen din
og primer i din Pande!
Det kan uddrive den Fisk saa fin,
som for dig monne stande.«

30. Saa tog han Grete ved Vingeben
og sagde: »Kom hid, æd lidt!«
Han brugte den Fisk og var ej sen,
indtil han blev opslidt.
31. Grete hun raabte: »O, Jeppe min!
o Jeppe, Jeppelil kære!
lad mig nu være, jeg arme Kvind!
jeg kan ej mere fortære.«
32. Jeppe han raabte: »O Grete, o Grete!
o Grete, du beske Bærme!«
Grete hun raabte: »o Jeppe, o Jeppe!
hvi monne du saadan sværme?«
33. »Du sværmed i Gaar, jeg sværmer i Dag,
mine Bukser vil jeg have,
før det skal komme i goder Lag,
dertil min fjøsede Krave.«
34. Grete hun tog til Bagen sin,
da (der) hængte de Nøgler smaa:
»Nu kender jeg dig for Herre min,
dine Bukser skal du faa.«

-
35. Jeppe Lassen raabte saa højt i Sky,
det hørtes over allen Land:
»Lyksalig kom hid til vores By
den gamle krogryggede Mand.
36. Kan jeg ham spørge eller nogen Sted høre,
jeg skal ham vel begave:
Den første Ost min Kone vil gøre,
Klumpvallen skal han have.
37. Jeg vil ham sætte ved mit Laar
og hannem vel traktere:
Den første Skørost, min Kone faar,
den vil jeg hannem forære.
38. Kom hid min Grete, kom hid min Blomme!
kom hid min væneste Viv!
Ingen Tingst skal mellem os komme,
imens vi ere i Liv!«
39. Og nu er Jeppe og Grete forent,
al Tvist har nu en Ende;
nu leve de vel, skønt det var sent —
nu kan de hinanden kende.
-

Niels Tuesen tog vel hverken sin Kones Æg eller Høns og solgte til Øl og Brændevin, thi han og Kirsten vare nu vel forligte og havde lært hinanden at kende; men han tog det, som kunde have langt farligere Følger for ham, han tog de unge Dyr inde paa Vildtbanen, flaaede dem og solgte dem saa i Vordingborg for at være almindelige, tamme Lam. Saaledes vidnes der i det mindste flere Aar efter paa Vordingborg Byting,³⁵ at Niels Tuesen skulde have baaret sig ad i Aaret 1704.

Det var en Søndag efter Aftensangstjeneste i nævnte Aar, vidnes der, at Niels Tuesen og hans Kvinde Kirsten Ibsdatter af Oreby kom kørende op ad Vordingborg Gade, op til Slottet til to Tærskere, som han havde lovet fire Lam. Han bød dem fire unge Dyr. Men dem vilde eller turde Tærskerne ikke tage imod. Saa kørte Niels ned i Byen igen og holdt udenfor Kristoffer Bødkers. Niels Tuesen gik derind og bad om at maatte holde i Gaarden; og da han havde faaet Lov dertil, kørte han ind og vendte, kørte derpaa op i Porten og holdt, tog Vognstangen af og lagde for Hestene, tog ogsaa Græs af Vognen og lagde for Hestene, hvorpaa han hentede fire unge Dyreskind, som han bød Kristoffer Bødker for Penge.

»Hvad koste de?« spurgte Bødkeren. — »To Mark Danske.«

»Men hvor ere Kroppene til Skindene?» spurgte Bødkeren videre.

»Her i Vognen,« svarede Niels Tuesen, og fremdrog fire unge Dyrekroppe, nogle Daaer og nogle Raaer.

Men da Kristoffer Bødker havde set de fire Dyr, viste han Niels Tuesen med sin Vogn ud af Gaarden.

Da kørte og Bonden med sin Kvinde ud og ned ad Gaden; men ikke længere end ned til Jørgen Prygels, hvor de gik ind og drak et Par Kander Øl. Først derefter kørte Niels og Kirsten hjem med de fire unge Dyr. Vidnerne formene, at Bonden og hans Hustru have forbrugt disse Dyr i deres egen Husholdning.

Niels Tuesen gør med Kraft Indsigelse mod denne Beretning og siger, at det er lutter fejl Usandhed, vidnet af Had. Aldrig har han, hans Hustru eller Folk dræbt hverken store eller smaa Dyr; men Bødkeren siger kun saa, fordi de have været i Klammeri og Slagsmaal. De Lammekroppe, som han førte til Byen, saa Bødkeren slet ikke, efterdi han havde travlt, selv slagtede, og sendte Sønnen ud at se paa Lammene; men ellers med den Besked, at han ikke kunde bruge flere Lam. Sønnen, der kun var et Barn, saa vel Lammene, men kunde sikkert ikke skønne, om det var rigtige Lam eller unge Dyr.

Alligevel førte den Snak til, at der hang Mistanke for Krybskytteri og Vildttyveri ved Niels Tuesen, saa baade Skovrideren og de øvrige Skovbetjente havde et ondt og aarvaagent Øje med ham.

En Dag i Vinteren 1707 vare saaledes Knudsby og Oreby Mænd samlede om en Tønde Øl at drikke til Gamle-Hanses i Knudsby.

Da blev Niels Tuesens Broder Hans, der var Husmand der i Knudsby, noget snurrende og snakkesalig; han gik frem og tilbage paa Gulvet og vrøvlede om en Daahjort: »Det var en fæl god Skollehjort den,« siger han; »han slog den ihjel i sin Kaalhauge, og den var brav fed og tyk i Laar. Han har selv vist mig Blodet i Sneen.«

»Hvem, siger han?« raabte Skovfogden Bent Ibsen, der blev opmærksom paa den Hjortesnak.

Nogle mumlede: »Det er nok Rasmus heneder i Byen, han slaar paa.«

Bent Ibsen vidnier paa Tinge⁸⁶: »Jeg gik straks til Manden; men han nægtede alt.« Siden tilføjer han: »Derefter gik jeg til Niels Tuesen; men ikke heller han vilde kendes ved det Hjortedrab.«

Altsaa var det stadig Mistanke til Niels Tuesen.

Dog var det næppe denne Mistanke, der pinte Niels haardest; langt tungere Aag for ham var det

sikkert, at han, skønt han var Ægtemand og havde en Bondegaard, dog alligevel samtidig i syv Aar maatte være Landsoldat. Han døjede ondt under Militsen; men paa samme Tid maatte han ligesom de andre Bønder daglig gøre Hoveri og Ægt.³⁷)

Da gled det hurtigt ned ad Bakke med den før saa frejdige Niels Tuesen; han søgte nu at slukke Sorgen ved Flasken, lod fem være lige og blev saa skrøbelig og sørgelig en Stakkel, at han til Tider, som det synes, led af Drankergalskab.

Saaledes skred Tiden hen til Anno 1709.

Den 5te April, nævnte Aar, om Morgenen ved 5 Slæt kom Landsoldat Staffen Poulsen, der tjente hos Bent Ibsen i Oreby, ilsomt ind paa Vordingborg Slot og forklagede sig over, at nogen havde stjaalet hans Halvkiste. Ridefogden sendte straks sin Tjener Laurs med ud til Oreby, hvor denne tog to af By-mændene med sig til at ransage efter Halvkisten, som de ogsaa snart fandt ubrudt og uskadt inde i Niels Tuesens Byglade, skjult under nogle Bygavner. Et Par Mand bar derpaa Kisten hen til Bent Ibsens, og Ridefogdens Fuldmægtig bød Niels Tuesen følge med. Henne hos Skovfogdens blev Kisten aabnet, og da fandtes deri: En graa, ny Vadmelskjol til 5 Daler, en rød Klædetrøje, 7 Dlr., et Par Skindbukser, 3

Dlr., 7 Hørlærredsskjorter à 5 $\frac{1}{2}$, er 8 Dlr. 3 $\frac{1}{2}$, en Hat, en Dlr., et Par Munderingsstrømper, 2 $\frac{1}{2}$, udi rede Penge 60 Sldr., og Halvkisten i sig selv 2 Dlr., i alt 87 Dlr. 1 $\frac{1}{2}$, som det ansloges til af de hosværende Mænd.

Niels Tuesen maatte sidde og se til, medens to Mænd toge Vare paa ham. Disse Vogtere følte sig ellers ikke tyngede af deres Hverv; thi det var jo deres Byfælle og gode Kending, som de ikke behøvede at ængstes for, om de end nok vidste, at han var baade ilsindet og stridbar. Niels Tuesen fik derfor baade Øl og Brændevin, og de snakkede op med ham. Men da tog den bedrøvelige Syge ham.

Den ene af Vogterne havde spurgt: »Hvi kunde I bære den Halvkiste ene, siden den dog er temmelig stor og tung?«

Dertil Niels svarede: »Folkens, jeg havde vel den med mig, som kunde hjælpe mig, saa den ikke var tyngere for mig at bære, end som en Hørtot; og kunde jeg vel have gaaet tre Mil bort med hende og til Oreby igen udi en Time.«

Da sagde Ridefogdens Tjener til hannem: »Jeg tror, at Fanden haver hjulpet eder.«

»Vist gjorde han,« svarede Niels Tuesen, og idet han pegede paa Landsoldaten Staffen, føjede han til:

»Han gik hos mig saa stor, som den Karl, der staar.«

Niels sad og rokkede frem og tilbage, og alt imellem lo han; saa udbryder han paa ny: »Vel kender jeg min gode Ven, som hjælper mig. Forgangen Aften, som jeg var gaaet til Sengs, kom Staffen der og pikkede paa Ruden og kaldede; da sad min gode Ven som en liden Pog paa mit Hovedgærde og slog mig for mit Bryst; men saa anden Gang, der Staffen havde kaldt, sagde Pogen fort til mig: »Svar nu!« sagde Pogen.

Efter disse Ord sagde Ridefogden Laurs og bad de, der vare i Stuen: »Drages til Minde og giver Forklaring om disse sære Ord i sin Tid, om det gøres nødig.«

Da lagde de Fjeder paa Niels Tuesen, og han blev udført paa Vogn til Vordingborg Slot i Arrest.⁸⁸⁾

Her paa Slottet blev Fangen forhørt i Husfogdens Stue, og Vidnerne sige, at han da aabent vedstod Tyveriet af Halvkisten.

Siden blev han ført til Hammer Herredsting for paa Spørgsmaal at svare og sin Bekendelse at gøre angaaende den Halvkiste, som han afvigte April, om Natten mellem 8 og 9 Slæt haver frastjaalen Staffen

Landsoldat i Bent Ibsens Gaard i Oreby, da Karlen var inde at faa sin Nadvere. Saa og at paahøre, hvad Oreby Mænd kunne være vidende om hans Forhold og Bedrifter i den Tid, han har boet hos dennom.

Niels Tuesen fremstilles paa Tinge løs og ledig, og der lægges ham paa Sinde, at han tager sin Salignhed i Agt og udsiger alle sine begangne Gerninger, paa det han kan fange Naade hos Gud og Fred for sin Sjæl.

Og Niels Tuesen fortæller da: »Det var forleden Torsdag om Aftenen, der vi havde faaet Nadvere, og min Kone og Børn havde lagt dennom til Sengs, at jeg gik ud og vilde give mine Heste Foder; saa fik jeg i Sinde at ville gaa til Bent Ibsens og se, om han var kommen hjem fra Vordingborg. Og i det samme kom Staffen gaaende imod mig paa Vejen og gik til Knudsby. Men der jeg kom i Bents Gaard, og han intet var kommen hjem, fik jeg i Sinde at ville tage Staffens Kiste. Jeg bar den mellem mine Hænder hjem i min Byglade og »hølte« Bygavner over den; og det gjorde jeg i den Mening og Tanke, at jeg vilde tage en halv Snes Daler af den og siden bære den tilbage igen.«

Efter denne Bekendelse spørger Ridefogdens

Tjener: »Haver I ikke i sin Tid stjaalet fra eders Fader 70 à 80 Daler, hvad den salig Mand i levende Live ofte og mangen Gang beklagede sig over og gav til Kende for Ridefogden, at hans Søn drøvelig havde øvet denne tyvagtige Gerning?»

»Nej,« sagde Niels, »jeg haver aldrig eller nogen Tid stjaalet Penge!«

Fuldmægtigen spørger videre: »Tør I nægte, at I Aar efter Aar haver udbragt af det høje Herskabs Vildtbane unge Dyr, samme indført i Vordingborg og der faldbudt?»

»Aldrig!« svarer Niels Tuesen, »haver jeg taget noget Dyr i Vildtbanen eller faldbudt noget Dyr, hverken store eller smaa.«

»Haver jer Hustru eller nogen anden været Medvider eller Medhjælper ved den Ugerning med Halvkisten?»

»Nej,« svarede Niels Tuesen, »jeg tænkte als intet derpaa, før jeg kom i Bents Gaard.«

Endelig spørger Fuldmægtigen Fangen: »Haver da I og jer Broder Hans ikke stjaalet eller borttaget en Hoppe fra eders Moders Sted efter jer Faders Død, den I siden haver solgt til en Mand i Stevns Herred? Dølger nu ikke Sandheden!»

Niels Tuesen svarer: »Aldrig haver jeg stjaalet noget Bæst.«³⁹⁾

Til Slutning spørger Fuldmægtigen Oreby Mænd: »Haver Niels Tuesen ikke været en uforligelig Mand i Bymandskab med Klammeri og uden Artighed, saa han ikke haver villet holde Fred og heje og fly med sine Gærder; men lod dem ligge øde hen, saa Kvæget gik i Skade paa Marken og ødelagde Godtfolks Korn?«

³⁹⁾ Den 7. Maj 1705 holdtes der i Knudsby Skifte efter Kristoffer Tuesen mellem Enken Mette Hansdatter og hendes Børn: Hans, Inderste i Oreby, Jens, Gmd. i Stensby, Niels Gmd. i Oreby, Karen, gift med Niels Hansen i Stuby, Elisabet, med Gregers Olsen i Neder Vindinge, Anne, med Niels Terkelsen, Inderste i Knudsby, Maren, med Frederik Jørgensen og Malene med Hans Jensen; de to sidstnævnte Svigersønner havde hver en Halvdel af Fædregaarden i Fæste. Paa Skiftet anmelder Hans Tuesen, at der siden Faderens Død er frakommet Boet: En brunskimlet Horsfjoring, 3 Aar, en sortskimlet do., 2 Aar, et brunblisset Hestføl, 2 Jærnvegge, en Brændesav samt et Par Læderseler og Krogbidstømmer; og Arvingerne have intet bekommet derfor. Da traadte Niels Tuesen frem og sagde: »Den brunskimlede Horsplag gav Fader mig paa sin Sotteseng; saa den beholder jeg.«

Hvorefter Jens Tuesen i Stuby forklarer: »De to andre Bæster haver jeg købt af min salig Fader i hans levende Live, og haver jeg betalt Købesummen redelig til min Moder lige ved Mikkelsdagstider. De andre Varer haver jeg taget i Gemme og Forvaring.« Imod denne Forklaring af Brødrene blev der ingen Indsigelse gjort paa Skiftet; saa det synes, at Beskyldningen mod Niels Tuesen for Hestetyveri ogsaa var ugrundet.

Bymændene svare: »Jo vel haver han paa Tider med sine Gærders Lukkelse været forsømmelig saa vel som i Nabolav uvillig.«

Da siger Niels Tuesen: »Forsømmelighed med mine Gærder er aldrig sket, uden det kan være, at jeg haver været til Mønstring i Udby, Næstved eller Ringsted, og da haver jeg altid siden svaret derfor til Bymændene.«

Den ene Tingdag efter den anden bliver Fangen ført frem paa Tinge; men intet Vidne fælder ham for Ugerningen med de unge Dyr, Tyveriet af Pengene fra Faderen eller Hesten fra Moderen; kun den slemme Halvkiste stod igen.

Ridefogden lader da sætte i Rette, at Niels Tuesen bør miste sit Liv for det grove Tyveri; og beder han udvalgt otte Domsmand.

Dog først den 3die Juni møder han igen paa Tinge og fordrer Dom; og spørger han tillige Niels Tuesen, der fremføres løs og ledig: »Vil I ikke have en Prokurator?«

»Nej,« svarede Niels, »jeg vil høre Dom.«

Da træder Herredsfogden og de otte Domsmand frem og afsige følgende Dom: Saasom Niels Tuesen 4de April haver taget Halvkisten med 87 Dlr. 1 $\frac{1}{2}$, saa og mistænkes for at have ødelagt unge Dyr,

slagtet og solgt dem som Lammekød, anklages og for andre Poster, saasom Tyveri og Uhørsomhed, og derfor efter Irettesættelsen skal straffes efter Lovens pag. 969 Artk. 4 og Forordningen af 4. Marts 1690 at henrettes til Galgen, eftersom disse Koster overgaa Lovens pag. 985 Artk. 36, 20 Lod Sølv Værdi, med Igæld og Tvegæld; saa og at hans Hovedlod er forfalden til det høje Herskab, og han erstatter Arrestens Omkostning — dog vi kunne ikke dømme ham eller kende ham til Galgen at lide efter Irettesættelsen; men hans egne Gerninger dømme ham efter Lovens pag. 985 Artk. 36 at skulle kagstryges og bære Tyvsmærke paa sin Pande, saa og efter Kongens Befaling til Stiftamtmanden Otte Krabbe af 14. Juli 1694 skal han skikkes til Bremerholm at arbejde sin Livstid udi Jærn; bør han og betale Igæld og Tvegæld og al Omkostning.⁴⁰⁾

Da Dommen var falden, blev Fangen adspurgt, om han vilde appellere.

Niels Tuesen svarede: »Nu vil jeg søge om Venners Hjælp til Sagen at udføre!«

Han tænkte vel paa sine Slægtninge, Brødre og Svogre; men først og fremmest paa sin trofaste Hustru; og i saa Henseende tog han ikke fejl. Kirsten Ibsdatter vandrede allerede 11. Juni paa sin Fod den

lange Vej ind til Kjøbenhavn med et Bønskrift for sin stakkels Mand til Dronningen.

I denne ydmyge Supplik, som Kirsten Ibsdatter frembar for den regerende Dronning, skildres der, hvorledes Niels Tuesen var bleven forfulgt og hadet, og nu sidst forleden den 3die Juni var ikendt en haard og forsmædelig Dom, fordi han i Drukkenskab og af Lystighed, da han med sine Kammerater var til Gilde, hvoriblandt og Staffen var, havde taget Landsoldatens Skrin, og for at fiksere hannem havde sat det i sin Byglade. Derefter var han anholden, belagt med Fjeder og ført til Slottet i Arrest. Der paa Slottet blev han pint, plaget og tvunget, til han intet vidste af sig selv, somme Tider gave de ham Brændevin, saa han blev en drukken Mand og fik den »sorgefulde Sjuge.«

Dette Bønskrift bevirkede, at Niels Tuesens Sag kom for Sjællandsfars Landsting, hvor Prokurator Kristen Bang af Roskilde møder som Sagfører for Fangen den 17de Juli⁴¹⁾ og siger, at da han først nu der i Retten haver faaet Sagen i Hænde af Fangens Hustru, og da han af Kontrapartens Stævning erfarer en Del Beskyldninger og Paastande, som ikke ere indførte i Hjemtingsakterne, begærer han Henstand i fjorten Dage.

Herredsskriver Jørgen Andersen fra Baarse møder paa Ridefoged Gert Villumsens Vegne og fremlægger Hjemtingsdommen over Niels Tuesen, fremlagde ogsaa Attester om Fangens slette Forhold fra Sognepræsten, Kapellanen og Amtskriveren i Vordingborg, samt fra Skovrider Melchior Folsach i Lundby; alle bevidne de under 15de Juli, at Niels Tuesen var et stort Skarn.

Fangen var ogsaa ført til Landstinget i Ringsted; men det havde været en møjsommelig Rejse, og det baade for ham og hans Medfølgere.

Jep Jensen i Ring, der var tilsagt at køre i Ægt, vidner,⁴⁸⁾ at allerede paa Gaden i Vordingborg begyndte Niels Tuesen at give Mund, saa Jep frygtede sig for ham, gik til Ridefogden og fik Mænd med til at vogte hannem. Der de saa kom gennem Næstved til Stenskoven, siger Niels Tuesen: »Løser Jærnet paa mine Hænder, det piner mig saa meget.«

»Det kunne vi ikke,« svarede de, »Ridefogdens Bud haver Nøglen.«

De kørte atter lidet frem; men da raabte Niels Tuesen til Jep: »Du kører som en Skælm, og du skal faa en Ulykke!«

»Hvorfor skal jeg det?« spurgte Jep.

»Bi, bi!« raabte Fangen paa ny. »Jeg skal slaa

dig, saa Jærnene skulle sidde som en Hjuling paa dit Hoved!«

I det samme bar han Hænderne med Jærnet paa op og vilde slaa Jep; men Laurs Portner drog ham tilbage, saa han fik ikke Ram.

Jep sprang af Vognen og gik og kørte.

Niels Tuesen raabte og bandede dem alle: »Nu skal Fanden kløve jer ad, om I og var hundrede Mand og hundrede til. Og hver en, som har ladet mig sætte og forne trættedes med mig, skal faa en Ulykke; og om jeg ikke kan selv, saa har jeg vel dem, der kunne hjælpe mig!«

Jep blev ved at gaa ved Vognen; han turde ikke andet. Først da de kom til Gjelsted Mark, satte han sig op igen og aag til »Hellemagle«; men der blev han holdende; thi han yilde ikke føre Niels Tuesen længere, før Ridefogdens Bud Herredskriver Jørgen Andersen kom til, og de fik Fangen bedre forvaret.

Da Jørgen Andersen kom, toge de saa en Grime og bandt i Niels Tuesens Jærn paa Hænderne og i Bolten, han havde paa Benene, saa han kunde ikke faa Hænderne i Vejret.

Dermed kørte de igen. Da bad Niels Tuesen lidt efter og sagde:

»Løser mine Hænder; thi Haandkløverne pine mig.«

Men de svarede: »Vi haver intet Nøglen.«

Saa sagde Niels Tuesen: »Jeg vil sige til jer, som Vorherre sagde til Jøderne: »Om en liden Stund se I mig, og om en liden Stund skulle I ikke se mig.« Vil Vorherre ikke hjælpe mig, saa skal Fanden. Og disse Jærn agter jeg saa meget og saa lidet, som det Skarn, jeg træder paa; og vil jeg gøre det, kan jeg slænge dem af, hver Stund jeg vil. Og jeg skal faa en Ulykke paa mange, som ere i Kompagni med mine Hadere og Forfølgere, der lode mig sætte i Taarnet.«

Endelig naaede de Ringsted. Her blev Niels Tuesen paa Sjællandsfars Landsting efter Begæring af hans Sagfører adspurgt, om hans tidligere Udsagn vare rigtige.

Niels svarede hertil, at han ikke mindes sit Vidne til Hjemtinget, efterdi han var beskænket og drukken, der han blev didført.

Jørgen Andersen udbryder: »Kan I nægte, at Kisten stod i jer Lade, den Tid der blev ransaget, og Staffen, der ejede den, tillige med andre stak i Foderet og da fandt den uberørt.

Niels Tuesen svarer: »Aldrig haver jeg gjort den Tyvsgerning, og ikke heller ved jeg, hvem der haver ført denne Halvkiste i min Gaard.«

Da siger Jørgen Andersen: »Efterdi jeg formærker, at Niels Tuesen frafalder sin forrige Bekendelse og siger den ikke at kunne erindre, tager jeg alle Papirerne tilbage og beder, at Sagen maa opsættes til næste Landsting. Til den Tid formener jeg at kunne fremlægge Bevisligheder til Sagens Oplysning.«⁴³⁾

Sagen blev derpaa opsat. Men da de paa Hjemvejen vare komne igennem Hømb og over Broen, sad Niels Tuesen og rokkede og mumlede: »Jo Gud skal du saa Gert, saa skalst du ha!«

»Hvad er det, I siger?« spurgte Laurs Portner hannem.

»Aa, det er kuns en liden Ager, der haver faaet for meget Møg; hun kan intet før'et (føre det)!« mumlede Niels Tuesen igen og rokkede frem og tilbage paa Vognen.⁴⁴⁾

Snart efter Hjemkomsten fra Sjællandsfar Landsting blev Fangen paa ny ført frem paa Herredstinget, hvor Ridefogden, der var bleven noget opskræmmet over Fangens ydmyge Supplik til Dronningen, vilde have bevidnet og fastslaaet, at der aldrig var sket Niels Tuesen nogen Overlast. Prokurator Kristen Bang fra Roskilde var ogsaa kaldet, men skriver, at det var for langt at rejse 18 Mil for at høre et Tings-

vidne, der maatte kunne tilkaldes en smuk Mand, der kunde være Fuldmægtig og Forsvar for Niels Tuesen.

Der blev saa tilbudt Fangen, at han kunde faa den smukke Mand Sr. Kristoffer Abel til at høre og spørge Vidnerne for sig; men Niels svarede: »Behøves ikke, jeg kender godt Loven!«

Ridefogden udspørger da Fangen vidt og bredt om Brevet til Dronningen: »Hvor stod det Gilde, der han blev drukken og kom i Lystighed? Hvem var med? Have nogen tvunget ham til at gøre Bekendelsen, eller kom han ikke selv frem med den baade paa Slottet og paa Tinge?«

Til alle disse Spørgsmaal svarede Niels Tuesen kun: »Jeg var en drukken Mand og kan intet erindre om Sted, By eller Personer; ikke heller om Staffen Poulsen var med. Aldrig haver jeg taget eller sagt at have taget noget fra Staffen. Dette er mit sidste Ord, videre kan eller vil jeg intet sige!«

»Det er utroligt,« udbryder Ridefogden, »at et Menneske skulde kunne være saa drukken! Hav dog Gud for Øje og tal Sandhed: Hvem har skrevet Brevet, som jer Kvinde var hos Dronningen med?«

Dertil Niels Tuesen kun svarede: »Det er lige godt!« Tav han derpaa stille og ikke taledede et Ord, skønt han ofte og mange Gange af Retten formanedes dertil.

»Kan du mindes dette Gilde, Staffen, var det i Oreby, eller hvor stod det?« spørger Ridefogden.

»Jeg var intet i noget Selskab at drikke,« svarede Staffen, »jeg stod den udslagne Dag paa min Madfader Bent Ibs Lo og tarsk; og ikke saa eller hørte jeg om noget Gildes.«

Ridefogden henvender sig derefter til Vidner, Varselsmænd og Stokkemænd, og spørger ud i Flokken: »Haver Niels Tuesen ikke mange Gange med grædende Taarer bekendt, at han stjal denne Halvkiste, og sagde han ikke derhos, at han vilde gerne dø og lide for sine Synder, paa det han kunde komme i Guds Rige?«

Og Vidnerne svare i Munden paa hverandre: »Jo, det er saaledes tilgangen!«

Men nu for Niels Tuesen op og siger: »Nej, aldrig haver jeg taget denne Halvkiste fra Staffen Povlsen, med Klæder og Penge; det er med Samvittighed sandt! Men jeg er fortunlet i mit Hoved, og jeg haver Rørelse iblandt, som er mig tilslagen, da jeg var Soldat og led saa meget ondt; og jeg havde og en Bondegaard og gjorde daglig Hoveri med Ægt, og var jeg desforuden Soldat paa 7 Aars Tid.«

Der bliver spurgt Vidnerne: »Vide I med Sanden, at Niels Tuesen ikke var drukken?« Dertil de

kun svare, at de tilstaa og holde sig til deres forrige Vidne.

Men Fangen raaber igen: »Jo, den Tid jeg sad under Vare og Tægt med Fjeder paa i Bent Ibs Stue, da blev jeg skænket med Øl og Brændevin af mine Vogtere, saa jeg blev fuld og kunde intet sanse.«

Fra Skovrider Melchior Folsach fremlægges og læses skriftligt Vidne om, at Niels Tuesen havde været ædru paa Tinget. Og Ridefogdens Tjener vidner og bekender, at ved Forhøret paa Slottet kom Niels lige nyssen op af sin Seng, og var han da intet drukken eller fuld.

Men Niels Tuesen svarer: »De første otte Dage paa Slottet tog den sorgefulde Sygdom mig, saa jeg kan intet erindre mig at have været i Husfogdens Stue, og ved intet at have sagt der. Kisten rørte jeg aldrig med en Finger; jeg saa den første Gang i Bent Ibsens Stue.«

Vidnerne sige: »Niels Tuesen saa i Ansigtet og paa Benene raskere ud den Tid end nu; men han beklagede sin Synd og vilde gerne dø.«

Og Stokkemændene vidne: »Fangen var ædru til Tinge; og sagde han da med Taarer og Veklage, at han havde gjort ilde mod Hustru og Børn.«

»Jeg ved intet, hvad jeg gjorde eller sagde,« ud-

brød nu Fangen; thi de to første Gange jeg skulde til Tinge, lod Ridefogden dem give mig Brændevin, Laurs Portner skænkede mig baade Øl og Brændevin, saa jeg blev ganske fuld. Hvordan det gik paa Tinget kan jeg derfor slet ikke mindes.«

Endnu en Gang lader saa Ridefogden oplæse Attesterne fra Provsten, Magister Jacob Bartholomæusen, Kapellanen Hr. Kristoffer og Amtsskriver Anders Andersen fra Vordingborg, samt fra Skovrider Folsach i Lundby om Fangens Liv og Levnedsforhold.

Men hertil siger Niels Tuesen: »De hæderlige og fornemme Mænd skrive disse Attester Ridefogden til Vilje; thi de skulle aldrig bevise mig noget over.«

Der blev saa vidnet om den urolige Køretur til Sjællandsfar Landsting.

»Gav I mig ikke at drikke ogsaa den Gang?« spørger Niels Tuesen.

»Jo,« svarede Jep fra Ring, »du fik Brændevin og Øl for fire Skilling i Næstved.«

»Ja, jeg fik saa meget at jeg havde nok deraf,« fortsatte Niels, »den »sorgfulde Sjuge« tog fat paa mig og holdt mig, indtil jeg kom til Ringsted, saa jeg derover intet kunde sanse.«

»Han havde dog ingen Sygdom paa Rejsen,«

sagde baade Jep og Laurs Portner; »men han bandte, lod ilde og skældte.«

»Jeg havde Sygdom nok desværre, jeg havde den sorgfulde!« raabte Niels igen. »Den holdt mig og knugede mig!«

Ridefogden siger: »I haver frasagt eder den smukke Mand Sr. Abel til eders Forsvar her, ved I da nogen til at tale for eder paa Mandag paa Vordingborg Byting?«⁴⁵)

»Jeg kender godt Loven,« svarede Niels, »og kan jeg selv sige Sandheden for mig.«

»Vil I ej heller have Genpart af Tingvidnet, og haver I Penge at betale med?« spurgte Ridefogden.

»Genpart vilde jeg nok have og bede om,« svarede Niels Tuesen; men jeg har ingen Penge.«

»Giv ham alligevel Genparten, at han intet skal have at klage,« bød Ridefogden, »Pengene kunne lægges ud.«

Endnu en Gang kom Sagen for ved Sjællandsfar Landsting.⁴⁶)

Og her møder for Ridefoged Gert Villumsen Herredsskriveren Jørgen Andersen, der lader fremlægge Hjemtingsdommen, Tingsvidne fra Vordingborg Byting, de før nævnte gamle Attester samt nye fra Kaptejn Mistet, Løjtnant Sifton og tvende Underofficerer,

der alle vidne om Fangens Forhold og Ulydighed over for sine Officerer, der han var Soldat, fra hvilken Tid de mene, han kun fortjener et slet Skudsmaal og staar i et saare ondt Rygte.

Niels Tuesens Sagfører Kristen Bang indskrænker sig til at sige, at da intet af alle disse Klagepunkter er bevist, forhaaber han efter alt at dømme, at Fangen maa kendes fri.

Og Landsdommerne Hans Ehm og Bornemann afsagde derpaa 2den Oktober 1709 den Dom, at eftersom intet bevises om Niels Tuesen eller hans Tyveri med Halvkisten, bør han derfor ikke at lide efter Hjemtingsdommen; men han bør gøre sin Ed, at han ikke er Tyv eller Tyvsmedvider, og — derefter være angerløs og stilles paa fri Fod.

Niels Tuesen slap altsaa nogenlunde skadesløs ud af den truende Sag om Landsoldatens Halvkiste. Men sin Fæstegaard i Oreby maatte han forlade. Hans trofaste Hustru var allerede, før den endelige Dom faldt i Sagen, med deres Børn flyttet til en Inderstestue i Knudsby.

Der kom den frie, løsgivne og angerløse Fange tilbage til sin Familie og levede her sammen med sin til Døden trofaste Hustru Kirsten Ibsdatter.

I de kommende Aar blev Niels Tuesen til et
Kjær, Kulturbilleder.

andet Menneske. Hans Sind havde været pint af Haardhed og Harme, Buen var spændt til det yderste, men brast ikke, efterdi hans Ægtefælle blev ham en trofast Støtte, som ved sin Kærlighed mildnede hans strenge Sindelag. Der kom Fred og Ro over ham, nu han havde udraset.

Saa gik Niels Tuesen som simpel Arbejdsmand og sad som Inderste i Knudsby; men han havde det langt bedre end som Gaardmand i Oreby; thi han var nu Herre over sig selv.

Niels Tuesen blev en agtet Mand. Mangen Gang i de følgende Aar blev han tilkaldt som Fredsmægler og Synsmand; man satte Pris paa ham, efter at han, den viltre, løse Krabat, var tæmmet i Livets Skole.

Men allerhøjest skattedes han i sit Hjem af sine Børn og af sin gode, trofaste Kvinde Kirsten Ibsdatter.

Den 28de Marts 1733 jordedes paa Vordingborg Kirkegaard i de fattiges Jord Inderste Niels Tuesen fra Knudsby.⁴⁷⁾

Jomfru Dorete Urne.

„Gud støder de Hofmodige af Stolen og op-
høyer de Ydmøge. Jeg vil love Herren 22.
D. U. 1658.“

Da jeg i 1862 som ganske ung Lærer kom til Baarse ved Præstø, traf jeg oftere sammen med en sjælden flink, gammel Mand, der havde en umaadelig Læselyst og gerne vilde fortælle op om, hvad han sidst havde læst. — En Dag fortalte han, at nu havde han laant en Bog ude i Præstø; det var den bedste Bog han endnu nogen Sinde havde læst; thi i den stod der fortalt om alle Herregaarde og Kirker, det hele Sjælland over, og der stod tillige, hvad der i gamle Dage var givet til Kirker, Skoler og Fattigfolk. Han vilde gerne have købt Bogen; men Manden, der »ejedes« den, forlangte ligeud fire Mark for den gamle »Himedas«, og saa var der endda ingen »Pergament« om hende.

Det var dog for galt.

Mandens store Glæde over Bogen og Lyst til at eje den vakte lignende Følelser hos mig. Jeg kom snart ud til Præstø og fik den gamle Hismedas; men maatte ogsaa ganske rigtig give ligeud fire Mark for den. Dog, jeg fortrød ikke Handelen, thi jeg havde megen Fornøjelse af Bogen, som viste sig at være: Tome II af »Hofmans Foundationer og Gavebreve.«

Indholdet, Fremstillingen, især Sproget i de gamle Gavebreve og Indskrifter bar frem en særegen Duft fra de svundne Tider og greb mig som noget ganske nyt og ukendt. — Der var især et Sted, som jeg blev hængende ved, det var under Omtalen af Baarse Kirke, hvor der stod:

„Dorthe Urne, som var gift med en Bonde, er og der i Kirken begravet. Paa hendes Stoel staaer:

Gud støder de Hofmodige af Stolen og ophøyer de Nidmyge. Jeg vil love Herren 22.

D. U. 1658.“

Det lød helt utroligt, at en Adelsmandsdatter paa de Tider, 1658, da Adelens Vælde endnu ikke var brudt, skulde have ægtet en Bonde, der var bunden med Vordnedskabets stærke Baand.

Jeg tyede op i Kirken for at finde den mærkelige Stoleindskrift. Men den fandtes ikke. Saa var

det vel ikke sandt. Jeg forhørte mig hos den gamle Kirkeværge og hos Kirkekonen. Jo, det havde alligevel sin Rigtighed; der havde staaet baade Læsning og Aars-tal paa en af de gamle Stole nede i Kirken, i Nærheden af »Paladset« (Pulpituret), paa en af Kvindestolene, der var taget bort, og ny Stole satte i Stedet for henved ti Aar siden.

Mon det saa alligevel ikke var sandt?

Men mine Hjælpemidler vare for faa og smaa, til at jeg skulde kunne faa Rede paa Sagen. Den eneste Dörthe Urne, som jeg kunde finde fra den Tid, var den mægtige Rigsadmiral Ove Geddes Hustru. Hende kunde der ikke være Tale om her.

Der gik Aar hen, og jeg kom ikke videre med Svar paa mit Spørgsmaal: Hvem var denne Dorte Urne?

Saa var det, at jeg forleden Sommer kom paa det rigtige Spor. Inde i Rigsarkivet fandt jeg i Klevenfeldts Stamtavle over Slægten Urne:

»Dorte Urne, født paa Bækkeskov 1670.« Det kunde nok straks synes, at naar hun først var født 1670, kunde hun ikke have noget med Kirkestoleindskriften fra 1658 at gøre; men da Kall Rasmussen i et Tillæg til nævnte Stamtavle havde den Vedtegning til Dorte Urne, at hun blev besøvet og derpaa

ægtede Bonden Hans Klim i Baarse, saa maatte det alligevel være den rette Dorte Urne; og Aarstallet 1658 i Hofmans Foundationer maatte være en Trykfejl, eller det var en Fejllæsning i sin Tid af Kirkestolens Indskrift.

Var denne Antagelse rigtig, vilde alt kunne klare sig.

Hertil kom, at det i en Vedføjning til den gamle Stamtavle hed sig, at Dorte Urnes Søster Margrete var umyndig 1682, det skulde en Højesteretsdom fra nævnte Aar udvise. Det kunde vel synes underligt, at en Højesteretsdom fra 1682 skulde omtale, at et Barn, hvis Forældre vare ægteviede 1670, endnu var umyndig. Der fandtes da ej heller nogen saadan Dom. Her maatte formodentlig ogsaa foreligge en Skrivefejl. Mon det ikke skulde være Aaret 1692. Ved at efterse under dette Aar fandtes virkelig en Højesteretsdom, som ikke alene omtaler Margrete Urne, men som særlig angaar Søsteren Dorte Urne og hendes Vilkaar paa den Tid; hvorhos det af Dommen fremgaar, at videre Oplysning om Dorte Urne vilde kunne søges i Herreds- og Landstingsbøgerne.

Ved at gennemgaa disse gamle Tingbøger og de samtidige Kirkebøger fandt jeg saa alligevel den rette Dorte Urne i Træk af hendes Livsløb, som det her nærmere skal fremstilles.

Allersidst fandt jeg i Provinsarkivet, hvad jeg skulde have begyndt med: Baarsepræstens Indberetning, hvorpaa Hofmans Fremstilling er bygget; thi den lyder:

„I Baarse Kirke er ikke noget at anføre, videre end Dorthē Urne ligger der begravet. Hun var gift med en Bonde i Baarse. Paa hendes Stoel, iblandt de andre Bønderkoners Stoele, staaer dette optægned:

Gud støder de Hofmodige af Stoelen og ophøyer de Dymge. Jeg vil love Herren altiid, og i Forsamlingen vil jeg takke hannem.

Dorthē Urne. 1698.“

Adelsmandsdatteren ægtede altsaa alligevel en Bonde. Det gik hende vel, som det hedder i en gammel dansk Vise:¹⁾

„Det haver været og er endnu
 Og bliver mens Livet kand rinde,
 At Elskov tvinger saa mangan Mand,
 Baade og høvifte Dvinde.
 I fryde Eder baade Tiden og Stunden min Allerfjøn-
 neste.“

Herregaarden Bækkeskov ligger et godt Stykke oppe i Landet mod Vest for Præstø Fjord. — Den pyntelige, lyse Hovedbygning, opført i italiensk Stil,

ligger paa et Højdedrag i en saare smuk og udstrakt Have, hvorfra der haves en herlig Udsigt over Skov og Strand, Fed og Øen, der lukke for Lillestrand. — Noget længere nede mod Sydvest, omtrent der, hvor nu Avlsgaarden ligger, laa det gamle Bækkeskov, en fattig og ringe Bindingsværksbygning, om hvilken det i 1691 hedder,²⁾ at »den er moksen aldeles forfalden og øde.«

Men Ejeren, som i Midten af det 17de Aarhundrede sad inde med Gaarden, var en rig og formaaende Mand. Det var Holmens Admiral Kristoffer Lindenov, tillige med sin Hustru Dorte Fris, der da boede paa Bækkeskov.

Kristoffer Lindenov ejede foruden Bækkeskov den nærliggende Gaard Lindersvold, som han lod ombygge 1671, og tillige Hovedgaarden Restrup i Jylland. Han var en forsigtig og forsynlig Mand, der til enhver Tid havde Penge mellem Hænder, saa han lige fra 1650 af kunde yde Forstrækning til Kronen til »Rigens Gælds Betaling»³⁾ og til »Flaadens Udredning« (1652)³⁾. Herfor blev der ham saa til Gengæld udlagt Jordegods trindt om i Sydsjælland.

Da siden hen Kongen tillige med de unge Rigsraader i 1657 vilde Krig med Sverige, stred Kristoffer Lindenov som den forsigtige og betænksomme Mand

imod; han og hans gamle Fælle i Rigsraadet, Kristen Skel, spaaede, at Krigen kun vilde blive Landet til Fortræd og Ødelæggelse. Men de to gamle Rigsraaders Advarsler bleve ikke hørte. Kongen blev vred, saa ond, at et Sagn endog vil vide, at Kristoffer Lindenov »fik Stokken at smage«. Han faldt i Unaade, fik sin Afsked som Holmens Admiral og forvistes Hoffet.

Saa kom Krigen; men Ødelæggelsen kom ogsaa. Og Kongen maatte gaa Tiggergang til Kristoffer Lindenov i Nøden.

Da Krigen var endt, havde den gamle Admiral ydet saa stor en Forstærkning, at han skulde have udlagt 400 Tønder Hartkorn af Jordegods til Dækning af alle hans Laan til Kronen; men da Lenene og Ladegaardene ikke kunde taale at miste saa meget, fik han foreløbig kun udlagt 320 Tønder Hartkorn.

Kristoffer Lindenov havde selv haardelig faaet Krigens Følger at føle; thi ikke alene paa hans Hovedgaarde, men ogsaa paa Strøgødet, havde Fjenden røvet og plyndret for Fode væk.

Efter Svenskens første Overløb saa det især ilde ud paa Bækkeskov: Forpagteren Frederik Ejlersen blev saa forskrækket, at han løb bort fra det hele og hen til Borup i Kongsted Sogn. Han kunde ikke

bjærge sig paa Bækkeskov længere; hvor Jorden laa øde, og Skoven var forhugget. Nær op til Hovedgaarden laa den lille Bækkeskov By, som det gik endnu værre end selve Hovedgaarden; thi Husene, en lille Mølle og den ene af Byens tvende Gaarde bleve afbrændte. Den Gaard blev aldrig siden opbygget; men Jorden blev lagt ind under Bækkeskov.

Povl Povlsen, der boede paa den anden Gaard i Bækkeskov By, blev hængende ved den Fejdetiden igennem, men det kneb ofte haardt nok for ham; thi Fjenden tog gentagne Gange fra ham, hvad han ejede af Heste, Køer og Faar. 1659 havde han maattet indsætte lejede Kreaturer, da han ikke længere formaaede at købe; blandt andet havde han 28 Faar paa Leje fra Lars Andersen i Krømplinge.

Saa var det St. Galle Dag, at en Mand fra Sølperup kørte til Præstø, og Povls Pige Sissel fra Bækkeskov agede med ham. Der de da kom ned ved Kongens Mølle, gik der i Flok kun de ti af Povls Faar; men længere ovre paa Marken drev en svensk Rytter af med de øvrige.

Sissel sprang af Vognen og løb op til Kornetten, der laa paa Bækkeskov, og klagede for hannem, at en Rytter havde taget hendes Husbonds Faar.

Da satte Kornetten sig straks til Hest, indhen-

tede Røveren og bragte Faarene tilbage. — Men snart efter kom en anden Rytter og tog hele Faareflokken, tog ogsaa Oluf Skovfogeds eneste ejende Ko oppe i Engelstrup og slagtede den.

Den Gang kunde Kornetten ikke hjælpe.

Kristoffer Lindenov havde nok at gøre med at afhjælpe al den Nød, som Fejdetiden havde avlet, og med at holde Orden og Skik paa Bønderne, der havde lært sig Lovløshed til i de lovløse Krigstider. De fartede om, købsloge om den Smule, de ejede og avlede; men glemte altid at betale Herskabet.

Kristoffer Lindenov befalede Bønderne, at de skulde age deres Korn til hans Møller og lade det formale der.

Det vilde de ikke. Saa paalagde han en Bøde af 10 Rbdlr. for hver Overtrædelse. Men da klagede de, at Mølleren ikke vilde eller kunde formale deres Sæd. — Da truede han Møllerne med Bøder, hvis de ikke til enhver Tid malede Bøndernes Kornvarer.⁶⁾

Saaledes gik det paa alle Omraader, der var stadig Strid og Opsætsighed.

Naar Lindersvold Bønder skulde age Korn til Fed Vase i Ægtrejse, kørte de altid gennem Skoven, hvor saa Kuskene paa de forreste Vogne sørgede for at puffe den ene Slump Sæd af deres Vogne efter den

anden. De, som kom bag efter, samlede Sækkene op og kaldte det fundne for Hittegoods, som blev solgt i Kroen og drukket op i Fællesskab af alle Ægtbønderne.⁷⁾

Som Aarene gik, bedredes Tilstandene og Forholdene noget, men der skulde alligevel Aar og Dag til for at læge de Saar, som Krigen havde slaaet.

Imidlertid voksede Kristoffer Lindenovs tvende Børn op. Sønnen Kristian Lindenov, der ægtede Mette Retz, Datter af Kansleren Hr. Peder Retz, blev Kommerceraad og skrev sig oftest til Restrup.

Datteren Anne Elisabeth Lindenov var stadig hos sin Fader, indtil hun 1670 ægtede Ritmester Axel Urne. Hun havde fristet den tunge Skæbne at maatte miste sin Moder Dorte Fris i sin Barndom, idet Moderen allerede var død 21. September 1662 i Kjøbenhavn, hvor hun blev jordet i Nikolaj Kirke.⁸⁾

Den rige Herremandsdatter havde næppe godt af, at hun alle sine Dage havde maattet savne en Moders gode og retledende Ord, Moderomsorg og Moderstøtte. Anne Elisabeth kunde gøre, hvad hun ønskede og vilde, og hun kunde faa alt, hvad hun pegede paa. Det spores i hendes senere Liv, at hun aldrig nogen Tid havde lært at lyde og derfor heller aldrig lærte at byde, allermindst over sine egne Ord og Handlinger.

Derimod havde hun alle sine Dage haft en god Støtte i sin Fader. Og Kristoffer Lindenov vedblev at støtte sin Datter. Ogsaa efter at hans Rigdom var svunden betydeligt ind i de trange Tider, vedblev han dog med at række en hjælpende Haand til Datter og Svigersøn, og han fortsatte dermed, indtil han 1679 lagdes til Hvile i Lindenovernes Kapel ved Sønderholm Kirke i Hornum Herred.⁹⁾

Axel Urne, som 1670 trolovedes med Anne Elisabeth Lindenov, var ogsaa udrunden af en berømmelig Adelsslægt. Han var nemlig en Søn af Rigmarsken Jørgen Urne, der i sin Ungdom havde vundet sig baade Hæder og Ære under Krigene i Udlandet; og som jævnligt af Kong Kristian IV blev benyttet som Sendebud til fremmede Fyrstehuse og ved vigtige Forhandlinger herhjemme; saaledes i Aaret 1634, da Kongen arbejdede paa Vornedskabets Afskaffelse.¹⁰⁾

Jørgen Urne var Befalingsmand i Vestervig Klosterlen; og her boede han paa Gaarden Næs med sin Hustru Margrete Marsvin, da Sønnen Axel fødtes 1. Maj 1630. Han døde paa Næs 1642, kun 44 Aar gammel, og ligger jordet i Blendstrup Kirke. — I deres Ægteskab havde Jørgen Urne og Margrete Marsvin 13 Børn tilsammen; og af disse var Axel det fjerde i Rækken, medens den bekendte Fru Merte paa Lindersvold var det 13de og yngste.¹¹⁾

Axel Urne saavel som hans et Par Aar ældre Broder Knud stode begge ved Rytteriet og tjente sig op til Majors Rang. Da han i 1670 trolovedes med Jomfru Anne Elisabet Lindenov, stod han som Ritmester ved det sjællandske, nationale Rytterregiment.

De to Adelsbørn »finge 23. August 1670 kongelig Bevilling, at de maa hiemme paa Sahien sammenvies.« — Men de benyttede ikke Tilladelsen; i Margenen paa Bevillingen er tilføjet: »uaffordret og cassetet.«

Deres Bryllup stod paa vanlig Vis i Kjøbenhavn den 29de August 1670.¹²⁾

Det unge Par drog straks ned til Bækkeskov og opsloge her deres Bo. Men efter at Lindersvold i 1671 var ombygget, tilskødede Kristoffer Lindenov sin Svigersøn denne Gaard med tilliggende Gods den 15de April 1672. Svigerfader og Svigersøn maatte dog i Fællesskab ved denne Lejlighed stifte et Laan paa 2500 Rigsdaler hos Ditmer Bøfke i Kjøbenhavn.¹³⁾ Formodentlig skulde denne Sum være Arvepart til Sønnen Kristian Lindenov, nu da Datteren Anne Elisabet havde for sin Del faaet baade Gaard og Gods.

Axel Urne solgte dog allerede 11. Juni 1673 Lindersvold til sin Svoger Oberst Rabe von Schil-

dern; hvorefter han til Stadighed slog sig ned paa Bækkeskov.

Ritmesteren havde, lige fra han første Gang kom til Bækkeskov, staaende ved Oberst Arensdorffs sjællandske Regiment, haft et stort Arbejde med Ordningen af Ryttergodset under Vordingborg Len;¹⁴⁾ hvor Officersgaarde og Ryttergaarde, der udlagdes til det sjællandske Regiment, skulde efterses og ordnes; hele Byer, saasom Kallehave med Gaarde, Enge, Mark og Skov bleve synede; mangel et Magelæg mellem Kronen og Prins Jørgen fandt Sted; saa opstod der Strid om en Møllers eller Bondes Vordnedspligt under Ryttergodset; Oldensyn skulde opkræves og Oldengæld ydes, — alt dette og meget mere skulde Ritmesteren have et vaagent Øje med.

Han havde en dygtig Medhjælper i sin Kvartermester Jens Pedersen, der boede paa en Gaard i Brøderup; men Axel Urne havde dog selv Hovedansvaret og det afgørende Arbejde at drages med.

Saa kom det igen med, at Rytterbønder rømte fra deres Gaarde, og de unge Karle, som vare undergivne Vornedpligt, forstak sig eller nægtede denne Pligt, Rytterbønderne solgte trods alle Forbud Afgrøden paa deres Marker, og de vedbleve at holde Geder, skønt det var dem gentagne Gange forbudt.

Alt sligt affødte Sag paa Sag.^{1b)}

Til andre Tider maatte Ritmesteren tage sig af saadanne Rytterbønder, som fremmede Godsejere vilde tvinge til at opfylde deres Vornedpligt paa deres Fødestavn. Dette var saaledes 1672 Tilfældet med den bekendte Kaptajn Svend Poulsens Svigersøn, Rytterbonden Hans Svendsen i Smidstrup, som den forrige Statholder Kristoffer Gabel vilde tvinge ind paa sit Gods. Ved Axel Urnes Hjælp slap dog Hans Svendsen fri og blev siden Fæstebonde paa en af Prins Jørgens Gaarde i Lundby.

Men al den Hjælp og Støtte, som Ritmesteren ydede Rytterbønderne, bragte ham sjælden andet end Utak og Miskendelse. Saaledes gik det for Eksempel i Vaaren 1674:

Et Par Rytterbønder fra Faarup vare til Hestemarked i Vordingborg. De skulde da ogsaa ved en saadan Lejlighed ind i et Værtshus for at slukke Tørsten.

Saa fulgtes de ad ind i et Ølhus, hvor de satte sig til at pimpe Brændevin og Øl, medens de samtidig pratede op om Rytteriet. Den ene af dem, Jens Hemmingsen, fortalte vidt og bredt om sin Fart over til Holsten, hvortil han havde været udkommanderet som Rytter, og hvorfra han nylig var hjemkommen; men af og til skosede han og sin Nabo Søren

Jyde, hvad han ellers plejede at gøre hver evige Dag derhjemme i Faarup, hvor han lod baade Søren og dennes Kvinde høre, at de maatte have Penge nok at stikke til Ritmester Axel Urne, siden de kunde faa Lov til at beholde deres Søn hjemme, saa han blev fri for at være Rytter. I det samme kom Korporal Zachariasen ind i Værtshuset, og der han hørte, at de to Rytterbønder vare saa højtalende, siger han til Jens Hemmingsen: »Haver I nogen Penge at give for eders Rytter, der er ude?»

»Nej,« svarede Bonden, »jeg haver ingen Penge til eder, og mener jeg, at jeg ej heller nogen skal give, efterdi jeg selv haver været ude og gjort Tjeneste.«

»Det faar I at tale med Ritmesteren om, hvis han vil fri eder; jeg kan ikke fri eder,« sagde Korporalen; »men hvem ellers uden Ritmesteren haver sat Rytterens Navn i Rullen.«

Saa taltes de fremdeles ved om disse Rytterpenge. Korporalen satte sig ned hos Bønderne og drak i Lav med dem.

Da kom og Kristen Rytter fra Sværborg ind i samme Værtshus, finge dennom alle Haand og bød Jens Hemmingsen: »Værer velkommen hjem fra Hol-

sten! — Hvor lider Peder Nielsen og de andre vore Kammerater derude?»

»De lide vel!« svarede Jens. Men lidt efter kom Galskaben op i ham, og da bruste han op imod Kristen og raabte: »Du est en Hunsfot og en Skælm, og det er Søren Jyde med! Gud give, det Djævelen maa fare udi eder begge to, I haver haft Penge nok at give, og derfor bleve I hjemme!«

»Tier dog stille med saadanne Ord,« tyssede Kristen Rytter paa hannem, »kommer saadant for vore Officerer, da bliver det intet vel optaget.«

Da spurgte Korporalen: »Hvem haver de givet de Penge? — Ingen haver givet mig, Hr. Ritmesteren ej heller nogen anden, det jeg ved, Penge.«

Hvortil Jens kun svarede: »Lige godt! Det jeg haver sagt, det haver jeg sagt!«

»Ja,« sagde Søren Jyde, »det skal du intet regne Kristen, at han siger saadan til dig; for det haver baade han og hans Kvinde sagt til mig vel de ti Gange hjemme i Faarup.«

»Vil du lide det, det faar du saa gøre!« raabte Kristen Rytter, »jeg vil ikke lide det; han skal blive en Skælm, der siger mig eller min Hr. Ritmester det paa!« Og dermed gav han Jens Hemmingsen en Ørefiggen og sagde: »Det skal du have, for det du »løjst!«

Da græd Jens og bandte: »Jeg lyver intet, jeg haver været ude i Holsten som Rytter, men I bleve hjemme, I Skælmer, fordi I havde store Penge at kunne købe eder fri for.«

Korporalen tyssede igen paa dem og sagde: »Værer fredelige. Aldrig haver jeg fornummet, at nogen af vores Officerer haver oppebaaret Penge i saa Maader. Vogter derfor eders Mund og forliges vel som gamle Kammerater.«

Saa torligedes de ogsaa vel og gik ud af Værts-
huset i Fred og Enighed.

Men disse onde Ord kom alligevel Axel Urne for Øre; og da lod han sin Kvartermester Jens Peder-
sen kalde Rytterbonden til Hammer Herredsting for at paahøre Vidneførselen og svare til sine ublu Ord.

Der blev paa Tinget vidnet, som her allerede er fortalt; men Jens Hemmingsen undskyldte sig og brugte det samme Kneb, som mange før ham havde brugt, idet han sagde: »Jeg var den Tid ganske drukken, og ved jeg derfor slet ikke, om de omvundne Ord ere talte eller sagt, og ej ved jeg heller nogen Rede eller Skel til saadanne utilbørlige Ord sandfærdelig at kunne sige enten Hr. Ritmesteren eller nogen anden Officer over, at de i saa Maader have oppebaaret Penge.«¹⁶⁾

Med den Forklaring og Undskyldning slap Rytterbonden fri. Men Ordene, Mistanken var alligevel udtalt og maatte gøre Axel Urne ondt.

Hjemme paa Bækkeskov var der ogsaa en Del at gøre med at styre Gaard og Gods og skaffe Penge til Veje. Af og til maatte Axel Urne i den Hensigt sælge Fribreve til de vornede Karle. Prisen paa et saadant Fribrev var gerne 40 Rigsdaler; en Sum, som vel kunde være høj nok for den fattige Karl at faa skrabet sammen, men som ogsaa for Herremanden, om den end ikke var stor, dog kunde dække et Hul i trange Tider.

Det viser sig 1683 efter Danske Lovs Paabud om, at alle Fribreve skulde læses til Tinge, hvis de skulde have Gyldighed, at Axel Urne i Aarene 1672 og 1673 ikke havde solgt saa faa Fribreve, hvilke Breve da komme frem til Tinglæsning.¹⁷⁾

Der fødtes Ægteparret fire Børn. Straks i Efteraaret 1670 fik de en Datter, der blev opkaldt efter sin Mormoder og kom til at hedde Dorete eller Dorte. Den 3. December 1674 fødtes Datteren Margrete, opkaldt efter Farmoderen. Og da de to andre Børn, der vare Drengene, ligeledes bleve opkaldte, den første-

fødte efter sin Morfader Kristoffer, og den anden efter sin Farfader Jørgen, fik de saaledes alle Bedsteforældrene baade paa Mødrene- og Fædrenesiden opnævnte. Fødselsaaret for de tvende Drengene findes vel ikke optegnet; men de ere sikkert yngre end Søstrene.

Da Axel Urne pludselig døde den 2. August 1677,¹⁸⁾ har derfor Enken Fru Anne Elisabeth Lindenov altsaa staaet ene tilbage med fire smaa Børn.

Sognekirken i Everdrup var ikke i en saadan Stand, at Axel Urne kunde stedes til Hvile der; saa blev han jordet i Kongsted Kirke, hvor hans Broder Knud, der var død i Kjøbenhavn den 20. December 1674, allerede var jordet.¹⁹⁾ Som Brødrene havde fulgtes ad i Livet, kom de nu ogsaa efter Døden til at hvile sammen i det rummelige Gravkapel, som Ejler Grubbe havde ladet opføre hundrede Aar tilforn ved Kongsted Kirke.

Her var alt i Orden til at tage imod en Adelsmands Lig; thi samme Foraar, 29. Marts 1677, var en Moster til Axel Urnes Hustru, Fru Malene Fris, Enke efter Peder Grubbe til Lystrup, jordet der.

Flere fremmede Adelspersoner, der ikke hørte nærmere til Slægten paa Lystrup, end Axel Urne, vare allerede forhen og flere bleve siden efter jordede i samme Kapel; saaledes Hans Oldeland.

Paa Axel Urnes Kiste blev skrevet:

»Her under hviler den ærlig og velbaarne Mand Axel Urne til Bækkeskov, kongl. velbestalter Major til Hest, som var født paa Næs i Jylland den 1ste Maj Anno 1630, og som døde udi Sjælland paa sin Gaard Bækkeskov den 2den August 1677. Hans Fader var ærl. og velb. Hr. Jørgen Urne til Alslev, Danmarks Riges Marsk og Befalingsmand over Vestervig Klosterlen. Hans Moder var ærl. og velb. Fru Margrete Marsvin til Marsvinsholm. Og kom han udi Ægteskab den 2. August An. 1670 med ærl. og velb. Jomfru Elsebeth Lindenov til Bækkeskov. Udi samme deres Ægteskab havde de tilsammen to Sønner og to Døtre, hvilke igen med Moderen leve.

Den almægtige Gud forlene ham en salig Opstandelse paa den yderste Dag, etc.«²⁰)

Fru Anne sad altsaa ene tilbage paa Bækkeskov med sine fire smaa Børn, hvoraf intet var over syv Aar. Hun sad sikkert med den største Kærlighed til Børnene og med den bedste Vilje til at ville virke for deres Opdragelse og sørge for deres Fremtid; men Tidens Tryk og Besværligheder vejede igen med mægtig Styrke.

Den 24. Decbr. blev der holdt Skifte. Og der blev her spurgt Fru Anne Elisabet om Boens Gæld. Hvortil Axel Urnes efterladte Frue og »Vidue« (Enke) svarede:

»Hvad min gode, salig Mands Gæld kan være angaaende, er mig endnu ubevidst; mens hvem, som fremviser hans Haand og Signete, vil jeg dennom i alle Maader fornøje.«

Og der hun saa foreholdes, at naar hun paatager sig al Gæld, hvad hun da af moderlig Kærlighed vil give sine fire Børn efter deres salig Fader? Da erbød hun sig at ville give dem tilsammen 4000 Rd.; saaledes at en Søn fik 1333 Rd. 2 $\frac{1}{2}$ og en Datter 666 Rd. 4 $\frac{1}{2}$, som skulde forblive hos hende foruden Rente indtil Børnenes Lavsalder, naar hun derimod fik Lov til at beholde og nyde al hendes salig Mands efterladte Gods og Formue upaatalt i alle Maader.

Børnenes Morbroder og efter Loven rette, tilfaldne Lavvæрге, den ærlige og velbaarne Mand Kristian Lindenov til Restrup, som paa Børnenes Vegne var nærværende paa Skiftestedet, samtykte og antog dette Forslag, med sliг Kondition, at hans gode Søster efter egen gode Erbydelse holder sine Børn fri og skadesløse for deres salig Faders Kreditorers Præ-
tentioner, i hvad Maade det er og være kan, saa og

at hun holder sin kære Broder og hans Arvinger fri og angerløse for Børnenes Tiltale, om de noget herimod i sin Tid have at prætere; som dog ikke formodes at ske, eftersom de dertil ingen retmæssig Aarsag ville kunne have. Hans kære Søster bør derhos beholde Børnene hos sig og dennem af moderlig Kærlighed forsyne og opholde, Sønnerne til deres attende Aar, og Døtrene til de komme til Mands Værge, alt forudsat, at de sig med sønlig og datterlig Lydighed imod deres gode, kære Moder forholde.

I lige Maade, om det den alvidende Gud behagede nogen af Børnene ved den timelige Død at bortkalde, vil Fru Anne ej nogen af dem Arven, indtil den sidste ved Døden afgaar, beskære eller forholde.

Efter Kongens Befaling overværede Joakim Kristoffer Stensen til Grevensvænge og Niels Mundt til Rønnebæksholm Skifteforretningen og underskreve den paa Bækkeskov 24. Decbr. 1677 tillige med Fru Anne Elisabet Lindenov og hendes Broder, Børnenes Lavværg, Kristian Lindenov til Restrup, samt Fru Annes egen Lavværg, Stiftamtmanden Otto Krabbe til Holmegaard.

Det var baade et smukt og et stort Løfte, Fru Anne havde gjort overfor sine Børn; men — Loven er ærlig, Holden besværlig. Fruen forstod kun daar-

ligt at holde til Raade med Skillingerne, Gæld var der, og Tiderne vare onde, stridig var hun og ingen Støtte havde hun, saa det maatte hurtig glide ned ad Bakke for hende.

Allerførst fik hun Strid med sin Svoger og Svigerinde, Rabe von Schildern og Fru Merte paa Lindersvold.

Det begyndte med Uenighed om de to unge, vornede Karle, Oluf og Jens Nielssønner, som Fru Anne ved Landstingsdom 27. April 1678 faar sig tildømte som sine Vornede.

Saa fortsættes der 1679 med Trætte om Lindersvold Skytte, der blev taget paa Fru Annes Enemærke og med sin Bøsse ført i Fængsel paa Bækkeskov af Fru Annes Broder Kristian Lindenov. Skytten forklarer, at han tilfældigt havde lagt sit Jagttegn fra sig og uden sin Husbonds Tilladelse havde taget dennes Bøsse og var gaaet ind i Fru Annes Skov. Han undveg fra Fængslet, hvorefter Sagen kom for paa Herredsting og Landsting. Det sidste Sted faldt den 4de Juni 1679 den Dom, at efterdi Skytten havde handlet paa egen Haand, og da Loven siger: »Hjon maa ej føre Husbonde Skade i Gaarde!« saa kendes Rabe von Schildern fri at være i denne Sag. Bøssen, som von Schildern vedkender sig at være hans, skal han

ogsaa have, naar han ved sit visse Bud lader den afhente paa Bækkeskov. Men Skytten skal i Omkostning betale 5 Rdr. Og der skal tillige andrages hos Kongen, om Skytten, da alt er sket ved en uformodentlig Hændelse, maa hermed kendes fri, eller han efter Loven og Recessen skal miste sine Øjne. Indtil Kongens Befaling i saa Henseende indløber, maa Skytten holdes i sikker Forvaring af sin Husbonde.

Skytten Mogens Rasmussen beholdt sine Øjne og kom til at bo som Gaardmand i Lestrup; men Striden fortsattes.

Nogle Dage efter Jul 1679 kom Fru Anne kørende op forbi Mogens Skyttes Gaard, sendte Bud ind og lod spørge: »Er det Brev, jeg sendte hid Juleaften, leveret til Naadigherren Rabe von Schildern?»

»Ja,« sagde Mogens.

Men Fru Anne raabte: »Nej, du lyver, din Hundsfot!« Og saa bandede hun hannem ilde.

Da sagde Mogens: »I haver Synd deraf, at I lader ilde med mig; thi jeg haver intet ondt gjort eder; men haver I noget med min Husbonde at bestille, da kan I sige hannem det selv, saa faar I Svar.«

Da raabte Fruen igen: »Saa sig du hannem og

dig selv, den Hundsfoot du est, det Djævelen maa fare i dig og den lamme Hund med!²¹⁾

Derpaa vendte Fruen og kørte bort, hjem til Bækkeskov.

Sagen kom igen for gentagne Gange paa Baarse Herredsting.²²⁾

Til sidst møder Forpagteren paa Lystrup, Niels Andersen, med Fuldmagt fra begge Fruerne, at Sagen skulde hæves, nu da Rabe von Schildern var død den 20. Juni 1680. Men Sagfører Axel Nielsen fra Faxe møder op med en Mængde Artikler fra Loven og Recessen, for at Trætten skulde fortsættes, og han vil give det Udseende af, at Fru Mertes Mand ikke var død endnu. Da dette imidlertid var Gud og Hvermand bekendt, kunde Sagføreren ikke naa sit Maal; men Sagen faldt.

Fred kunde der dog ikke bestaa mellem de to Fruer.

Kvartermester Jens Pedersen i Brøderup, der, som det syntes, havde tjent Axel Urne tro, rømte dog straks efter Majorens Død fra Gaarden i Brøderup og efterlod sig ikke stort andet end Gæld. Fru Anne maatte derfor sagsøge ham og fik ham dømt ved Højesteret 18. Novb. 1680 til at skulle betale som Rest af 10 Aars Afgift 127 Rd. 2 $\frac{1}{2}$ 8 β , foruden at han skulde svare til Gaardens Fæld.²³⁾

Da Kvartermesteren, der imidlertid var flyttet til Sjolte, intet betaler, maa Fru Anne søge ham paa ny. Der sker da Udpantning hos ham; men Fruen tilbyder ham, at han kan beholde alle Varerne, naar han lidt efter lidt vil betale, hvorhos hun' straks paa Stedet forærede hans Hustru to smaa Hopper, en Ko og en gammel Vogn, alt af Pantegodset.

Men Kvartermesteren var stædig; han vilde intet, ikke en Gang sige Tak. Derimod havde han i sin Vrede pustet til den gamle Strid mellem Fru Merte og Fru Anne, havde gaaet dem imellem med ond og løs Snak, indtil der kom en lang Trætte ud deraf. Sagen kommer baade til Herredsting og Landsting og drejede sig nærmest om nogle »Skænderi-Breve«, skrevne med Fru Annes Haand.

Det var deraf nærmest følgende Ord, der forarsagede den vidtløftige Trætte:

»Det var min Tak, for jeg lagde hannem i Grav som en ærlig Mand og ikke som en Skælm, som og I, Godtfolk, haver gjort ved eders Broder, som I skulde arve, som var Knud Urne. Derfor sprang Lindersvold. Den reddede I i den Sag.«

Disse Ord syntes Fru Merte maatte være ærekrænkende for hende og hendes salig Mand.

Landsdommerne skikkede for at forekomme al

videre Stridighed et Par Mænd til Fru Anne, at hun skulde give Forklaring om, hvor vidt hun forstod de skrevne Ord anderledes, end de lode. Hertil Fruen svarede, at hun vedstod sit Brev i alle Maader; og ydermere tilføjede hun, at »hun havde ladet lægge sin salig Mand i Graven, som en ærlig Mand, som og de Godtfolk havde lagt deres Broder Knud i Graven; men nu søges hun paa sin Ære af Fru Merte, og derfor fordrer hun Satisfaktion af Fruen eller hendes Fuldmægtig; og for øvrigt begærer hun Dom i Sagen.«

Fru Mertes Sagfører, Abel Nielsen, siger, at slig Fru Annes Undskyldning ikke kunde fri hende.

Men hertil svarer velfornemme Mand Hans Knudsen, Fru Annes Fuldmægtig, at Fruen ingen Undskyldning havde gjort; men kun begærede Dom.

I Landstingsdommen af 26. Januar 1681 hedder det, at Fru Annes Ord i Brevet ikke kunne skade Fru Mertes eller hendes salig Mands ærlige Navn og Rygte; men at hun kun synes at ville klage, at der i adskillige Poster er sket hende noget til forkort.

Fru Anne kendes derfor fri for al Tiltale.

Saa standsede Striden mellem de to Fruer for en Tid; men stadig Fred kunde der ikke opnaas. 1685 brød den ud paa ny med en langvarig Skel-

trætte.³⁴⁾ Og 1688 blusser Striden op igen. Nu klager Fru Merte over, at hendes salig Mand i sin Tid blev narret ved Handelen om Lindersvold, fordi han var en tysk Mand og ikke forstod sig paa Jordegods. Hun fik den Gang af sin Broder Axel Urne en Jordebog over Lindersvold Gaard og Gods, lydende paa 51 Tdr. 5 Skpr. Hartkorn; men det passer slet ikke, Matrikelen har en langt lavere Ansættelse.

Trætten vedvarer lige til 1691. Fru Merte fordrer alle Købekontrakter og Papirer angaaende Lindersvold og Elmuegaard, hvortil Fru Annes Sagfører svarer, at der er givet Rabe von Schildern Skøde paa Lindersvold for 16 Aar siden, og angaaende Elmuegaard, da har Fru Anne paa den af Fru Merte erhvervede Højesteretsdom af 8. Nov. 1690 med egen Haand underskrevet, at hun af Fru Merte har faaet fuld Betaling for alt, hvad hendes Gaard i Elmue kostede.

Saa endte denne, som det synes, den sidste Strid med.

Mærkeligt nok sad der paa den her nævnte Tid Enker ikke alene paa Bækkeskov og Lindersvold, men ogsaa paa de nærliggende Herregaarde Totterupholm og Strandegaard. Og det var ikke alene mellem Fru Anne og Fru Merte, der blev ført Kamp

og Strid, men ogsaa de tvende andre Enker kom med.

Paa Totterupholm sad Knud Ulfelds Efterleverske Edele Rosenkrans, som 1680 havde Sag med Fruerne paa Bækkeskov og Lindersvold angaaende en Tyvekvinde, der havde givet sig ud for at være en Rytterkvinde, stjal en Ko paa Fru Edeles Gods, solgte den til Fru Merte for 7 Sletdaler, købte for disse Penge Malt, Rug, Bergfisk og Brændevin i Næstved og indlejede sig med disse Varer hos Else Skrædders i Sjolte paa Fru Annes Gods.

Tyvekvinden gik nær i Veje med Barn; saa vilde hun have de reddede Sager til at traktere sig selv og de Kvinder med, som gik hende til Hjælp i hendes Barselseng. — Tre Dage efter at hun havde barslet, tog hun Spædbarnet og svøbte det ind i et groft Blaargarnslagen og gik saa bort med det. Hun blev greben i Ravnsbjærg og sat i Fængsel paa Lindersvold. Lige fjorten Dage derefter blev hun paa Herredstinget dømt til at skulle miste sit Liv; men Dommen faar dog den Tilføjning: »Da samme Kvindfolk haver et Spædbarn, ungefær tre Uger gammelt, og ingen Slægt eller Frænde hun haver, som samme Barn at opfostre kan annamme, ej heller Sagvolderen eller noget af Herskaberne, efter gjorte Spørgsmaal for Retten, sig

det vil antage at lade opføde, da i des Beskaffenhed, og efterdi det er første Gang, hun med Tyveri er angreben, da derfor efter Lovens og Recessens Mening bør hun at have Tyvemærke, miste sit højre Øre og straffes til Kagen med 9 Slag, og hun straks af Landet at forføje sig, efter at hun først haver betalt Bonden Bold salig Michaels den frastjaalne Ko igen med Igæld og Tvegæld.« Hendes øvrige Gods skulde tilfalde Herskaberne. Saa, og først da, kunde Kvindfolket traske af Sted ud af Landet med sit Spædbarn, sit Tyvemærke, brændt i Panden med Galgetegn, og med Tabet af det højre Øre.

De tre Fruer kunde da slaas om Stumperne, der vare blevne tilbage hos Else Skrædders i Sjolte; det var ikke store Sager, der fandtes: En Tønde Øl, et Brød, en Pot Brændevin, to Hovedpuder, et Puds, en gammel Kaabe, en Tintallerken, en Tinbrik, en Garnhaspe og en Gedebenssvik.²⁶⁾

Paa Strandegaard sad den ædle, velfornemme, dydelskende Matrone Magdalene, salig Jochum Ernst Volkers, som 1685 stredes med de tvende Adelsfruer paa Lindersvold og Bækkeskov om Karlen Johan Rasmussens Vornedrettighed, som de alle tre gøre Fordring paa.

Johans Moder, en gammel, »træt, fattig og ufor-

sørgendes Kvinde«, der sidder som forladt Enke i et Gadehus i Skibbinge, staar frem paa Tinge og søger, som den »Vornedes Moder«, at vinde Sønnen fri for de tre mægtige Damer, saa han kan komme ind under Prins Jørgen paa Vordingborg Slot.²⁶⁾

Men havde Fru Anne end Stridigheder med sine mægtige Naboersker, saa var dette dog intet at regne mod de mangeartede og daglige Bryderier, som Fruen havde hjemme med Styrelsen af Gaard og Gods.

Her var der en broget Mangfoldighed af Foretagender, der skulde ordnes i Mark og Skov, med Gaarde og Huse, Handel og Vandel i alle Retninger: Snart var det galt fat med ulovlig Skovhugst eller ulovligt Krohold, snart toge de hendes unge Karle og tvang dem ind paa Ryttergodset, eller Bymændene i Everdrup hittede paa at lægge deres Kulmiler saa nær Byen, at der var Fare for Ildebrand. Det kan nok være, at den enlige Kvinde ikke havde Fasthed og Myndighed nok til at styre; og det benyttede Bonden sig saa af. Saaledes havde Fruen 1681 bortfæstet en Gaard i Bøgesø til Kristen Jyde i Taageskov, der skulde give en Tønde Havre for »Fæstningen«; men der han kom ned og besaa Gaarden nøjere, syntes han ikke om den, hvorfor han lod sin Kvinde bære Fæstebrevet ned til Bækkeskov igen,

hvor hun blot stred det ind ad det aabne Fruerstuevindue og dermed gik sin Vej. — Paa den Tid havde Fru Anne til Fuldmægtig den velagtede Bonde Jens Jensen i Bøgesø. Denne mødte nogle Dage herefter Kristen Jyde paa Everdrup Gade og siger til ham: »Hvi er I ikke flyttet til eders Fæstegaard udi Bøgesø?»

»Nej,« svarede Kristen, »Fruen haver vel bevilget mig de Friheder, som tilforn vare mig tilsagte; men hun haver skrevet i mit Fæstebrev, at jeg for øvrigt skal forholde mig efter Recessen, og det lyster mig intet.«

»Derfra kan Naadigfruen jo ingen Bonde befri,« gensvarede Jens Jensen; »men hørte I intet Fæstebrevet læse, før I det annammede?»

»Jo, Præstekvinden læste det ganske aabenbart for mig paa Bækkeskov.«

»Hvorfor sagde I da ikke straks Hendes Velbaarenhed, hvad der mankerede paa samme Fæstebrev.«

»Det haver god Tid, Steden farer intet væk; og jeg haver endnu ingen Gaard forsiddet for Fruen.«

Fæstebrevet var straks sendt tilbage til Kristen Jyde og naaede ham, endnu før hans Kvinde var kommen hjem.

Men han vilde ingen Gaard modtage.

Saa blev han stævnet til Tinge. Der blev her spurgt ham ad, om han havde fæstet Gaard af Jens Lauridsen paa Nysø? »Nej,« svarede Kristen, »jeg har lejet en Stue af Svend Villadsen i Everdrup.«

Herredsfogden spørger: »Kan I sætte Kaution for eder, til Dom gaar i Sagen, eftersom I ikke haver stedt eller fæst paa nogen god Mands Grund?«

Kristen sagde: »Jeg svarer intet videre her til denne Gang; men vil Fru Annes Fuldmægtig ikke tro mig til i Dag otte Dage, vil jeg godvilligen følge med til Bækkeskov og der forblive, til Dom bliver afsagt.«

Da gav Herredsfogden følgende Kendelse: »Efterdi Kristen Jyde ikke er Fæstebonde, men ikkun en »Indeste«, da bør han efter egen Erbydelse at være i Arrest med Gods og Formue, indtil endelig Dom gaar i Sagen, dog uden Fængsel og Baand, eller og at han sætter Borgen efter Recessen.«²⁷⁾

En anden Bonde, Hans Ibsøn i Sølperup, kom en Dag ned til Fru Anne paa Bækkeskov for at skulle betale Skat; men i Steden for at betale, brugte han kun opsætsige Ord og Ubekvemsord, idet han sagde: »Hvi er jeg hadet fremfor mine Naboer, at jeg staar saa højt i Skyld og Skat, som aldrig til-

forn. Det maa være forskrevet; thi det kan dog ikke være Fruen en Ære at ødelægge mig.«

Da svarede Fru Anne: »Jeg kan intet dertil, jeg haver intet sat jer højere end efter det, som Kongens Landmaalere haver sat jer for.«

Mens Hans vedblev: »Jeg betaler intet. Maa jeg ikke nyde Skyld lige med de andre, da kører jeg min Plov og min Harve her neder paa Gaarden, saa kan I gøre dermed, hvad I vil.«

Da sagde Fru Anne: »Gak fra mig Hans og hold din Mund! Eller jeg skal lade dig sætte i Halsjærn i Gabestokken!«

Men Hans Ibsen svarede igen: »Sætter mig kun deri, men jeg skal love for, at hvo, som sætter mig deri, han skal aldrig sætte nogen ærlig Mand deri tiere. Og aldrig skal heller nogen ærlig Mand sætte mig deri mere.« Dertil bandede han og brugte ubluelig Mund med unyttige Ord og megen ond og ilde Tale.

En følgende Tingdag faar Hans Ibsen den Dom, at han skal betale 3 Lod Sølv til Fru Anne Lindenov for sine opsætsige Ord og sin Ulyd.²⁸⁾

Det var ikke alene de mange Bryderier med Godsstyrelsen, der maatte knuge Fru Anne; men Tiderne vare saa onde og trange, saa det kneb med

at kæmpe sig igennem for de dueligste Jorddrotter, det maatte da falde dobbelt tungt for Axel Urnes Efterleverske. Afgrøden slog fejl gentagne Gange, saa Høsten blev meget ringe. I Juli 1683 blev der saaledes taget Syn over Markerne til Herregaardene Beldringe og Lekkende.

Synsmændene vidne paa Tinge, at til Beldringe er Rugen i de forskellige Tredingers Parter overalt vaag og har lidt meget af Vandstade, somme Steder er der kun $\frac{1}{3}$ Rug mod $\frac{2}{3}$ Klinte og Hejre, andre Steder er det omvendt, saa der kan regnes at være $\frac{2}{3}$ Rug. Bygget er ganske forgroet med Koblommer, Vildhavre, Pileurter og andre Skarnsuvækster, Straaet er ganske stakket og Aksene smaa. Havren derimod var overalt god og af ren Vækst. Synet ender med at sige:

»Kan Sæden vel indhøstes, og det ene kan hjælpe paa det andet, tør ventes af Rug 2 Fold og af Byg $1\frac{1}{2}$ Fold.«

Til Lekkende stillede det sig endnu vovere, thi her fandtes i de forskellige Tredinger fra 3—5 Tdr. Land, der vare helt gaaede bort af Vandstade, saa der her ikke turde ventes stort mere end Udsæden, nemlig 1 Fold Rug og $1\frac{1}{2}$ Fold Byg. Og dog lader Ridefogden de otte Synsmænd kalde til at syne »den vel-

signede Grøde af alle Slags Korn, Gud allermægtigste i Aar haver os velsignet med til Beldringe og Lekkende.« Mændene synes endog at være forbavsede over Havrens Vækst, saa de erklære, at Havren er god i begge Herregaardenes Marker, alene at der findes noget Vildhavre; men derefter tilføje de: »Os synes, at deraf kan blive endog tre Gange saa meget, som Udsæden haver været.«⁸⁹⁾ Tre Fold var for dem en usædvanlig rig Høst.

Der er slet ingen Rimelighed for, at det stod sig bedre paa Bækkeskov Gaard og Gods; hvorfor det ogsaa maatte falde haardt for Fru Anne med at slaa sig igennem.

Allerede Aaret efter Mandens Død maatte Fruen rejse et Laan den 11. Juni hos Otto Skel Kristensen til Vallø paa 1000 Rdlr.; for hvilke Laan hun pantsætter Everdrup Kirke,⁹⁰⁾ som hun nys havde købt Kaldsretten og Tienden til af Kongen.⁹¹⁾ Skøde fik hun selv 20. Juni 1678, og da blev Tienden anslaaet til 1837 Rdl. 1 $\frac{1}{2}$ 7 β , som hun modtog Kvittering for at have betalt.⁹²⁾

Værre blev det for Fru Anne 1680. Hun havde vel da efter sin Fader arvet noget Gods paa Fyn i Aasum Herred, som Kristoffer Lindenov havde erhvervet sig 19. Juni 1676; men det maatte hun straks

igen sælge til Nikolaj Brugman.³³⁾ Og samme Aar maatte hun 27. Nov. forny et Pantebrev paa 2000 Rdlr., udstedt til Abel Katrine*), men nu i Hænderne paa den rige Raadmand Bendix Messe.³⁵⁾ Og for at klare Renterne af sin Gæld havde Fru Anne allerede til Juni Termin samme Aar maattet laane 500 Rdlr. af Hans Jensen Stenholt i Nykøbing, imod at hun aarlig skulde betale Afdrag og forrente Summen med 6 pCt.³⁶⁾ Atter og atter blev Fruen manet og sagsøgt for dette Laan; men der stod alligevel endnu i 1691, da Obligationen var gaaet over til Stenholt's Svigersøn, Toldinspektør Sr. Hendrik Rye i Bergen, tilbage som Rest for Fru Anne at betale 102 Rdlr., foruden to Aars Rente. Til 11. Juni 1681 maatte Fruen igen rejse et Laan, denne Gang paa 2000 Rdlr., som hun fik hos Stiftamtmanden Otto Krabbe til Holmegaard mod Pant i Bækkeskov med tilliggende Bøndergods.

Fra det Øjeblik af, at Otto Krabbe havde faaet Bækkeskov i Pant, gik det med rivende

---

*) Abel Katrine von der Wisch, der havde været Hofmesterinde hos Dronning Sofie Amalie, var nu Enke efter Hans Hansen von der Osten. Eleonore Kirstine Ulfeld kalder hende Proviantskriverens Kvinde Abel Katrine. Det var en Kvinde, der sad inde med mange Midler og gjorde vel dermed. Som Minde om hende kan nævnes: Abel Katrines Stiftelse, Boder og Gade.³⁴⁾

Fart ned ad Bakke for Fru Anne; hendes nye Gælds-herre, Stiftamtmanden eller Etatsraaden, som han ogsaa nævnes, opkøbte nemlig alle de Fordringer paa Fruen, som han kunde faa Fingre i, og da han havde faaet samlet disse, kom han 5. Marts 1687 med den første Opsigelse af hele Kapitalen paa een Gang, og i de følgende Aar 1689, 1690 og 1691 fulgte derefter Opsigelse paa Opsigelse, i alt fire.⁸⁷⁾

Fru Anne sad og kringlede sig frem, gjorde maaske en enkelt god Handel, som da hun 1683 gjorde Mageskifte med Kongen og fik en Gaard i Orup i Steden for Bækkeskovs Mølle. Renteskriveren Lavrits Andersen siger i det mindste, at Handelen var til Fordel for Fruen, thi Møllen var brøstfældig, men Gaarden i særdeles god Stand. Da Kongen alligevel paategner Forretningen, at den skal saaledes ekspederes, kom Mageskiftet i Stand.⁸⁸⁾ Men en slig lille Handel skulde ikke kunne hjælpe Fruen langt frem.

Nu kom til, at Børnene voksede op, og der skulde mere til deres Opfostring. Den 30te Juli 1686 kom begge Sønnerne ind paa Herlufsholm. Straks kunde de ikke nyde Kosten frit, og indtil den Tid, at dette kunde ske, skulde altsaa Fru Anne betale for dem; det blev i alt 94 Sletdaler, hun kom til at skyld;

men da Skillingerne vare smaa for hende, trak det i Langdrag med Betalingen; endnu i 1689 havde Fruen ikke klaret denne Gæld, hvorfor Forstanderen paa Herlufsholm, den hæderlige og velfornemme Mand Peder Olsen, lader hende indstævne og faar 12. Marts den Dom over Fru Anne paa Baarse Herredsting, at hun skal betale de 94 Sldr. inden en halv Maaned eller ogsaa lide Indførsel i Løsøre og Jordegods.³⁹⁾

Efterhaanden som det blev mere og mere bekendt, at Otto Krabbe havde begyndt at trænge haardt ind paa Fru Anne, bleve Gældshaverne urolige for deres Tilgodehavende. Aaret 1689 kom Fruen dog nogenlunde over. Hun havde nemlig samme Aar gjort Mageskifte med Kongen og bortbyttet den sidste Rest af sit fynske Arvegods mod Udby, Ørslev, Kjøng og Mærn Kirker i Sydsjælland. Ligesom hendes Broder Kristian Lindenov for sin Part havde faaet Kirker i Nordsjælland.⁴⁰⁾ Mod Pant i disse nyerhvervede Kirker laante Fru Anne Penge til at hjælpe sig igennem med. Den 20. Juni fik hun saaledes 600 Rdlr. mod Underpant i Mærn Kirke af Sognepræsten til Tølløse og Aagerup Menigheder, Magister Peder Hansen Cappel.⁴¹⁾ Og mod Slutningen af Aaret fik hun 1500 Rdlr. i Specier af Nykøbing Skoles Midler paa Falster mod Pant i Kjøng, Udby og Ørslev Kirker.⁴²⁾

Men da alle Laan vare rejste, som kunde faaes mod Pant i disse Kirker, var med det samme alle Fru Annes Hjælpekilder slupne op. Nu kom Fordringshaverne for ramme Alvor, de storme i de tvende følgende Aar frem fra alle Kanter, Bønder og Borgere, gamle og unge, hos alle havde hun gjort Laan. Fruens Bonde Bertel Simonsen i Everdrup kommer til Juni Termin 1690 med Krav paa 100 Rdlr.⁴³⁾ En enlig Kvinde, Anne Kastensdatter, værende hos sin Svoger Jens Christensen Lindholm i Bøgesø, havde oprindelig $^{11}/_8$ 89 laant Fruen 350 Rdlr., hvoraf hun har de 300 Rdlr. til gode endnu, men opsiger disse $^{7}/_{10}$ 90.⁴⁴⁾ Paa samme Sted havde Fruen $^{11}/_8$ 89 laant 100 Sldr., som var Arvegods, tilfaldet Jens Kr. Lindholms Stifsøn Peder Pedersen. Resten af dette Laan, 60 Rd. 5 ŷ , bliver nu ogsaa opsagt.⁴⁵⁾ Handelsmand Evert Wejmand i Kjøbenhavn fordrer 143 Rdlr. 2 ŷ 14 β , Henrik Lorentsen, Handelsmand i Næstved, 160 Sldr. 3 ŷ 8 β , hvoraf de 103 Sldr. 3 ŷ 8 β ere efter en hos Magister Kristian Sandro, Forstander paa Herlufsholm, opkøbt Obligation, Resten, 57 Sldr., for Kramvarer, og endvidere kom Madame Cathrine Hemming Jakobsen fra Kjøge og fremlagde Regnskab fra $^6/_8$ 86 — $^{12}/_8$ 91, i Følge hvilket Fru Anne skyldte hende 248 Sldr. 2 ŷ .⁴⁶⁾ I 1691 søger Jomfru Eng-

berg paa Ravnstrup Fru Anne og faar 4. April Dom over hende. Det var angaaende Snesere Kirketiende, som Fruen havde forpagtet af Jomfru Engberg og derfor aarlig skulde yde 15 Pund godt, rent Byg, 20 Tdr. Havre, regnet 12 Skpr. til Tønden, et Læs »Rugklippe«, et Læs »Havreklippe« og et Læs Hø; men der var intet leveret, hvorfor Jomfruens Sagfører sætter i Rette, at Fruen bør betale Kornet efter Kapitelskøb, samt tillige Vognrejsen beregnet fra Bækkeskov til Ravnstrup, i det mindste 21 Rejser; for et Læs Halm forlanges 1 Rdlr. og for et Læs Hø 2 Rdlr. Og for øvrigt bør Fruen samtidig have sin Akkord forbrudt. Denne Irettesættelse følger Herredsfogden fuldt ud i sin Dom.⁴⁷⁾ Sagen gaar til Lands-tinget, hvor der ogsaa fældes Dom over Fru Anne, at hun skal betale eller lide Indførsel.⁴⁸⁾

Under alle disse Sager og Domme forholdt Fru Anne sig ganske rolig, hun hverken mødte selv eller lod møde for sig, svarede ikke eller lod andre svare for sig. Det var, som havde hun helt opgivet Ævret og gav sig sløvt hen under Skæbnen.

En ganske enkelt Livsytring kom der dog fra Fruen under alle disse Genvordigheder; det var som en sidste Krampetrækning. Hun og Broderen havde Penge til gode hos den fra den »skaanske Krig« be-

kendte Oberst Herman Frantz Schwaneweide eller Svanevedel til Nørre Vosborg. Saa lode de ved den kongelige Kommissær Friderich Carisius til Palstrup og Landstingsskriver Laurits Bering i Viborg gøre Indførsel hos Svanevedel. Fruen var i den senere Tid saa ofte truet med og dømt til at lide Indførsel, saa vilde hun for en Gangs Skyld lade en anden tømme det Bæger, som nu saa ofte var iskænket for hende. Sit Tilgodehavende hos Oberst Svanevedel blev afkortet i hendes Gæld til Otto Krabbe og dækkede lidt der. Men den Indførsel blev ellers en dyr Historie for Fru Anne, idet Omkostningerne løbe op til 995 Rdlr. 5 $\frac{1}{2}$ 5 β og slugte en stor Part af den Sum, Fruen skulde have. Hertil kom, at Fru Anne havde glemt eller vægret sig ved at betale sin Sagfører Sr. Heinrich Holst i Kjøbenhavn, som i Anledning af Indførslen havde maattet gøre tvende Rejser til Jylland og haft flere betydelige Udgifter, saa han til sidst gør Krav paa at skulle have 165 Rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ 2 β . Ogsaa denne Sum dømmes Fru Anne baade ved Herredsting og Landsting til at skulle betale.⁴⁹⁾

Alle disse Smaakrav kunde dog ikke have knust Fru Anne; og det var vel derfor hun tav og lod som intet; men hun sad og ventede med Skræk paa Hoved-

manden Otto Krabbe. Han havde pillet sammen Post paa Post, for at han deraf kunde sno det Baand, som den hjælpeløse Enke skulde bastes og bindes med. 1688 havde han vel allerede Fru Anne rigtig godt indspundet i sit Garn; men Krabbe trak endnu ikke Fangsten i Land; han skrev kun forsigtigt til Fruen:⁵⁰⁾

„Vel Edle og Velbaarne, Høytærede,
Kiære Søster!

Jeg kand med min Tanke ey Begribe, hvorlevis det maae Werre med Becheschoufs Gaard og Gods, som hun mig hafr pantsat, efterdi at der findes i Landstings Pantebogen, at det No. 80 er pantsatt til Bendix Messse for 2000 Rixdl. og et Aarß Rente, og derforuden een deel hendis Goeds Bort pantsat, huilchet alt Endnu staaer u-casferit. Thi maae ieg mig herom for spørge med wenlig Begierining at mig sandferdig underretning maatte meddelis.

Udi huilchet haab ieg forblifver Min høytærede Søsters Beredwilligste Tienner.

D. Krabbe.

Holmegaard, dz. 31. Aug. 1688.

Dpschrift: Vel Edle og Velbr. Fru Anne Lixbeth
Lindenow.

Sal. Axel Uhrnis til Becheschouf.

wenlig: a. Becheschouf.“

Det trak ud med Opgørelsen, det sidste Slag; men det maatte komme. Da Otto Krabbe fandt, at Frugten var moden, plukkede han den.

Den 12. Juni 1691 mødte han paa Bækkeskov med Erik Stensen til Lystager og Hans Jakobsen Mandix i Kjøbenhavn, og i disse tvende Herrers Nærværelse fandt den endelige Afregning Sted mellem Fru Anne og Hr. Otte Krabbe. Fruen vedstod, at hun nu i alt skyldte Otto Krabbe 8038 Rdlr. 2 $\frac{1}{2}$ 15 β , og for denne Skyld pantsætter hun ham Bækkeskøvs Hovedgaard og Gods efter Jordebogens Formelding.

Med denne Afregning gik Otto Krabbe straks til Baarse Herredsting for at æske Herredsfogdens Kendelse og faa Lov til at tiltræde Bækkeskov og blive fra Fru Anne overleveret en Jordebog under Amtsskriverens Haand, og her fik han endelig Dom og Ridemænds Udmeldelse 30. Juni 1691.

Fru Anne paastod nok bagefter, at hun havde forstaaet Afregningen saaledes, at Otto Krabbe skulde overtage det pantsatte Gods efter den Takst, som Kongens Forordning anmelder; men ellers tilstaar hun at være Gælden skyldig og har intet derpaa i nogen Maade at anke. Og da hele Godset ved Herredstinget bliver beregnet til 237 Tdr. 4 Skpr. 2 Alb.

Hartk. à 30 Rdlr. pr. Td., eller i alt 7125 Rdlr. 2 & 12 β, viser det sig altsaa, at Fru Anne, naar Gods og Gaard ere sprungne, endnu skylder Otto Krabbe 913 Rdlr. 3 β.

Fruen lader ved sin Fuldmægtig Kornelius Kohlendahl fra Krymplingegaard svare paa Tinge, at hun haver intet herimod at protestere, da hendes Evne ikke svarer til hendes Ønske, som har været at kunne fornøje Hr. Excellencen, saa beder hun, at han med Bækkeskov og Jordegods vil være fornøjet. Hvad de 913 Rdlr. 3 β belanger saa og Sæden, som til kongelige Skatter udlagt er, vil Fruen hannem snarest muligt er til Takke fornøje.

Det var Enden paa Legen: Gaard og Gods var borte, alt var gaaet tabt, og der stod kun igen en Gæld paa 913 Rdlr.⁵¹⁾

Dette sørgelige Resultat af Fru Annes Styrelse vakte den unge Jomfru Dorete Urne op af hendes Pighedrømme, saa det kom til at staa klart for hende, at der maatte handles, hvis der skulde reddes noget af Arven for hende og hendes Søskende.

Jomfru Dorete var nu voksen. I de foregaaende

Aar havde hun tumlet sig lystigt rundt om til Bøndernes Gilder. Snart var hun med som Gudmoder ved Ole Olsens Barnedaab i Stavnstrup og, efter som det var et Tvillingebarn, bar den kun fjortenaarige Søster Jomfru Margrete det andet Barn over Daaben. Snart igen var Dorete Urne »med i Stadsen« hos Jens Skovs i Engelstrup.⁵²⁾ Alt gik med Lystighed; men nu kom Alvoren paa een Gang.

Da det begyndte at true med Krav fra alle Kanter, og Indførsel paa Bækkeskov syntes at staa for Døren, blev Jomfru Dorete aarvaagen og ængstelig for, at hvad hun ejede skulde følge Moderens Ejen dele paa Vej.

Sognepræsten i Everdrup Hr. Hans Panchs Kæreste, Gunel Bjørnsdatter, vidner paa Baarse Herredsting den 30. Juni 1691, at før afvigte Paaske kom Dorete Urne op til hendes Kæreste i Everdrup Præstegaard og førte med sig tvende gule Kister, paa hvilke der stod Vaaben og Navn, men hvis Vaabenmærke det var, ved Præstekonen ikke; kun vidste hun, at det ej var Fru Anne Lindenovs. Jomfruen sagde, at Kisterne vare hendes, og bad hun, at de maatte staa der i Præstegaarden; thi hun var bange for Beslaglæggelse, hvis de bleve paa Bækkeskov. Hun foreviste Præstefolkene, at der i den éne af Kisterne for-

varedes tvende Sølvsaltkar med Jomfru Dorettes eget Navn paa, hendes Gangklæder samt en gul Køllert. I den anden Kiste fandtes en Sengedyne, en Dundyne, en Hovedpude, fire andre Puder og nogle Lagener. Kisterne fik Lov at staa i Præstegaarden, og de bleve staaende der urørte til den 22. Juni, da kom Sagfører Niels Krabbe fra Næstved og gjorde Arrest paa Kisterne og forseglede dem; som han og samme Dag havde gjort Arrest paa en Del Favneved nede ved Fru Vibekes Kro ved Stranden; alt for Gæld, som Fru Anne stod i til forskellige Fordringshavere; deriblandt Oberstløjtnant Niels Mundt til Rønnebæksholm.

Men samme Dags Aften, efter at Arresten var gjort om Formiddagen, kom Jomfru Dorete om ved 6 Slæt agende med tvende Vogne, idet to Mænd fra Engelstrup kørte for hende, for at tage samme Kister. Præstekonen turde ikke give Dorete Urne Lov til at tage dem, og hendes Kæreste var ikke hjemme, saa han kunde have forbudt det. Men Jomfruen sagde, at hun vilde have sit. Hun lukkede op med sin Nøgle, saa Seglene sprang op og af.

Og Engelstrupmændene saa da, at alle de før nævnte Varer fandtes i Kisterne; men Sølv eller Penge saa de intet af, Gangklæderne kunde de se og

skønne vare Jomfruens, som de ofte havde set hende iført, og saa forment de, at de andre Klæder vel ogsaa vare hendes, som hun og sagde, at de vare. Saa agede de tvende Mænd Dorete Urnes de to gule Kister bort med alle hendes Sager; men hvor de kørte det hen, fik ingen at vide.

Paa Herredstinget vil Sagføreren kyse baade Præstefolkene og Engelstrupmændene og truer dem med, at de skulle blive ulykkelige for deres Handel med de gule Kister. Men Jomfru Dorete møder selv i Retten og svarer for dem alle. Hvad, der var handlet med, var hendes; og det var kun efter hendes Ønske og Begæring, der var handlet.

Saa tav Sagføreren med sine Angreb.

Og han spørger nu til Slutning Jomfruen mere stilfærdigt paa Oberstløjtnantens Vegne, om hun med en god Samvittighed kunde og turde gøre sin korporlige Ed paa, at samme omtvistede Kister med alt, hvad derudi var, var Guds og hendes eget, og intet var hendes Moders, ej heller af det andet, der var arresteret; gør Jomfruen det, vil al videre Ulempe og Mistanke forekommes.

Dorete Urne svarede hertil, at Kisterne med alt, hvis derudi var, var Guds og hendes, saa vel som de 90 Favne Ved, som ved Peder Ladefogeds nede

ved Stranden staar. Det øvrige Favneved kommer hende intet ved.

Niels Krabbe siger da, at alt det anførte om denne Arrest synes ham noget misligt; men da han ellers intet kan sige herimod, vil han kun have Dommeren mindet om at have Lovens pag. 142, Artk. 17 og 18 om Arrest i Betragtning, om her er handlet ret og forsvarligt. Og haaber han, at Fru Anne maa komme til at betale alle Omkostninger.

Den Dom faar hun ogsaa. Men Jomfruen beholdt sine Kister og sit Gods.⁵⁹⁾

Den unge Jomfru Dorete begyndte i det hele nu at fremtræde som Herremandsdatteren fra Bækkeskov; hun vilde vise, at hun havde Magt og Myndighed; men viste det nok til Tider lidt for raskt.

I et af Bøndernes Gilder havde hun spøgt med Sognefoged Morten Knudsen, Rytterbonde i Brøderup, og sagt, at Sognefogden var hendes Tiendebonde, og hun hans Herskab. Sognefogden havde da svaret, at han vilde ydmygst bede Jomfruen, hans naadige Herskab, om et Træ i Skoven. Ja, havde hun svaret, han kunde godt tage sig et Træ i Skoven paa hendes Ord. Det var Spøg.

Men Sognefogden gav det Udseende af at være Alvor, gik og brovtede i deres Gildeslav om, at

Jomfruen paa Bækkeskov havde givet ham et Træ, lejede to Ryttere til for 1 R i Penge og $\frac{1}{2}$ Skæppe Ærter at fælde et Træ et Sted i Skoven ved Bækkeskov, som kaldtes »Hesle.« Det var endda et stort Træ, Morten selv havde udset sig, 6 Favne Ved og tilmed to store Kævler laa der, da Fru Anne fik noget at høre om al den Snak, der gik om hendes Datter.

Den gamle Frue blev vred.

Jomfru Dorete maatte selv vandre ud i Skoven og tinge med Rytterne, byde dem holde op med Fældningen og af sin egen Lomme betale dem for det udførte Arbejde. Men ned til Brøderup sendte Fruen sin Ladefoged Søren Hillebrandsen og Jens Kusk med Bud til Sognefogden, at han ej maatte befatte sig med det Træ, som han havde ladet hugge i Hesle. Morten var ikke hjemme; men hans Kvinde svarede Sendebudene og sagde: »Jeg har vel sagt Morten »ded«, han skulde ladet Clemen Skytte vist sig det ud, skulde han.« — Morten slap med den Skræk. Og Jomfru Dorete fik sig en lille Lærestreg om for Fremtiden ikke at være altfor rask med sin Loven.⁵⁴⁾

Jomfruen kom til at fare med mere Lempe, skulde det gaa godt, thi hun maatte mindes, at hendes Moder ikke længere var eneraadende over Bækkeskøvs Gaard og Gods, Otto Krabbe vilde ogsaa have et Ord med.

Han lod saaledes lyse til Tinge, at ingen maatte vove at stemple, hugge eller bortføre noget af Gaardens Skove; og samtidig fordrer han udnævnt et Syn paa otte Mand, der skulde efterse, hvad der var hugget i Skovene ved Bækkeskov, siden han fik Gaarden i Underpant for Fru Annes Skyld.⁵⁶⁾

Og Otto Krabbe var ikke den eneste, der trængte paa og gjorde Tilstanden tung og trang paa Bækkeskov. Den 19. Juni skikkede Regimentskvartermester Vodros Herredsfoged Jens Madsen Hvid i Baarse tilige med fire uvillige Mænd til Bækkeskov for at skrive for Skatter, som Fru Anne stod til Rest med; i alt for 588 Rdlr. 33 β . — Der blev gjort Udlæg i Sølv, Kobber, Tin, Messing, Jærnfang, Lin- og Sengeklæder, Kvæg og Bæster, Svin og Bistader, samt Sæd- og Engbunde, saa og 21 Favne Ved. Da Fruen den 14. Juli endnu ikke havde indløst Godset, fordrer det udleveret til Ejendom, for at det kunde bortsælges, saasom rede Penge til Kongens Milits højst nødvendigt udfordredes. Fra Otto Krabbe fremlægges Brev af 6. Juli, at han ved, at disse Ting ere udlagte til kongelige Kontributioner. Der falder da den Kendelse, at Godset skal overleveres til Sr. Vodros mod fremlagt Dom og Kvittering til Fru Anne.⁵⁶⁾

Alle Vegne fra plukkedes der. Fru Anne kunde intet uden sukke og klage sig. Saa maatte Jomfru Dorete tage fat, skulde der reddes noget af Arven. Men hun var umyndig. Det allerførste, som hun maatte gøre, var derfor at erhverve sig kongelig Myndighedsbevilling med Fuldmagt til ogsaa at handle paa sine Søkendes Vegne. Den fik hun. Den 8. August modtog hun Kongens naadige Brev, lydende paa, at Jomfru Dorete Urne maatte være sin egen og sine Søkendes Værge, og at hun sit eget Gods og sine Midler under sin egen Disposition kunde annamme. Og den 10. Aug. modtog hun fra sine tvende Brødre, de unge Junkere Jørgen og Kristoffer, som ogsaa fra Søsteren Jomfru Margrete Fuldmagt til paa deres Vegne som paa sine egne at sørge for at redde deres Fædrearv.

Med disse Bevisligheder tillige med det gamle Skiftebrev fra 1677 gik Jomfruen til Baarse Herredssting den 18. August 1691. Og Herredsskriveren Jørgen Andersen, som den Dag betjente Retten i Fogdens Sted, dømte straks, at Skiftebrevet var i Orden, underskrevet af tvende gode Mænd; og eftersom Jomfru Dorete fremlægger Kongens Myndighedsbevilling og Tilladelse til hendes Gods og Midler selv at maatte annamme, da maa Fru Anne, som har Godset,

snarest erlægge det til sine Børn, som ere myndige, eller siden efter foregaaende lovlig Proces til Lands-ting, lide Indførsel i hendes Løsøre og Jordegods efter Loven.⁵⁷⁾

Med denne Herredstingsdom og med sine øvrige Bevisligheder møder Dorete Urne derpaa den 26. Aug. frem paa Sjællandsfars Landsting i Ringsted, hvor hun sætter i Rette, at hendes kære Fru Moder bør efter Skiftebrevet betale de 4000 Rdlr. eller lide Indførsel; og det for ved alle hendes andre Kreditorer, saasom denne Fordring her er Børnepenge.

Landsdommerne Hans Ehm og Etatsraad Holger Parsberg dømme da, at eftersom samme Skiftebrev usvækket i alle Maader ved Magt staar, vide de ikke den indstævnte Herredsfogeddom at kunne frafalde, som haver tilkendt Fru Anne Elisabet Lindenov til at betale eller lide Nam.

Derefter tilføjes: »Derfor, naar jeg Johannes Ehm med denne Dom og behørige Dokumenter anmodes, er jeg overbødig at gøre velbemeldte salig Axel Urnes Børn Indførsel og Udlæg for nævnte Kapitel 4000 Rdlr. og billig anvendt Bekostning udi vel og uforpantet Gods, hvor det bliver forevist, og det alt efter Loven og Kongens Forordninger.«

Det saa alt sammen saare vel ud for Jomfru Dorete.

Men Otto Krabbe var ogsaa mødt til Sjællandsfars Landsting den samme Dag. Allerede den 8. Juli havde Otto Krabbe til Landstinget ladet læse sin Forening med Fru Anne af 12. Juni, og samtidig havde han ladet læse Maning over Fruen for de 913 Rdlr, som Pantet ikke kunde svare til; men nu kommer han og vil have selve Pantet udlagt, Gaard, Gods og alt. Imod denne Fordring gjorde vel Dorete Urne, støttet af sin Frænde, Admiralitetsraad Kristian Schiønning*), Modstand, idet de med Styrke gjorde gældende, at Jomfruens og hendes Søkendes Arvepart burde, som Børnepenge, betales forud, før Otto Krabbe kunde faa noget af sit Tilgodehavende.

Men Landsdommerne anerkendte alligevel Otto Krabbes Fordring for at være gyldig, og de kunde ikke med nogen Føje tage Jomfru Urne eller Kristian Schiønnings Paastande til Følge. Om Skiftebrevet efter Axel Urne havde de jo allerede dømt, og den Dom stod ved Magt.

Men betalte Fru Anne ikke sin Gæld til Otto Krabbe, da kunde denne gøre Indførsel i Pantet. Holger Parsberg lader tilføje, at saa snart han med

---

*) Kristian Schiønning var gift med Jytte Grubbe, der var Søkendebarn til Fru Anne Elisabet Lindenov.

denne Dom og behørigte Dokumenter anmodes, vil han gøre vedbørlig og lovmæssig Indførsel.

Skiftebrevet var altsaa ogsaa kendt gyldigt ved Landstinget. Det var godt nok. Men Spørgsmaalet for Jomfru Urne drejede sig nu om: Hvis nu Otto Krabbe kom først og tog sit, vilde der da blive noget til Arv til hende og hendes Søskende?

Og Otto Krabbe kom først. Tre Dage efter at Dommen var falden ved Sjællandsfars Landsting, havde han allerede faaet skikket Landsdommeren Holger Parsberg med Tingskriveren i Baarse Jørgen Andersen til Bækkeskov for at gøre Indførsel. Den 29. August begave de sig til Godset, droge fra By til By, og der igen fra Gaard til Gaard, talte der med Bønderne selv eller i disses Fraværelse med deres Kvinder, Børn eller Tyende og gjorde Indførsel. Først i Hovedgaarden, baade Borgegaarden — »som var moksen forfalden og øde« — og Ladegaarden, med alt, hvad der fandtes: Vinduer, Laase, Panelværk og Plankeværk. Derefter droge de til den lille Bækkeskov By, hvor begge Gaardene laa øde; og saa videre, hele Godset rundt, til Møller, Gaarde og Huse.

Til Slutning gjorde de Regnskabet op. Hovedgaarden havde 10 Tdr. 2 Skpr. 1 Fjdkr. Hartkorn, Skovene 9 Tdr. 4 Skpr. 2²/₃ Fjdk., dette tillige med

Bøndergodset blev i alt af Hartkorn 231 Tdr. 4 Skpr. 3 Fjdk., der beregnedes til 30 Rdlr. pr. Td., hvilket blev 6947 Rdlr. 4 ŷ 14 β . Men nu skyldte Fru Anne efter sin første Afregning med Otto Krabbe 8038 Rdlr. 2 ŷ 15 β . Og hertil var endvidere at føje 140 Rdlr. for den Afgrøde, der var udlagt til kongelige Skatter, men som tilhørte Otto Krabbes Pant; fremdeles Renter fra 11. Juni til 1. Septbr. 110 Rdlr. 1 ŷ 6 β , Skatter for 1690: 36 Rdlr. 4 ŷ 12 β samt Omkostninger ved Processen og denne Indførsel: 109 Rdlr. 4 ŷ 8 β , eller i alt 8435 Rdlr. 1 ŷ 9 β , hver Rdlr. regnet til 96 β Danske. Der kommer herved til at restere 1487 Rdlr. 2 ŷ 11 β , som Pantet ikke kunde svare til.

Otto Krabbe overtog nu Pantet med Lov til at nyde alle deraf flydende Rettigheder, deriblandt ogsaa Retten til vornede Sønner, baade fødte og ufødte.

Denne Forretning blev den 19. Septbr. underskrevet i Kjøbenhavn af Fru Anne, Landsdommer Holger Parsberg og Herredsskriver Jørgen Andersen.⁵⁸⁾

Det saa nu for Alvor galt ud med Jomfru Dorettes Sag. Otto Krabbe tog sit Pant i Besiddelse, sendte en ung Ladefoged Peder Pedersen Klim til Bækkeskov, der med Iver tog sig af alle Forhold til Fordel for sin Herre. Han møder frem 15. Septbr. 1691 første Gang paa Baarse Herredsting for at lade opkræve

Oldensyn; og siden førte han selv Synet omkring i Skovene ved Bækkeskov, at det kunde taksere den Olden paa Eg og Bøg, som Gud allermægtigste havde ladet skabe det Aar.

Da Orm havde ødelagt Oldenen, fandt Synsmændene, at de kun turde anslaa Oldenen i Skoven til at være Føde for 10 Oldensvin.⁵⁹⁾

Tidligt og sent var Ladefogden paa Færde i Mark og Skov. En Dag først i September, som han gik ude paa Marken, hørte han nogen hugge i Skoven oven for Møllen i Sølperup Fang. Han gik til Helledes Møller og fik denne med sig. Og ganske rigtig, som de kom længere frem i Skoven, stod saa ikke Rasmus Dyr fra Sølperup og huggede der paa en gammel Knub og havde alt slaget en Del deraf.

»Hvem har givet jer Lov til dette?» raabte Ladefogden.

»Fru Anne Elisabet er min Hjemmel derfor!« svarede Bonden og vilde hugge videre.

Men Peder Klim tog Øksen fra ham, truede ham haardelig, hvis han i Fremtiden øvede Skovhugst; og gik han saa med Øksen. Siden blev alligevel Brændet bortført. Og da der nu tillige gik Rygte om, at Clemen Skytte havde øvet ulovligt Skovhugst, blev baade Bonden og Skytten efter Ordre fra Otto Krab-

bes Ridefoged paa Holmegaard, Lars Hachsen, kaldte til Tinge af Peder Klim.

Rasmus Dyr siger, at han kun fik nogle faa Stykker gammelt, frønnet Ved, som han og hans Pige agede hjem.

Der var ingen, der havde sagt, at han ikke maatte hjemføre det, han havde hugget. Og da nu ganske rigtig Ladefogden havde glemt at gøre dette Forbud, slap Bonden fri den Gang for videre Skovsag, dog med Tabet af sin Økse.

Men om Clemen Skytte blev der vidnet, at han havde hugget i Skovene, ogsaa efter at Landsdommeren havde været paa Bækkeskov og gjort Udlæg. Og det var set, at baade Clemen og Kvinden kørte hver sin Vogn med Favnebrænde til en Skipper. Karen og Margrete, to Piger fra Sjolte, mødte dem, da de selv kørte første Gang med hvert sit Læs Favneved ned til samme Skipper; men Pigerne vidste ikke, om det var Favneved, som Skytten og hans Kone kørte med den Gang; thi der var to Gærder imellem dem, og saa langt kunde de ikke skelne; men da de anden Gang kom fra Stranden og havde været nede med Læs, da mødte de paa Hjemvejen Skytten og hans Kvinde, der agede ad Stranden til med hvert sit Læs Favneved. Clemen siger, at Fru

Anne havde givet ham den Knub, som han lod slaa ud.

»Det ved jeg,« siger Peder Klim, »hun har selv sagt det; men det kan ikke fri Clemen; thi Forbudet kom allerede den 21. Juli, og nu hugger Skytten alligevel den 29. August. Og Skytten slap ikke med dette; thi han havde ikke alene hugget, han havde ogsaa brugt ond Mund. Jesper Møller fra Sølperup vidner, at en Dag, som Peder Ladefoged og hans Kvinde Maren nede fra Vibekes Kro vare oppe hos ham og opsloge et Stykke Kaal, som han havde solgt dem, kom Clemen Skytte gaaende forbi.

»Nu bliver du nok stævnet for Knubben, du tog,« sagde da Jesper til ham.

»Hvem siger det?« spurgte Skytten.

»Det gør baade Lars Hachsen og Peder Klim!« blev der svaret.

Men da bandede Clemen ondt og ilde, raabte og sagde: »Jeg blæser baade Ridefogden og Ladefogden et Stykke. Jeg vil gaa til Krabbe selv.« Og sagde han endnu flere end mere grove og ufine Ord, som baade Peder Ladefoged og hans Kvinde hørte.

Til Tinge nægter Clemen bestemt at have talt disse Ord, han talte slet ikke med de Folk hin Dag,

han gik ikkun forbi paa Gaden, medens de stode og læssede Kaal.

En følgende Tingdag kan Skytten fremlægge Fru Annes Hjemmelsbrev til ham for de tvende Knubber.

Men han faar alligevel sin Dom, at han skal betale Voldsbøde for Skovhugst og for sin onde Mund.⁶⁰⁾

Og Peder Klim fortsatte flittigt med at holde et vaagent Øje med Mark og Skov, sparede ikke paa strenge Forbud og alvorlige Trudsler.

Men Jomfru Dorete Urne laa ej heller paa den lade Side, og hun havde endnu hverken tabt Mod eller Haab. Hun glemte intet, fik Tid baade til at ordne sine egne mindre Sager og til at arbejde videre paa Arvesagen, som hun skulde føre frem ikke alene for sig selv, men ogsaa for sine Søskende. Hendes Tiendebonde, den før omtalte Sognefoged Morten Knudsen fra Brøderup, havde ikke leveret sin Korntiende. Saa tog Jomfruen fire Mænd med sig ud paa Brøderup Mark for at se, om Morten havde noget Korn staaende der; men der var intet, uden aleneste i hans Vænge stod der noget lidet Boghvede.

Da lod Dorete Urne Bønden indstævne til Tinge.

Her siger han, at han havde tilbudt Jomfruen hendes Tiende lovligt, idet han en Dag tog to Mænd med sig og agede med 5 Rugneg, 10 Bygneg og 20 Havreneg, alt godt, lovligt Korn og godt bundet, ned til Bækkeskov; men da var Jomfruen ikke hjemme, og Fruen vilde ikke tage imod sin Datters Tiendekorn. Nu siden have Bymændene holdt Ufred, og Vejrliget blev daarligt, saa Sæden ikke kunde staa frelst paa Marken; og ellers har han været fire Dage forrejst til Kjøbenhavn, det vilde nok kunne gaa op mod den Smule Tiendekorn.

»Det er lutter Snak,« siger Jomfruen, »Rejsen var slet ikke i Herskabets Ærinde; men Morten tror at kunne pante mig for det, som jeg ikke »ejer« (skyl-der) hannom. Han vidste godt, at der er læst Forbud ved Snesere Kirke mod al Afførsel af Sæd fra Marken paa min tilhørende Gaard; som han og fuldt ud vidste, at jeg ikke var hjemme den Tid, han agede Negene ned til Bækkeskov, og da havde han ej heller al Slags Tiendesæd med.«

Saa fik Morten Knudsen sin Dom: Fordi han mødte for sent med sin Tiende, skulde han bøde 2 Rdlr., i Ulydighedsbøde 2 Lod Sølv og dertil endnu Procesomkostning,⁶¹⁾

Jomfru Urne tog saa fat paa Arvesagen. Den

6te Oktober skrev hun til Baarse Herredsting og bad om at faa oplæst, at nu havde hun erhveret Kongens Stævning over Landsdommerne til at møde for Højesteret og forsvare deres Dom, afsagt ved Sjællandsfars Landsting 26. August. Indtil dette var sket, formente hun, at Otto Krabbe ikke havde nogen Ret eller Myndighed over Bækkeskov; hvorfor hun beder læst paa Tinge et skriftligt Forbud under hendes Haand, lydende paa, at Bækkeskavs Bønder og Tjenere ikke skulle lyde Hr. Otto Krabbes tidligere gjorte Forbud. Et lignende Forbud lod Jomfru Dorete ved sin egenhændig underskrevne Tillysning den 1. Novbr. gøre paa Everdrup Kirkegaard efter Gudstjenestens Forretning, i hvilken Tillysning hun advarer alle Bækkeskavs tilliggende Bønder og Tjenere mod at adlyde Otto Krabbes Forbud, og derfor bør de ikke yde Landgilde eller noget til hannem før end Sagens endelige Uddrag.

Stiftamtmanden, der vidste, at Jomfruens Forbud og Advarsel vilde blive oplæst paa Tinge den 3. Novbr., lod i sin Ridefogeds Forfald sin Urtegaardsmand Clemen Sivertsen fra Holmegaard møde paa Tinge den Dag og i sit Navn fremføre, at Jomfru Doretas Forbud intet har at betyde; det vilde jo være at tilsidesætte Landsdommerens Indførsel. Enhver af

Bækkeskøvs Tjenere maa være bleven oplyst og kommen til Erfaring om, at efter Indførselens endelige Slutning og klare Ord er Otto Krabbe berettiget til Bækkeskøvs Gaard og Gods med alt, hvad dertil hører. Jomfru Urne har vel formaaet at faa Højesteretsstævning i sin egen Sag, men Ret eller Del i Bækkeskov har hun ikke, før Dom falder; saa det kommer noget sælsomt, at Jomfruen vover at gøre Forbud mod Landsdommerens lovlige Indførsel. Mod dette Opdigt af Dorete Urne maa Dommeren mindes Lovens pag. 75 og 76, Artk. 23, som noksom formelder, at vilde Jomfruen gøre Forbud, maatte hun først stille Otto Krabbe Forsikring for hans Fordring med paaløbende Renter, Omkostning og al anden Skadegæld. Det maa derfor forhaabes, at Jomfruens Forbud ikke tages til Følge af nogen, allermindst af Bækkeskøvs Tjenere. Ingen bør agte derpaa, før endelig Dom i Sagen er falden.⁶²⁾

Dette Otto Krabbes Svar ved Urtegaardsmændene drillede Dorete Urne, saa hun blev vred derover. Det syntes til Stadighed den unge Jomfru, at hun havde Retten paa sin Side; thi hvorledes kunde det være muligt, at nogen kunde tage Arveparten fra hende og hendes Søsken! Naar hun da blev harm,

kunde hun nok, saa ung hun var, lade Ord falde, som hellere skulde have været usagte.

Saaledes var det en Søndag Eftermiddag, den 15. Novbr., at Damerne fra Bækkeskov, baade Fru Anne og hendes Døtre, Jomfruerne Dorete og Margrete, vare i Besøg oppe i Everdrup Præstegaard, og Arvesagen kom paa Omtale, at Jomfru Dorete under Samtalens Løb blev meget ivrig og kom til at sige nogle uoverlagte Ord. Nu traf det sig, at paa samme Tid var ogsaa en Mand ved Navn Kornelius Kohlendahl der i Præstegaarden.

Kornelius Kohlendahl havde tidligere ejet Olstrupgaard, som han imidlertid solgte til Otto Krabbe 1682.⁶³⁾ Han var, i det mindste i nogle Aar, kongelig Vejinspektør over Vejene paa Sjælland.⁶⁴⁾ Men ellers gav han sig af med at være Sagfører og havde fra Krømplingegaard, hvor han nu boede, men som det kneb ham haardt med at blive hængende ved, ført mangen Sag baade for og imod Fru Anne paa Bækkeskov. Han kunde føre en Sag, men han kunde ogsaa lave en Sag.

Straks Kornelius Kohlendahl havde hørt Jomfru Dorettes Ord i Præstegaarden, førte han dem frem for Otto Krabbe.

Stiftamtmanden blev herover vred og lod sin Ridefoged stævne Jomfruen til Tinge.

Her møder Kohlendahl som Vidne. Først er han Ophavsmand til Sagen, saa møder han frem og vidner: »Hin Søndag Eftermiddag var der i Everdrup Præstegaard samlede foruden Jomfru Dorete Urne, hendes Moder og Søster, saa og hans Ærværdighed Magister Hans Liunge, Provst i Baarse, saavel som og Hr. Hans Panch selv og hans Kæreste, der gik af og til i Huset og opvartede sine Gæster. Da kan han ikke nægte, at Jomfru Urne samme Tid, som de vare samlede om og drøftede den Gældssag og Arvesag med Stiftamtmanden, at hun da blev noget hidsig, haver slaget i Bordet og brugt det Ord Løgn. Og det erindrer Kohlendahl sig ogsaa, at den Tid Hendes Velbaarenhed Dorete Urne udi Hastighed disse Ord sagde, da blev hendes Fru Moder meget ilde til Mode derved og sagde: »Hold din Mund, til du fanger bedre Rede og Viden derpaa!«

Og blev Jomfruen da stille og talte intet videre derom.«

Jomfru Dorete møder paa Herredstinget og spørger straks Sr. Kohlendahl: »Tør I med god Samvittighed paastaa, at alle de tre, I og de tvende Præstemænd, vare sankede samtidig i Hr. Hanses Hus og

hørte det, der samme Tid skal være talet? Og for det andet: Tør I med god Samvittighed nægte, at I samme Tid hviskede til mig: »Dersom I havde Kommissionens Forretning, da vilde jeg derudi vise eder store Forseelser, som ere gjorte, idet de haver gjort Indførsel efter eders Fru Moders Forening med Hr. Otto Krabbe, som skete næstafvigte 12. Juni Og ikke ere de gaaede efter Vidners Syn eller haver taget alt med; saaledes er Vejrmøllen ikke lagt ud for noget. Dette og andet mere kan jeg vise eder, som skal blive til stor Hjælp.« Saaledes hviskede I og føjede til: »Ikke forstaar jeg, hvorledes Hr. Stiftamtmanden kunde bemægtige sig Bækkeskovs Gaard og Gods, før end Højesteretsdom er gaaet.« Saa viste I mig ogsaa I eders Almanak at have optegnet, hvor meget min Moder var Hr. Stiftamtmanden med Rette skyldig; og dette gav Anledning til, at der blev talt om Sagen.

For det tredie: Tør I nægte, at det, som I nu her i Dag forklarede, at I ikke det selv haver angivet baade for Hans Excellence og for Præsterne, eftersom ingen af dem hørte, hvad der blev talt.

For det fjerde: Jeg haver intet sagt noget, som kan forklejnne Hr. Otto Krabbes Ære eller Reputation. Men hvad, som er talt, skete under Diskursen om min Sag, som jeg videre for Højesteret tydeligt vil bevise.

Angaaende den Erklæring, som Hr. Otto Krabbe har givet paa min Fru Moders Bønskrift, da skal det nok ogsaa vise sig, hvorledes denne Erklæring er.«

Sr. Kornelius Kohlendahl svarer, at da Jomfru Urnes Spørgsmaal falder noget vidtløftigt og berører saa adskilligt, kan han ikke straks give Jomfruen Tilsvaer; men hvis hun vil have den Godhed efter Lovens Anledning at give ham lovligt Varsel, da vil han forsvare sin Erklæring.

Ridefoged Lars Hachsen er ikke fornøjet med Jomfru Urnes Udtalelser. Det forekommer ham, som hun til Slutning endogsaa rejser nye Beskyldninger mod hans høje Husbond. Angaaende Erklæringen paa Fru Annes indgivne Brev til Kongen, er det da de Ord, at de udlovede Penge til Børnene stode sikrere hos Fru Anne end hos Arvingernes Morbroder Kristian Lindenov, som Hendes Velbaarenhed nu hentyder til? Vil hun da ikke tilbagekalde sine Ubekvæmsord mod Hr. Otto Krabbe?

Jomfru Dorete svarer kun til Slutning: »Jeg skal bevise min Sag for Højesteret!«

Derefter begærer hun Tingsvidne og drager hjem.⁶⁵⁾

Men Stiftamtmanden gik videre endnu. Kort Tid efter vilde han ikke nøjes med at styre Bækkeskovs

Gods, han vilde endogsaa paatale, hvorledes Fru Anne havde styret og handlet; hvorfor han ikke alene lod kalde Bønderne til Ting, for at de skulde gøre Rede for deres Skatter, Restancer og øvrige Forhold over for Fru Anne; men endogsaa lod Fru Anne selv stævne til at give Forklaring og møde frem med Bøndernes Skattebøger.

Fruen fik imidlertid ingen Skam af denne Tingfærd. Viste det sig end ikke, at hun havde styret med den bedste Orden, saa fremgik det saa meget desto mere af alt, at hun havde været de fattige Bønder et sjælden naadigt Herskab, der havde øvet Medlidenhed og Gavmildhed over for sine Tjenere i saa stort Maal, at det vel endog var kommen hende selv til Skade.

Fru Anne møder selv frem paa Herredstinget og retter det Spørgsmaal til Otto Krabbes Ridefoged: »Af hvad Aarsag og Henseende haver I denne Proces mod mig paa eders Herres Vegne anfanget; saasom jeg formoder, at jeg over mine egne Tjenere maa disponere, som jeg selv lyster. Og tilmed kræver jeg dennem ej noget.«

Ridefogden svarer, at han ikke saa lige kan forklare, hvad hans Herre vil med dette Forhør, uden han vel vil have nogen Rigtighed for sig. Dog er

han overbevist om, at det ikke er hans høje Herskabs Tanke derefter at kunne søge Restancerne, hverken til sig eller Efterkommere af de nuværende skyldige. Og hvad sig angaar Fru Annes Disposition over samme sine Tjenere, saa længe de under Hendes Velbaarenheds Eje var, lader han forblive ved sin Værdi, og derpaa skal paa andre Steder bedre Forklaring paafølge, om fornøden gøres.

»Ja,« siger Fru Anne, »lad ikkun Bønderne træde frem og vidne efter en god Samvittighed, saa de intet lægge Skjul paa.«

Og frem traadte da Stavnstrup Bønder, hvoraf Ole Olsen vandt: »Nu i Bygsæden var jeg Fru Anne skyldig 12 Tdr. Byg, deraf aftjente jeg de 10 ved med mine to Stude at saa 10 Tdr. Land, Resten, de 2 Tdr., saa og 2 Tdr. Laanehavre eftergav Fruen mig. De 12 Tdr. Byg vare ikke af de sidste tre Aars Landgilde; men fra flere Aar tilbage. Og ellers har Fru Anne Aar efter Aar eftergivet mig noget.«

Derefter fremstode de tre Brødre Jørgen, Jakob og Niels Ibsen og vidnede:

Jørgen sigende, at »han intet havde betalt Landgilde i flere Aaringer, siden den ny Matrikel, men Fruen havde eftergivet ham denne gamle Landgilde formedelst Arbejde med Slagtning og anden ydet

Haandsrækning paa Gaarden.« Niels Ibsen endelig siger, at »han er skyldig 10 Mark i Penge og 11 Tdr. Byg. Somme Sinde har han fornøjet Fruen med Kvæg, naar han ikke kunde komme over at yde Korn. Men ellers har Fruen eftergivet hannem en Del, somme Aaringer 1 Td. og somme 2 eller 3. 1688 kom han bærende ned med en Tønde Korn til Bækkeskov, som dog Fruen eftergav ham, saa han fik Lov at bære den hjem igen.«

Ridefogden spørger ham derpaa: »Har I været anmodet af Fru Lindenov om at fortie deres Restancer, den Tid Indførsel skete paa Bækkeskøvs Gaard og Gods?»

»Nej,« svarede Niels Ibsen, »Fruen har aldrig sagt noget til mig; men jeg har vel hørt sige, at slige Ord skulle være førte; men hvem der har sagt det, ved jeg intet.«

Og fremdeles fremtraadte Bonde efter Bonde, baade fra Størlinge, Smidstrup, Snesere, Brøderup og Sjolte, By for By kom de frem, og alle stode de i Gæld til Fruen, nogle for Landgildekorn eller Smør, andre for Indfæstning, der gerne beløb sig til 20 Rdlr., nogle klage, at de ikke haver kunnet betale, formedelst deres Bæster og Kvæg ere faldne dem fra, andre paa Grund af deres egen eller Familiens Syg-

dom; men alle vedstaa de, at Fru Anne Aar efter Aar har været dem god og eftergivet dem mindre og større Parter af deres Gæld. — Jens Laursen i Brøderup vidner, at han intet har ydet i tre Aar; men han føjer gnaven til, at han ikke heller har kunnet give noget, da han antog en forarmet Gaard.

Da træder Fru Anne frem og siger: »Jens, hvi vidner I saa, I købte jo selv eders Formand af Gaarden, endda jeg var fornøjet.«

»Der var dog intet uden tre gamle Bæster og en forsulten Ko!« raabte Jens. »Eders Naboer ved det og kunne vidne, hvorledes Gaarden var, da I købte eder derind,« svarede Fru Anne; »der var dog baade Bygsaad og Havresaad, Gaardens indehavende Gods, og der var Plove og Vogn.«

Da tav Jens Laursen stille.

Clemen Olsen Skytte i Sølperup vidner, at »han har været ved Gaarden i et Aar, nu fra Valborg af, da modtog han den med to gamle Bæster til 8 Sletdaler, saa og noget lidet gammelt »Skrimmel-Skrammel« var der, men ellers intet.«

Fru Anne siger da: »Vidn kun frem Clemen Skytte, hvad I førte i Gaarde, at det kan blive kendt og tingfæstet, hvad der er eders, som I førte ind!«

»Det var,« vidner Skytten: »9 Kvægshøveder, 5

Bæster og 11 Faar med deres Grøde, saa og andet Tilbehør til Gaardens Avl og Drift.«

Ridefogden spørger nu Fruen: »Hvad Konditioner har Clemen faaet den Gaard paa, saasom han har fæstet paa Livstid, som en anden Bonde gør?«

Fruen svarer: »Gaarden er hannem forundt fri hans Livstid paa den Kondition, at han ikke skal gøre Pløjning, Saaning eller Sædarbejde til Hovø for derimod at have Opagt med Skovene.«

Endelig vidner Hans Pedersen i Sneseretorp, at i Fjor leverede han en Stud ved St. Pedersdags Tider, i Forfjor vist 3 Tdr. Byg, videre kan han ikke gøre Forrede for, kun at Fru Anne Elisabet ellers har eftergivet ham det hele.

Nu træder Ridefogden frem og siger: »Da en Del af Bønderne ikke vide at forklare deres Restancer, begæres, at Fruen fremlægger Specifikation for enhver, eftersom Hendes Velbaarenhed har afstaaet hele Godset med alle Restancer til højædle Hr. Otto Krabbe.«

Fru Anne svarede: »Angaaende Kvitteringer, da tilspørger jeg eder, mine Bønder og Tjenere, saa mange, som her ere paa Tinge, om nogen af eder kan eller vil klage, at I er sket Uret?«

Dertil de samtlige svarede: »Nej, vi have intet at klage over vor gode Frue.«

»Og angaaende Restancer og Skrivelsen derom,« sluttede Fru Anne, »da haver jeg ingen Afregningsbøger, men er med mine Bønder fornøjet aarlig. Fordres desangaaende videre Forklaring, da skal den blive givet paa andre Steder.«

»Men her ere ikke alle Bækkeskøvs Bønder,« siger Ridefogden, »og de, som ere her paa Tinge, vide ikkun lidet, hvad det vil faa at betyde, naar det ikke er deres nuværende milde Herskab, men et strengere, som vil gøre Krav paa deres Restancer, og de da ej kunne fremlægge Kvittering for, hvad de have ydet og leveret. Og hvad Stand Godset staar udi af saadan urigtig Disposition, at Restancerne ikke til Tinge ere angivne, eller der i det mindste var holdt eller givet Bonden nogen Afregningsbog, efter slig Tilstand vil Fruen blive pligtig at staa til Ansvar baade nu og i tilkommende Tider, for hvis Skade, Godset kan tage.«

Paa denne Ridefogdens lange Tale svarede Fru Anne intet. Hun var alt da draget fra Tinge.⁶⁶⁾

Imidlertid var Ladefogden Peder Klim idelig paa Færde for at varetage Hr. Otto Krabbes Tarv.

Søndagen før Helligtrekonger gik han med sin Bøsse paa Nakken ud i Skovene for at se, om der herskede Fred. Han havde sin Hund med sig, gik

fra Skoven ud over Marken, og der han kom til Lilleskov imellem Store Røttinge og Smidstrup, hørte han, at et Skud gik af tæt for ved hannem. Saa løb hans Hund fra hannem efter Skuddet. Noget derefter, der Peder Klim kom til Hunden, da stod »han« ved Stedet, hvor en Hare var nylig skudt i Sædet; men hvem der skød den, saa han ikke. Gik han saa efter »Traadet« i Sneen, som den havde gaaet, der havde skudt Haren, og fulgte det til »Stætten« neden for Dorete Mørkes Gaard, der var Vildtskytten gaaet over og op ad Bomand Peder Skoves Gaard til.

Der gik Peder Klim op.

I Gaarden traf han Bomandens Broder Hans Skove og siger til ham og spørger: »Hvad gjorde du dernede i Skoven?« og videre bød han: »Tag mig hid Haren, du skød!«

Men Hans Skove svarede blot: »I kyser vel ingen.«

Dermed gik Ladefogden hjem. Men næste Dag red han igen til Store Røttinge og talte atter med Hans i Broderens Gaard og bad hannem, at han vilde fly hannem Haren, saa maatte det blive derved, som det var. Da gik Hans Skove og ind og hentede Haren; og bandt han den selv fast ved Sadlen paa Peder Klims Hest, idet han sagde: »Det var det første Skud, det skal og blive det sidste.«

Men han holdt ikke Ord. Han havde skudt før, og han skød siden efter igen. — Da lod Ridefogden begge Brødrene kalde til Tinge.

Hans Skove mødte ikke; men Peder traadte frem og vandt: »En Dag i Julehelligt, som min Broder var udgangen at give Svinene Avner og Smaasæd paa Stien i Skoven, kom han hjem og sagde: »Jeg fandt en Hare i en Mose.« »Den er vel raad- den,« sagde jeg. »Nej, han er als intet raad- den,« svarede han. Men jeg saa ikke Haren, saa ikke heller, at han bandt den til Peder Klims Sadel.«

Ridefogden sætter i Rette, at Hans Skove bør straffes haardelig efter Loven.⁶⁷⁾

Rap var Ladefogden. Lucie Dag, den 13. Decbr., stod Peder Klim og Fru Annes Ladefoged Søren Hillebrandtsen, samt Ulrik Hermansen, Fruens gamle Tjener, men nu Væver i Stavnstrup, alle tre oppe ved Bækkeskov, da Peder Klim blev var, at en Røg stod op over Skoven: »Møllen brænder!« raabte Peder. Og løb de da alle tre neder til Helledes Mølle. Men der de kom der ned, var al Overdelen af Huset nedfalden og stod i Brand. Alligevel sprang Peder Klim ind over Ilden og reddede tre Sække Korn.

Der han kom med den sidste Sæk, som var Rug, sagde Mølleren Laurs Iversen: »Haver Lov og

Tak, at I reddede mig den Sæk Rug, det er en ærlig Mand, Niels Knudsen i Dyrlov, som ejer den; han skulde gerne have sine gode Varer igen.«

Møllen brændte, Rub og Stub, kun tre Fag Undertømmer blev staaende, og af hele Mølløværket kun Vandhjulet og Kokkehjulet.

Under Branden kom Herskabet, baade Fru Anne og de tvende Jomfruer Dorete og Margrete ned til den brændende Helledes Mølle og saa den hele sørgelige Ødelæggelse. Det fejler ikke, at de alle har syntes godt om den raske Ladefogeds Færd.⁶⁸⁾

Derimod var Fru Anne næppe saa glad for Peder Klim, da han en kort Tid herefter paa sin Husbonds Vegne maatte lade Fruen kalde til Tinge for at høre Synsmænd vidne om alle de Brøstfældigheder, der fandtes ved Everdrup Kirke; thi de vare mange og store: Tag, Taarn og Kirkemur, Ligbaaren, Messeskjorten, Alterdugen og Haandklædet ved Fonten, alt var det galt med, enten var det helt borte eller mangelfuldt; men allerværst var det dog med Sejerværket, hvor der hverken fandtes Reb eller Lodder, og hvor Huset derom var ganske øde. Det blev i alt Fæld for 678 Rbd. 1 $\mathcal{L}$. Det var mange Penge, og Fru Annes vare baade faa og smaa.⁶⁹⁾

Jomfru Dorete laa ikke ledig. Hun arbejdede

fremdeles med al Iver paa at redde, hvad reddes kunde. Den 28. Juni lod hun saaledes paa Baarse Herredsting ved Klavs Tingløber i Engelstrup bekendtgøre: »Saasom jeg agter mig paa nogen Tid hen i Landet at forrejse og ikke ved, hvor snart igen jeg kan hjemkomme, og jeg haver her paa adskillige Steder, baade ved Totterupholm, paa Axelked Overdrev og andensteds, en Del Kvæg og Faar paa Græs gaaendes, som er min egen Ejendom, nemlig to Par sorthjelmede Stude, et Par blakdragede, et Par sorte og en sortskjoldet Stud, item en sort, en rødhjelmet og en broget Ko, en sorthjelmet Kvie og tyve Stykker Faar med deres Grøde, da, paa det ingen sig noget deraf skal bemægtige, muligt i den Henseende de skulde tænke, at det var min Fru Moders — vil jeg tjenstlig have ombedet, at sligt i Dag maatte vorde aflyst, at ingen i saa Maader understaar sig mit, Dorete Urnes, nævnte Kvæg at lade sig gøre tilhørig, hvis de ikke ville paaføre sig selv Skade og Fortræd i Tiden.«⁷⁰⁾

Jomfruen blev dog ikke længe borte, om hun ellers var noget Sted forrejt, thi fjorten Dage efter denne Tillysning møder hun paa Baarse Herredsting, hvortil hun havde ladet kalde Ridefoged Laurs Hachsen angaaende Vurderingen af hendes Moders Løsøre,

saa og hendes Fru Moder, om denne skulde have noget dertil at svare; samt endnu Ladefoged Peder Pedersen paa Bækkeskov, som hun forlanger til edelig at bekræfte, hvor mange Stude der vare opstaldede, hvor mange Bæster der bleve fodrede den forløbne Vinter paa Bækkeskov, hvor meget Hø der var, og hvor meget der er i god Behold tilbage, saa og hvor meget Korn, der er leveret hendes Fru Moder. Endelig lader hun endnu kalde de fire Vurderingsmænd, at de med Ed skulle bekræfte deres Vurdering.

Ridefogden spørger: »Til hvad Ende er Jomfruen dette begærendes?»

Hvortil Dorete Urne svarer: »Jeg vil begære Tingsvidne, saa jeg for Højesteret kan bevise, hvor ringe den Vurdering skete paa min Moders Løsøre paa Bækkeskov, mig og mine andre Søskende til Afkort.«

Ridefogden formener, at efter dette Svar maa Lovens*) Pag. 114 Artk. 27 først ske Fyldest, og at Dommeren alvorligt foreholder Jomfruen den.

---

*) D. L. 1—13—27 siger, at hvis nogen, efter at Dom er falden i en Sag, vil skaffe bedre Sandheds Oplysning og Bevisning, maa de først med Ed bekræfte, at denne Bevisning tilforn ikke var videndes.

For øvrigt maa Regimentskvartermester Vodros være nærmeste vedkommende, da hannem efter Dom af 14. Juli 1691 alt Løsøret blev udlagt til Skatter paa Amtsstuen. Han bør derfor kaldes, før Vidner kunne føres. Herredsfogden stadfæster ved sin Kendelse denne Udtalelse af Ridefogden: Vodros bør lovligt kaldes til Vidner at paahøre og svare imod, før disse kunne staa frem.⁷¹⁾

Jomfru Dorete tabte ikke Modet. Endskønt der nu i Sommeren 1692 syntes kun at være en Galgenfrist tilbage for hende, i hvilken hun kunde fortøve i sit gamle Fædrehjem paa Bækkeskov, gik hun dog med til Bøndernes Gilder, Gang efter Gang gik hun med til Gilder og Glæder, som var det et sandt Galgenhumør, der drev hende.

Først paa Sommeren holdt hun den lille Hillebrandt hos hendes Moders Ladefoged Søren Hillebrandtsen i Bøgesø over Daaben, dernæst bar hun Ulrik Hermansens Otto i Stavnstrup og endelig Peder Ladefogeds Søn Lavrits nede fra Stranden i Fru Vibekes Kro. Og eftersom Peder var deres forhenværende Ladefoged paa Bækkeskov, der havde giftet sig og sat Bo dernede i den gamle Kro, var hendes Søster Jomfru Margrete ogsaa med i denne Barselstads hos den gamle Ladefoged.⁷²⁾

Ved tvende af disse Gilder, det i Bøgesø og det ved Stranden, var tillige den unge Ladefoged paa Bækkeskov Peder Klim med og svang den toogtyveaarige Jomfru Dorete i Dansen.

Men Jomfruen dansede paa gyngende Grund, var ved at danse fra al sin Adelsherlighed, fra Hjem, Arv og Eje. Thi det var under de bristende Kaar naaet dertil, at hun maatte føre Sag mod sin egen Moder. Naar hun da, netop nu paa den Tid, gik fra Gilde til Gilde, bar det ene Barn over Daaben efter det andet, for saa bag efter at hvirvle sig rundt udi Gildernes Tummel og Løjer, støttende sig til den stærke Ladefogeds Arm, var det maaske nærmest en Fortvivlelsens Rus, hun styrtede sig udi for at finde Døvelse for sin forpinte Sjæl i de trange og tunge Tider.

Stillingen syntes fortvivlet for den unge Jomfru. Hendes svage Moder kunde intet; hendes nærmeste Slægtning, Morbroderen Kristian Lindenov til Restrup, var død. Hun stod alene. Da var det nok, at Jomfru Dorete, som nu slet ingen Slægtning eller Hjælper havde, ogsaa udenfor Dansen søgte Støtte ved den raske Ladefogeds Arm og lyttede til hans snilde Raad.

Dorete Urne maatte prøve den sidste Udvej, der fandtes. Hun gik til Højesteret, hvor Sagen kom for den 3. Aug. 1692.

Jomfru Dorete gjorde her ved sin Sagfører Brostrup Albertin gældende, at hun og hendes Søskende vare komne noget til for kort med den Arv, som deres Moder havde lovet dem efter deres salig Faders Død. Det var vel ved Sjællandsfars Landsting slaaet fast, at deres Fru Moder skulde betale eller lide Nam; men nu var der intet tilbage til deres Fornøjelse, eftersom Hr. Otto Krabbe havde gjort Indførsel i Godset for den Gæld, som Fru Anne vedkendte sig at være ham skyldig.

Herimod er det, at Jomfru Dorete gør Indsigelse. Først, fordi hun formener, at Betalingen af Børnegods bør gaa forud for Dækningen af al anden Gæld, dernæst, fordi det ikke kan ses, hvorledes Moderen er bleven Hr. Otto Krabbe disse Penge skyldig. Der siges vel, at noget stammer fra et Laan, som hendes Fader og Morfader i Fællesskab skulle have stiftet 1672, og noget andet fra et Laan, som Moderen havde stiftet 1680. Men hvad kommer disse Laan Hr. Otto Krabbe ved!

Nu foreviser Stiftamtmanden vel Kvitteringer for Betalingen af Laanene og siger, at han har betalt; men det sagde han ikke 1688 i Brevet til hendes Moder; da klager han over, at Laanene ikke ere ud-slettede i Landstingets Pantebog. Lad ham derfor

fremvise Obligationerne, at det kan ses, om han har faaet sig disse overdragne fra de tidligere Ejere, og samtidig kan det ses, om noget af Gælden er ældre end Skiftebrevet fra 24. Decbr. 1677. Den øvrige Gæld har Moderen siden stiftet, og den kan eller maa derfor ikke komme hende og hendes Søskende til Skade eller Afbræk i deres Arv. Det undrer hende, at Otto Kraabe, der var hendes Moders Lavværg, og som saadan har underskrevet Skiftebrevet, hvorfor han var vel vidende om Børnearven paa de 4000 Rdlr., at han da kunde gøre en sliq Afregning med Moderen og beskære dem deres Arvelod. Hun beder derfor allerunderdanigst om, at Indførselsdommen maa blive underkendt ved Højesteret. For øvrigt er der tillige sket hende Uret ved Indførselen, idet der ikke blev forsvarligt vurderet.

Indstævnte for Højesteret til at høre og svare vare ikke alene Landsdommerne, men ogsaa Otto Krabbe og Fru Anne Lindenov; hvilken sidste særlig skulde give Forklaring om Brevet fra Otto Krabbe og ved Ed sandfærdelig forklare den rette Beskaffenhed anlangende Stiftamtmandens Krav i Almindelighed og denne Post om Brevet i Særdeleshed. Endelig havde den nu afgangne Kommerceraad Kristian Lindenov været indstævnet, om han, som Jom-

fruens og hendes Medsøskendes rette fødte Væрге, efter Loven, til Sagens Oplysning kunde have noget at foregive; saa vel som og for at forklare, hvorfor han for disse hans Myndlinge ikke tilbørlig i rette Tid efter Loven havde været aarvaagen og passet nøje paa.

Fru Anne havde Dagen tilforn erhvervet kongelig Tilladelse^{7*)} til at lade fremlægge for Højesteret baade Breve og Bevisligheder, om de end ikke havde været for i Sjællandsfars Landsting, naar blot de vare skrevne paa behørigt Stempelpapir, og de tvende andre Parter i Sagen, Otto Krabbe og Dorete Urne, bleve gjorte bekendte med disse nye Akter. Fruen benyttede sig i fuldeste Maal af denne Tilladelse og lod sin Fuldmægtig Hans Knudsen fremføre en Mængde grove Beskyldninger.

Otto Krabbe, der havde taget Modstævning, indlod nu Sagen til Dom.

Ved Voteringen ere alle Højesterets Medlemmer enige om, at Sagen er ført lovlig; men Skiftebrevet er ugyldigt, da der deri ikke er nævnt noget om Gæld.

P. Lemvig skriver, at Gælden bør først betales, før der kan arves. Og Enken siger selv, at der var saa stor Gæld, at Børnene intet kunde arve. Stiftamtmanden beviser, at han ikke var paa Skiftet, saa han

først længe efter har underskrevet Skiftebrevet, hvorfor han ikke ret har kunnet følge med i Sagen. Hans Fordring er efter en gammel Panteobligation, der er indfriet ved hans udlagte Penge, og som nu er i hans Eje. Fruen har selv tilstaaet Rigtigheden af denne Indfrielse, og bør denne hans Fordring derfor først at betales af Boet; thi han har lovlig forfulgt denne sin Fordring og faaet Dom, førend Børnene fik Dom, saa de kunne ikke komme til at nyde noget hos ham. Men Fruen maa selv betale, hvad hun skylder.

Likvidationen skulde vel ses; dog, da hverken Fruen eller Jomfruen haver protesteret derimod, maa det blive derved. Men hvis Krabbe endnu har det Kirkepant, som er ham givet, burde han vel lægge det fra sig. P. Lemvig formener endvidere, at Stiftamtmanden bør nyde i Omkostning 20 Rdlr. af Fruen og 20 Rdlr. af Jomfruen. Ligesom han til Slutning henstiller, om ikke Krabbe bør give 24 Rdlr. til Kirken.

De øvrige af Højesterets Medlemmer ere enige om, at Likvidationen var i god Orden; men Fruens Prokurator burde have afholdt hende fra at skrive og tale saa haardt om Krabbe. Angaaende Omkostningerne bemærke de kun: Fruen er fattig, og Jomfruen bør intet betale.

Saa faldt Dommen ved Højesteret den 3die August 1692:

„Hvor efter Landsdommernes Dom bliver at konfirmeres. Og Fru Anne Lisbet Lindenoys haarde og ubevislige Bestyldninger ikke at komme Krabbe til Hinder eller Præjudice i nogen Maade, men som døde og ufremførte at være. Hans Knudsen, som saadanne haarde Bestyldninger mod sin bedre Forstand haver fremført, bør at give til Kirken 50 Rdlr.“⁷⁴⁾

Slaget var tabt. Otto Krabbe lod ved sin Lædefoged Peder Klim Højesteretsdommen læse ved Baarse Herredsting den 30. August. Og den 7. Septbr. lod han ved Sjællandsfars Landsting læse Højesteretsdommen af 4. August mellem ham og Jomfru Dorete Urne samt hendes Medsøskende. Alt var tabt. Alle Veje lukkede for den stakkels fattige Jomfru Dorete.

Stiftamtmanden havde nu fuld Ejendomsret over Bækkeskovs Gaard og Gods; men han beholdt ikke Godset længe. Allerede 13. Septbr. 1692 lader han tage fuldt Syn over Gaard og Gods for at sælge det. Og i Slutningen af Aaret eller senest i Begyndelsen af 1693 har han afhændet Gaard og Gods til Major Sten von Schinkel.⁷⁵⁾

Det er ikke utroligt, at Fru Anne med sine Døtre

har faaet Lov til at forblive boende paa Bækkeskov, saa længe Otto Krabbe var Ejer; men saa snart Major Schinkel med sin Familie er rykket ind, har Familien Urne maattet rykke ud.

Det hed sig for Højesteret, at Fru Anne var fattig. Nu var hun bleven end fattigere; thi den sidste Rest af hendes Eje, Kirkerne, tabte hun med. Allerede straks efter at Højesteretsdommen var falden, viser det sig, at Forstanderen for Nykjøbing Skole Jørgen Stær er urolig for Skolens Pant, Udby og Ørslev Kirker. Han lader den 27. Septbr. paa Tinge fremlægge Synsforretning over Kirkerne, der vare i meget slet Stand. Udby Kirke havde Fæld for 1050 Sldr.; hvortil kom stort Fæld paa Kirkens Gaarde og Huse, og dertil endnu, at Skovene vare slet forhuggede. Ørslev Kirke har Fæld for 232 Sldr. Der var fem Gaarde, der hørte til Kirken; men Mændene vare alle fattige, og da de ikke vare fødte paa Gaardene, havdes der ingen Fødestavnsrettighed over dem. End ikke Bibelpengene af Kirkerne havde Fru Anne formedelst »sine slette Vilkaar« kunnet betale.⁷⁶⁾

Forstanderen lod gøre Arrest i Pantet. 29. Marts 1693 gaar han til Sjællandsfars Landsting og fordrer, at Skolen faar Pantet udlagt til Ejendom. Han erhverver ogsaa ved Dom Tilladelse hertil, saa

at Pantet overtages af Skolen til 12 Rdlr. for hver Td. Hartk.⁷⁷⁾

Fru Anne havde 1694 sit Tilhold paa General-Admiral Niels Juels Gaard Totterupholm. Her sprang den sidste Kirke. Som tidligere anført havde Fru Anne allerede 1689 maattet pantsætte Mærn Kirke til Sognepræsten i Tølløse Hr. Peder Hansen Cappel for 600 Rdlr. Denne Gæld havde Admiralen betalt for Fru Anne, og han lader derfor 13. Marts 1694 kræve Syn over Kirken, som han skal have i Pant.⁷⁸⁾

Samme Aar, 4. Juli, faar Admiralen ved Lands-tinget tildømt sig Ret til at kunne gøre Indførsel i Mærn Kirke, naar han ønsker det.⁷⁹⁾

Da var Fru Anne ret for Alvor en fattig Enke. Hvorledes den enlige Enke siden tumledes om paa sine gamle Dage, kan ikke siges; kun er det sikkert, at hun var død før Slutningen af Aaret 1715, og at den gamle Frue havde lukket sine Øjne paa Herregaarden Rosenholm i Jylland. Dette vidnes baade ved Sjællandsfars Landsting den 12. Febr. 1716 og siden ved Højesteret. Der er ikke mindre end tre Ridefogder, som stadfæste det: Sr. Jens Bocharsen paa Gisselfeld ved Attest af 18. Decbr. 1715 samt Sr. Niemand paa Egede og Tøger Christensen

af Strandegaard, begge ved Missiver af henholdsvis 9de og 11. Maj 1716.

Et Hjem fik Familien Urne fra Bækkeskov aldrig siden. Sønnerne vare jo alt tidligt udvandrede fra det gamle og urolige Hjem, idet de bleve satte i Herlufsholm Skole. Om den ældste af dem, Kristoffer Urne, siges der, at han i en ung Alder blev slaæet ihjel af en Hest.⁸⁰⁾

Den yngste, Jørgen Urne, stod 1701—1702 som Premierløjtnant i Garden og var som saadan med iblandt Lejetropperne i Nederlandene.⁸¹⁾ Senere skal han være kommen til Rusland, hvor han hurtigt forfremmedes til Oberstløjtnant. Men samtidigt førte han et saare vildt og udsvævende Liv — »var en stor Debauchant« — var Spiller, Dranker og Forfører. Kæk var han i Faren og kom derfor i stor Yndest hos Peter den Store, der i de farefulde Tider, hvor Oprør afløste Oprør, kunde bruge forvovne Karle. Men Kejseren holdt ikke af det vilde Liv; han advarede Jørgen Urne, betalte hans Gæld, fornyede sine Advarsler, støttede ham paa ny, sidste Gang endog med 1000 Dukater;

men Krukken vedblev at gaa til Vands, indtil Hanken gik af! 1707 blev Jørgen Urne halshugget.⁸²⁾

Jomfru Margrete Urne skal først være bleven gift med Løjtnant Anders Vinter; men da denne døde 1699, 41 Aar gammel, ægtede hun Oberstløjtnant Otto Frederik von Lützow f. 1675 † 1737, der tidligere havde været gift med Edle Nielsdatter Sehested. Lützow, der først havde staaet som Kaptajn ved det nationale Infanteri Regiment i Aarhus, Mols og Sønderherreds Kompagni, var fra 1730—1737 Kommandant i Korsør. Fru Margrete Urne døde i Aarhus 29. Marts 1745.⁸³⁾

Jomfru Dorete Urne maatte nu ogsaa tillige med Moderen drage ud fra Bækkeskov. Hun fulgte næppe Moderen. Der er større Sandsynlighed for, at hun en Tid har opholdt sig hos Præstefolkene i Everdrup, Hr. Hans Panch og Kæreste, hvem hun i de følgende Tider vedblev at staa i et inderligt Venskabsforhold til. Der i Præstegaarden var hun ikke langt borte fra Bækkeskov eller fra Ladefogden der, Peder Klim, som nu var bleven hendes hjertenskære Ven.

Det kan ikke siges med Vished, men der er stor Sandsynlighed for, at Peder Pedersen Klim var en Præstesøn ovre fra Ølands Præstegaard.

Øland skyder sig Nord fra ud i Limfjorden og danner saa godt som en Ø.

Her boede i Aarene fra 1649 til 1693 Sognepræsten Peder Nielsen Klim, der i Ægteskab med sine tvende Hustruer havde ikke mindre end 6 Sønner og 8 Døtre. Den sidste af disse Præstekoner, Karen Sørensdatter Ørum, der ægtede Hr. Peder Klim 1654, fødte 21. Aug. 1656 en Søn, som ved Daaben fik Navnet Peder, idet han blev opnævnt efter en fra første Ægteskab afdød Søn.^{84 a)}

Jeg tænker mig, at denne Præstesøn var den samme, som siden af Stiftamtmand Otto Krabbe blev sat til Ladefoged paa Bækkeskov.

Det hørte ikke til Sjældenhederne i de Dage, at en Præstesøn kunde komme til at indtage en Stilling, der ikke bar højere til Vejrs end til at gaa med Ladefogedstokken; hvilken Stilling for øvrigt i de Tider havde langt større Betydning og Magtfulde, end den rummer nu om Stunder.

Som Jyde vilde Peder Klim nok tjene sig en Skilling. Og i de Dage troede Jyderne med stor Styrke, at de lettest naaede frem til dette Maal ved at komme til at beklæde en Ladefogedplads. Hvor stor Pris de satte paa denne Stilling, derom vidner efterstaaende gamle Vise fra hine Tider:^{84 b)}

„En Nye Bife.“

Om Jydernes Fremgang, Lykke og ærlige Forfremmelse.

1.

Smaa Børn udi Jylland, naar de voger op,
Strax reiser de om deres Næring.
De ere frimodig i Hierte og Krop
Dg kommer med Ære til Biæring.
Hver agter at blive en Lafogd.

2.

De holdes i Ungdom til Ære og Tugt
Dg lærer at læse og skrive,
Det bringer dem siden i Alderdom Frugt,
Naar de monne skøbelig blive,
At de haver været en Lafogd.

3.

En Dreng bliver hjemme ni Aar eller ti,
Til Reisen staaer al hans Begiere;
Han siger: „Falille, I gier mæ no fri,
A haver dog Sydsfende flere,
A avter at blive jen Lafogd

4.

De tager nu til udi Styrke og Mar,
 Den yngste kan Ploven vel kjøre,
 Den ældste han Jorden nu synlig for'staaer,
 Den tredie kan Møget udføre.
 Men a meen, a bliver jen Lafogd."

5.

Hans Fader samtykker og giver ham Svar:
 „Gud give dig dertil god Lykke!“
 Hans Moder hun græder og Hænderne slaer,
 Hans Søster af Graad monne hikke:
 „Mi Brover vil nu være jen Lafogd!“

6.

O, bette Chræn Chrænsen! bliv hiemme hos vos,
 Vi fier dei ret aldrig nu miere.“
 Hans Moder flaaer over ham det hellige Kors:
 „Gud Fader dig naadig regiere,
 At du kunne blive jen Lafogd.“

7.

Chræn Chrænsen han tager sin Pleil udi Haand:
 „Nu vil a jer Herren befale!“
 Sin' Burer paa Ryggen han bandt med et Baand:
 „J maa mig ei længer forhale;
 A reiser at blive jen Lafogd.“

8.

Han bandt sine Træskoe paa Pleielen hart,
 Paa baren Fod monne han løbe;
 Han sprang udi Veiret og brugte sig snart,
 Som man hannem jaged med Svøbe.
 Han agter at blive en Lafogd.

9.

Først reiste han giennem det ganske Land Fyen,
 Der lysted han ikke at være;
 Dog de vilde give ham Sukker og Biin,
 Til Siælland stod al hans Begiere,
 Der vilde han være en Lafogd.

10.

Men saa, da han kom paa den Siællandske Grund,
 Han mødte en Mand i en Slæde,
 Han neied og bukked og brugte sin Mund,
 For hannem med Ære sig teede.
 Thi han vilde være hans Lafogd.

11.

Den samme var Slotsherre oppaa et Slot;
 Han spurgte ham: „Hvad kan du gjøre?“
 Han svarte: „Falille, Gui gi, I faaer Got!“
 — Han klaæde sig nu bag sit Dre —
 „Først bliver a ikke Jer Lafogd.“

12.

Han sagde: „A vil være Røyster i Aar,
 A kaan aa val tærste i Lade.
 I Fremtid a val bedre Leilighed faaer,
 Saa takker a Gui for hans Raade.
 Med Tiden a bliver jen Lafogd!“

13.

D, Junker! kan a faae Jer Postvogn aa før?
 Jer Lafogd om a kunne blive.
 Da skulle I Trostak fornemme og hør,
 I skulle mæ miere vel give.
 Na kunne a blive Jer Lafogd!“

14.

„Nu vel! du skal være min Røyster i Aar,
 Det andet Aar tærste paa Lade,
 Postvognen det tredie du visseelig faaer,
 Dog Hestene uden al Skade.
 Maaske du kan blive min Lafogd.“

15.

Saa ville vi tale om Lafogdens Plads,
 Naar disse tre Aar haver Ende.“
 Han sagde: „D, Junker! nu er a curas,
 Mi Flittighed skal I vel kiende,
 Paa de a kaa blive Jer Lafogd.“

16.

Det første Aar tiende han trolig og still',
Var skiels udi alle sin' Sæder,
Hvad skede det andet Aar? Hører nu til:
Da kasted han Badmelens Klæder.
Da vilde han være en Lafogd.

17.

En Klædning af Kaloskind fik han sig nu paa,
Der han udi Loen skal tærste;
Da blev han behændig, skarpsindig han saae,
Han mente sig Karlen der herste:
„Nu vil a vist blive jen Lafogd.“

18.

Lil Postvoغن kom han det tredie Aar,
Som Junkeren loved ham føre;
Da saae man først retlig, hvad Hierte han baar,
Hvor helst han paa Gaden mon fiøre.
Da vilde han først være Lafogd.

19.

Det fjerde Aar gaar han for Junker at staae:
„Herr. Junker, vil J mæ forglemme?
Na lader mæ Lafogdens Tieneste saae,
J loved, J vil' mæ forfremme,
At a skulle blive Jer Lafogd.“

20.

Dg faaer a nu ikke mi Billie fram,
 A gier Jer mi Attraae tekiende:
 Tien a Jer da længer, da gid a faae Skam!
 Det saam maae J sæi te Jer Dvinde, —
 Om a ei kaa blive Jer Lafogd."

21.

Herr. Junter ham svarte: „Du skal det vel faae,
 Min Lafogd den skal du nu være!“
 Han neied for hannem med Næse paa Taa:
 „Ich danck Ihr, mein gnädiger Herre!
 Hei lystig! nu er a jen Lafogd.

22.

Nu har a bekommet jen Lafogdes Plads,
 A takker mi Junter og Frue.
 Ak! havde a nu ret en Fedderplumaz
 Dg noget rødt Klæde til Lue,
 Da var a først lifom jen Lafogd.

23.

Saa kunde enhver gjøre Forstiel oppaa
 Imellem en Lafogd og Bunde,
 At naar de seer hannem i Marken hengaae,
 De for hannem bævere kunde, —
 De frygter sig dog for en Lafogd."

24.

A tiente for Lafogd i fire Mars Tid,
 Hver takked mæ med Hæder og Ære.
 Da atter blev Lykken mæ bedre blid,
 Slotsherren mæ gunstig mon være
 Dg gjorde mæ da te sin Slotsfogd.

25.

A tiente for Slotsfogd i elleve Aar,
 Til Pungen begyndte at veie,
 Saa bygte a mæ udi Slagels' jen Gaard,
 Thi Huse vild' a ikke leie.
 Thi da var a mier æn jen Lafogd.

26.

Saa tog a mæ Venskab mi Affkied fra Slot,
 I Byen a nier monne fløtte.
 De Borger dem tyktes det være got,
 Med Tiden de kunde mæ nytte.
 A vild' ikke længer vær' Slotsfogd.

27.

Der boed' a i Byen udi nogle Aar,
 Hver holdt mæ i Agt og i Ære, —
 Det alle de Boreres Billie var,
 A skulle Bormester være.
 Det var endba mier end jen Slotsfogd.

28.

Nu takker a Herren, og nøies a vil —
 med hvis han mig haver bestieret.
 Hver ærlig Mand's Barn nu vogter sig selv,
 At han ikke bliver besnæret —
 Dg ikke foragter jen Lafogd.

29.

Til Hove at tiene er helt vanskelig, —
 Gud giver vel alle sin Lykke,
 Saa naadig og meget forfremmed han mig
 I mange adskillige Stykke;
 Thi a ei foragted jen Lafogd.

30.

Hermed vil a slutte nu denne min Sang.
 I unge smaa Drenge derhjemme,
 I komme vel og en anden Gang,
 Gud kan eder alle forfremme, —
 Om I ei foragter jen Lafogd.

31.

Hør, lille Chræn Chrænsen! kom over til mig,
 Som løber og dvaser derhjemme,
 Det skal ei med Tiden fortryde dig,
 Her vil a dig snarlig forfremme,
 At du og kan blive jen Lafogd.

32.

Du dristige Jyde, stor Ære dig bør,
Du lader dig ikke forskræffe,
At reise om Jøden, du lystelig tør,
Hvor Herren dit Brød vil opvæffe.
Med Tiden du bliver jen Lafogd.

33.

Paa Slotte og Gaarde næpp' findes en Mand,
At han jo en Jyde mon være,
Som haver stor Embede under sin Hand;
Thi Jyder maa Alting regiere.
De er baade Lafogd og Slotsfogd.

34.

Hvor finder man Fogder og Skrivere her,
At de ikke Jyder mon være?
Bormester og Raadmænd og saadanne fleer,
Som holdes i høieste Ære, —
Dg ere langt meer end en Lafogd.

35.

Du ærlige Jyde, jeg under dig vel,
Hvad Embede du monne have,
Frygt Herren, mod alle vær rigtig med Skiel,
Det er dig en ypperlig Gave, —
Ja, mere det er end en Slotsfogd.

36.

Du trofaste Jyde, af Hiertet far vel!
Jeg vil dig nu Herren befale.
Han kan dig beskierme paa Legem og Siel
Og vogte for Ulykker alle. —
Far og vel du lystige Ladfogd."

Peder Klim var en saadan ung Mand, der vilde fremad og naa til noget, han var vel oplyst og langt fremmeligere end Bønderne i de Dage, han baade læste, skrev og regnede med Dygtighed, hvilket alt-sammen ogsaa tyder hen paa Præstesønnen.

Peder Klim forblev i Otto Krabbes Tjeneste som Ladefoged paa Bækkeskov, indtil Gaarden gik over til Major Schinkel; ja, endog efter den Tid beholdt han foreløbig Pladsen. Og han havde nok at gøre baade for den gamle og den nye Husbond: Snart maatte han farte om efter en Bomand, der havde gjort sine Fingre for brede med ulovlig Afslæt, snart igen efter unge Karle, der vare undflyede for deres Vornedpligt, eller han maatte til Tinge for at fange Dom over den ustyrlige Jens Kræmmer i Snesere, der Vor Frue Dag om Aftenen gik paa Gaden, hujede og sang noget rent Plidder-Pladder⁸⁵).

Naar han fartede om i Major Schinkels Tjeneste, red han gerne paa en lille rødblisset Hest. Men den blev han narret fra i Foraaret 1693 af en Hestehandler Svend Pedersen, der var hos sin Fader i en Kælder under Kammerraad Gieses Hus paa Kongens Nytorv i Kjøbenhavn. Peder Klim var en Dag ridende ned til Stranden til Jørgen Ibsens ved Herredsbroen. Der holdt Hestehandleren, ridende paa en mørkebrun Hoppe. Saa kom de i Byttehandel.

Svend forlangte 10 Rdlr. i Bytte; men da Peder Klim bød ham 3 Sldr., slog han alligevel til. Bag efter viste det sig, at Hoppen var halt, saa den ikke kunde bruges. Peder Klim skrev ind til Hestehandleren, at Handelen maatte gaa tilbage efter deres Aftale, naar der fandtes Fejl ved Hoppen. Han fik ogsaa Svar tilbage fra Svend Pedersen; men det var et baade grovt og uhøvisk Svar. Hoppen maatte han beholde. En Tid lang gik den paa Græs i Ene-mærkerne, men kom sig ikke; saa førte han den til Tinge, hvor to Mænd vurderede den til at være 12 Aar, endda den var solgt for at skulle være kun 5 Aar, og Mændene turde ikke sætte den højere end til 3 ~~fl.~~⁸⁶⁾

Den Byttehandel havde Peder Klim kun liden Ære, men stor Ærgrelse af.

I Forsommeren 1693 forlod Peder Klim Bækkeskov.

Der er Sandsynlighed for, at han paa den Tid ægtede Jomfru Dorete Urne; men det kan ikke ses, naar og hvor de bleve viiede. Det vides kun, at de netop paa den Tid vare i Færd med at ville købe en lille Selvejergaard i Lille Røttinge i Snesere Sogn.⁸⁷⁾

Ejeren af denne Gaard Niels Olsen var et uroligt Hoved. Forældrene, den jordegne Bonde Ole Nielsen og Hustru Bendte Jensdatter i Smidstrup, havde holdt sig oven Vande i de trange Tider og holdt fast paa de tvende Selvejergaarde, haade den større i Smidstrup og den mindre i Lille Røttinge, som de ejede. Men da Faderen ogsaa var et uroligt Hoved, gik det stærkt tilbage for ham. Gaarden i Lille Røttinge fik Lov til at ligge hen, saa den til sidst blev helt øde og forfalden. Da tvang Herlighedsejeren Sønnen Niels til at overtage og opbygge Gaarden; og han gik ind derpaa, da der intet andet var at gøre. Men i den bedste Pløje- og Saatid 1685 rømte han bort med Gods, Besætning og Penge, som han dog nok ikke havde mange af. Faderen vidner paa Tinge, at han om Foraaret udi Havresaaden spurgte Niels; om han intet vilde være til sin Ejendomsgaard? »Nej, svarede Sønnen, »det jeg haver

saat, haver jeg saat, og aldrig saar jeg mere.«
Og nogle Dage derefter rømte han. Naboen Peder Kok sværger, at han ej anede, at Niels Olsen vilde rømme. Han afkøbte ham en Kiste om Søndagen, som Niels rømte Natten derpaa.

Ejendomsbonden blev dog nappet og tvungen tilbage til Gaarden igen. Saa hang han derved til i Marts 1693, da maatte han lovbyde den til Tinge, om Slægt, Frænder eller Venner vilde købe den. Men denne Lovbyden til Tinge var kun en Formsag; thi han havde da allerede solgt Gaarden. Niels Olsen havde ved Skiftet efter sin Fader, 11. Marts 1692, faaet sig begge Ejendomsgaardene udlagte; men det spurgtes snart, at han ikke kunde magte at beholde dem. Da var det, at Peder Klim og Dorete Urne bade Sognepræsten i Snesere, Magister Jens Gregersen, om at købe den Ejendomsgaard i Lille Røttinge til dem. Det skete ogsaa ved Købebrev af 16. Febr. 1693.

Men for at Handelen lovformeligt kunde træde i Kraft, maatte Gaarden først lovbydes til Tinge. Da dette skete, blev der stort Røre. Regiments skriver Sr. Johan Hachsen fra Rytterdistrikterne møder frem og fordrer, at Gaarden bør tildømmes Kongen som almindelig Fæstegaard, fordi Niels Olsen ikke har betalt, hvad der skyldes paa Gaardene.

Niels Olsen svarer, at han skylder ikke Regimentsskriveren noget, og hvad angaar det kongelige Inventarium paa Gaardene, vil han være overbødig at give derfor baade Korn, Kvæg, Bæster og andet, hvorfor han formener selv at maatte beholde sin Ejendom.

En følgende Tingdag fremfører Hachsen, at kan Niels Olsen endog betale sin Skyldighed, bør han dog ikke sælge den eller gøre Fremleje derpaa, før den først tilbydes Kongen, som er dens Herligheds-ejer. Herredsfogden giver den Kendelse, at Bonden har fri Raadighed over sin Ejendom, naar han giver Kongen Sikkerhed for Besætningen.

Men da Sognepræsten derefter fremlægger sit Købebreve paa Gaarden, bliver Selvejerbonden stædig og vil ikke vedkende sig den afsluttede Handel. Han staar frem paa Tinge og siger, at Magister Jens Gregersen og Peder Klim gave ham fuld baade af Øl og Brændevin, saa de kunde gøre ved ham, hvad de vilde. Han vedkender sig at have faaet baade Penge og Korn som Betaling paa Gaarden; men det er han overbødig at tilbagebetale. Saa har Hr. Jens ogsaa betalt 30 Sldr. til Karen salig Anders Allefastes for Reparation paa samme Ejendomsgaard; men disse Penge kan Magisteren faa af Lejen. Nu bor Løjt-

nant Münchhausen der, og hans Leje kan Præsten modtage.

Tiden trak i Langdrag, og der blev ikke noget af Handelen.

Dorete Urne havde straks givet Magisteren 50 Sletdlr., et Par Maaneder efter 10 Sletdlr., saa igen senere 4 Rdlr. og endelig til Slutning 35 Sletdlr. 2 $\frac{1}{2}$. Men Niels Olsen blev ved at holde paa Gaarden.

Saa maatte Ungfolkene se sig om efter en anden Bopæl. Den 7. Novbr. 1693 havde Peder Klim fundet sig et Hjem i Lundby. Herfra kræver han Tilbagebetaling af et Laan paa 16 Sldr., som Peder Haagensen i Even havde laant den 21. Juni.⁸⁹⁾ Og her boede Ægteparret endnu 9. Septbr. 1695, da de prøve paa, at faa deres Mellemværende med Sognepræsten i Snesere ordnet. Peder Klim fordrer, at Magister Jens skal betale Dorete Urne de modtagne Penge tilbage og gøre Regnskab derfor. Da bliver Præsten vred. Den 30. Septbr. møder han frem paa Baarse Herredsting og siger: »Nu haver Peder Klim uden Raison og Billighed mere end een Gang ladet mig kalde til Herredsting og der begæret Penge af mig. Jeg vil derfor bede den velvise og retsindige Dommer om, at han lader Peder Pedersen, der synes at ville beskyldte mig for at have modtaget Penge af ham, bevise: 1) At der er leveret Penge i mit Hus,

2) Hvor mange? 3) Til hvem? 4) Paa hvad Maade? 5) Til hvad Ende? 6) I hvis Nærværelse? 7) Om jeg maatte have laant eller begæret nogle Penge af Peder Klim eller hans Kæreste? Og for det 8de) Paa hvad Tid det skal være sket? — Naar Peder Pedersen haver bevist og erklæret sig paa »enhver« af disse Punkter især, saa vil jeg derefter mig have at rette; og haver jeg den Formodning, at alting endog imod Peder Klims Anslag skal findes i sin Rigtighed, de vanartige til Beskæmmelse og de ærlige til Befrielse.«

Dorete Urne møder i Retten og siger, at hendes Kæreste var i Forfald, saa han ikke kunde komme til Stede og svare paa Magister Jenses meget høflige indførte, hvorfor hun begærer, »at Svar i Sagen maa bero indtil Treugersdagen derpaa, da skulde, næst Guds Hjælp, blive svaret og med Vidner og Attester bevises Kontraktens Rigtighed, de vanartige og onde til Beskæmmelse og de uskyldige til Befrielse.«⁹⁰⁾

For Retten kom de ikke oftere, saa Sagen er nok i al Stilhed bleven jævnet til begge Parters Tilfredshed.

Indtil Foraaret 1696 forblev Peder Klim og Dorete i Lundby; men da fik de en Bondegaard i Baarse, der laa midt i Byen, lige over for Præstegaarden, og det blev Ægtefolkernes Hjem i deres øvrige Levetid.

Her i denne Gaard havde der i mange Herrens Tide boet en fremragende Bondeslægt med Familienavnet Aage, Søn efter Fader havde siddet der i Gaarden i flere Slægtled; de sidste havde været saa magtfulde, at de endog havde haft en anden mindre Gaard der i Byen til med i Fæste, og alle havde de været evnerige, oplyste og fremmeligere end deres Grander, saa de fik alle betydelige Hverv der i Byen.

Den sidste af Slægten, Hemming Aage, som nu i 1696 sad inde med begge Fæstegaardene, var lige saa begavet og oplyst, som hans Forfædre havde været; han kunde træde saavel i Herredskrivers som i Herredsfogeds Sted, naar det skulde være; og han var baade Tredingsfoged og Skovfoged; men, skønt han endnu kun var 33 Aar, var han dog allerede livstræt og svækket, thi han havde fra sin Ungdom ført et vildt og udsvævende Liv, og i de sidst forløbne Aar var han bleven stærkt henfalden til Drik. I Marts 1696 var det naaet dertil, at Ridefogden maatte lade tage Syn paa hans Gaarde, som han slet ikke vedligeholdte, og samtidig skal der føres Vidner for, at han er udygtig som Tredingsfoged og Skovfoged. Skovrideren i Baarse Jens Nielsen vidner, at Hemming Aage aldeles ikke passer Skovene, ikke paaser eller melder noget om ulovlig Skovhugst. Hemming

svarer: »Jo, saa nogenlunde passer jeg dem, altid da lige saa godt som Skovløberen. Har jeg Skyld, maa Skovløberen have lige saa megen Skyld.«

Ladefogden paa Beldringe klager over, at Hemming Aage var forsømmelig forleden Høst, saa Kornet blev staaende paa Marken og ødelagtes. Det skulde have været Tiendekorn til Præsten, men da det intet duede, maatte de tage Sæd af Ladden og levere Præsten. Heller ikke sidste Høst gik det ret til. Det forvoldte hans Svaghed; men undertiden kom han ogsaa drukken frem og kunde intet udrette med Tredingen.

Hemming svarer: »Jeg ved ikke at have forsømt Tredingen, saa Forpagteren derover kunde lide Skade. Men er der lidt Skade, er jeg overbødig at betale derfor.«

Baarse Bymænd vidne, at de ikke vide af nogen Forsømmelse, naar de haver været til Hove. Hemming har fulgt dem, naar han var frisk.

Peder Hammer, Ridefogdens Fuldmægtig, spørger Bymændene: »Vide I ikke, at der alle Tider haver været to Plove og to Par Bæster til Hemming Aages; men nu er der ikke til een?«

»Jo,« sige de, »det vide vi vel, at i Hemmings salig Faders Tid var der to Plove med Bæster; men

han kan godt drive sine Gaarders Jord med en god Skifteplov.«

Peder Hammer siger da: »I vide dog alle, at Hemmings slette Tilstand, der har forvoldet den store Del af hans egen Forsømmelse, er kommen ved Drukkenskab, søm han paa nogle Aars Tid haver slaget sig til, saa han er bleven saa svag i Hænder og Ben, at han hverken kan pløje eller gøre noget Gavn, som en Bonde ved sin Avlings Fortsættelse vedkommer.«

Bymændene svare: »Ja, Hemming haver været svag nogle Aar; men er nu kommen sig noget igen.«

Hemming selv siger: »Jeg haver været svag; men er nu, Gud ske Lov, meget bedre. Dette har ikke forvoldt min slette Tilstand; thi den kommer af, at mit Kvæg og mine Bæster i nogle Aar af sær tilfældig Svaghed ere bortdøde. Dog dette er ikke hændet alene for mig, men for mine Naboer med. Og det lover jeg, at jeg efter denne Dag vil stræbe og sætte Værge, om Gud vil give mig Helsen, hvorfor jeg tør formene, at jeg fremdeles faar Lov at blive ved min Gaard, saa meget mere, som jeg ikke er Herskabet noget skyldig, uden tre eller fire Daler, som jeg nu er overbødig at betale.«

Begge Gaarde blive synede, og der er stort Fæld,

ikke mindst paa et Horsehus, der ligger ved Gaden og hører til den store Gaard.

Peder Hammer sætter derfor i Rette, at Hemming bør stille Kaution for, at alt bliver i Orden inden Mikkelsdag, ellers maa Prinsen have Frihed til at overlade Gaarden i Fæste og Brug til andre. Hertil svarer Hemming Aage, at han nok skal stille Kaution eller ogsaa selv borge for, at alt bliver istandsat.

Den følgende Tingdag havde han endog givet Peder Hammer en Revers til Tinglæsning, lydende paa, at han mod Ære, Gods og Midlers Forlis forpligter sig til at føre sine tvende i Brug havende Gaarde i behørig Stand paa Bygning, Gærder, Gødskes Udførelse og alt andet, hvad nævnes kan. Herpaa havde de tvende Mænd Hans Hovgaard i Ring og Thiel Pedersen i Hammer underskrevet til Vitterlighed.⁹¹⁾ — Alligevel gik der ikke to Maaneder hen, saa var dog Hemming Aage gaaet bag af Dansen, og Peder Klim sad inde med den store Gaard og havde tillige faaet begge Hemmings Bestillinger, som Tredingsfoged og Skovfoged.

Hemming Aage blev ellers ved at stride imod, saa længe han kunde.

Fra først af fik Peder Klim kun Gaarden i Brug midlertidig; men den 8. Aug. 1696 havde Hemming

dog maattet give rent Afkald derpaa, eftersom Peder Klim den Dag fik Fæstebrev, imod at Hemming beholdt et Stykke Jord, kaldet Rakkerup, samt den lille Fæstegaard til Undertægt.⁹²⁾ Siden gik det end mere tilbage for Hemming Aage, saa han til Slutning endte som en arm Inderste i et Gadehus i Baarse.

Det var ej heller nogen stor Herlighed, Peder Klim gik ind til. Da han som Tredingsfoged paa Ridefogdens Vegne den 21. Juli lod de otte Synsmænd træde frem og forklare, hvorledes de havde fundet Gaardenes Tilstand i hele Baarse Herred, var der ingen Gaard i det ganske Herred, der stod saa højt for Fæld, som hans egen, nemlig til 43 Sletdr. 8 β . Alt var i Forfald, baade i Mark og i By, baade Besætning og Drift.

Men den nye Fæster drog ikke ganske tomhændet ind i den forfaldne Fæstegaard. Hans Kæreste Dorete Urne havde dog reddet sig nogle Midler fra Hjemstedet Bækkeskov, og de Penge, som hun i sin Tid havde betroet Hr. Magister Jens i Snesere, havde hun nu faaet tilbage. Hertil kom, at Peder Klims tvende Bestillinger ikke alene gave ham Indtægt, men ogsaa Myndighed og Anseelse fremfor de øvrige Bønder.

Som Tredingsfoged var han som Bud for Herskabet og skulde paase, at Hovbønderne, der vare delte i flere Hoverihold eller Tredinger til hver Herregaard, gjorde deres skyldige Hovarbejde til rette Tid; men derfor var Fogden fri for Hoveri af sin Fæstegaard. Ligeledes var han fritaget for at yde Korn til Ladefogden for Tilsvar angaaende Gærderne. Det maatte de øvrige Bønder ellers yde og svare til.⁹⁸⁾

Som Skovfoged var Peder Klim edsvoren Tilsynsmand i sit Skovdistrikt. Opdagede han, at der var hugget til Upligt eller øvet Skovtyveri, skulde han ikke alene uopholdelig gøre Anmeldelse herom for sin Øvrighed; men tillige af al Evne søge at paa-gribe Forbryderne og sørge for, at de bleve straffede. Som Løn for denne sin Bestilling fik han saa til Gengæld ikke alene Brænde og Penge, men ogsaa Fritagelse for Ægtarbejde.

Fogedembederne gave baade Indtægt og Forret-tighed; men at de ogsaa let kunde volde Bryderier, fik Peder Klim tidligt nok at føle. Det hørte baade til Dagens og Nattens Uorden, at der rapsedes i Sko-vene. Igennem Hundreder af Aar holdt denne Uskik sig, saa at den først fandt sin Død nær op mod Nu-tiden. Endnu i Begyndelsen af vort Aarhundrede var det den almindelige Tankegang, at det hverken

var Synd eller Skam at redde sig et Træ eller to i Skoven, Træerne fik deres Vækst i Skoven, ikke alene til Nytte for Ejeren, men lige saa vel for enhver anden. Det hedder sig derfor ogsaa, at en Skovejer i Sydsjælland i Aarene om ved 1820 ved en Auktion skal have sagt til en Del af Godsets Bønder: »I stjæle snart Skoven fra mig!« Hvortil de ganske frimodigt svarede: »Nej, han faar dog det meste!«⁹⁴)

Denne Tankegang var fuldt ud gængs i Peder Klims Dage, og den sattes i Værk efter den størst mulige Maalestok.

Men den unge, rappe og nys ansatte Skovfoged vilde have bedre Orden i Tingene, den gamle Slen-drian maatte skaffes af Dage; derfor gennemstrefede han til Hest tidligt og sent Skovene i sit Distrikt, og mangen en Gang sad han saa godt som den hele udslagne Dag paa Hesteryggen.

Som han saaledes en Dag, det var ved Mortensdagstide 1696, kom ridende ud i Skoven for at tilse, om noget til Upligt blev hugget, træffer han en af sine Bymænd, den gamle Jørgen Bentsen, holdende under et Træ med Vogn og Heste, i Færd med at læsse Brænde, som han havde nedstævnet af en Eg.

Da Peder Klim kom til, siger Jørgen Bentsen:
»Hvor mon det nu gaar mig?»

»Jeg ved ikke,« svarede Peder Klim, »men Øksen er vel forbrudt.«

»Nej,« raabte Jørgen, »Øksen faar I intet; da vil jeg hellere køre med eder med Heste og Vogn.«

Han kørte da ogsaa saa langt med, som et Bøsseskud, men blev der holdende og sagde: »Nu vil jeg intet køre længere, her vil jeg kaste Brændet af.« Tog han med det samme sin Økse og satte den hardt paa Jorden. Peder Klim greb efter Øksen og vilde tage den; men da tog Jørgen Øksen i den ene Haand, Tøjlen med den anden og sagde: »Rider I ikke bort, saa skal Djævelen fare i jer.« Og skældte han derhos med mange uhøflige Ord. Lidt efter kørte han alligevel med Brændet, og Skovfogden red med ham; men, som de kom paa Møllebjærget, blev Jørgen holdende med Vognen, gik hen og sankede tre eller fire eller flere Stene paa sin Arm, idet han raabte til Peder Klim: »Dersom I ikke rider bort, skal I faa en Ulykke ret nu!« Og skældte han igen med mange utilbørlige Ord. Lagde han saa nogle af Stenene paa Vognen, slængte andre paa Jorden igen; men kørte saa alligevel roligt hjemad. Som de nu kom paa Gaden ved Smedens, vilde Peder Klim,

at Jørgen skulde køre hen til hans med Heste og Vogn, men Jørgen sagde: »Nej, jeg vil kjøre hjem til mit eget, saa har jeg nær til Tinget.«

Skovfogden tog derefter to Mænd til sig, gik med ind i Jørgen Bentsens Gaard og besaa »Veden«, der endnu stod paa Vognen, hvorfor Hestene stode forspændte. Men alt imens begyndte Jørgen igen med mange unyttige og slemme Ord, og »hyede« og truede han Skovfogden. De tvende Synsmænd vidne, at Brændet var snart ikke af nogen Værdi. Det var kun noget smaat, krøllet Egebrænde af nogle smaa Vandgrene, saa disse forkerter Grene kunde ikke regnes til højere Værdi end 4 Skilling.

Der var tillige paa Vognen et Almetræ, som ikke fuldt var Hjulnav stort og tykt; men det Almetræ sagde Jørgen, at han havde faaet af Kristian i Broskov. Medens de to Mænd stode der ved Vognen og synede Brændselet, hørte de og med deres egne Øren, at Peder Klim og Jørgen brugte nogle adskillige Ord tilsammen, og ikke kunde de nægte, at Jørgen immer var den værste, idet han skældte Skovfogden baade for Hundsfot, Skurk og Junker; hvortil Peder Klim kun svarede, at Jørgen kunde være det samme selv.

Paa Tinge møde flere Vidner, som dog intet have

set; men alligevel stræbe de efter at holde deres Haand over deres Bymand.

Jørgen Bentsen staar derpaa selv frem og forklarer: »Det var kun noget Smaakvas, han havde paa sin Vogn, saa han formener sig ikke at have gjort Skovskade, og forhaaber han derfor, at det høje Herskab efterlader hannem denne ringe Forseelse. Angaaende de Ord, som han beskyldes for at skulle have talt, da ved han intet deraf at sige, og ej heller haver han nogen Sinde talt slige Ord.

Peder Hammer, Ridefogdens Fuldmægtig, spørger nu Synsmændene om den afhugne Gren, hvad de vide om den? »Stødet«, sige de, »som Grenen var afhuggen, var 5 Kvarter i Tykkelse. Men om Jørgen Bentsen fik den, det vide vi ikke; thi vi saa ikke, at han havde den paa Vognen. Dog kunne vi ikke nægte, at det, han havde, var nylig nedstævnet. Og Skaden paa Stedet, som Skovfogden viste os, var og sket ved nys foregaaet Nedstævning.«

Da siger Peder Hammer: »Jørgen Bentsen er nu klarlig overbevist at have begaaet ulovlig Skovhugst, vist utilbørlig Opførsel og Opsætsighed, samt at have brugt slemme Skældsord imod Skovfogden, derfor sættes i Rette, at han bør dømmes efter Skovforordningen og Lovens 6—21—1, 2 og 3, hvorhos han bør at betale Sagens Omkostninger.«

Det var Ridefogdens Stedfortræder, der talte saaledes og tog den unge Skovfoged under Armen. Derimod mærkes det godt, at hverken Synsmændene eller de øvrige Vidner havde nogen synderlig Lyst til at komme deres Byfælle Jørgen Bentsen til Livs. Tværtimod. Nej, støtte ham og dølge med ham saa godt, langt og vidt, som de kunde og turde, det vilde de særdeles gerne. Bymændene burde holde sammen i en slig Sag. Toge de ikke deres Forholdsregler og satte sig til Modværg over for denne fremmede og unge Mand, saa kunde let hans nye Skovfogedkost feje alt for stærkt op i deres gamle Slendrian med Skovrapserier. Derfor var der ogsaa noget rigtig kildrende fornøjeligt i, at den gamle Jørgen Bentsen havde hittet paa at stikke den slaaende Spydighed ud til Peder Klim, at kalde ham Junker. Junker kaldtes ellers Herremandssønner og den unge Herremand, men her blev det som Spottenavn kastet til Peder Klim, fordi denne havde ægtet Herremandsdatteren Dorete Urne, men saa dog alligevel maatte gaa i Spænd med de andre Bønder og, ligesom de, sidde og ase ved en fattig Fæstegaard. Dog burde han alligevel nøfles i Tide, at alle Junkernykker kunde blive pillede ud af ham, og hans Fogedvigtighed ikke ranke sig for højt. Hvorfor skulde Fattigfolk ikke

have Lov til at tage en Pind i Skoven, uden at en saadan Straajunker straks skulde gø derad.

Der var et stærkt og fast Sammenhold i Bylavet i de Dage; saa den Mand skulde være stærk, som vilde prøve at bryde Lavet, og derefter alligevel vilde vente at staa sig og fare vel. Peder Klim tænkte næppe paa at bryde Bylavet; men han vilde nok virke tro paa sin Post som Skovfoged, og dette ansaas halvt om halvt som det samme, som et Brud paa Lavet, paa den gamle Slendrian. Derfor var Stemningen imod ham. Og derfor var gamle Jørgen Bentsen modigere, end han ellers vilde have været, hvis han havde staaet med broderløs Bag.

Peder Klim havde mærket det før, at flere saa skævt til ham, deriblandt ogsaa Jørgen Bentsen.

Det var en Dag i Høhøsten, at han gik ud i Marken og fandt der, at to af hans Heste gik løse, og at Tøjrene vare borte, og som han kom bedre frem, stod en af hans Køer bunden til en Egegren.

Paa Hjemvejen traf han Degnen Hans Linde, og fortalte denne om Optøjerne i Marken. Degnen sagde da, at Peder Klim skulde lade Provsten gøre Forbøn i Kirken for disse Skarnsstreger; han kunde godt gøre Begæring derom hos Provsten, hvis Peder Klim vilde have det. Jo, det vilde denne nok. Saa skete

der Bøn og Formaning fra Prædikestolen. Men herover blev Jørgen Bentsen meget vred og lod baade Provsten, Peder Klim og Bymændene stævne til Tinge, hvor han staar frem og klager, at der er overgaaet ham en stor Skam ved den Forbøn fra Prædikestolen; thi han havde ganske rigtig en Dag, da han gik i Marken og der traf Peder Klims Ko gaaende løs i Kornet, taget denne og bundet den med Tøjret til en Egegren, da der ingen Tøjrepæl fandtes; men Koen skete ingen Skade, saa meget mere, som han straks skikkede Bud med Kristen Jydes Dreng til Peder Klims Folk, at Drengen skulde vare dem ad, at Koen stod bunden ved Træet. Siden gav han det til Kende paa Gadestævne, at han havde bundet den løse Ko, og han vil spørge Bymændene, om de ikke drages dette til Minde? — Jo, det var dem alle vitterligt, at det var saaledes tilgaaet. — Om Hestetøjrene vidste han intet. Men en Skam var det, at der skulde gaa Forbøn for en ærlig Mand.

Provsten Hans Liunge mødte paa Tinget og siger, at skønt det ikke var hans rette Forum, hvor han skulde give Forklaring om sine Embedsforretninger, saa vilde han dog til Efterretning for Dommeren meddele, at der ganske rigtig var sket Bøn og Formaning for denne Sag tillige med en Generalforma-

ning for andre Sager; men der blev ikke nævnt nogen bestemt Gerningsmand. Provsten spørger til Slutning Peder Klim, om han kan nægte, at han jo haver fremsat Begæring om Bøn angaaende denne Ko? »Nej«, svarer Peder Klim, »men den Gang vidste jeg ikke, hvem der havde gjort det, men var i den Tanke, at det paa ond og ulovlig Maade var gjort. Nu, da Jørgen Bentsen siger, at han har gjort det i Henseende til Fredelighed for Kornet, giver jeg ham derfor og angerløs.« Til ydermere Sikkerhed og Glemsel bleve Parterne, Jørgen Bentsen og Peder Klim, ved tvende Mænd, Niels Møller i Allerslev og Jep Ibsen i Snesere, som Mellemmænd og Vidner, venlig forligte med hinanden om denne Sag, saa ingen af dem vil eller skal have nogen Paaanke i nogen som helst Maade. Og saa give de hinanden deres Hænder for Retten herpaa.⁹⁵⁾

Denne Sag var altsaa forsvarlig gemt hen; men derfor var den alligevel ikke glemt. Samme Dag, som Jørgen Bentsen stod anklaget for den ulovlige Skovhugst, gik han over til at blive Anklager; idet han lader Peder Klim kalde med Kæremaal, at dennes Kvæg i Sommerens Løb havde gaaet løs i Jørgens Korn. Og der var villige Vidner nok. Nogle havde set Tredingsfogdens Køer, andre hans Bæster gaaende løse

i Jørgens Korn. Niels Hansen var den eneste af Bymændene, der vidner, at han aldrig havde set Peder Klims Bæster eller Kvæg løse i Kornet.

Men der var Vidner nok alligevel. Jørgen Bentsen havde derfor ogsaa allerede taget Synsmænd paa Skaden, der var sket. De tvende Mænd havde fundet, at Jørgens Korn oppe i Skovgaard havde lidt saa megen Skade af Bæster, Kvæg og Svin, at de ikke turde anslaa Tabet ringere end til 2 Tdr. Byg. Peder Klim skulde nøfles.

Men mærkeligt nok glemte Jørgen Bentsen, at den Sag allerede var ordnet.

Den følgende Tingdag møder Tredingsfogden frem med de tvende Mellemmænd og Vidner fra Sommerforliget, som forklare og bekræfte dette. Og Peder Klim mener da, at Jørgen ikke nu kan begynde Strid om Kornet fra Sommeren af, siden de efter den Tid vare vel forligte.

Straks ind i det nye Aar, 12. Januar 1697, faldt Dom i begge Sager. Jørgen Bentsen var imidlertid død. Dommen kom derfor til at lyde paa, at der af hans Bo skulde bødes 2 Lod Sølv til Herskabet og 2 Lod Sølv til Skovfogden for de slemme Ord, som salig Jørgen havde ladet falde, hvilke Ord tillige skulde være døde og magtesløse og ikke skade eller

gælde Peder Klim. Men Skovfogden kendes fri for at betale de to Tdr. Byg for Kornskaden, eftersom han og Jørgen alt tidligere vare forligte.

Det første Tag med Bymændene slap Peder Klim altsaa godt fra, medens han dog næppe kunde undgaa at føle, at de saa skævt til »Junkeren.«

Hvem skulde han da holde sig til? Til Storfolkene, Konens Slægt. Nej, det skulde han snart faa at mærke, at de ikkun uglesaa ham og betragtede ham som en Spurv i Tranedans.

Det var den 1ste Februar 1697, at der blev stort Røre i Baarse. Soldaterne kom, Kongens egen Livgarde til Hest rykkede ind i Byen, og alle Mærn Bymænd kom agende bag efter med alle Gardens Sager. Det var et uvant Syn, som nær havde sat Byen paa den anden Ende, gamle Folk sammen med Børnene maatte ud at glane paa de fine Hestkarle, de trebenede Hunde gøede, som vare de bestilte dertil. Der var et Røre og et Liv, som sjælden før var set Mage til. Rundt om i Gaardene vare baade Karle og Piger, samt Kvinderne med i travl Virksomhed for at berede Rytterne og deres Heste saa godt Kvarter, som det var muligt. Men Mændene trak sig tilbage. De vare ikke helt glade for Krigskarlene, da de kendte deres lette og raske Hænder, der faldt saa villige til Slag.

Straks efter at Kompagniet var rykket ind i Byen, kom Føreren, Hans Velbaarenhed Ritmester Kalchreüter*), selv ridende tillige med nogle andre Officerer og blev holdende udenfor Peder Klims Gaard paa Gaden. — Der var en af Bymændene, Otto Jensen, som stod og tittede ud af sin Portlaage efter denne her farlige Stads. Længere frem turde han ikke vove sig. Men, som han alligevel blev set af en af Rytter-officererne, raabte denne, at han skulde komme did hen til dennem. Og der han saa listede frem, raabte Ritmesteren bøst hen til hannem: »Henter os Ladefogden hid ud!« Otto løb fluks og kaldte paa Peder Klim, at han endelig maatte komme ud til Ritmesteren lige paa Straksen. Peder Klim udkom ogsaa øjeblikkelig. Men da siger Kornetten til hannem, at han havde fluks at forskaffe Ritmesteren tre Par Forspandsheste for Fruens Karet til Lindersvold. Dertil Peder Klim svarede sagtomdigt: »Det formaar jeg als ikke. Jeg kan ingen Forspand skaffe uden Ordre fra mit høje Herskabs Betjente.«

---

*) Georg von Kalchreüter blev senere hen Oberst ved Rytteriet i Sydsjælland. 1728 henlagdes hans fem Regimenter til Turebyholm, og her døde han samme Aar. Han var gift med Hedevig Sofie von Schildern, Datter af Fru Merte paa Lindersvold. 1719 havde Hedevig faaet denne Gaard efter sin Moder, men solgte den under sin Enkestand til Fru Krabbe.

»I skalst, I skalst!« raabte Kornetten; men vendte han sig saa om og taledede med Ritmesteren paa Tysk. Det kunde Otto ikke forstaa. Det øvrige havde han derimod baade set og forstaaet. Og saa han nu ogsaa, at Ritmesteren lige i det samme slog Peder Klim hen over Akslerne med en Kæp eller Pisk, hvad det var, han havde; men mere saa Otto ikke heller, for nu løb han, alt hvad han løbe kunde, ind i sin Gaard og smak Porten i, »efterdi han var bange, at han skulde faa nogle Tærsk med, saasom han og tilforn havde faaet Hug af Garden.«

Og der var flere, der havde set det samme. Skrædderen fra Snesere, der den Tid havde været inde hos Peder Klims, for at skære noget Arbejde for hannem, saa da, som han gik derfra og kom ud paa Gaden, at Ritmesteren over Garden slog Peder Klim over Akslerne med en Stok. Fogden ryggede sig tilbage for hannem; men Ritmesteren red frem og slog igen, Slag i Slag. Hvad Ord, der var dem imellem, kunde Skrædderen dog ikke høre eller forstaa.

Men Peder Egebjærchs Margrete, der i den samme Stund fulgte en Stakkel over til Peder Klims, hørte tydeligt, at Ritmesteren skældte Fogden baade for Hundsfot og Skælm, ligesom hun saa, at han slog ham over Armene med en Stok.

Og Ellen Peder Egebjærchs selv hørte og saa det med. Hun sad ellers paa den Tid først inde i hendes Stue og spandt; men da hun hørte, at nogen klamredes der lige ud for paa Gaden, gik hun et Løb ud i Haven, ud for Havedøren, og der saa hun grangivelig, at en Officer, som sad paa sin Hest, slog Peder Klim tre eller fire Slag over Akslerne med sin Kæp. Mundene brugte de og tilsammen, men Ordene kunde hun ikke forskelne, videre end, at Peder Klim sagde og gentog: »Jeg er en ærlig Mand, jeg er en ærlig Mand!« Og saa hun og, at han bukkede sig til Jorden og tog sin Hue op, der Officeren slog den af, saa den røg hen i Pløret.

Harm og oprørt over denne skændige Behandling løb Peder Klim ind til Herredsfogdens og lod sende Bud efter to af Bymændene, som synede ham i Fogdens Hus. Det var et stygt Syn at se, hvor ilde han var medhandlet: Baade paa venstre Aksel og Skulder fandtes mange Slag, som sade blodrøde mellem Hud og Kød, nogle Slag over den venstre som ogsaa over højre Arm sade i lige Maade røde og opsvulmede, saa Huden var færdig at briste, og det baade paa Arme og Skuldre.

Peder Klim klagede højlydt for de forsamlede der i Herredsfogdens Hus, at Ritmester Kalchreüter havde tilføjet hannem denne Overlast med Hug og Slag, og

det aleneste, fordi han ikke fluks kunde skaffe ham Forspand til hans Frues Karet til Lindersvold; hvilket Peder Klim hverken turde eller kunde gøre, før han fik videre Ordre fra sit Herskab.

I Retten blev der siden forklaret, at Korporalen selv bag efter havde tilsagt tre Par Forspand til Fruens Karet, som han ogsaa fik samlet, endda det var sært nok; thi det var ellers et farligt Rykud den Dag, da Kompagniet rejste: Alle Baarse Bymænd, fjorten i Tallet, og tilmed fem fra Torup kørte med hver en Slæde bort med Livgarden.⁹⁶⁾

Peder Klim blev tilbage med sine Prygl. Han kunde skaffe Vidner nok om Ritmesterens Ondskab, baade Mænd og Kvinder fra Baarse havde hørt og set det, og alle Mærn Bymænd med kunde han føre som Vidner, hvis det kneb; men hvad hjalp det alt-sammen: Det han havde, det havde han. Og andet fik han næppe.

Men endnu ærgerligere end Pryglene var det, at nu kunde og vilde Baarse Bymænd i al Stilhéd tage sig et lunt Grin over Junkeren, som det var gaaet saa ilde i Junkerselskab.

Dog allermest ærgerlig blev det alligevel, at hans Tugtemester var indgiftet i samme Slægt, som han selv: Ritmesterens Hustru var jo Dorete Urnes Sø-

skendebarn. Og det var sikkert nok netop derfor, at Ritmesteren lod kalde, som det syntes ham, haanligt paa Ladefogden, den forrige Ladefoged paa Bækkeskov, fordi han nu — desværre — var bleven Ritmesterens Halvsvogter.

»Frænde er Frænde værst!« kunde Peder Klim sige; og han tænkte vel en lignende Tanke. — Men sloge de store ham, fik han at slaa til de smaa. For Eftertiden skulde han ikke lægge Fingeren imellem, men blive alle Forbrydere og Dagdrivere en haard Negl. Han tog med Iver fat baade som Tredingsfoged og som Skovfoged, og Gud naade den, som efter denne Dag forsyndede sig. Det var lige meget, i hvilken Retning nogen forbrød sig mod det høje Herskab, Peder Klim skulde nok være villig Sporhund og bringe enhver Overtræder til Veje, ind under Lovens straffende Haand.

Var det for Eksempel en ung Karl, som ham Niels Steffensens Steffen i Ugledige, der havde vovet sig ud fra Prins Jørgens Gods, da var Peder Klim en af de gæveste til at bringe en slig Synder tilbage til Fødestavn og Vornedpligt.⁹⁷⁾

Imidlertid var der kommen en ung og rask Mand til Baarse, som i de efterfølgende Aar blev en værdig Kampfælle for Peder Klim. Niels Hansen Krog

hed Manden. Han havde overtaget Jørgen Bentsens Fæstegaard og den 4de Søndag efter Trinitatis 1697 ægtet dennes Datter Maren. Niels Krog var da kun 24 Aar, men modig var han; han kom ind til et Sted, hvor der var Skillinger, og Skillinger bragte han selv med i Lommen hjemmefra. Penge i Lommen gav Mod i de fattige Tider. Tilmed havde han arvet Mod efter sin Fader, den rige Hans Krog nede i Tjørnehoved. Og det var en livlig Skole, Niels havde gaaet i derhjemme hos Faderen, saa livlig, at den unge Mand ikke let skulde komme til at mangle Rørigheid. Her skal kun nævnes et enkelt Træk fra Livet dernede i Tjørnehoved fra den Tid, da Niels, som en trettenaarig Dreng, kunde tage Lære af hvad, der rørte sig om ham.

Det var Onsdagen før Fastelavn 1686, at Hans Krog tillige med Sønnen Niels gik og vandt Tjornegærde udenfor Tjørnehoved, da Ladefogden fra Oremandsgaard Jens Simonsen kom ridende hen til Hans og tilsagde hannem til at møde til Hove den følgende Dag. Herover kom de straks i Klammeri.

Vi ville høre, hvad Smeden i Tjørnehoved vidner. Han stod den Dag uden for Smedien, og saa han da, at Ladefogden og Hans Krog kom gaaende op langs hans Vænge, begge to vare de blodige og

ilde tilredte, og Ladefogdens Hest gik foran. Da raabte Ladefogden til Smeden, at han skulde tage hans Hest; men Smeden lod, som han intet hørte det, gik ind og vilde intet have med dem at skøtte. De vandrede saa videre. Ladefogden gik foran med en dragen Kaarde i Haanden og Balgen ved Siden, og Hans Krog kom bag efter med en Tjørnetyve paa Akselen.

Da hørte Smeden, at Ladefogden raabte: »Du skal faa den faldende Syge, for mig du haver slaget!«

Men Hans Krog raabte imod: »Drages til Minde alle og enhver, Godtfolk især, at han truer mig endog med den faldende Syge!«

Saa gik de igen sammen et lidet Stykke fremad op ad Gaden, da siger Hans Krog: »Du skalst dog faa den første faldende Syge!« Noget lidet derefter hørte Smeden, at der faldt et Slag eller to, og keg han derfor ud af Gluggen i Smedievæggen: Da laa Ladefogden paa Jorden.

Men lidt efter stavrede de af igen hen over Broen; og da sagde Hans Krog, som de gik frem: »Er det ikke meget, at jeg ikke maa have Fred at gaa og lukke Gærde.«

Smedekvinden Birgete vandt ogsaa. Hun hørte Hunden gø, og vilde hun da se, hvad der var paa

Færde; men som hun kom ud, hørte hun en skrige neder i deres Vænge, og hun saa paa samme Tid, at Hans Krog slog paa Ladefogden, der laa paa Jorden. Og Hans Krogs Søn Niels sprang til, tog Ladefogdens Kaarde op og hug til hannem dermed; men enten han slog eller stak, kunde hun ikke se. Siden slængte Drengen Kaarden, tog en Sten, der var saa stor, at han maatte bruge begge Næver til at magte den med, og slog han saa til Jens Ladefoged med den. Og hørte hun samme Tid, at Hans Krog raabte og sagde: »Gør du nu Hoveri, ja Fa'er, gør nu Hoveri! Jeg skal sige dig til Hoveri, saa Djævelen skal fare i din Krop.«

Ladefogden rejste sig dog alligevel paa Hænder og Knæ for at ville staa op. Men Hans Krog slog hannem neder igen med Tjørnetyven, saa han faldt paa Siden og blev liggende en Stund. Lidt derefter gik de begge frem og kom forbi et Gab i Gærdet, forbi Smedien. Al den Tid gik Hans Krog og raabte hen for sig selv: »Er det ikke noget djævelsk noget, forbistret, at vi ikke kunne blive af med den Skælm! Se, hvor ilde og ondt han overfalder mig ved mit Gærde og hugger mig til Fald!«

Men Ladefogden sagde kun, og han gentog det atter og atter: »Jeg siger dig i Hoveri!«

Der de da vare komne forbi Smedien, hørte Birgete, at Hans Krog raabte: »Drages til Minde, han truer mig med den faldende Syge!«

Og vendte han sig i det samme, hyede ad Jens Ladefoged og raabte: »Da skalst du faa den første!« Og slog han ham straks derpaa tvende Slag med Tjørnetyven, saa Ladefogden for det andet Slag faldt brat til Jorden.

Smeden og hans Kvinde gik siden ud at se paa Valpladsen, hvor Slaget havde staaet. Da var Jorden nedertraadt, og smaa Blodpøle stode baade her og der.

Straks Ladefogden kom hjem, sendte han Jens Bækmands Dreng hen til et Par Mænd, at de skulde gaa til Hans Krog og fornemme, hvi han saa ilde havde overfaldet hannem i hans Skyldighed.

De gik og til Hans Krogs; men da sagde Kvinden der, at Hans alt var reden til Ridefogden i Vordingborg for at forklage sig. Og viste hun dennem en Tjørnetyve, hvori der fandtes tre eller fire Hug, og var den endnu noget meget blodig.

»Denne Tyve haver min Mand værget sig med!« sagde Kvinden, og rystede hun i det samme Tyven.

Den følgende Tingdag mødte begge Kæmpernes Kvinder paa Baarse Herredsting, for at de nu kunde

optage Kampen der, medens Mændene laa hjemme i Kassen.

Gertrud, Ladefogdens Hustru, klagede, at hendes Mand ikke kunde møde, formedelst han var senge­liggende og næppe kunde røre, vende eller dreje sig, saa menslaaet var han, den Stakket.

Men Hans Krogs Kvinde førte Jens Klavsens i Endegaarde som Vidne. Og denne forklarede, at hin omvundne Onsdag var han i Præstø, og der kom Jens Ladefoged ved Solbjærgslag ind til hannem i et Krohus, som kaldes »Jomfrukro«, og siger til hannem: »Vil I have Brændevin for en Skilling?« Og han gentog samme Spørgsmaal nogle Gange.

»Nej,« svarede Jens, »jeg drikker intet ikke.«

Men da sagde Ladefogden, og det var af »Kortvillighed«: »Enten skal du drikke eller og slaas med mig!«

Og den Tid faldt der intet Ord om Hans Krog; og Ladefogden nævnede ikke, at han var nederslagen i sin Skyldigheds Tjeneste.

Den følgende Tingdag møde Kvinderne frem igen. Og da fører Gertrud Ladefogeds paa Oremandsgaard Vidne for, hvorledes hendes Mand var gennempryglet af Hans Krog: Lange Saar havde han i Hovedet; Armene vare blaa, og den ene af Fingrene var for­dærvet.

Hans Krogs Kvinde møder med Tjørnetyven. Den, mente hun, var Bevis nok. Ellers vare de nu forligte. Hver havde faaet sit.

Men en følgende Tingdag, da Hans Krog var kommen paa Benene, møder han selv; og sværger han da højlydt paa, at han ikke har gjort Ladefogden noget, at sige noget videre.

Først den 13de April faldt der Dom i Sagen; og den begrundedes saaledes:

»Saasom Bonden er gaaet i sit Arbejde og ingen Gevær haver haft, og Ladefogden er kommen ridendes til og haver haft en Krumsabel paa Siden, da synes det noget utroligt, at Bonden kunde hannem overfalde; men mere troværdigt er det, at Ladefogden af gammel Avind — som af hans egne Ord bevist er, at han bar — Bonden haver angrebet; men Bonden sig kun at have forsvaret med sin Tjørnetyve, som han for Retten haver fremvist med Huggene udi. Endog nu Ladefogden efter Synsvidnernes Formelding befindes at være hugget i sit Hoved, da vides dog ikke forsvarligen Bonden — som ved sin højeste Ed benægter at have gjort Ladefogden nogen Overlast, mens det var denne, der hannem overfaldt — nogen Straf at tilkende, som sig kun forsvaret haver; men bør Bonden Hans Krog fri at være.

Angaaaende det, at Bonden her haver indstævnet Ladefogden for samme Overlast, men Ladefogden indskyder sig til Jungshoved Birk, da, efterdi Fogden ikke er anholden paa fersk Gerning, bør Bonden hennem for Overlast, Saar og Skadelidelse til hans Værneting at søge.«⁹⁸⁾

I slig Skole havde Niels Krog gaaet. Han havde set, hvorledes hans Fader kunde tumle med en Foged og endda slippe vel derfra. Hvorfor skulde han ikke med Tiden selv kunne gøre ligesaa. Friskfyragtig kom han til Baarse, Penge havde han, og Penge fik han. Det gav Mod — Overmod.

Han burde nøfles.

Og Bymændene skulde nok ramme den ny Mand, blev han for stor. Det var især paa eet Omraade, hvor det vilde være saa godt som umuligt for ham at bjærge sig, naar der ikke fandtes Kende af Medlidenhed overfor den unge, fremmede Mand. Det var med Hensyn til Markfreden.

Baarse havde, som alle andre Byer, sine tre Vange, de to med Vinter- og Vaarsæd, og den tredie udlagt som Fællede til almindelig Græsgang for alle Byens Kreaturer. Nu var der vel en Vangevogter; men trods dette, var det en plat Umulighed at holde Kreaturerne af Kornet, der kun beskyttedes af lave og svage Risgærder.

Hertil kom, at der foruden den aarlige Græsningsvang tillige fandtes en stedsevarende Fæled eller løs Græsgang, som ikke gjaldt for Baarse By alene, men ogsaa for alle de tilgrænsende Byer: Risby, Torup, Faarup, Tvede, Hundstrup, Snese, Store Røttinge, Skovbygaard og Broskov. Alle disse Byer havde i umindelige Tider haft den store Fæled mod Vest for Baarse tiltælles. Her gik i Sommer-tiden om ved 2000 Kreaturer i Flok: Heste og Køer, Faar og Geder, foruden Svin og Gæs, og dannede tilsammen et broget og livligt Skue. Men der skulde Orden til for at holde Styr paa de store Mængder af Kreaturer, der skulde Vogtere og Vangegærder, og der skulde nøje holdes over Vangefreden efter den ældgamle Vedtægt. Denne deres gamle Vedtægt i Baarse var imidlertid gaaet tabt under Svenskekrigen, saa de nu maatte rette sig efter Vidnesbyrd, des gaves paa Tinge. Der bliver der vidnet, at det havde været gammel Sæd og Vedtægt, at ingen maatte fly fremmed, »udvortes«, Kvæg ind paa Græs og Vand om Sommeren, men kun det alene, som de havde overfødt selv om Vinteren. Overtraadte nogen denne Bestemmelse, skulde han bøde en Tønde Øl og des foruden skaffe Bylavet af med det fremmede Kvæg.⁹⁹ Men nu, da den gamle Vedtægt var borte og kun

gemtes i Hukommelsen, var der til Stadighed nogle, der ikke vilde rette sig derefter, især nyankomne Vangefæller viste Opsætsighed. Dette var saaledes nu Tilfældet med Thorkild i Kærlingetvede og sammen med ham ligeledes Niels Krog. Men da Krogen ikke kunde holde Styr paa sit Kvæg, vilde Bymændene sikkerlig falde over ham med Peder Klim i Spidsen. Og det skulde snart komme.

Peder Klim traf en Aften, straks i Juni 1697, paa Gaden Degnen Hans Nielsen Linde. »Det er igen galt fat med den ny Mands Kvæg«, siger Tredingsfogden, »han bilder sig nok ind, at han kan skabe sig, som han lyster; han lader »Fænedet« trave om, ikke alene i Fælleden, men ogsaa i Rugvangen, grangivelig, som det behager den rige Tamp. Nys er det kommet mig for Øren, at han i denne Aftenstund igen gør Ufred i Kornmarkerne med sine Bæster. Vil I som jeg, saa tage vi Bysens Karle med og søge at sætte en Stopper for hans Avindsfærd.« Degnen gik straks ind paa denne Jagt. Og da de havde faaet Bykarlene med, vandrede hele Toget ved Midnatstide op i Vestermarken paa Fangst. Farten lykkedes helt vel. Fire af Niels Krogs Bæster gik i »Slør«, det vil sige løse og slæbende med Tøjrene, i Rugmarken, helt ude paa det yderste »Rad« (Ager),

som kaldtes Aaradet. Hestene vare hildede, to og to tilsammen, en stor Hund gik løs hos dem, og tre af Niels Krogs Tjenere vare og derhos; men de laa henne i Stubbene og sov. Som nu det store Tog kom anstigende og prøvede paa at faa Fingre i Hestene, bleve disse helt ellevilde og dansede rundt i Rugen, saa det var en Umulighed at faa dem fat. Der var til sidst intet andet at gøre end at drive dem op mod Byen. Men, som de vare naaede op til Ledet ved Skovriderens, var imidlertid en af Niels Krogs Dreng fejet forud og havde varet Madfaderen ad om Faren, der truede. Og Krogen mødte allerede Fangerne neder i Strædet og raabte til dem: »I tager mine Bæster op som Skælmer og Skurke, I farendes Natravne!«

Og greb han da Peder Klim i Brystet og raabte: »Jeg skal tage Bæsterne fra jer, lige for jeres Næse, I Stymper og Junkerstakkel, som I er. Naar jeg giver en Daler i Skat, giver I ikkun en Skilling.«

Men de dreve Hestene frem og agtede intet videre paa hans slemme og uhøflige Ord. Da, som de kom op til hans Gaard, lukkede han Porten op og vilde have jaget Bæsterne ind til sit; men, som det ikke lykkedes for ham, raabte han paa sin Dreng Mads, at denne skulde skaffe ham hid en Jerntyve,

saa skulde han snart gøre lyst mellem de arge Skælmer.

Og den Tid greb han fat paa en af Gaardmands-sønnerne der fra Byen og ruskede hannem haardelig.

.De agtede dog intet paa Niels Krogs Færd, men gennede Bæsterne ned og vilde lukke dem ind i Folden. Dog Niels Krog og hans Folk gennede atter og atter fra, som de andre gennede til; saa Bæsterne til sidst løb ned ad Møllen til.

Niels Krog fulgte bag efter og hujede og skabte sig.

Men som de fik Tag i Hestene, kom Krogen til, og skummende af Raseri raabte han drillende og haanende, idet han efterabede Dorete Urnes Røst: »Karle vil I have Paastej i Morgen? Karle, Karle og Kæresten min, jeg skal give jer en herlig Paastej til Davre!«

Og havde han end mange flere uhøflige og ufor-skammede Ord om Peder Klim.

Dette var langt fra den eneste Gang, det havde været galt med Krogens Bæster. Mikkeltop vidner, at nogle Dage tilforn saa han tre af Niels Krogs Bæster ude i Radet, hvor de gik og slæbte Tøjrene efter sig, da kom vel Drengen og skulde sætte dem fast, han hug og Tøjrepæle at fæstne dem ved; men

straks derpaa gik de løse igen. Og endnu forforinden var han med Herredsfogdens Folk ude at optage 11 af Krogens Bæster i samme Vestermark.

Herredsfogdens Folk havde ellers ogsaa selv flere Gange været efter Niels Krogs Bæster; saaledes traf de en Nat imellem 11 og 12 Slæt ikke mindre end 11 af hans Heste løse oppe i Skovgaard, de 10 gik i Stubbene, den 11te i Rugen.

Jakob Pil vidner, at noget efter, at dette var sket, saa han, at Niels Krogs brune Hoppe kom løbende i Rugmarken, tværs over Rugen, med en Træbøjle om Benet; og lukkede han hende da ud gennem Ledet ud i Fælleden.

Endelig fremtræder endnu Markvogteren over Byens Kornvange, Mads Jørgensen fra Hastrup, som vidner, at han »saa formange« Gange har gennet Krogens løse Kreaturer af Kornvangene. For en tre Uger siden, som han kom gaaendes i Rugmarken, saa han igen, at der gik tre af Niels Krogs Bæster i Birkemosen i Engen, de gik løse der og slæbte med Tøjrene. Karlen kom i det samme, gjorde Tøjrepæle og satte Bæsterne fast; men to Timer efter, da Vangevogteren igen kom forbi, gik de tre samme Bæster atter løse og slæbte med Tøjrene.

»Men Folk siger ogsaa,« — føjede Mads Vogter

til, — »at Niels Krog haver avet sine Bæster til at rykke Tøjrepælen op med Mulen og gaa fri og løse, naar de lyster.«

Krogen tabte dog ikke Vejret over alle disse Klager; han møder frem paa Tinge og siger: »Aldrig sagde jeg eneste Ord, som kunde være disse eller nogen anden Mands Ære eller Rygte til Skade eller Forklejnelse; men de vidne imod mig af Had og Avind, fordi jeg er en fremmed Mand, der nylig er kommen til Byen. Vil jeg derfor forhaabe, at deres Avindsvidnesbyrd ikke bliver anset. I Pløjetiden kunde Bæsterne ingen Skade gøre paa Græsset, da gik de alle løse, mine, som de andres; men ellers haver mine Bæster været holdte i Tøjer, saa vel, jeg formaaede. Slap et Dyr løst, vare mine ikke de eneste, ogsaa de andres Bæster haver været løse og i Vangene.«

Hertil svarer Peder Klim paa egne og øvrige Bymænds Vegne ganske kort: »Niels Krog haver gjort forsætlig Ufred, været, saa der maatte bæres Avind mod hannem. Ingen andre laver Ufred.«¹⁰⁰)

Niels Krog tabte; men dette Tab burde hævnnes. »Klapper du mig, saa klapper jeg dig; men napper du mig, saa napper jeg dig!« sagde Krogen.

Han var en velstaaende Mand, havde Penge. Dorete

Urne kunde bruge Penge, det var hun opfødt til; men Fæstegaarden smed ikke meget af sig; saa laante hun, laante hos Niels Krog. Men nu, da Sagen gik Krogen imod, blev han harm og stævnedes Tredingsfogden med sin Kæreste til Dom at lide for laante Penge: 33 Rdlr. 1 $\mathcal{K}$ 2 β .

Det lyder som en ringe Sum; men der skulde dog paa de Tider tre gode Hestes Værdi til for at dække Gælden; og en saadan Sum var ikke let at løbe til og tage for Skovfogden. Gang efter Gang maatte han søge Sagen udsat, indtil han endelig fik Pengene skrabede sammen og fik betalt.¹⁰¹⁾

Saa kom han over det den Gang. Men det kneb jævnlig, især i Begyndelsen, for Peder Klim; thi fint skulde det være, og stort skulde der slaas paa med Gilder og Stads. Der var snart ikke det Gilde der i Sognet, Bryllup eller Barselfærd, uden at jo Dorete var med i Stadsen. Selv havde de ogsaa store Barselgilder, hvor ikke alene Herredsfoged og Skovrider, Præst, Degn og Tingskriver der fra Byen vare med, men ogsaa Forpagtere og Skovridere fra fremmede Steder, Ridefogden fra Vordingborg Slot, Præsterne Hr. Hans i Everdrup og Hr. Jens i Mærn, ja endog Oberstløjtnant Schinkel med Frue fra Bækkeskov vare Gæster der.

Fint skulde det være. Tingskriveren Jørgen Andersens Kvinde der i Baarse fik sig endogsaa ved en saadan Lejlighed en ny Silkekjole fra Skrædderen i Snesere til hele 5 Sletdaler. Kun Skade, at det varede saa længe med Betalingen, at Skrædderen flere Gange maatte klemme Skriveren til Tinge, før han fik sit Tilgodehavende.¹⁰²⁾

Siden klarede Peder Klim sig noget bedre. Han var ikke forgæves Jyde, saa det kom til at passe paa ham, naar det hedder: »Jøden, Jyden og Graaspurven kunne nære sig overalt.« — Saa nærede Peder Klim sig med Tiden ogsaa helt vel ved den fattige Fæstegaard. Men han kunde ikke let glemme, at han var bleven rykket saa haardt af Niels Krog for Gæld. Fjendskabet mellem dem uddybedes, saa der nok snart skulde findes ny Lejlighed for de to unge Kamphaner til at yppe Strid.

En Septemberdag 1697 var Niels Krog tillige med sine to Tjenestedrenge udkørte i Baarse Vester-skov med tvende Vogne for at ville sanke sig et Par Læs Brænde. Som de da gik og samlede af de nedfaldne Grene, pillede lidt ved det staaende og hejede i Hob, kom Skovfogden Peder Klim udridendes i Skoven for at vare paa Skovens Fred. Han red hen til Niels Krog og spurgte: »Er det jer, der har hugget her?»

»Nej,« svarede Niels.

Skovfogden red lidet frem; men vendte atter straks igen tilbage til Krogen og sagde: »Naar I hugger saadant Tøj, skulde I ikke sætte saa høje Stød.«

»Jeg har intet hugget det, ikke,« sagde Niels.

»Saa har eders Dreng hugget det!« fortsatte Skovfogden, og vendende sig til Drengen Mads, spurgte han denne:

»Har du hugget det?«

»Nej,« svarede Mads og vedblev at samle i Hob.

Da blev Peder Klim vred og udbrød: »Sludder have vi nok af; enten har I eller eders Dreng hugget Veddet, som er opstævnet her.«

Men Krogen raabte imod: »Siger I det, at jeg har hugget Ved, da skal I have løjet som en Skælm; og det skal I være, til I beviser mig over.«

»Jeg er ingen Skælm, jeg er en ærlig Mand,« sagde Peder Klim, »og dersom det var noget værd, som er hugget, skulde I staa hid for det.«

Men da raabte Krogen: »Skulde jeg staa hid for det! Ho, ho! god Karl, hvor nær skulde jeg staa jer?« Og gik han i det samme frem mod Peder Klim, der sad paa Hesten, hujede og truede; og de brugte adskillige Ord tilsammen. Krogen blev hid-

sigere og hidsigere, og bar han sin Økse i Vejret, som vilde han slaa med den.

Peder Klim var endnu rolig og fattet, hvorfor han sagde: »Jeg er intet kommet for at slaas med eder; lad mig være i Fred.«

Men i det samme greb Krogen fat om Økseskaftet paa Peder Klims langskaftede Økse, som denne sad med i Haanden, og sagde til hannem: »Nu skal du hille mænd faa en Ulykke for mine Bæster, du tog i Sommer, og mine Folk, du slog!«

Saa vred var han, at han nu dultede Fogden, og tog han derpaa fat med baade Hænder og vilde drage hannem af Hesten. Men Peder Klim skød sig af Hesten til den nærmer Side. Og mødte de da hinanden bag Hesten. Krogen havde vel den Tid intet Gevær i Haanden, men han for glubsk frem mod Peder. Da vidste denne intet bedre Raad, end at han maatte væрге sig, saa godt han formaaede, hvorfor han slog til Niels Krog med sin Økse og ramte hannem paa Siden af Hovedet, saa han løb paa »Lud« fra hannem. Krogen vendte sig brat imod Fogden og vilde været imod hannem igen. Men Peder Klim værgede sig paa ny, anden Gang slog han med sin langskaftede Økse Krogen paa Siden af Hovedet, saa denne faldt baglæns omkuld paa Jorden.

Peder Klim lod derefter som ingenting, gik hen til sin Hest, som var gaaet noget fra hannem, tog den fat og red straks derpaa sin Vej.

Mads gik da hen til sin Husbond, der laa som død paa Jorden, fik ham med stor Møje op paa Vognen og kørt hjem, hvor han straks blev bragt til Sengs. Der laa han stille hen, laa der endnu, da Sagen tre Uger efter kom for paa Baarse Herredsting.

Som Sagfører for Krogen mødte her Ridefogdens Tjener Jens Hansen Duche, der straks spørger Peder Klim, om han tør nægte noget af det, der er fremført, og hvorfor han saa ilde haver handlet med Niels Krog og slaet hannem med sin Økse udi Hovedet, der denne kom til hannem, ledig, uden Økse eller Gevær.

Ridefogden havde ogsaa skikket Peder Klim en Sagfører, nemlig Peder Hammer, og denne svarer, at Skovfogden jo intet nægter at have slaet Niels Krog; men det er tydeligt, at det kun var simpelt Nødværge.

Det ses klarligt, at Krogen med frit Forsæt og med Gevalt søgte Klammeri med Fogden, der denne paa sit høje Herskabs Vegne efter sin Skovfogedpligt var udreden i Skoven for at efterse, om noget til

Upligt blev hugget. Ellers vil Skovfogden, som er til Stede i Retten, nok selv kunne forklare Sagen.

Peder Klim træder derpaa straks frem og siger:

»Den Skade, jeg tilføjede Niels Krog, skete af Nødværge. Jeg traf hannem i Skoven, hvor han havde begaaet ulovlig Skovhugst, idet han havde hugget en liden Risbøg, der var paa en Vognstangs Størrelse, men der jeg talte til hannem derom, begyndte han at skælde, greb fat i mine Klæder og i min Økse og vilde rive mig af Hesten; da turde jeg intet andet end værge mig.«

Krogens Sagfører siger derpaa: »Da Peder Klim tilstaar, behøves ikke flere Vidner; dog er det ikke nok, at han siger, det var Nødværge, det maa han bevise. Men for at det kan erfares, hvor ilde Niels Krog var medhandlet, skal her dog endnu fremføres eet kyndigt og sanddru Vidne.«

Fremstod da paa Tinge Mester Jakob Cortnum, Bartskeer udi Næstved, som vandt: »Efter Begæring drog jeg Fredagen den 3die September til Niels Krog i Barse, og fandt jeg hannem da i den Tilstand, som her nærmere skal forklares: Et aabent Saar havde han bag paa den venstre Side af Hovedet; og dette var knuset slaget midt i og i fire Parter revnet, saa jeg kunde sætte et Instrument derudi, saa langt

ind som Leddet af en Finger, og Saaret i sig selv var saa stort, at man kunde sætte en Tommelfinger deri. Og saasom Patienten endnu paa denne den Dag sig end beklager med Ve, Pinen, Banken og Slagen udi Hovedet, kan deraf præsumeres, at der er faldet levret Blod under Pandebenet over Hjernen, hvilket endnu ikke aldeles ved Medicamenters Hjælp og Brug har kunnet fordele sig efter saa faa Dages og stakket Stunds Forløb. Hvad Hovedbenet i sig selv angaar, kan dette sluttes ved Patientens Brydelse og Værk ved Dag og ved Nat, at det kan have faaet nogen Skade, hvilket dog ved Dag og Tid efter Patientens eget Forhold ved skikkelig Diæt kan blive restitueret.«

Niels Banke i Baarse, der havde været med, da den kloge Mester Jakob forbandt Krogen, og som i en Haandevending havde lært en hel Hob ved at se og høre paa den megettalende holbergske Barber, kunde nu ikke længere gemme sit Lys under en Skæppe, men maatte ud med sin Visdom, hvorfor han uden Kald og Varsel træder frem og forklarer:

»Krogens Hoved var slaæet i tre eller fire Dele, og der var et Hul deri saa stort, ja, saa stort, som Bartskaeren sagde; og Mester Jakob søgte deri med en Søger, og den var saa stor, lige netop saa stor,

som Mester sagde. Og Huden var løs rundt, helt langt rundt omkring, og det var den,« siger Niels, »for jeg haver set det med mine Øjne, og Mester haver sagt det.«

Duche spørger endnu Mester Jakob: »Syntes I ikke, at der i Begyndelsen ved den Niels Krog tilføjede Skade var Fare for Livet, og er der endnu nogen deslige Fare paa Færde?»

Hertil Mester Cortnum svarede: »Hvis ikke straks i Tide Skaden var bleven forebygget med Medicamenter og Hjælp paa frisk Gerning, da havde der været saare stor Fare for Livet. Men hvis fremdeles vil paaflø, tør jeg ikke fuldkommen resolve.«

Den følgende Tingdag kommer Duche frem igen og taler haarde Ord mod Peder Klim: Fogden havde slaaet Niels Krog, saa denne var mere død end levende, uden Aarsag og uden Grund havde han slaaet, derfor bør han dømmes efter Lovens Pag. 898, Artk. 2, der siger: »Hugger, stikker eller slaar Mand anden Mand Saar, da bødes for hvert Saar, som ej er benhugget eller igennemstunget, trende Gange tre Lod Sølv« — item efter Pag. 900, Artk. 9: »End vorder Mand trælbaaren, saa at han ikke kan bære sig selv af det Sted, han er paa, men maa ages eller bæres derfra, saa at han ligger deraf benbrudt og ufør, da bødes derfor halv

Mandebod, trende Gange ni Lod Sølv« — item Pag. 901, Artk. 10: »I alle disse Stykker skal den, der Gerningen gjorde, foruden foreskrevne Bøder betale Badskærløn, opholde den, som Skaden haver faaet, med hans Kost imidlertid og give hannem en billig Penge for Lyden og Skaden, som den af gode Mænd sat vorder, alt efter begges Vilkaar og Lejlighed.«

»Det er at frygte,« fortsatte Duche, »at Niels Krog over disse hannem tilføjede tvende Slag skal blive sin Levetid »tykhør«, og de Lemmer i saa Maade bliver til ingen Nytte, Hørelsen vedkommende. I Fald det saaledes, som Gud forbyde, skulde falde, da bør Peder Klim efter Lovens Pag. 899, Artk. 5, der siger: »End vorder noget Lem dødt og unyttigt, da bødes derfor, ligesom det var ganske afhugget,« — at blive straffet. Bartskæren skal have 10 Rdlr. Men hvad Bonden for Lyde og Sinkelse nu i tre Ugers Tid, han haver ligget i Sengen og imidlertid sit Arbejde ved Gaard og Grund haver forsømt, skal have, det maa afgøres ved Kendelse.«

Det saa sort nok ud for Peder Klim. Skulde han idømmes alle de Bøder, som Duche lod sætte i Rette, vilde han blive en ødelagt Mand.

Det kneb. Men da det kneb haardest, samlede Peder Klim sig sammen, traadte frem paa Tinget og

sagde: »Dommeren vil nok betænke, at jeg som Skovfoged kun har handlet, som jeg burde, efterdi det er min underdanigste Pligt at have Indseende med Skoven. Men den Tid var det netop, som jeg det havde, at Niels Krog voldelig overfaldt mig. ◊ Og kom han til mig, den enlige Mand udi Skoven, mens han selv var selvtredie, og truede, at der skulde ske mig en Ulykke. Da var det, som nu han og hans Mænd lettelig kunde have slaget mig ihjel, at jeg som et enligt Menneske udi en Vildskov, langt fra alles Hjælp, udaf Frygt for mit Liv, at jeg skulde det miste og blive slaget ihjel paa Steden, maatte gøre Nødværge og forsvare mig. Haardelig og ondt blev jeg truet paa Livet. Og under saadanne Vilkaar, siger Lovens Pagina 930, Kap. 12 Artk. 1: »Det skal være enhver, som voldeligen overfaldes med Slag, Hug eller Sting, tilladt at væрге sig selv, sit eget Liv eller sit Gods med hvad Værge, han mægtig er.« Ingen kunde være Skovfoged, naar han hvert Øjeblik kunde være udsat for at blive slaaet ihjel!◊

Da udbrød Duche: »Ingen ærlig Mand kunde driste sig ud i Skoven, naar Skovfogden saaledes uden videre maatte lemlæste eller dræbe Folk. Nej, Peder Klim bør dømmes strengeligen for sin skændige og haarde Forseelse.«

Men Peder Klim blev ikke dømt. Den 2. Novbr. frikendtes han fuldstændig for Niels Krogs Tiltale angaaende de tvende Øksehug.¹⁰⁸⁾

Krogen havde dog allerede paa Forhaand haft Følelsen af, at det vilde gaa ham, som det gik ham, hvorfor han ogsaa havde udtænkt en Hævn, en Ydmygelse, som han lod sin Hustru sætte i Værk.

Det var næstsidste Søndag i Oktober 1697, at der var Kirkegangsgilde hos Peder Egebjærgets i Baarse. Efter Indledningen i Vaabehuset, tøvede Kvinderne lidt der; men gik saa alle Fødekvinderne med Kirkegangskonen ind i Kirken, ligesom Præsten var ved at gaa paa Prædikestolen.

Dorete Urne, der var iblandt disse, vilde gaa ind i sin Stol, der var noget nær lige for Indgangen; men Maren Niels Krogs havde stillet sig yderst der i Stolen og vilde ikke vige til Side. Peder Klims Kæreste tog fat og trak i Krogens Kvinde for at trække hende ud; men denne slog sin Arm om Stolen og strittede imod det bedste, hun orkede. De toge ligefrem Livtag. Da Dorete Urne ikke kunde magte at drage Maren Krogs ud, satte hun sin Knyt-næve op under Marens Hage og knubsede hende ret artigt, medens Maren til Gengæld satte sin højre Haand mod Dorettes Bryst og puffede og trykkede

hende ud fra Stolestadet, alt hvad hun formaaede. Saaledes gik det en Stund med Trykken og Stød; men der Dorete Urne ikke kunde komme til Sæde i sin Stol, gik hun ud og op i Kirken, hvor hun kom ind i en anden Stol.

Det var ret et stygt og uhyggeligt Optrin, som maatte vække Forargelse hos alle Kirkegængerne, der ikke kunde blive fri for at se Stolestriden mellem de to Kvinder. Flere Vidner komme frem og sige, at det var ondt og forargeligt. Provstens Huslærer Monsjør Lars Winsløv vidner det samme, men føjer til, at han ikke ret kunde se, hvorledes Striden endte, thi det gik for sig lige i samme Stund, som Magisteren gik paa Prædikestolen, »og alle Folk lagde sig neder (bøjede Knæ) i Kirken.«

Den følgende Tingdag lader Peder Klim sætte i Rette, »at Krogens Kvinde bør for usømmelig Overlast imod hans Kæreste i Kirken, der Gudstjenesten blev forrettet, idet hun af egen Snedighed og Ærgerrighed haver vægret sig ved at lade hans Kæreste komme ind paa det Stolestade i Kirken, som hun hidtildags haver nyttet, og som hun ved Kirkens Forsvar er tilsagt at maatte nyde, — da bør Maren Krogs derfor at betale for Helligbrøde og mulkteres til de fattige. For øvrigt vil han tilføje, at hans Hustru efter Loven

nok maa tilkomme at nyde det yderste Stade i samme Stol.«

Niels Krog tog Modstævning overfor Dorete Urne, hvem han beskylder for at have overfaldet hans Hustru i hendes Kirkestol.¹⁰⁴⁾

Peder Klim vandt imidlertid ogsaa Sejr over Krogen i denne Sag.

Han havde nemlig Loven¹⁰⁵⁾ for sig, der sagde, at den ældste i Gaardene havde Retten til at vælge Stol fremfor den yngre, og at den ædelbaarne Kvinde gik foran Bondedatteren.

Rangen havde i det hele meget at sige med Hensyn til Pladserne i Kirken. Saaledes maatte ogsaa Gaardmændene først vælge sig deres Stolestade, og derefter kunde Husmænd og Inderster siden nøjes med dem, der bleve tilovers. Men da Lovens Bestemmelser paa flere Punkter lagde Afgørelsen hen under et Skøn, afværgede dette langtfra, men snarere øgede det Stridighederne om Kirkestolene. Kirkestolestrid hørte derfor ogsaa til en af Tidens gængse Uordener.

For Dorete Urne blev denne Strid Anledning til, at hun det følgende Aar i sin Kirkestol lod sætte Indskriften:

»Gud støder de Hofmodige af Stoelen og op-

høyer de Ydmyge. Ieg vil love Herren altid, og i Forsamlingen vil ieg takke hannem.

Dorthe Uhrne 1698.«

Forholdet mellem Peder Klim og Niels Krog blev fremdeles værre og ikke bedre. Ved hver Lejlighed, der gaves, var Krogen paa Nakken af Tredingsfogden. Kom de saaledes sammen paa Sognestævne eller paa Gadestævne, vidste Krogen aldrig de Ubekvemsord, Trudsler og Undsigelser, han skulde hitte paa at overdænge Peder Klim med. Fogden bar det længe med Ro; men til sidst gik det over alle Grænser, saa han maatte have sin Bagvadsker frem for Retten for at faa ham stækket en Smule. Anledningen var følgende: Det var en Lørdag, at Baarse Bymænd bleve tudede sammen til Gadestævne ved Majpilen om Hoveriet. Krogen var mødt noget tidlig, stod og bredte sig og gav Mund: »Jeg skal nok sige til Per Herremand, at han skal holde sit Kvæg af Bymarken, og at denne Per Junker gør bedst i at løse sine Svin og sit Kvæg ud af Folden!«

Der var nogle af Bymændene, der svarede og sagde: »Did nede paa Gaden kommer Fogden, nu kan I sige det til ham selv og ikke her paa hans Bag«.«

I det samme kom Peder Klim hen til Majtræet, og da raabte Krogen:

»Hør du, Per Junker, vil du ikke løse dine Svin og dit Kvæg af Folden og holde Bæster og Kvæg af Marken, saa der er Fred der, du Herremand!«

Peder Klim svarede sagtmodigt: »Jeg gør ingen Ufred; kan jeg overbevises om andet, skal jeg betale derfor.«

Men Krogen raabte igen: »Du gør, saa du burde faa en Ulykke, saa at Djævelen maatte staa op og ned i dig.«

Peder Klim tav nogen Tid helt stille; saa siger han: »Hvad er det?«

»Du kan jo spørge ad! skiden Mund, du har. Du, som lader »tyre« min Eng op med dine Bæster!«

»Hvor er det?« spurgte Fogden.

»Hvi kan du spørge ad, din Hundsfot!«

»Har jeg voldet nogen Skade, vil jeg betale,« sagde Peder Klim.

Men Krogen raabte imod ham igen: »Du skal dog faa den faldende Syge derfor engang!« Og gentog han disse Ord om den faldende Syge nogle Gange, hvorhos han tilføjede end flere ubekvemme Ord med Skælden og Banden.

Da bad Peder Klim stille: »Drages til Minde, I Godtfolk, drages til Minde, hvi han skælder mig.«

Nu gik alle Bymændene sammen ad Marken til; men der de kom til Fjerdinghøjs Led, begyndte Niels Krog igen at skælde og bande Fogden med mange onde Ord.

Paa Tinge spørger Peder Klim til Slutning Vidnerne, om de ikke tilforn før hin Lørdag have hørt, at Niels Krog haver brugt Ukvemsord og »Lign« imod ham? Hvortil Bymændene svarede i Munden paa hverandre: »Jo, ikke een, men mange Gange have vi hørt det, baade paa Gadestævne, Sognestævne og under andre vore Sammenkomster i Bylavet, at Krogen haver kaldet Peder Klim baade for Junker, Herremand og med andre ilde Lign.«

Peder Klim lader derfor sætte i Rette, at Niels Krog for sine onde Ord, Trudsler og Undsigelser bør at stille Kaution, saa meget mere, som det ikke er første Gang, han haver handlet saa ilde. Hvorhos han og bør at betale al forvoldt Omkostning ved denne Sag.

Dommen, der først faldt den 27. Septbr., lød paa, at Niels Krog skulde gøre Peder Klim lovlig Afbedelse og Erklæring, give to Lod Sølv til de fattige samt i Omkostning bøde to Rigsdaler.

Det var en haard Dom for Niels Krog, især det med den grimme Afbedelse; den kneb det haardt

med at komme over. Der gik næsten et helt og holdent Aar hen, inden han kunde bekvemme sig til at bede om Forladelse; men, da der ikke var andet for, maatte han krybe til Korset. Den 19. Septbr. 1699 møder Sagfører Daniel Ditmer fra Vordingborg paa Tinget og fordrer paa Peder Klims Vegne, at Niels Krog skal opfylde Dommen af 27. Septbr. 1698.

Endelig fremstod saa Krogen og gjorde sin Afbedelse og Erklæring, lydende paa, at han intet vidste Peder Klim noget uærligt at kunne paasige eller beskyldte, men hvis Ord, som skulle være talte, ere sagte i ubesindig Hastighed for Ufred i Marken; og beder han derfor Daniel Ditmer paa Peder Klims Vegne om Forladelse!«

Nu var det sagt; men det havde været en besk Blomme at tygge og synke.

Resten gik lettere, Krogen fortsætter kækt: »Hvad Pengene angaar, som jeg er tilkendt for Omkostning og til de fattige at betale, da haver jeg erlagt disse til rette vedkommende, saa jeg formoder, at Dommen nu i saa Maade er efterkommet, død og magtesløs.« Det var den; men den var haard at komme over.¹⁰⁶⁾

Efter gammel Sædvane havde Krogen allerede søgt at faa sagt Tak for sidst til Peder Klim, før

han endnu selv fik sin Dom. Han pirrede dog aldrig ved Fogden selv, det nyttede intet, nej, naar det kneb med at yde Gengæld og faa Hævn, søgte han altid at finde Svagheder hos Dorete Urne, om hvem han vidste, at hun var letmundet, ligesom han selv.

Denne Gang havde han hittet paa at faa sin Tjenestedreng Oluf Bosen til at bære nogle modtagne Fæstepenge igen ind til Fogdens. Det skulde nok gøre Dorete Urne ilter og faa hende til at bruge Mund og forløbe sig.

Knebet lykkedes for Krogen. Dorete skældte, og Peder Klim maatte i Retten paa sin Kærestes Vegne.

En af Bykarlene vidner: »I Mandags otte Dage om Aftenen, der jeg og mine Medtjenere kom hjem af Marken, da stod Dorete Urne uden for hendes Fæhavgeled, og kaldte hun da ad Oluf Bosen tvende Gange og sagde: »Kommer hid, kommer hid!«

Men han blev staaende og gik ikke did. Da sagde hun til hannem: »Hvi bær du Fæstepenge igen, er det Tid nu at bære Fæstepenge igen? Og hvor ere de andre Penge, som du ejes mig?«

Da svarede Oluf: »Jeg ejes jer intet.«

Men hun raabte: »Dreng, jeg skal love dig for, havde jeg været hjemme den Tid, du bar Pengene

igen, da skulde du have faaet en Ulykke, din Rakkerknægt!«

»Dermed gik vi bort vores Vej og grinede ikkun ad Jomfruen,« vidner Oluf Top.

Men Niels Krog søger Dom og Straf over Dorete Urne for hendes utilbørlige Skældsord mod hans Tjenestedreng.

Dommen, der faldt samme Dag, som Krogen blev dømt, frikender imidlertid Dorete Urne for hendes Ord til Oluf Bosen: »De gælde ikke hans Ære.«¹⁰⁷⁾

Krogen kunde fremdeles ikke nære sig. Der gaves ikke den Lejlighed, uden at han var paa Spil over for Peder Klim. Men her skal endnu kun fremføres et eneste Tilfælde. Det var 1701, at Peder Klim tillige med Tingskriveren Jørgen Andersen havde forpagtet Oldengælden i det Distrikt, hvor Peder Klim var Skovfoged.

Skovens Olden spillede i de Tider en betydelig Rolle og var en ikke ringe Indtægt for Godserne; thi det var store Flokke af Svin, der Aar efter Aar indbrændtes eller mærkedes og derpaa sattes ind i Skovene, for at de der knnde finde Føde og Fedning ved Agern og Bog. I Aaret 1702 anlaas ved Oldensynet saaledes Sparresholms Skove og Raadegaards med Dysted og Sørup Byers Skovparter til

at give Olden, saa 1040 Svin kunde blive fuldt fedede der, Nysø Skove til 410, Nysø Gods 1451, Bækkeskov 1470, Prins Jørgens Skove i Baarse og tilgrænsende Byer 1270, og til Selvejergaardene i Baarse Herred 256 Svins Olden.

De to Forpagtere i Baarse lejede Oldengangen ud til Omegnens Bønder og fik i Afgift 4 β for et stort Svin og 2 β for et Ungsvin.

I Begyndelsen af December ved »Erningen«, Oldengangens Ophør, bleve alle Oldensvinene drevne sammen i Baarse Bys Fold, hvor Ejermændene maatte møde og modtage deres Svin, imod at de betalte deres Oldengæld.

Her var det saa, at Niels Krog efter gammel Sædvane fandt paa Kneb, viste sig stædig og ikke vilde vedkende sig at have haft saa mange Svin paa Olden, som Forpagterne angave. Han sagde, at der kun havde været 16 store og 10 smaa Svin, og for flere vilde han ikke betale. Forpagterne nødtes derfor til at stævne ham til Tinge, hvor de fik bevidnet, at da Svinene toges af Folden, modtog Niels Krog om Aftenen 5 Grise og om Morgenen 18, og siden fik han end videre 21 Grise og 23 store Svin, eller i alt 23 store og 44 smaa Svin, hvorfor han skulde betale 11 $\&$ 4 β , efter lige Pris med hvad andre

Naboer og Fangsmænd gave i Oldengæld. Men det vilde Krogen ikke. Først spørger han ad, hvad Røttinge, Snesere og Risby Bymænd have betalt; det vil han, at Forpagterne skulle gøre Regnskab for; dernæst paastaar han, at om han end nok havde saa mange Svin paa Olden, som Fangsmændene vidne, saa var der 25 Pattegrise deriblandt, og Resten, paa nogle gamle Svin nær, var kun Ungsvin.

Men Vidnerne holde fast paa, at der fandtes ingen Pattegrise, hvorfor Niels Krog dømmes til at betale sin Oldengæld med 11 R 4 B og derhos oven i Købet i Omkostning 1 R 8 B .¹⁰⁸)

Atter tabte altsaa Krogen, uden at han dog derfor tabte Modet. Endnu en Stund kæmpede han til Stadighed mod Peder Klim; men saa kom der en Begivenhed, der helt endte deres Strid og gjorde dem til gode Venner. Mærkeligt nok, Sagen var ubetydelig og ringe, men trods dette fik den dog en vidtrækkende Indflydelse paa de to Mænds Forhold. En liden Tue væltede ogsaa her et stort Læs. Grunden til, at det simple Tilfælde kunde bringe Fred og Forsoning, kan ikke ses; men maaske kom det af, at de begge vare blevne ældre og forstandigere; eller maaske det snarere kom af, at Krogen endnu en Gang

igen maatte ligge under i Kampen, og at denne ene Gang til fik Hovmodsbuen til at briste for ham.

Den lille Træfning var følgende: En Dag i Begyndelsen af September 1703 vare alle tre Baarse Skovmænd: Skovrideren, Skovfogden og Skovløberen udredne tilsammen i Skovene for at efterse, om der fandtes Vindfælder. Niels Krog kom ved et Tilfælde paa samme Tid ogsaa tilridende og mødtes med dem i Skoven. Som de nu talede om Dit og Dat, faldt Talen ogsaa paa deres Heste, og da iblandt andet siger Niels Krog: »Her er ikke en Hest iblandt vores, der kan rende den op, som Oluf Nielsen rider paa.«

»Jo, jeg tror dog, at jeg kunde rende Skovløberens af med denne, jeg sidder paa,« svarede Peder Klim.

Men da sagde Krogen straks: »Vil I sætte to Sletdaler, da sætter jeg Hesten lige imod!«

Herpaa de og rakte hinanden deres Hænder straks. Og der dette var gjort, spurgte Peder Klim Niels ad: »Hvorfra skulle vi ride, fra Søende eller fra Faarebroen og til Byen?«

»Jeg er tilfreds, enten vi skulle ride fra Stenbroen, eller hvor I vil,« svarede Krogen.

Som de talede saa imellem dennom, rede de alt frem ud fra Skoven ved Snekkeled. Og da siger

Skovrideren Jens Nielsen: »Det er vel intet ikke jeres Alvor med den Væddeløbsrenden, for er det det, saa varer jeg jer ad Niels, I skulde hellere lade den Renden fare.«

Men Peder Klim raabte: »Skulle vi ride efter vor Aftale, saa er det Tid!«

»Ja, nok!« raabte Krogen imod. Og dermed steg han af sin egen Hest og satte sig paa Skovløberens, som Væddemaalet var om, idet han sagde: »Jeg vil selv ride Bæstet!«

Derpaa rede de to Kamphaner i fuldt Rend frem med hinanden. I Førstningen kom Niels Krog et Spring eller to omkring Peder Klim; men siden rendte Skovfogden igen omkring foran Krogen og kom først til Byen i stærkt, strakt flyvende Rend, og var han da et godt Stykke foran Krogen, der ikke nær kunde hinde med, men sakkede immer mere agter ud.

»Jeg sagde jer det vel før, at I tabte,« udbrød Skovrideren, der nu kom til i Følge med Skovløberen.

Krogen hang noget med Hovedet, idet han siger: »Ja, det er alligevel en lang Djævel i sit Spring, som Peder Klim rider paa, og min er ikkun stakket!«

Først vilde han saa trække sig i Væddemaalet og sige, at det ikkun var Spøg; men Peder Klim

holdt paa, at det var ramme Alvor, Krogen havde selv vurderet sin Hest til 8 Rigsdaler, og den Sum vilde Fogden have eller ogsaa Hesten, som de sloge til Væds om. Siden bleve de dog vel forligte, saa Sagen jævnedes imellem dem uden Dom. Men efter den Vædderenden bleve de to Modstandere saa gode Venner som to røde Køer, og deres Venskab holdt sig saa længe, de levede tilsammen.

Forlader man hermed Niels Krog for at se indenfor i Peder Klims og Dorete Urnes Hjem, saa kan der desværre kun paapeges saare lidet af det lyse og skønne, det fornøjelige og glæderige, som man tør tro, at ogsaa de have haft deres Part af, som de have delt og oplevet tilsammen. Pletterne derimod falde lettere i Øjnene; og da Tiden ikke var fri for dem, hvorfor skulde saa dette Ægtepar være det. — En af Pletterne i Peder Klims og Dorete Urnes Dage var Synden mod det sjette Bud.

I det lille bitte Baarse Sogn, hvor der aarlig næppe fødtes en halv Snes Børn, blev der i Løbet af seks Aar født mindst 18 uægte Børn, og Tallet kan sikkert sættes højere endnu; thi de 18 Børn vare

saadanne, hvis Fader og Moder slet ikke kunde betale de Bøder, som de vare ifaldne, og sikkert har der været nogle, som kunde betale; altsaa har der været et endnu større Antal uægte Børn; eller med andre Ord: over en Trediedel af Børnenes Antal var uægte født. Der var helt pur unge Piger blandt de faldne, saa at det om den ene af dem hedder, at »hun var en stakkels ganske ung Tøs og saa arm, at hun endog ikke kunde fortjene sine egne Klæder.«¹⁰⁹) En anden af de unge Piger, der hed Anne Sofie Mathiasdaatter, tjente hos Peder Klim, da hun blev frugtsommelig.

Nu var det i de Dage Sæd og Skik, at saa snart det Rygte kom op, at en Pige var frugtsommelig, da saa saare hendes Skam blev synbar, blev hun kaldt frem for Præsten og dennes tvende Medhjælpere, hvor hun maatte tilstaa sin Synd og udlægge sin Barnefader. Derefter maatte baade han og hun den følgende Søndag staa frem i Korsdøren i Kirken og aabent for hele Menigheden vedkende sig deres Synd.

Saadan gik det ogsaa Anne Sofie. Hun kom for Præsten, vedstod sit Fejltrin, udlagde Peder Klim, hendes Husbond, som Barnefader og maatte den følgende Søndag staa aabenbare Skrifte.

Men Peder Klim mødte ikke frem til Skrifte.

Han nægtede at være skyldig. Derimod lader han til den første Tingdag Ridefogden Gert Villumsen stævne for at høre og modtage hans Ed paa, at han ikke er Barnefader til Anne Sofies Barn.

I Stedet for Ridefogden møder imidlertid dennes Fuldmægtig Peder Hammer, der forbyder Peder Klim at aflægge Ed den Dag, eftersom Ridefogden ikke er paa Tinget. Peder Klim beklager højlydt, at det ikke maa ske, idet han tilføjer: »Det er nu i Vaartiden med Hoveri at tage i Agt ved Pløjning og anden Markens Gerning, saa man ej saa ofte kan sinke sig med at møde ved Tinget.«

Anne Sofie var ogsaa mødt, og hun fastholder sin Beskyldning mod Peder Klim. Den samme Beskyldning gentager hun atter en følgende Tingdag, da hun tillige udførligt i alle Enkeltheder skildrer hendes og Husbondens syndige Samliv, den Tid hun tjente ham indtil sidstafvigte Mikkelsdag. Ogsaa denne Tingdag har Peder Hammer ved en Skrivelse til Herredsfogden forbudt Edsaflæggelsen, idet han tilføjer: »saasom vigtig Aarsag er at lade svare herimod.«

Den 18. April 1699 møder Peder Klim frem paa ny og erbød sig endnu ved Ed at benægte Anne Sofies Beskyldning. Men Peder Hammer, som paa

Ridefogdens Vegne var mødt til Vederfølge, paastod med kraftig Formaning, at Peder Klim ej med Billighed bør at tilstedes at gøre Ed i denne Sag: For det første, efterdi Anne Sofie hidtildags haver været uberygtet, for det andet, at hun offentlig for Præsten i Guds Menighed ham for Barnefader haver udlagt, og for det tredje, at hun udførligen her inden Tingene haver tilstaaet og forklaret, hvad Tider og Steder Gerningen skal være sket, saa det i alting lader sig anse, at Peder Klim ej med en god Samvittighed kan gøre Ed mod denne Beskyldning; hvorfor han dette til Dommerens gode Eftertænkende, saa vel som til Peder Klims Samvittighed henstiller, om nogen Ed kan stedes og gøres.

Peder Klim herimod svarede, at han med en god Samvittighed ved sig at være fri, hvilket han erbyder sig ved Ed at bekræfte.

Da, efter at Dommeren havde foreholdt Peder Klim sin Salighed at tage i Agt og Betænkelse, tilstodes det ham at gøre Ed.

Og Peder Klim aflagde Ed.

Der var vist stille i Retten, medens denne Ed blev aflagt, helt stille. Kan være, at Peder Hammer har rystet noget betænkeligt paa Hovedet. Men saa hurtigt Peder Klim havde aflagt Ed, bad han Dom-

meren om, at han saa maatte faa Kendelse for, at han nu burde fri at være for Anne Sofies Beskyldning. Den fik han. Der blev straks derpaa afsagt følgende Dom:

»Saasom Peder Klim nu her for Retten haver aflagt sin korporlige Ed for den Beskyldning, som Anne Sofie Mathiasdaatter hannem for Barnefader haver tillagt, da efter Lovens Pagina 937, Artk. 5 frikendes han for hendes Beskyldning. Og hun forelægges inden seks Uger at udlægge den rette Barnefader, og det saafremt hun ikke vil lide videre Tiltale efter Loven.«¹¹⁰⁾

Var det ikke Tiltale nok? Nej! kunde Anne Sofie ikke snarlig paapege den rette Barnefader, og det faldt vel haardt for hende, da skuldé hun efter Lovens Pag. 947, Artk. 26 betale sine Bøder, uden Naade straffes til Kagen og forvises Landet. Anne Sofie kommer imidlertid over det baade uden Bøder og Straf; thi endnu før hun fik eller fødte noget Barn, rømte hun bort, saa ingen vidste, hvor hun blev af. Endnu i Aaret 1707 var der intet Menneske, der vidste, hvor Anne Sofie Mathiasdaatter færdedes, om hun var levende eller død.¹¹¹⁾ Men Peder Klim gik fri.

Det var ikke den eneste Gang, det var galt fat

med Peder Klims Piger. I 1701 tjente Lisabet Nielsdaatter der i Gaarden. Det var en rigtig flink og ferm Pige. Det Skudsmaal fik hun af sine Medtjenerne, og det var ikke det voveste Sted, hun kunde hente godt Skudsmaal fra, thi den ene Tjener plejer ikke at male den anden rødere end rødt. Flink var Lisabet. Men alligevel govlede Dorete Urne hende en Aften i Høhøsten ude i Gaarden og tarsk hende bravt igennem med en Kæp. En anden Gang var det et Svøbeskaft, der maatte gøre Tjeneste i Madmoderens haarde Haand, og for hvilket Lisabet maatte danse. Pigen græd og gav sig, vidne de andre Gaardsens Folk; men hvorfor Madmoderen slog hende, kunde de hverken vide eller forstaa, thi Lisabet havde aldrig forbrudt sig, hverken ude eller inde, i Mark, Stald eller Stegers, men altid gik hun villig og ferm til sin Gerning, tidligt kom hun op og sent i Seng, men aldrig saa de hende dog med sure Miner. Den sidste Gang Dorete Urne straffede Pigen, følte hun alligevel, at hun havde forløbet sig og var gaaet for vidt, hvorfor hun fik Lisabet med sig hen i Herredsfogdens Gaard og der forligedes vel med hende.

Lisabet siger siden hen, at efter den Dag fik hun vel ikke Hug eller Slag af sin Madmoder, men hun fik det, der var lige saa slemt, nemlig evig Gnaven og

Skænden, saa hun vidste sig aldrig i Fred, det Sted hun stod, Dorete Urne truede og undsagde hende de tusinde Gange med Ulykker. Saa kunde hun til sidst ikke nære eller bjærge sig der længere, men maatte løbe sin Vej af Tjenesten over til Præsten, Magister Hans Sørensen Ljunges. Der kunde hun gaa i Fred. Men, naar hun løb, da var det alt for det Hads Skyld, som Dorete Urne bar til hende, for — det maatte endelig frem, hvor nødig end Lisabet vilde sige det — »for hun skulde holdt til med hendes Mand.«

Det var altsaa Grunden, Dorete Urnes Mistanke om et slet Forhold mellem Peder Klim og Lisabet. Anne Sofie var løben bort; men Mindet om hende blev tilbage og spøgede nu i Lisabets Skikkelse. Gaardsens Folk kendte maaske dog alligevel den rette Aarsag til Stokkedansen. De vilde kun ikke ud med Sproget.¹¹²⁾

De løse Sæder, der herskede, maatte, som rime- ligt var, ogsaa føre megen ublu Snak med sig. Ingen overgik næppe i saa Henseende en Rendekærling i Baarse, der paa en saa forskrækkelig raa Maade, at det ikke er til at gengive, søgte at skamskænde Møllerkonen Tyre Haagensdatters Rygte. Da Kær- lingen bag efter bliver ført til Tinge og skal straffes for sin ublu Munds Skyld, vil hun gaa fra sin lider-

lige Udtalelse og siger, at hun vidste intet uden ærligt og godt om Møllerkonen; men en fattig Kvinde, som gik om og bad om sit Brød i Guds Navn, træder frem og vidner, at hun havde hørt Kærlingens raa Tale, Ord efter andet. Der falder derfor ogsaa Straf over den letfærdige Kvind; men Forargelsen var sket alligevel.¹¹³⁾

Der er en anden Plet, der kaster mørke Slag-skygger over hine Dages Liv, Skygger, der falde ind, saavel over Slotte som Bøndergaarde, over Borgerens Hus som over den fattigste Hytte — det er Fylderiet, Drikkeriet.

Der blev ikke gjort saa lidet for at stæmme op mod denne Last; men den gamle Vane bed for godt.

Allerede Kristian IV havde i sin Reces den 1. Maj 1618 forbudt Udsalg af Øl, med mindre det var tyndt Øl til syge eller til fattige, der ikke selv kunde brygge. Kroer maatte der ikke findes uden de højst nødvendige ved Alfarvej, hvorfra der dog ikke heller maatte udkænkes Øl eller Brændevin til de omboende. Og Bylavenes mange Gilder skulde ligeledes indskrænkes,

saa der i det højeste kun blev holdt tre om Aaret for de Bøder, der indkom.

Men Folk tørstede. Og saa hittedes der paa at lave Smugkroer. Her kunde Handelen gaa en Tid, maaske lang Tid, naar der ikke øvedes altfor store Spektakler der, og naar der kun solgtes tyndt Øl der til 1 Skilling Potten; men steg Prisen — Varernes Godhed behøvede derfor ikke at stige — da kom Straffen. Borgerne i Købstæderne havde et vaagent Øje med Smugkroerne, med al Ølsalg, Brændevinssalg og Gæsterering, eftersom det var Indgreb i deres Næring.

Peder Klim gik heller ikke Ram forbi, da Præstø Borgere troede at have faaet udspejdet, at han holdt Smugkro. Det var den 16. Marts 1700, at Frederik Skipper af Præstø paa egne og samtlige Borgerskabets Vegne »lader kalde Peder Klim med sin Kæreste Dorete Urne, til hvem Mistanke er falden, og om hvem Ord gaar, at der hos dennom ulovlig Kro skal holdes og Krovaeresalg finde Sted.«

Daniel Ditmer mødte for Prins Jørgens Bonde Peder Klim og svarede, at Borgeren maatte bevise sin Sigtelse.

Frederik Skipper er ikke i Forlegenhed i saa Henseende, men kan straks lade Vidner i Skokketal møde frem. Iblandt disse paastaar det ene, at Peder

Klims Karl har aget en Tønde Øl til Mette Vævers i Snesere.

»Hvad Øl var der i Tønden?« spørger Daniel Ditmer. Det ved Vidnet als intet, om det var 2 eller 3 Skillings-Øl; men det var ved Mikkelsdagstider, at han kørte, det er sikkert nok.

Rasmus Hørlock fra Præstø kommer dernæst frem som Vidne. Han havde været i Snesere paa et lille Spejdetog og var snuset ind hos Mette Vævers og havde købt sig for en Skilling Brændevin. Da han derpaa spurgte Mette, hvor hun havde sit Brændevin fra, svarede hun: »Fra Jomfruen i Baarse!« »Saa holder hun vel saadant til Fald?« spurgte Hørlock videre. »Ja, somme Tider,« svarede Mette, »faa vi noget hos Peder Klims.«

Fremdeles blev der vidnet, at Byfogden Hans Ejlersen fra Præstø med flere Borgere havde senere hen været et lille Svinkeærinde i Snesere og inde hos Mette Vævers for at søge efter Øl; men de fandt kun en Sjat tyndt Øl i en Tønde, saa meget som en halv Fjerding. Og Væveren sagde, da de fandt det, at det Øl havde de selv brygget, idet han føjede til: »Det kan vel ikke forbydes Fattigfolk at have en Drik Øl i deres Hus.«

Lars Skomager i Baarse vidner, at han ved intet

ikke noget om Krohold. Han købte vel for et Par Aar siden nogle Tønder Øl hos Peder Klims, som han solgte ud igen; men det var tyndt Øl til 2 Skilling Kanden, altsaa Øl, som enhver kunde falbyde til Fattigfolk. Brændevin har han aldeles intet set der.

Den følgende Tingdag komme flere Vidner frem. Det første, der fremstod, var Niels Krog; og da dette endnu var, før han og Peder Klim bleve gode Venner, var han svært paa Nakken af denne og vandt derfor: »Paa de tre Aars Tid, som jeg haver boet her i Byen, er det mig bevidst, at hvert Aar til Sommergilde har det unge Tyende købt nogle Tønder Øl hos Peder Klim. Det haver mine Drenges intet fortiet, men talt derom og sagt mig det manges god Gang. Og ellers ved jeg og for sikkert, at Jens Kusk til Provstens haver købt Brændevin der baade tidt og ofte, som og at Peder Klim haver ladet køre noget meget Øl til Snesere. I Aar til Fastelavns Mandag var der og stort Drikkeri hos Dorete Urne af Ungdommen, saa min Karl for sin Part maatte give 12 Skilling.«

Krogens Karl Søfren siger Ja og Amen til sin Husbonds Vidne, at han Fastelavns Mandag drak 12 Skilling op til Peder Klims. Om Formiddagen drak han med Bymændene og gav 6 Skilling i Lavet, om

Eftermiddagen kom han der igen med de unge Karle, og da gik der atter 6 Skilling i Løbet for ham til Drikkeri.

Det bliver der for øvrigt vidnet fra alle Sider, at Karlene købte ofte Øl og Brændevin til Fogdens, undertiden i Tøndemaal, til andre Tider i Pottemaal, og gave de da 6¹/₂ Mark for en Halvtønde Øl og 28 Skilling for en Kande Brændevin.

Men ofte købte de ogsaa hos Skomagerkvinden i Baarse, der ligefrem havde Øludsalg for Peder Klim. Hun vedstaar selv, »at hun i ringere end to Aar, Tid efter anden, havde solgt ikke mindre end 16 Tønder Øl for Fogden. Prisen var ikke altid ens, somme Tider gav hun en Rigsdaler for Tønden, til andre Tider to Sletdalere ringere end otte Skilling. Brændevin har hun ikke taget hos Dorete Urne, uden 6 eller 7 Potter, og da gav hun en Mark for Potten. Men det tog hun ellers kun, naar hun ikke kunde faa noget i Præstø.«

Peder Egebjærg vidner, at han vel enkelte Gange, Tid efter anden, haver faaet noget Brændevin hos Dorete Urne, naar han enten haver været syg, eller og han haver haft fremmede hos sig; men haver han saa igen derfor paa anden Maade fornøjet Jomfruen eller hendes Mand.

Alle disse mange Vidner kunde Peder Klim hverken modstaa eller nedslaa. Han maatte bede om godt Vejr og søge Forlig, som han og naaede. En følgende Tingdag fremstaar Frederik Skipper fra Præstø og foregiver, at den Sag med Peder Klim angaaende ulovligt Krohold er formedelst Godtfolks Forbøn vel forligt, saa Fogden og hans Kæreste love, at de efter denne Dag ej skulle sælge Øl, hverken i helt eller halvt Træ, ej heller Brændevin, ej heller i deres Hus holde noget offentligt Krohus; men skulde de mod Formodning handle derimod, da staar Sagen aaben.¹¹⁴⁾

Loven er ærlig, men Holden besværlig. Der var endnu baade godt Øl og Brændevin at faa hos Dorete Urne, og det kunde ikke dølgjes for Præstøerne. Ikke een, men mange Gange ere de derfor igen paa Nakken af Peder Klim, baade 1703 og 1704 møde de frem med Vidner i Flok og Tal; men nu har Vinden vendt sig, ikke et eneste Vidne ved noget om Krohold hos Peder Klim. Hvorfor skulde ogsaa den ene Ravn hugge Øjet ud paa den anden!

Krogen var allerførste Vidne, men da det falder efter den Tid, da de to Uvenner vare blevne godt forligte, vidner han, at han kender intet til Krohold hos Peder Klims, andet end, at naar Bymændene have været san-

kede hos Tredingsfogden angaaende Bøder for Gærder og andet, da haver de undertiden faaet noget Øl og Brændevin hos Peder Klim, som han skulde bøde for. — Og da Krogen gik i Spidsen med dette sit Nejvidne, fulgte straks alle de andre efter i Række og Rad med Forsikring om, at der fandt intet ulovligt Krohold Sted hos Peder Klim, kun Bøder eller Bytte for andre Ting bragte Øl i Krus og Brændevin i Stob og Tumling.

Efter den Dag kunde Sr. Elias Kristoffersen, der var Talsmand for Præstø Borgere, ikke faa eet Vidne frem, der kunde fælde Fogden.

Den 25. Juni 1704 faldt endelig Kendelse ved Baarse Herredsting, hvori det hedder: »Der føres vel nu Vidner om Peder Klims Krohold, men ikkun om, at de haver faaet Øl og Brændevin for Gærders Lukning, saa og for en Skilling eller to Brændevin i deres Svaghed; dette haver Præstø Borgere nu to Gange anklaget Fogden for, men herved synes de fattige Stakler efter kongelig Forordning at være fornærmede, thi det ses ikke, at det kan staa i Borgernes Magt slikt Ølsalg at forhindre, især i Henseende at det kongelige Forbud mod Krohold er ikke aleneste gjort for Købstadens Skyld, men og for Bondens Forsømmelse og ond Husholdning, samt Fattigmand til Hjælp, da,

eftersom nu de førte Vidner ikke haver sagt noget, som Peder Klim kan dømmes efter, maa Sr. Elias og Borgerne enten tvinge de indstævnede til at møde og vidne, eller en lovlig Undersøgelse ved Rettens Betjente bør finde Sted. Indtil dette sker, frikendes Peder Klim.«¹¹⁵⁾

Fogden slap saaledes vel fra Præstø Borgeres Angreb. Men, at der alligevel blev drukket tæt i Peder Klims Hus, det viser Anders Skomagers Vidne paa Baarse Herredsting en følgende Tingdag, han siger nemlig:

»Det var nu i Fredags fjorten Dage, at Baarse Tredingsmænd havde slaget til Hove og derefter drak deres Stubtønde, at jeg op mod Aften gik ind til dennom og vilde have en Drik Øl og slaa en Sludder af; men som jeg kom for silde, gik jeg ind i Peder Klims Køkken og stak Ild i en Pibe Tobak. Den Tid stod Anders Møllers Hans i Køkkenet og havde sit Gant for med Pigerne. I det samme traadte Knud Udsen ud af Stegersdøren fra Stuen, og som han faar Øje paa Møllerens Hans, siger han: »Staar du her, din Møllerhund, din Møllertyv!« Hans svarede hannem: »Jeg tjener en ærlig og god Mand, vil I ham noget, kan I tale ham selv til!« — »Drages til Minde, drages til Minde! hans onde og ugudelige

Ord!« føjede Hans Tomesen til, henvendende sig til dem, der stode hos.

Men Udsen raabte: »Du skal dog faa en Ulykke engang, ihvor det sker.«

Da gik Hans ud i Gaarden; men straks for Udsen bag efter hannom og raabte: »Kom her hid, din Hundsfot, kom her hid!« Og saa galede han som en hæs Hønehane.«

Siden sagde Udsen paa Tinge, at han var overvættes fuld ved hint Stubgilde i Tredingsfogdens Gaard. Og det var sikkert nok sandt, hvad han sagde. Men derved blev det ogsaa et sandt Vidnesbyrd for, at der vankede baade Øl og Brændevin hos Peder Klims, naar Dorete Urne gik for Borde til Stubgildet.¹¹⁶⁾

Tiden havde sine Skavanker. Men næppe var nogen Plet saa stor eller bredte sig saa vidt, som det fæle Skovtyveri. »At hugge til Upligt,« kaldte de det, nok saa fint; men grovt var det, og grovt gik det til. Ved stadig at omgaas med denne sorte Sag fik Skovfogden selv sorte Fingre, blev befingret. Og var det først naaet saa vidt, at Ræven

blev sat til at vogte Gæssene, skulde det nok for Alvor blive galt.

Og dertil var det allerede naaet i 1697. Peder Klim havde af Skovrideren faaet Lov til at tage en Vindfælde til »Ildebrand til sit Huses Fornødenhed.« Men denne Vindfælde puslede Peder Klim saa behændigt med derude i Skoven, at den blev til tre Læs Favneved. Da dette Trolderi var vel overstaaet, og Brændet var læsset, skulde Skovfogdens Karle age det ud til en Skipper i Præstø, der skulde give »Deller« herfor, dem Peder Klim vilde bruge til en Løport. Men Karlene naaede ikke saa langt; da de kom op paa Baarse Gade, mødte Skovrideren Peder Klims tre Dreng, hver agende med et Læs af det »fornødne Ildebrand«, som saa saa forvandlet ud, at det fast lignede Favneved. Skovrideren standsede de tre Dreng og bød dem køre hjem til sit med de tre Vogne. Længere kom de ikke. Men Peder Klim kom som anklaget til Tinge, hvor han tigger og beder ydmygst om Undskyldning for sin ringe Forseeelse. Hans varme og indtrængende Bøn hjalp ham dog ikke fri. Efter Skovforordningens 25 Artk. dømmes han til at have de tre Læs Ved forbrudt, samt til foruden Omkostning tillige i Bøde at give tre Lod Sølv for sin Ulydighed, alt at betale inden

15 Dages Forløb.¹¹⁷) Men Skammen blev han ikke af med hverken i 15 Dage eller 15 Uger. Den var ikke til at vadske af.

Det kan være, at Peder Klim forklarede Historien om Vindfælden som en pur Fejltagelse: Han havde troet, at han kunde gøre med Brændet, hvad han vilde, naar det var givet ham. Men til alt Uheld for Fogden kom der en ny Brændehistorie efter næppe et Aars Forløb.

Kristen Jensen i Hammers Torup havde for to Aar siden faaet en Eg til Udvisning i Baarse Skov. Egen var fældet, og hele Bullen laa paa Steden, laa der en Tid lang, men siden blev den borte. Kristen formentede og sagde, at Peder Klim skulde have gjort sig den nyttig og bortført den. Og det var ingen løs Formening, Torupmanden fremstod med; thi han havde intet ringere Vidne end selve Skovløberen Oluf Nielsen, der forklarer: Forleden Aar ved Mortensdags Tider, en mørk og silde Nat, kom Peder Klim til hans Hus, bankede og pikkede paa Ruden og begærede af hennem, at han vilde følges med ud i Skoven og tage det Stykke Træ, som var Kristens i Torup, og som laa i den første Kalvemærk.

Da svarede Oluf: »Det kan intet bære ad at tage det.«

Men Peder Klim gensvarede: »Al den Fare, der er herved, vil jeg svare til.«

Derpaa fulgte Oluf alligevel med Føgden og dennes Karl Jakob ud i Skoven til Træet. Og havde de med baade Heste og Vogn, saa og Sav, Jærnvegge og Nødde. Tøpenden, som var en Tveje, savede de af; men da de ikke kunde faa Bullen i Stykker med Vegge og Nødde, toge de hjem den Aften. Næste Aften sendte Peder Klim Bud paa ny, og de fulgtes atter ad derud i Skoven; men da slog saa Peder Klim samme Egeknub i Stykker med »Krud« og kørte hjem med den.

Peder Klim møder paa Tinge til Vedermæle og paastaar, at det er als intet sandt, hvad Oluf siger, men ikkun Løgn og ond Paahit af Had. Og hans fordums Karl Jakob, der nu var bleven Inderste i Snesere, vidner med: »Olufs Snak er Slidder—Sladder og intet Sandhed.«

Da kendes Peder Klim af Dommeren fri for denne Tiltale, efterdi intet er bevist hannem over.¹¹⁸⁾

Derimod kan Torupmanden søge Oluf Skovløber, der selv angiver sig at være Gerningsmanden.

Peder Klim slap fri. Men Rideføgden finder sig alligevel beføjet til at kalde baade ham og Skovløberen

til Tinge for at minde dem om deres Troskabspligt og binde dem fastere til denne.

Ridefogden træder frem og foreholder Peder Klim, »at eftersom han af sit høje Herskab er udset til at skulle have Opsyn med Skovene udi Baarse Bys Marker, udi Broskov Overdrev tillige med Store Røttinge Skov inden for Vildtbanegrøften, kort, alt det, som den forrige Skovfoged haver haft Tilsyn udi — da bør han efter Kongens allernaadigste Skovordinans at have tilbørligt Opsyn dermed, hvorom han for Retten vil have at gøre sin Ed.«

Da fremstod Skovfogden Peder Klim og gjorde sin Ed efter Loven, idet han højt lovede, at »han vilde tilse i bemeldte Skovdistrikt det allerflittigste og bedste, han kunde; og ikke skulde han se igennem Fingre med nogen, som huggede til Upligt, hvad enten de huggede fra Roden eller brugte utilbørlig Nedstævning. Og hvist noget befindes at blive hugget, som han ikke Gerningsmanden kan betræde, da lover han at forholde sig efter Skovfogedanordningen, saa han det paa sine rette Steder angiver.«

Oluf Skovløber maatte ligeledes frem og aflægge Ed for, at han forsvarlig vilde udføre sin Embedsgerning.¹¹⁹⁾

Den 25. Maj 1700 maa Skovfogderne paa ny

aflægge Ed paa, »at de skulle vel efterse Skovene, melde for Ridefogden og Skovrideren, hvis nogen Ejendomsbonde hugger til Upligt i sin Skov, paase, at ingen Svin, der ikke ere indbrændte, findes i Skovene, at de ville beride Skovene lige saa flittigt som Skovrideren, ikke fortie eller fordølge nogen Krybskytte, Bonden, eller hvo det kan være, som maatte forekomme udi det høje Herskabs Skove i Vildtbanen med Bøsse og løse Hunde, og det ikke alene, men ogsaa eftertrægte dem og gøre sig dem mægtig af yderste Evne, om de uden for ret og alfar Vej findes, da dem til Vordingborg Slot at henføre og der udi Ridefoged Gert Villumsens Haand føre og overlevere; og hvis det ej kan ske, da med Flid at afæske, hvo de ere, og hvor de findes og opholde sig.« — Gammel Skade og Overtrædelse er paatalt, den vedkommer dem ikke; men fra det Øjeblik af, de nu aflægge Eden, have de og Skovløberne Ansvaret.¹²⁰)

Disse Opstrammere fra Øvrighedens Side gjorde Opsynsmændene aarvaagne. Peder Klim var nu paa Farten baade aarle og silde. Snart er han oppe i Nørreskov, hvor han finder, at Oluf Kusk og Niels Krog have ladet hugge og hente fra Tyrehøj tre hele Ege den Dag, da Baarse Bymænd vare i Vording-

borg efter Laanekorn.¹²¹⁾ Saa er han i Vesterskov, hvor der er hugget adskillige Risbøge, som han faar opsporet at være førte til Store Skovbygaard. Snart spejder han oppe i Store Røttinge Fang og finder Spor af Skovtyve, men Tyvene selv ere bortfløjne. Snart igen derefter træffer han i Dagene før Jul 1701 over Knud Udsen paa Baarse Gade, hvor denne kommer agende med to smaa Læs Brænde, som han vilde køre til Præstø og sælge for Salt og Tjære, det han højlig trængte til for sin fattige Husholdnings og Fornødenheds Skyld. Udsen klager sig jammerligt, »at Veddet kun var tørt og trøsket Jordstød, som han havde samlet, efterdi han var nødt og pint til at være om en Skilling, saa de kunde faa en Bid i hans fattige Hus til den højhellige Juletid.«¹²²⁾

Atter igen træffer Skovfogden over et Par af Baarse Husmænd, der have været for nærgaaende mod Stødene i Skoven; og derpaa over et Par af Snesere Gaardmænd, der have været langfingrede.

I December 1703 og ligeledes i Februar 1704 rasede mægtige Storme, der omblæste en Mængde Træer i Skovene, og de Træer, som Orkanerne ikke havde naaet at kaste til Jorden, vare dog flaaede og skamskændede, idet baade smaa og store Grene vare afknækkede. Det saa sørgeligt ud i Skovene, og

Peder Klim havde travlt med at holde Orden, for at ikke alt det nedblæste Ved skulde blive tyvstjaalet. Efter at der var bragt nogenlunde Orden til Veje, blev Veddet fordelt mellem Bønderne til Ildebrændsel. Der var da saa rigelig en Mængde, at Baarse By-mænd fik til deres Part alene 90 Læs.¹²³⁾

Det forslog en Tid. Men snart begyndte Rapseriet paa ny. En skønne Vinterdag, som Peder Klim red paa et Spejdetog ud i Skovene, finder han i den nyfaldne Sne »Vognslag.« Han følger Sporet, følger det lige ind i Niels Gertsens og Jens Peder-sens Gaarde i Snesere, og der finder han ganske rigtigt ogsaa Tyvekosterne.

Der var nok at gøre baade tidligt og sent for en Skovfoged, der vilde passe paa; og Peder Klim var en skrap Snushane. Det stammede vel fra, at »hvo, som en Skovtyv fange vil, en Skovtyv tage skal dertil.«

Som Tredingsfoged var Peder Klim ligeledes paa sin Plads og søgte at skaffe Orden baade i By og paa Mark. Da saaledes Husmanden Bent Skaaning 1702, ganske paa egen Haand uden nogen Til-ladelse, med Gærde havde indhegnet et Stykke af Gadejorden, gik Peder Klim straks i Spidsen for Bymændene hen og pantede Skaaning for en Kob-

berpande og en graa Vadmel skjol, som de toge i Forvaring, indtil han havde taget Gærdet bort og lagt Gadejorden ud paa ny.¹²⁴⁾

Men da Bymændene samme Aar efter Forslag af Knud Udsen paa egen Haand havde gjort en saa ilde Vedtægt om Gærdelukning, at det havde voldet saa stor Skade og Fortræd i Kornmarkerne, at Tredingsfogden for deres Forseelse havde maattet bøde 2 Skpr. Havre, gammelt Maal, der var at regne lige med 4 Skpr. efter nyt Maal, blev Peder Klim vred og æskede Dom over Knud Udsen, der maatte betale 10 R 2 B .

Denne Dom gjorde Knud saa gnaven, at han gik til Præstø og drak sig fuld, hvorefter han kom i Klammeri med Anders Krog fra Skibbinge, der, da han blev rigtig opirret, blev helt rasende, saa han løb med en Vognkæp i Haanden efter Udsen ud af Byen ad Baarse til, hvor han drev til denne, saa Hat og Vognkæp med røg hen ad Vejen.¹²⁵⁾

Men da flere af Tredingsmændene siden hen komme til Peder Klim og beklage sig over deres store og haarde Hoveri imod deres Gaardes Ringhed og bede ham mindeligt om at hjælpe dem til Lettelse, er han ogsaa straks villig dertil og udvirker, at Hove-

riet til Beldringe for Fremtiden blev fordelt efter Hartkorn og Jordbrug med Retfærdighed.¹²⁶)

Peder Klim vilde helst have Fred og Retfærdighed baade ude og hjemme. Det skønnes godt deraf, at hans Tjenestefolk bleve i lang Tid hos ham. Saaledes havde Tjenestedrengen Anders været der i Gaarden i 6 Aar, og der havde aldrig været noget i Vejen. Saa var det alligevel en Dag, som Peder Klim og hans Kæreste vare borte, at Drengen gik sin Vej, trods det at han var fæstet fra Mikkelsdag til Mikkelsdag og skulde have i aarlig Løn: 8 Sletdaler med Skopenge iberegnet, 8 Alen Vadmel til 1 $\frac{1}{2}$ Alen, to Skjorter til 2 Daler, 1 $\frac{1}{2}$ Par Strømper (et helt Par og et Par forføddede) til 2 $\frac{1}{2}$, samt en Halsklud, eller tilsammen 12 Stldr. 3 $\frac{1}{2}$.

Da Karlen havde betænkt sig lidt, kom han alligevel tilbage og fandt Forlig med sin Husbond.

En anden Karl, Oluf Hansen, havde ogsaa tjent Peder Klim i flere Aar, da der kom en lille Kurre paa Traaden, og Oluf gik sin Vej. Peder Klim fik da paa Tinge udmeldt tvende Mænd, som tillige med Fogden selv, skulde have Lov til at tage og forsegle Olufs Kiste, der stod hos en Husmand. Striden var kommen saaledes: Oluf skulde have i aarlig Løn 20 Sletdaler; men der var sluttet den Aftale, at hvis

Tærskeren rejste, hvad der var Tale om, da skulde Oluf være Tærsker og have for Pundet, som de fik hos Provstens, Herredsfogdens og Skovriderens. Peder Jørgensen vandt, at Onsdagen efter Evebro Marked, som han kom ind i Peder Klims Gaard, da stod Fogden der i sin Drengeskammerdør og talte med Karlen; da vare de fæstede og forligte om 20 Sletdaler om Aaret. Og Karlen sagde, at det blev vel saa, men skulde han være Tærsker, vilde han have 1 Mark for Pundet, 2 Skilling for en Trave Langhalm og 1 Skilling for en Trave »Klipper«. Nu var han alligevel løbet sin Vej. De forliges dog paa Tinget, saa Oluf giver 1 Rigsdaler for de Dage, han havde fejtet om og været borte, og 4 Mark til Sagens Omkostning; men saa faar Oluf til Gengæld sin Kiste og sin Tjeneste igen.¹²⁷⁾

Vilde Peder Klim end helst Fred og Ro, maatte der dog alligevel i disse Fællesskabets udviklede Dage altid være noget, der voldte Strid og Ufred; snart var det Mark og Fæ, og atter igen kunde det være Grøfter og Gærder, der gave Anledning til Trætte. I Aaret 1699 blev saaledes Peder Klim anklaget for at have ladet gøre en Grøft paa Alfarvejen, Landevejen, der gik igennem Baarse. Peder Hammer, der paa Tinge forsvarer Peder Klim, siger, at denne havde kun gjort,

hvad han havde Lov til, nemlig indhegnet og indgrøftet sin egen Gaards Jorder; tilmed havde han Gehejmeraad von Plessens Minde og Tilladelse til at lade indgrøfte og opkaste for sin i Fæste havende Grund, kaldet Præstevænget. Men Bymændene med Herredsfogden i Spidsen, der vare komne rigtig i Aande, malede Fanden paa Væggen som Advarsel for alle de Ulykker, der vilde ske: Fremmede Folk, rejsende Folk, vejfarende Folk kunde ved Nattertide; Mulm og Mørke brække Halsen flere Gange i disse dybe og aabne Grøfter eller Faldgruber.

Dog, Peder Klim stod sig, thi han havde Bispen til Morbroder, Gehejmeraaden til Forsvarer i det Stykke, og det battede rart i den haarde Knibe.¹²⁸⁾

Saa kommer hans Formand i Gaarden Hemming Aage og klager, at Peder Klim forbeholder ham et Stykke Jord, kaldet Ragerup eller Rakkerup, som Hemming mente, han skulde have at bruge i sin Levetid, som et Slags Aftægt. Men da der intet var nævnt herom i Peder Klims Fæstebrev af 8. August 1696, saa frikendes han for Hemming Aages Tiltale i denne Sag.¹²⁹⁾

Selv kunde Peder Klim dog ogsaa faa i Sinde at begynde Strid. Saaledes sagsøger han Smeden Allifas i Baarse, fordi de der i Smedien skulde have

taget hans Gaas og slagtet den en Morgenstund, som de vare staaede op før Dag for at bage, og Gaasen gik paa Gaden og kækkede. Men baade Allifas og Smedekvinden Margrete sigte, at det er fejl; de lukkede Gaasen ud igen, som de ved en Fejltagelse havde faaet ind, og hørte de den siden gaa paa Gaden og kække.¹⁸⁰⁾

Som Tiden gik, blev Peder Klim imidlertid en meget agtet Mand, hvis Raad blev søgt, og hvis Evner ofte bleve benyttede: Tidt og ofte sad han i Herredsskriverens Sted, eller han beklædte Dommersædet i Herredsfogdens Fraværelse; mangfoldige vare de Sager, som han maatte føre frem paa Tinge, dels for sit høje Herskab og dels for sine Bymænd eller Herredsmændene; og under denne Virksomhed glemte han aldrig de fattige eller svage, men tog sig særlig af Smaakaarsfolk.

Baade Peder Klim og Dorete Urne toge sig saaledes med stor Iver af en stakkels fattig Kvinde Birgete, der var til Huse hos Huggeren i Baarse. Birgete vilde en Dag tørre noget grønt Brænde paa »Palden« over Ilden; men det blev baade Huggeren og hans Kvinde rasende over, smed Brændet bort og

pryggede den arme og forladte Birgete, saa hun maatte skrigte og raabe om Hjælp. Dorete Urne kom til og reddede Indersken af det rasende Pars Klør, fik Niels Godske og en anden Nabo til at syne og bevidne, hvor ilde Birgete var medhandlet. Peder Klim lader derefter Huggeren kalde til Tinge og fordrer, at denne skal fri sig ved Ed, da han nægter at have gjort Birgete Fortræd. Huggeren svarer da frækt: »De, som sigte, bør at bevise!« Men baade Peder Klim og Dorete Urne viste, at de havde Hjertet paa det rette Sted, thi de ^zhelmede ikke, før Huggeren gav Køb og lovede at lade Birgete i Fred.¹⁸¹⁾

Det kunde være vakkert nok for Peder Klim, at der blev betroet ham saa mange Hædershverv; men paa den anden Side sinkede det ham, stjal hans Tid bort, og kunde endogsaa bringe ham Utak oven i Købet. Saaledes var det en Dag, at der kom Bud fra Herredsfogden til Peder Klim, at han skulde drage ned til Tappernøje og forkynde Arrest paa noget Brænde, som en Skipper paa ulovlig Vis vilde udsejle til Kjøbenhavn. Peder Klim fik dette Hverv, fordi han kunde læse, hvad de andre Bymænd ikke formaaede. Men nu traf det sig saa, at han var lige i Færd med at rejse til Kjøbenhavn, og ikke kunde sinke sig, hvorfor han skikkede Knud Udsen, der

kunde stave lidet, i sit Sted til Tappernøje med Arrestordren.

Herover blev Herredsfogden vred, lod Peder Klim stævne til Tinge, hvor han tiltaler ham baade grovt og haardt, idet han blandt andet siger drillende: »Ikke en Skovfoged, men en Herredsfoged kan befale eller udnævne nogen til at gøre Arrest!« Og fik han Niels Møller i Allerslev, der beklædte Dommersædet, til at idømme Peder Klim en Bøde paa tre Lod Sølv for Ulydighed over for Retten, desuden i Omkostning at betale 5 R 4 B .¹⁸²)

Sit eget vilde eller kunde Peder Klim dog ikke forsømme ved at være Løbedreng for Herredsfogden, saa vilde han hellere betale en Bøde. Gaard og Gods skulde passes og fremmes. Og det skete ogsaa. Peder Klim arbejdede med saa stor Ihærdighed og Udholdenhed, at han i Aarenes Løb efter Tidens Forhold blev en velstaaende Mand. Han naaede snart at faa begge Fæstegaardene, baade den store og den lille, som Hemming Aage i sin Tid havde siddet inde med. Og han fik begge Gaardene i god Orden og Drift, med en Besætning, som ingen af de andre Bymænd kunde opvise Magen til. Hans Velstand forøgede hans Anseelse, og hans Hus blev meget søgt. Var der en større Retssag for, som samlede

mange Folk til Tinge, og det gamle, skrøbelige Tinghus ude paa Marken ikke kunde rumme dem, da var det ikke i Herredsfogdens Gaard, at Retten blev sat, men i Peder Klims Stue.¹³³⁾

Peder Klims Velstand og Anseelse steg. Men naar dette var Tilfældet, maatte han ikke mindst takke sin trofaste Kæreste Dorete Urne derfor. Hun var ham en ihærdig Medhjælperske, der kunde tage Haand i Hanke med i hvad som helst, der faldt for, og som ikke gik af Vejen for noget Arbejde. »Jomfruen«, som Folk vedbleve at nævne hende, Adelsmandsdatteren kunde baade brænde Brændevin, brygge Øl og slaa en Handel af. Anders Nielsen i Baarse mødte paa Tinge og foregav, at den Kalv, som han 14. Decbr. 1700 lod oplyse, som Driftekalv at være, blev af Peder Skomager i Lundby vedkendt, og han den sig »tilhællede« med Dorete Urne her i Baarse. Hun kunde nok bevidne, at det var hendes opfødte Dyr, som hun rigtig havde afhændet og solgt til Skomageren i Lundby.¹³⁴⁾

Men hun havde ogsaa holdt godt Hus med sit Arvegoods, Klæder og Smykker, som hun havde bragt med fra Fædrehjemmet paa Bækkeskov. Havde hun fra først af været noget rundhaandet, lærte hun snart at holde igen; men aldrig blev hun saa kneben, kar-

rig og simpel, at hun ikke skulde kunne vise sig uden at staa til Skamme i det bedste Selskab. Fint vilde hun nok optræde og holde store Gilder; men om Hverdagen skulde der knibes. — Det Sted, hvor hun oftest kom, var til Genboens, Provstens, hvor hun var meget fortrolig med Provstinden. Men dette Venskabsforhold havde nær til Slutning bragt Dorete Urne i en stor Knibe.

Provsten, Magister Hans Sørensen Ljunge, døde 19. Oktober 1703. Og Enken Madame Katrine Munkgaard skulde da efter Tidens Sædvane gerne blive ved Kaldet eller forsørges ved at ægte Eftermanden. Der var ingen Kapellan paa Stedet, ellers havde det været en selvfølgelig Sag, at denne skulde have haft baade Embede og Enke. Nu maatte altsaa Madame Munkgaard søge sig en Ægtefælle, der tillige kunde overtage Præsteembedet i Baarse. Det traf sig da saa heldigt, at den nyvalgte Provst Hr. Peder Winsløw i Præstø havde en Søn, der stod ledig paa Torvet og kunde gøre Fyldest i begge Henseender. Denne unge Mand Hr. Kristian Winsløw blev derfor ogsaa, saa snart ske kunde, trolovet med Enken og Præst i Baarse. Men her var der dog noget at gøre for Enken, før hun kunde indtræde i nyt Ægteskab. Der skulde holdes Skifte. Og underligt nok, saa

længe den gamle Provst levede, syntes der at være Velstand der i Gaarden: Madame Munkgaard bar Fløjels Akseltaft og andre kostbare Klæder, Guld, Sølv, Smykker og rare Sager havde der været der, ved Auktionen falbødes adskillige rare Ting, deriblandt en Hestemølle med tilhørende fire Væggerum Hus, saa og en Karosse, men til Skiftet var alt borte og kun Gæld tilbage.

Den rige Hans Panch fra Everdrup mødte frem med en Fordring paa 141 Sletdaler. Det var da ogsaa Penge, og Præsten vilde have sine Penge. Det maatte opklares, hvor alle Værdisagerne vare blevne af, og derfor lod Hr. Hans tilkalde saadanne Vidner, som snarest maatte vide at gøre Rede i Skiftesagen, først og fremmest de tvende Ægtepar: Peder Klim og Dorete Urne, samt Degnen Hans Nielsen Linde og dennes Kæreste Elisabet Kristoffersdatter.

Til Sagfører havde Everdruppræsten taget Sr. Joen Andersen fra Ebbeskov; medens Madame Munkgaard havde til Lavværge Povl Navr fra Grimstrupgaard.

Den 3. Marts 1705 staar Peder Klim frem og vidner, at han har været paa Bækkeskov hos Oberst Schinkel og hentet 20 Rdlr. paa et Guldarmbaand til Præsteenken.

Dorete Urne, der var svag og sengeliggende, forklarer for tvende Mænd, der vare skikkede til hende: For det 1ste: Guldarmaandet blev ved hende ført til Oberstløjtnanten paa Bækkeskov efter salig Provstens Enkes Begæring for at laane Penge derpaa. Hun fik ingen Penge derpaa, mien hendes Mand hentede siden nogle. For det 2det: Kornet, som Dorete Urne adspørges om, da forklarer hun at have faaet et Pund Korn eller noget mere i Betaling for Malt og andet, som dem kunde være imellem. For det 3die: Guldringe, Knapper, Dupper og et Sølvsejerværk angaaende, da tilstaar hun, at hun nok har hørt Tale derom, men hun ved ikke, hvor det er. For det 4de: Om Enken ikke havde begæret af hende, at hun skulde købe noget paa Auktionen for hende? Jo, hun skulde købe nogle »Sorter«, nemlig: en Pigeseng, en Børneseng, en liden Sølvske og noget andet, som hun ikke længere kunde mindes; hvilket Enken Tid efter anden alt haver betalt hende tilbage.

Degnen Hans Linde siger, at Enken aldrig haver begæret af hannem, at han skulde fordølge noget; men forleden Vinter fulgtes han ganske vist med Enkens Karl til Præstø med 3 eller 4 Tønder Byg, som han solgte og købte Fisk og Sild til Enkens

Husholdnings Fornødenhed. Om Guldsagerne ved han intet, uden hvad hans Kæreste fortæller.

Sagen trak ud, og gentagne Gange bliver der ført Vidner. Til sidst vedstaar Degnekvinden, at hun for Provsteenken har gemt 3 eller 4 smaa Guldringe, nogle smaa Sølvknapper, som Børnene havde brugt i deres Klæder, et lidet Sølvsejerværk, en Fontenelleplade, to smaa Sølvkniveskaft, en liden Kobberkedel, en liden Kobberpote, en liden Malmgryde og en liden Malmspand. Alt dette havde Degnekvinden tilstaaet for Peder Klim og Dorete Urne.

Povl Navr spørger da paa Tinget Dorete Urne, om hun ved, at disse Sager hørte Boet til, og at de vare fordulgte? Dorete Urne dertil svarede: »De vare fordulgte, thi de fandtes i Provstens Hus, før han døde.«

»Tør I og sige, at Uret, som Provsteenken Broder, Magister Povl Munkgaard i Lille Næstved, haver glemt der, at det hørte Provsten til?« spørger Povl Navr.

Dorete Urne: »Det ved jeg ikke; men jeg har set det mange Gange i Provstens Hus, før han døde.«

Joen Andersen spørger nu Dorete Urne, om hun ikke havde set Sagerne i Degnekvindens Gemme, og hvad denne havde sagt om disse Ting? Jo, hun saa baade Ringen, Sejerværket og alle Smaasagerne der,

og Elisabet Degns sagde den Tid, at det var Provstens Kærestes.

»Hvor kan I, Madame Urne, vide, at det var fordulgt?« spørger Sr. Navr.

»Jeg saa det jo hos Degnens Kone Elisabet Kristoffersdatter. Og ellers den Tid jeg var paa Skiftet efter Provsten, hørte jeg med mine egne Øren, at Povl Navr, der sad med et Brev i Haanden, læste op deraf, at Oberst Schinkel vedstod, at han havde Guldarmaandet i Pant for 60 Rdlr.«

»Hvad Tid var det?« spørger Sr. Navr.

»Det var lys Dag, der jeg kom og gik; men Kløkkeslæt kan jeg ikke sige, thi jeg havde ikke Klokke med mig!« svarede Dorete Urne.

Hvortil Povl Navr ytrer: »Jeg formærker, at Madame Urne er min Avindsmand!«

»Nej,« svarede denne straks; »men Retten skal have sin Gænge.«

Degnen og hans Kvinde møde ikke, Præsterne i Udby og Mærn, Iver Dam og Jens Karleby, ikke heller; den følgende Tingdag, 15. Septbr., udeblive Præsterne ogsaa, og begge Gange skikke de Bud, at det er for den »travle Høsts« Skyld, at de maa fortøve hjemme; men siden, naar de faa Tid, skulle de nok møde. Men trods al Travlhed og al Sinkelse fik

Retten dog sin Gænge. Oberst Schinkel vidner, at det var angivet ved Skiftet, at han havde modtaget Armbaandet i Pant før Mikkelsdag, men det er ikke saa, han fik det først efter den salig Provsts Død. Da faar Madame Munkgaard sin Dom: »Efterdi hun haver befattet sig med Boens Midler, efter eget Behag dermed skaltet og valt, og derefter er gaaet fra Arv og Gæld, da bør derfor denne Fragaelse at være som ugjort, død og magtesløs. Hr. Hans Panch kan melde sig og fordre de 141 Sletdaler, og tilmed skal Enken i Sagsomkostning betale 10 Rdlr.«

Da gik Everdruppræsten til Sjællandsfar Landsting med sin Fordring.

Her blive baade Peder Klim og Dorete Urne stævnedes som Vidner, men møde ikke. Sagfører Kristen Brask giver den Undskyldning, at »Peder Klim allerede har givet Møde personlig og afgivet sit Vidne, og Dorete Urne, som særlig nu er indstævnet, kan ikke møde, formedelst hun ligger endnu inden Kirkegang, tilmed haver hun og sit skriftlige Vidne aflagt saavel for Landsting som for Hjemtingsretten, og er hun tilmed i den ydmygste Tanke efter Loven — som adelbaaren — at forskaanes for at møde personligen.«

Men Landsdommerne forelægge alligevel Dorete Urne og hendes Mand Peder Klim udi egne Personer til

næste Landsting, 16. December 1705, at møde og vidne.¹⁸⁶⁾

Herfor bliver dog Ægteparret forskaanet; thi den følgende Landstingsdag fremlægges et venligt Forlig mellem Præsterne i Everdrup og Baarse. Dermed døde Sagen hen.

Saa randt Aarene hen for Peder Klim og Dorete Urne i den gamle Fæstegaard i Baarse, Ægteparret delte og bar her onde og gode Dage tilsammen. Flest var der maaske af den første Art, skønt det vides ikke; thi de sidste taler Historien ikke om, de glide saa saare let hen, tegnes ikke op og komme ikke frem paa Tinge. — Dog uden Haab og Glæde kunde Livet ikke leves. Disse to have ogsaa haft deres Part deraf. De havde i det mindste een Glæde, som vejer Snese andre op: de havde deres Børn;*)

*) 1) Margrete Elisabet, født 1695, jordet 30. Maj 1700.

2) Else Katrine, døbt 9. Septbr. 1697. Holdt over Daaben af Forpagterkonen Anne Bojes paa Beldringe, Faddere: Herredsfoged Jens Madsen, Sr. Johan Munch, Lisabet Ting-skrivers, Maren Skovriders, Hr. Hans Panch udi Everdrup og Melchior Skovrider.

3) Anne Elisabet, født 18. Juli, døbt 19. Juli 1699, Ridefogdens Kæreste holdt Barnet over Daaben, Hr. Hans i Everdrup var blandt Fadderne. Jordet 15. Septbr. 1699.

4) Peder, født 14. August 1700. Ved Barnets Navn anføres

ikke mindre end otte blev der dem skænket.¹³⁷⁾ Men denne Glæde var og blev ikke ublandet, der fulgte Sorg med; thi det ene af deres Smaabørn gik bort efter det andet, saa til sidst havde Døden taget dem alle, paa den lille Pige Else Katrine nær.

Saa skred Tiden frem til 1710. Det blev et haardt Aar for det lille Baarse Sogn, thi en stærk Smitsot hærgede det ganske og slog ned for Fode væk, saa der, hvor der ellers kun plejede at blive kaldet om ved en halv Snes bort om Aaret, her døde der i 1710 ikke mindre end 31 Mennesker.

Der var Jammer og Elendighed over det hele Land, Klage- og Bodssalmer løde fra alles Læber. I en af disse,¹³⁸⁾ om hvilken der siges, at »den var

---

i Kirkebogen: Vorned til Slottet (Vordingborg). Jordet 14. Juni 1704.

5) Dødfødt Barn, jordet 1702.

6) Christian Christopher, døbt Dom. 6. Trin. 1703. Oberstløjtnant Schinkels Frue paa Bækkeskov bar. Da den lille Dreng er født efter Vornedfrihedens Indførelse, findes selvfølgelig ikke Vedtegning om nogen Vornedpligt til Slottet. Jordet 19. April 1706.

7) Peder, døbt 14. Oktbr. 1705. Amtsskriverens Søn i Vordingborg holdt ham over Daaben, Faddere: Hr. Jens i Mærn, Hr. Hans Sejr, Hans Ejlersen, Melchior Skovrider, Anders Møllers Hustru og Provstens Hustru. Jordet Juledag 1705.

8) Margrete Lisbet, født i Januar 1707, Hr. Christians Hustru holdt hende over Daaben. Jordet Onsdagen den 16. Febr. 1707.¹³⁷⁾

saare nyttig at bruge i adskillige Farer, besynderlig udi denne Pestilenses Tid«, hedder det:

„Vi træder frem, o Christ, til dig!
 Din Faders Glans og Ære,
 I største Nød ydmygelig,
 Hør til, hvad vi frembære:
 Vi er nu bang i Hiert og Sind,
 Den grumme Død gjør blege Kind,
 Til Graven før's Kvind' og Mand,
 Agter ingen Stand,
 Ey rig, ey fattig i noget Land.

Derfor, o Christ, bede vi dig,
 Som sig paa dig forlade:
 Befal din Engle ringe sig
 Omkring os alle Dage,
 At de os vel bevare kan
 Fra Pestilenses hidfige Brand!
 Kom hid, kom hid! du Engleskar,
 Troelig os bevar
 Fra denne og al anden Far!

Derfor vil vi nu siunge dig,
 Hellige og milde Fader,
 Pris og Tak evindeligt,
 Som os og vor Synd forlader

Af idel Naad' og Misfandhed,
 Og af din store Barmhiertighed.
 Hielp os trofaste, milde Gud,
 Vi efter din' Bud
 Vor Tid som Christn' maa føre ud.

O, Jesu Christ, lig Tak bør dig,
 Den skal vi dig og give,
 Du har forskyldt den rettelig,
 Den Stund vi er i Live,
 Af Hierte, Sind og liflig Stem
 Belgierning din skal ei forglem,
 Vi takke dig, Herre Jesu blid,
 Til dig staar vor Tid,
 Stat os bi til evig Tid.

O, Hellig-Mand, sand Trøstermand,
 Dig skal vi og berømme
 Af inderste Hiert', Siæl og Mand,
 Som det Guds Børn mon sømme,
 For Trøsten din, du os tilsender,
 Og Sorgen vor til Glæd' omvender,
 Vi sige dig Tak, Pris og Ær',
 Een Gud og een Herr',
 Med Fader, Søn i lige Ær'. —"

Der blev taget skarpe Forholdsregler for at standse Pesten, men alligevel bredte den sig. Allerede om Foraaret gik Dorete Urne bort, 40 Aar gammel, og blev jordet i Baarse Kirke den 29. Maj.

Peder Klim stod nu ene igen med den lille Datter Else Katrine. Men han passede dog fremdeles med Iver baade sin Skovfogedtjeneste og Tredingsfogedbestilling. For sine Bymænd traadte han saaledes op paa Tinge og førte deres Sag mod Alifas Smed, der ikke vilde holde deres gamle Vedtægt, idet han ikke vilde betale Græsgangspenge; men derimod skruede han paa den anden Side Priserne op for sit Arbejde, saa ingen Smed i den hele Egn var saa dyr som Alifas.

Peder Klim optræder endnu paa Tinge den 11. Novbr., og Ridefogdens Fuldmægtig kalder den Dag baade Fogden og hans Medfølgere »uroelige Hoveder«; men dette ægger kun Peder Klim til et end varmere og kraftigere Forsvar for Bymændenes Ret. Dog — inden en Maanedes Forløb havde det urolige Hoved faaet Fred og Ro, Pesten naaede ogsaa den djærve Foged, saa han fulgte sin kære Hustru efter. Den 12. December 1710 jordedes Peder Pedersen Klim i sin Alders 55de Aar.

Det havde været et Par flittige Ægtefolk, Peder

Klim og Dorete Urne. Deres Stræbsomhed kom ret for Dagens Lys, da der den 22. Decbr 1710 blev foretaget en almindelig Registrering over Boets Midler; thi her var da fuldt op overalt, baade ude og inde. Dorete Urne havde, trods det, at hun som Adelsmandsdatteren havde henlevet sine Barndoms- og Ungdomsdage paa Herregaarden Bækkeskov, dog kunnet røre sig og tage Haand i Hanke med i alt Arbejdet i den ringe Bondegaard; Dyner og Puder, Linned og Ulden var der i rigeligt Maal, som et Vidne om hendes Flid og Dygtighed; Brændevinstønderne og Øltønderne havde hun brændt og brygget fulde mangfoldige Gange, og endnu laa der i Fremhuset en Halvtønde gammel Mjød og en Fjerding ny Mjød, som Vidnesbyrd om hendes Stræbsomhed.

Og Peder Klim havde virket lige saa flinkt ude, som hans Hustru inde. Han havde været en driftig Handelsmand, der havde udstrakt sin Virksomhed ikke alene til den nærmeste Omegn, hvor han havde Snese af Mænd opførte for Gæld i sin Tegnebog; men ogsaa langt videre ud havde hans Handelsvirksomhed strakt sig: Mathias Smedtz Enke i Kjøge vedgaar saaledes at være ham skyldig 9 Daler for modtagne Varer, og Børge Kromand i Avedøre Kro havde faaet

en halv Tønde Brændevin, omtrent 60 Potter, til 1 $\frac{1}{2}$ Potten, eller i alt 15 Daler.

Men derfor havde Ægteparret ogsaa hejet sammen, saa de efter Tidens Forhold maatte kaldes formuende Folk.

Det viste sig igen, da der den 22. April 1711 afholdtes Auktion. Her solgtes alt Bohavet: Borde og Bænke, Stole, Skabe og Kister, men ogsaa Køer, Faar og Svin, Ænder og Gæs, store og smaa Høns, saa der indkom efter Fradrag af 4 $\frac{0}{100}$ for Salær »udi bare Penge 1065 Daler 1 $\frac{1}{2}$ 3 $\frac{1}{2}$ β .«

Og dog stod endda endnu Besætningen, som skulde følge Gaarden, der tilbage igen i fuldeste Maal: Der var 13 Heste paa Stalden, som ansloges til en Værdi af fra 1 Dlr. 2 $\frac{1}{2}$ op til 30 Daler Stykket, eller i alt for 108 Dlr. 2 $\frac{1}{2}$.

Det var jo heldigt for Ægteparrets eneste efterlevende Barn, den lille trettenaarige Else Katrine, at der fandtes Midler i Boet til hendes fremtidige Underhold; thi hun stod nu ene og forladt tilbage.

Barnets Støtte og Formynder blev i de følgende Dage »hæderlig og vellærde Mand Hans Nielsen Linde, Sogndegn til Baarse og Beldringe Menighed.« Sr. Linde tog sig med Iver af den unge Else

Katrine's Sag, afleverede Gaardens Besætning og ordnede alt for Arvingen.

De tolv Heste fulgte Gaarden; men den gamle, graa, udlevede Hoppe, der havde slidt og stridt sin bedste Tid hen hos Peder Klim, og som nu kun ansloges til en Værdi af 1 Daler 2 K , den tog Else Katrine til sig og fik den med over i Degnestavnen.

Rugsæden, 9 Tønder à 3 Sletdaler, var lagt i Marken, og Vaarsæden, 20 Tønder Byg à 10 V , 4 Tønder Havre à 1 Daler samt 4 Skæpper Ærter og Vikker à 1 V Skæppen, var ligeledes alt saæt.

I Gaarden stod en Vogn med Havger og Behør, vurderet til 15 Daler, en gammel Trævogn til 3 Daler, to Plove à 3 Daler, samt tvende Harver til 1 K 8 B Stykket.

Alle disse Sager, Heste og Besætning fik Degnen afleveret; men der fandtes mange gode Ting endnu i Boet, hvilket ret kom til Syne ved det endelige Skifte, som først fandt Sted den 27. August 1711. Skifteprotokollen¹⁸⁹⁾ viser, at Else Katrine havde samlet en Mængde Sager oppe i Gaardens gamle Øverstestue, saasom Sengeklæder, Gangklæder og Smykker, alt sammen noget, som hendes Moder Dorote Urne satte Pris paa, Ting, som vidnede om hendes Herkomst, og som Else Katrine nu nødigt

vilde give Atkald paa, fordi det alt sammen mindede hende om hendes salig Moder.

Der fandtes saaledes hengemt:

2 blaastribede Hovedpuder	2 Daler 2 $\frac{1}{2}$
2 blaastribede Underdyner	14 — » -
1 kramkøbt Olmerdugs Overdyne . . .	6 — » -
2 do. do. Hovedpuder, besatte med Atlask	2 — » -
1 sort »Krepes-Kiovel« med Skørt . .	6 — » -
1 blaa og gul Tubins-Kjole med Guld- kniplinger neden om	40 — » -
1 blaastribet Silkekjole med Skørt og Kamelhaarsfrynser	15 — » -
1 rød Klædeskjole med Guldtraad, Knap- per og Sløjfer.	10 — » -
1 blaa Klædeskjole med Sølv.	8 — » -
1 Sæt (Hovedsæt, Hue) med røde og hvide Baand samt hvidt Flor . . .	6 — » -
1 Sæt med hvidt Flor og nye Kniplin- ger, samt hvide og røde Baand .	10 — » -
1 Flors-Kniplings-Sæt med blaa Sølv- stykkens Baand, samt en sort Flors- kappe	8 — » -
1 hvidt og blaat Atlaskesforklæde med Sølvsnore	3 — » -

Tilsammen . . . 130 Daler 2 $\frac{1}{2}$

	Overført . . .	130 Daler	2	⌘
1 Sølvlivbaand med Filegran-Sølvspænde	4	—	2	-
1 Sølvbrystsmykke	4	—	»	-
1 Brystsmykke af Sølvmor og med Guld-				
lisser »besnoret«	3	—	»	-
1 Brystsmykke med et rødt Gylden-				
stykkets-Baand	1	—	»	-
1 Sølvstykkets-Hamborger-Hue med Guld-				
snore.	3	—	»	-
1 Guldarmaand af 2 Led, vægtig 4 ¹ / ₂				
Lod, anslagen à Lod 8 Rbd. . .	54	—	»	-
2 Tommelringe, en Treledsring og en				
liden, »tilforn ammelerid Ring«,				
vog tilsammen 1 Lod 2 Qv. . . .	18	—	»	-
2 sorte Fløjelsarmaand med Guldbeslag				
og et Skilderi i det ene.	24	—	»	-
1 liden trekantet Diamantring, pantsat				
til Kaptajn Kampferbegs Enke i				
Præstø.	6	—	»	-
1 mindre, sønderbrudt Ring med nogle				
Stene udi samt to Ørenringe, hvoraf				
den ene ligeledes er i Stykker . .	3	—	»	-
Er tilsammen, som Else Katrine behol-				
der af sin Moders Varer	251 Daler	»	⌘	

Dernæst fandtes i Boet nogle rare, rede Penge, som den unge Pige ikke vilde skilles ved, nemlig en dobbelt Specierigsdaler, anslaaet til 3 Daler, to halvenkelte af samme Sort, 1 Daler 2 Å , en gammel-dags Helsletdaler, 1 Daler, og en Sølvtoskilling, saa god som 2 β . Disse rare Skillinger vilde Else Katrine beholde i sit eget Gemme og tog dem til sig. Men endnu fandtes der tvende Punge med rede Penge udi, i alt 98 Daler i Kroner og Kourant, samt trede Tutter med 45 Daler Kourant.

Alle disse gode og rare Sager tog Else Katrine til sig. Men hun havde ligeledes med Degnens Raadførsel af Boet udtaget en Del Varer til at leve af, saasom Flæsk, Korn og Gryn, i alt til et Beløb af 100 Daler.

Der fandtes ikke faa Skyldnere; nogle af Fordringerne paa disse vare sikre nok, men andre igen mindre gode. Kammerraad Voigt var for et Par Stude skyldig 45 Daler, og disse Penge betalte han rigtig og godt til Degnen Hans Linde.

Men saa var der andre igen, der skyldte for flere Tønder Sæd, flere Lispund Flæsk, eller for saadan en ringe Ting som et Kallun til 2 Å . Det maatte trække længe ud, inden al denne Gæld kunde blive betalt, og det gjorde det ogsaa.

Endnu skal nævnes, at der til Boet hørte et Ejendomshus i Præstø med tilhørende Rettighed og Haverum. Dette Hus var beliggende paa Adelgaden, straks ved Østerport, og ansat til en Værdi af 80 Daler, hvortil kom resterende Leje, som Besidderen af Stedet Kristoffer Klejnsmed var skyldig til Mikkelsdag 1711, nemlig 9 Daler.

Alle Boets Midler, Formuen sammenregnet, ansløges til 1957 Daler $7\frac{1}{2}$ β . Saa kom Gælden. Den var dog kun ringe; thi Peder Klim havde været en forsynlig og forstandig Husbonde. Han havde foruden Gaarden, som han beboede, endnu en mindre Gaard »Lillegaarden« i Fæste. Brøstfældigheden paa begge disse Gaarde var tilsammen kun ansat til 19 Daler, hvilket vidner om stor Orden og Paapassenhed. Hjemgaarden var i fuldstændig Orden, der manglede intet, kun at Taget var et Sted noget tyndt, hvor til Oplægning vilde kunne medgaa to Læs Langhalm; men da denne fandtes i rigeligt Maal, kunde der ikke regnes Fæld paa denne Gaard. Derimod havde Lillegaarden Mangler paa Tag, Tømmer og Ildsted for de 19 Daler.

Da Gaardens Besætning var medregnet i Formuen til 213 Daler 1 $\mathcal{K}$ 8 β , bør den atter regnes med i Gælden, for at den rette Formue kan findes.

Hertil kom Skatter, Afgifter og Folkeløn. For et halvt Aars Folkeløn var betalt Førstekarlen 10 Daler 3 ℥ , Andenkarlen 5 Daler 2 ℥ og Tjenestedrengen 4 Daler 3 ℥ .

Jakob Pedersen i Dyrlov fordrer 4 Daler 12 β , »som han salig Dorete Urne havde leveret til en vis Udgift, hvilket ikke naaede sin Perfektion«, hvorfor Peder Klim lovede, at Pengene skulde betales tilbage igen, hvilket dog ikke skete før den salig Mands Død, hvad og Datteren tilstaar.

Den tidligere Herredsfoged i Baarse Jens Madsen Hvid, der nu var Borgemester i Helsingør, havde indgivet Regning til Stervboet for sin Part af Kongetienden for 1710, som han og Peder Klim havde forpagtet i Ening. Dernæst fremfører Borgemesteren, at der efter en mundtlig Forening mellem ham, Peder Klim og dennes Kæreste skal være tillagt ham for nogle Kornvarer og Havregryn 33 Daler. Endvidere fordrer Jens Hvid 9 Daler, som Peder Klim skal have oppebaaret til ham for Kakkelovnsleje hos nogle Bønder i Baarse Herred. Og endelig til sidst fordrer Borgemesteren, at der maa fremlægges Kvittering for, at Afgiften til Amtstuen for Kongetienden er betalt.

Sognedegnen Hans Linde, som nærmeste Værge for Else Klim, svarede, at Jens Hvids Fordring an-

gaaende Kongetienden var i sin Rigtighed. Derimod kunde han ikke anerkende Borgemesterens Ret til de 33 Daler. Den mundtlige Forening burde bevises, saa meget mere, som Else Katrine siger, at hun intet vidste deraf og aldrig af sine salig Forældre i deres levende Live havde hørt noget derom. Sr. Linde mener derfor, at denne Post ikke bør at falde Stervboet til Byrde.

Angaaende Kakkellovnslejen fremlagde Sr. Linde tvende Kvitteringer fra Klavs Nielsen i Everdrup og Hans Nielsen i Nørre Tvede; den ene, paa 6 Daler, er kvitteret af Jens Hvid selv, dateret Kronborg Teglggaard 22. Juni 1708, og den anden, paa 4 Daler, er kvitteret af Borgemesterens Kæreste Madame Fossis, dateret Jægersborg den 21. Februar 1710, altsaa endog for 1 Daler mere, end Jens Hvid nu fordrer.

For Afgiften til Amtstuen fremviser Sr. Linde ligeledes Kvittering, at den er betalt for Tiden fra $\frac{1}{6}$ 1710— $\frac{1}{6}$ 1711.

Da fremtræder Tingskriver Jørgen Andersen paa Borgemesterens Vegne og siger, at det er vel kendt, at Jens Hvid er en smuk, honnet Mand, der ikke vil prætere paa noget, som han ikke har retmæssig Adgang til. Hvad der er Kvittering for, vil han naturligvis give Afkald paa.

Skifteforvalteren fastslaaer endelig, at eftersom det ikke bevises, at de salige Mennesker Peder Klim og hans Kæreste have lovet Jens Hvid noget, og det viser sig, at Kakkelovnslejen er betalt, bortfalde disse Poster.

Degnen havde fremdeles ikke lidet at gøre med at forsvare sin Myndling, indkræve Gæld og betale Fordringer: Auktionsomkostningerne beløbe sig alene for Tillysning, Beskrivelse og Plakater til 7 Daler 3 $\frac{1}{2}$ 4 β , og Skifteomkostningerne andrage: Skifteforvalteren for sin Umage 20 Daler, Stempelpapir 4 Daler 2 $\frac{1}{2}$, Skiftebrevet, som var 12 Ark, at skrive 9 Daler, Vurderingsmændene 9 Daler, og endelig for Tillysning ved Baarse Herredsting om Skifteholdelse 1 $\frac{1}{2}$ 6 β .

Saa var der Peder Klims Begravelse. Regningen udviser, at den havde kostet 40 Daler, og Else Katrine tilstaar, at det i alle Maader har sin Rigtighed; hertil kom dog endnu 4 Daler for Traktement ved denne Lejlighed, som Sr. Linde selv havde betalt.

For al sin Umage ved Begravelsen, Registreringen, Skiftet og Auktionspengenes Indkassering syntes Degnen Hans Linde, at han burde have mindst 14 Daler, »hvad og Else Katrine hannem gerne tilstod og bevilgede.«

Al Boets Besværing og bortskyldte Gæld viste sig at være 429 Daler 14 β ; men der var dog saa endnu tilbage som Arv til Else Katrine 1560 Daler 3 ŷ 4 $\frac{1}{2}$ β eller Værdi derfor.

Det var efter Tidsforholdene en ganske antagelig Arv, der tilfaldt den unge Pige. Men det gjaldt nu om at faa de rede Penge anbragte; thi der fandtes jo dengang hverken Banker eller Sparekasser. Da traadte en Del vederhæftige Mænd til, toge hver sin Sum i Forvaring og Bestyrelse, alt paa Tro og Love, men dog med Hæftelse efter det i Tingbogen indførte og imod at yde aarlig Rente af den modtagne Sum. Hans Ejlersen, Herredsfoged i Baarse Herred og Byfoged i Præstø, ligesom ogsaa Degnen Hans Linde toge hver 200 Daler og bestyrede tillige i Fællesskab Ejendommen i Præstø, hvorhos Degnen overtog 15 Daler af den uvisse Gæld, Tingskriveren Jørgen Andersen tog ligeledes 15 Daler, den nye Tredingsfoged i Baarse Hendrik Winsløv, der havde faaet Peder Klims Gaard i Fæste, fik 150 Daler, og saaledes fremdeles møder Egnens vederhæftige Mænd frem og tage større eller mindre Summer i Forvaring. Og alle love de, at de skulle styre og holde til Raade med Pengene efter bedste Evne og med største Flid, samt i rette Tid levere Renten til Sr. Linde.

Degnen holder Ejendommen, Guld og Smykker i sikker Forvaring til Myndlingen. Men de rare Penge, Dobbeltspecien og Sølvdalerne, ligesom de tvende smaa Guldringe, som Else Katrine ved Forretningens Slutning fik overleveret sig, alt dette beholder hun i sit eget Gemme.

Saaledes sluttedes Skiftet den 11te Decbr. 1711.

Men allerede før den Tid var Else bleven antagen som Myndling i Degnen Hans Nielsen Lindes Degnestavn.

Det var en ond Tid det Aar 1711, Pesten rasede, især i Kjøbenhavn. I Tingbøgerne kommer Gang efter anden Opraab om Hjælp: Saa er det Ligbærere og Gravere, der indkaldes til Hovedstaden mod at nyde 10 Rigsdaler om Maaneden i Løn, og atter igen er det 60 stærke Mænd til at være Natvægtere, der kaldes paa, eller der rejses Forbud mod al Landhandel inde i Byen, hvorimod der skal holdes Torv udenfor Nørreport.

Men ogsaa paa Landet stod det ilde til. Der rejses Forbud paa Forbud: Humle og lignende Varer maa ikke føres fra By til By, da Smitte kan følge med. Ingen maa huse eller hæle nogen, der kommer fra befængte Steder. Den 8. Septbr. 1711 kom et Kongebrev, der bød: Dør nogen af Landesoten, skal

Huset straks tilspærres; langt fra Kirkerne paa af-sides Steder skal der indrettes Kirkegaarde; og inden 24 Timers Forløb efter Døden skal Liget jordes, enten de have Ligkiste eller ej.¹⁴⁰⁾

Men baade i dette som i de følgende Aar synes Else Katrine at have fundet et godt og fredeligt Sted i Baarse Degnestavn. Fra 1712—14 var hun ofte med ved Daabshandlinger i Baarse Kirke, nogle Gange holdt hun Børn over Daaben, og til andre Tider igen stod hun hos som Fadder.¹⁴¹⁾

Men efter 1714 tabes hun ganske af Sigte.

Snart efter gik ogsaa den Mand bort, der fra Begyndelsen af havde været Peder Klims ivrigste Kampfælle i Baarse: Niels Krog døde 1716, 43 Aar gammel.

Allerede Aaret efter gik Else Katrine Klims bedste Støtte ligeledes bort: Den 9. April 1717 jor-dedes hæderlig og vellærde Mand, Sognedegnen Hans Nielsen Linde i en Alder af 53 Aar, 7 Maane-der, 2 Uger og 3 Dage.¹⁴²⁾

Barndomsvennerne gik bort. Det stundede nær til, at Barndomshjemmet skulde være gaaet bort med. Tirsdagen den 9. Maj 1713 opstod en heftig Ilde-brand i Baarse, idet Niels Hansens Gaard nedbrændte til Grunden, og da denne Gaard laa nær op til Præste-

gaarden mod Vest, og Vinden var stik Vest, antændtes ogsaa denne. Sognepræsten Hr. Kristian Winsløv fremstod otte Dage efter paa Tinge »og med Hjertens Vemodighed beklagede den store Nød og Elenighed, som han er geraaden udi ved den bedrøvelige Ildebrand, som fra hans Nabo i Dag otte Dage, Klokken omtrent to om Eftermiddagen, blev antændt, og ved »ded« Vinden stod lige paa hans Gaard, blev den og anstukken overalt, saa snart ikke et Menneske kunde komme til eller fra Gaarden noget at redde eller hjælpe, men paa en Times Tid lagdes i Aske ikke alene Bygninger, men endog alt det, han ejede af indehavende Gods og Boskab, Korn til Sæden og Føden, Viktualievarer og andet mere, saavel og et hans Pigebarn, paa andet Aar gammelt, som laa og sov. Han selv med de andre Børn allerknappest kom derfra; dog blev han temmelig ilde forbrændt paa den ene Haand, saa han, som meldt er, i højeste Maade beklager sig, at han intet fik reddet, ikke en eneste af sine Bøger, enten Bibel eller andre, ikke et Sengested, Kiste eller Skrin, knap en Skjorte til sin Krop. Hvorover han i saa Maader med Hustru og ni smaa Børn i meget slet og elendig Tilstand er falden.«¹⁴³)

Ilden sprang fra Niels Hansens Gaard over Gaden

og antændte Peder Hinds nordre Længe, Kornhuset, der ganske nedbrændte. Da var det, at Else Kattrines Barndomshjem stod i Fare, thi lige mod Øst for Peder Hinds laa Peder Klims Gaard, som Sognepræstens Broder Hendrik Winsløv nu sad inde med. Den truedes, men skaanedes.

Paa samme Vis gik det baade med Kirken og Degnestavnen, de stode lang Tid i Fare, men skaanedes. Og med Kirken skaanedes den gamle Stoleindskrift:

Gud støder de Hofmodige af Stoelen og ophøyer
de Ydmyge. Jeg vil love Herren altid, og i For-
samlingen vil ieg takke hannem.

Dorthe Urhne. 1698.

Henvisninger til Tingbøger og øvrige benyttede Kildeskrifter.

I. En Trolovelse.

¹⁾ H. H. Tb. $\frac{25}{8}$ 1690 (o: Hammer Herreds Tingbog), ²⁾ s. St. $\frac{1}{6}$ 91, ³⁾ s. St., ⁴⁾ s. St. $\frac{20}{4}$ 91, ⁵⁾ s. St. $\frac{25}{4}$ 91, ⁶⁾ s. St. $\frac{4}{5}$ 91, ⁷⁾ s. St., ⁸⁾ s. St. $\frac{8}{6}$ 91, ⁹⁾ St. B. Tb. $\frac{7}{7}$ og $\frac{14}{7}$ 1702 (o: Stensby Birks Tingbog), ¹⁰⁾ H. H. Tb. $\frac{24}{8}$ 1690, ¹¹⁾ s. St. $\frac{6}{6}$ 87, ¹²⁾ s. St. $\frac{21}{6}$ 87, ¹³⁾ s. St., ¹⁴⁾ s. St. $\frac{13}{6}$ 87, ¹⁵⁾ s. St. $\frac{27}{6}$ 87, ¹⁶⁾ s. St. $\frac{22}{1}$ 77, ¹⁷⁾ s. St. $\frac{25}{7}$ 81, ¹⁸⁾ s. St. $\frac{31}{6}$ 86, ¹⁹⁾ s. St. $\frac{17}{2}$ 79, ²⁰⁾ s. St. $\frac{3}{6}$ 80, ²¹⁾ s. St. $\frac{22}{10}$ 83, ²²⁾ s. St. $\frac{11}{8}$ 84, ²³⁾ s. St. $\frac{18}{8}$ 88, ²⁴⁾ s. St. $\frac{2}{9}$ 89, ²⁵⁾ Kgl. Bibliotek: Thottske Saml. Nr. 1522, 4to; og samme Sted: Hjelmstjernes Saml. Nr. 1853 A., hvor samme Vise findes i tvende trykte, forskellige Udgaver, Den ene prentet Aar 1665 og med Titel: »En skøn og lystig ny Vise om Bondestanden og deris Embede, samt andre Huussysler oc møyesom Arbejde. Siungis som den frantzøske Melodie: Geddelin, etc. Alle ærlige Bønder oc Dannemænd til Berømmelse i Trycken udgangen.«

Den anden Vise har kun Angivelsen: Trykt i dette Aar. End videre findes en svensk Udgave, trykt 1665. ²⁶⁾ H. H. Tb $\frac{31}{8}$ 91, ²⁷⁾ s. St. $\frac{7}{9}$ 91, ²⁸⁾ s. St. $\frac{8}{10}$ 1703, ²⁹⁾ Det store kgl. Bibliotek: Hjelmstjernes Saml. Nr. 1853 A: »En ny Vise om den formuende Bondes Lyksalighed. Efter den Melodi: Qvid Tua.«

Visen har til Tittelbillede: Tre Personer, nemlig en Herre med Hat og Stok, samt Bonden og hans Hustru. Derunder staar: »Jeppe staar sikker.« Den angives at være trykt i dette Aar, det er mellem 1665 og 1713. ³⁰⁾ H. H. Tb. $\frac{21}{4}$ 1704, ³¹⁾ s. St. $\frac{15}{10}$ 1703, ³²⁾ s. St. $\frac{8}{10}$ 1703, ³³⁾ s. St. $\frac{29}{10}$ 1703, ³⁴⁾ Det kgl. Bibliotek: S. Grundtvigs Saml. af Skæmteviser. Nr. 20, der har forskellige Opskrifter. ³⁵⁾ Vordingborg Bytings Protokol $\frac{5}{8}$ og $\frac{19}{8}$ 1709, ³⁶⁾ H. H. Tb. $\frac{28}{8}$ 1707, ³⁷⁾ s. St. $\frac{12}{8}$ 1709, ³⁸⁾ s. St. $\frac{15}{4}$ 1709, ³⁹⁾ Skifteprotokol for Baarse og Hammer Herreder, samt Jungshoved Birk (1704—18) $\frac{7}{5}$ 1705, ⁴⁰⁾ H. H. Tb. $\frac{8}{8}$ 1709, ⁴¹⁾ Sjællandsfars Landstings Justitsprotokol (Sj. L. J.) $\frac{17}{7}$ 1709, ⁴²⁾ H. H. Tb. $\frac{12}{8}$ 1709, ⁴³⁾ Sjæl. Landst. Just. $\frac{17}{7}$ 1709, ⁴⁴⁾ H. H. Tb. $\frac{12}{8}$ 1709, ⁴⁵⁾ Vordb. Byt. Protk. $\frac{5}{8}$ 1709, ⁴⁶⁾ Sjæl. Landst. Justprotk. $\frac{2}{10}$ 1709, ⁴⁷⁾ Vordingborg Kirkebog.

II. Jomfru Dorete Urne.

1) Kongl. Bibltk., Thottske Saml. Nr. 777, pag. 30, gl. danske Viser. 2) Højesterets Dombog 1692. 3) Vordingborg Slots Jordebog 1660 Nr. 9. 4) B. H. Tb. (c: Baarse Herreds Tingbog). 5) s. St. 6) s. St. 7) s. St. 8) Klevenfeldts Stamt. 9) Hofmans Foundationer III, 535 og 511. 10) Hist. Tidsskr. V, 4: 521, 674. 11) Klevenfeldts Stamtavler. 12) s. St. 13) Højesterets Dombog 1692. 14) St. B. Tb. $\frac{23}{9}$ 70. 15) H. H. Tb. 1672 og 1673. 16) s. St. $\frac{6}{4}$ 1674. 17) B. H. Tb. 1683. 18) Klevenfeldts Stamtavler over Familien Urne. 19) s. St. 20) s. St. 21) B. H. Tb. $\frac{6}{7}$ 80. 22) s. St. $\frac{3}{8}$ 80. 23) Landstingsdom $\frac{20}{8}$ 81. 24) B. H. Tb. $\frac{1}{9}$ 85. 25) s. St. $\frac{8}{6}$ 80. 26) s. St. $\frac{18}{8}$ 85. 27) s. St. $\frac{22}{3}$ 81. 28) s. St. $\frac{27}{4}$, $\frac{4}{5}$ og $\frac{15}{6}$ 86. 29) s. St. $\frac{31}{7}$ 83. 30) Sjæl. Landst. Justprk. $\frac{5}{3}$ 79. 31) s. St. $\frac{18}{12}$ 78. 32) Rigsarkivets Topgr. Saml. $\frac{14}{6}$ 78. 33) Sjæl. Landst. Justprk. $\frac{31}{3}$ 80. 34) Dr. O. Nielsen: »Abel Katrines Stifelse.« 35) Sjæl. Landst. Justprk. $\frac{15}{12}$ 80. 36) s. St. $\frac{18}{1}$ 82.

37) B. H. Tb. $\frac{30}{6}$ 91. 38) Rigsarkivets Top. Saml. $\frac{24}{3}$ 83. 39) B. H. Tb. $\frac{19}{2}$ og $\frac{12}{3}$ 89. 40) Rigsarkivets Topgr. Saml. $\frac{12}{4}$ 99 (skal være 89). 41) Sjæll. Landst. Justprk. $\frac{26}{6}$ 89. 42) s. St. $\frac{19}{2}$ 90. 43) B. H. Tb. $\frac{8}{7}$ 90. 44) s. St. $\frac{7}{10}$ 90. 45) s. St. $\frac{30}{6}$ 91. 46) s. St. $\frac{23}{6}$ 91. 47) s. St. $\frac{28}{4}$ 91. 48) Sjæll. Landst. Justprk. $\frac{8}{7}$ 91. 49) s. St. og B. H. Tb. $\frac{16}{12}$ 90 og $\frac{7}{1}$ 91. 50) Højesterets Dombog 1692. 51) B. H. Tb. $\frac{30}{6}$ 91. 52) Everdrup Kirkebog. 53) B. H. Tb. $\frac{30}{6}$ 91. 54) s. St. $\frac{3}{6}$ 91. 55) s. St. $\frac{24}{7}$ 91. 56) s. St. $\frac{17}{7}$ 91. 57) s. St. $\frac{18}{8}$ 91. 58) Højesterets Dombog 1692. 59) B. H. Tb. $\frac{15}{9}$ og $\frac{22}{9}$ 91. 60) s. St. $\frac{20}{10}$, $\frac{10}{11}$ og $\frac{17}{11}$ 91. 61) s. St. $\frac{1}{9}$ 91. 62) s. St. $\frac{3}{11}$ 91. 63) Sjæll. Landst. Justprk. $\frac{26}{4}$ 82. 64) H. H. Tb. $\frac{10}{9}$ 88. 65) B. H. Tb. $\frac{1}{12}$ 91. 66) s. St. $\frac{22}{12}$ 91. 67) s. St. $\frac{9}{2}$ 92. 68) s. S. $\frac{9}{2}$, $\frac{23}{2}$ og $\frac{3}{5}$ 92. 69) s. St. $\frac{19}{4}$ og $\frac{3}{5}$ 92. 70) s. St. $\frac{28}{6}$ 92. 71) s. St. $\frac{12}{7}$ 92. 72) Everdrup Kirkebog. 73) Sjæll. Tegn. XLVIII, 519, Nr. 236. 74) Højesterets Dombog 1692. 75) B. H. Tb. $\frac{13}{7}$ 92 og $\frac{19}{4}$ 93. 76) s. St. $\frac{27}{9}$ 92. 77) Sjæll. Landst. Justprk. $\frac{29}{8}$ 93. 78) B. H. Tb. $\frac{13}{8}$ 94. 79) Sjæll. Landst. Justprk. $\frac{14}{7}$ 94. 80) Hofmans: Danske Adelsmænd III, 271. 81) Velvillig Meddelelse fra Rigsarkivet. 82) Hofman: Dansk. Adelsmd. III, 271. 83) Kall. Rasmussens Tillæg til Hofmans Danske Adelsmænd. 84) Lengnick: Ølands Kirkebog. 84a) Saml. af Viser i kgl. Bibliotek, betegnede: »Viser fra dette Aar.« 85) B. H. Tb. $\frac{19}{4}$ 93. 86) s. St. $\frac{16}{5}$ 93. 87) s. St. $\frac{9}{7}$ 95. 88) s. St. $\frac{5}{4}$ og $\frac{1}{5}$ 94. 89) s. St. $\frac{7}{11}$ 93. 90) s. St. $\frac{30}{7}$ 95. 91) s. St. $\frac{17}{3}$, $\frac{21}{4}$ og $\frac{5}{5}$ 96. 92) s. St. $\frac{14}{4}$ 1700. 93) s. St. $\frac{27}{3}$ 83. 94) Repholtz: »Stampenborg« Side 130. 95) B. H. Tb. $\frac{25}{8}$ 96. 96) s. St. $\frac{9}{2}$ 97. 97) s. St. $\frac{11}{5}$ 97. 98) s. S. og $\frac{13}{4}$ 86. 99) s. St. $\frac{8}{8}$ 65. 100) s. St. $\frac{22}{6}$ 97. 101) s. St. $\frac{17}{8}$ 97. 102) s. St. $\frac{20}{7}$ 97. 103) s. St. $\frac{2}{11}$ 97. 104) s. St. 105) Kr. V.s Danske Lov pag. 392. 106) B. H. Tb. $\frac{9}{8}$ 98. 107) s. St. $\frac{27}{9}$ 98. 108) s. St. $\frac{6}{12}$ 1701. 109) s. St. $\frac{27}{4}$ 1707. 110) s. St. $\frac{25}{4}$ 99. 111) s. St. $\frac{27}{4}$ 1707. 112) s. St. $\frac{4}{4}$ 1702. 113) s. St. $\frac{15}{5}$ 1703. 114) s. St. $\frac{14}{4}$ 1700.

- 115) s. S. $\frac{25}{8}$ 1704. 116) s. St. $\frac{19}{8}$ 1704. 117) s. St. $\frac{16}{11}$ 97.
 118) s. St. $\frac{5}{7}$ og $\frac{16}{8}$ 98. 119) s. St. $\frac{22}{3}$ 98. 120) s. St. $\frac{25}{5}$ 1700.
 121) s. St. $\frac{10}{5}$ 98. 122) s. St. $\frac{16}{12}$ 1701. 123) s. St. $\frac{12}{3}$ 1704.
 124) s. St. 1702. 125) s. St. $\frac{28}{8}$ 1703. 126) s. St. $\frac{15}{4}$ 1704. 127)
 s. St. 1701. 128) s. St. 1699. 129) s. St. $\frac{14}{4}$ 1700. 130) s. St.
 $\frac{15}{11}$ 1707. 131) s. St. $\frac{27}{1}$ 99. 132) s. St. $\frac{2}{11}$ 1701. 133) s. St.
 $\frac{13}{9}$ og $\frac{4}{10}$ 1707. 134) s. St. $\frac{11}{1}$ 1701. 135) s. St. $\frac{28}{7}$ 1705.
 136) Sjæll. Landst. Justprtk. $\frac{4}{11}$ 1705. 137) Baarse Kirkebog. 138)
 Kgl. Bibliotk.: Hjelmstjernes Saml. Nr. 1853, prentet Aar 1709.
 139) Skifteprotokol for Ridefogden i Vordingborg og Jungshoved
 Amt for Aarene 1704—18, pag. 486 o. s. v. 140) B. H. Tb.
 $\frac{11}{8}$, $\frac{1}{9}$, $\frac{11}{9}$ o. s. v. 1711. 141) Baarse Kirkebog. 142) s. St.
 143) B. H. Tb. $\frac{16}{5}$ og $\frac{28}{5}$ 1713.
-